

Helsinki

Pakkasen, Veikko

Welt. unen

MV 30/10-78

MUSEOVIRASTO
RAKENNUSHISTORIAN
OSASTON ARKISTO

Veikko Pakkasen Helsingin kaupunginmuseolle laatimat selvitykset Vanhan kaupunginosan alueella sijaitsevien kaupungin omistamien kiinteistöjen rakennushistoriasta ja nykyasusta. Alkuperäiskappaleet ja koko liitekuva-aineisto kaupunginmuseossa.

- Kaupungintalo-korttelin (I/30/1) pohjoispuolisko. (1973)
 - Aleksanterink. 20 (Bock)
 - Aleksanterink. 22 (Burtz)
 - Aleksanterink. 24 (Hellenius)
- Kortteli I/31/13. (1975)
 - Aleksanterink. 26 (Sunn)
 - Aleksanterink. 28 (Kiseleff)
 - Sofiank. 4 (Keskusrikospoliisi)
 - Pohj. Esplanadik. 15 (Brofeldt)
- Kortteli I/4/9. (1975)
 - Aleksanterink. 16 (Remander)
 - Aleksanterink. 18 (Sederholm)
 - Pohj. Esplanadik. 9 (Govinius)

I/4/4

 - Pohj. Esplanadik. 5 (Lampa)
- Kortteli I/5/3. (1975)
 - Helenank. 3 (Helsingin Pantti Oy), nyk. valtion omistama

HELSINKI

KORTTELI LEJONET I/30 POHJOISPUOLISKO

KATARIINANKATU 4 - ALEKSANTERINKATU 20-24 - SOFIANKATU 3

RAKENNUSHISTORIA JA NYKYASUN INVENTOINTI

VEIKKO PAKKANEN 1973

SISÄLLYS

	Alkulause	1
	Selvityksen rakenne	1
	Kortteli 30:n pohjoisosan rakennuskanta ja historiallinen kaupunkikuva	2
	Kortteli 30 Helsingin asemakaavahistoriassa	2
	Tutkimusalueen tonttien päärakennusten syntyvaiheet	2
BOCKIN KIINTEISTÖN RAKENNUSHISTORIA		
1A, ¹	1700-luku	3
2	1800-luku	4
3	Vuosien 1816-1819 korjaukset	5
	Bockin talon empirefasadi ja Senaatintori	6
	1800-luvun jälkipuolisko	7
1B	1900-luku	8
2	Vuoden 1905 korjaukset Katariinankadun sivurakennuksessa	9
3	Bockin piharakennuksen purku	10
	Bockin kiinteistön omistajaluettelo	11
	Vuoden 1785 asukasluettelo	12
BURTZIN KIINTEISTÖN RAKENNUSHISTORIA		
4	1700-luku	13
5A,	1800-luku	14
6	Vuoden 1836 korjaukset	15
4	1800-luvun loppu	16
	1900-luku	16
8A	Poliisin hevostallin rakentaminen	17
4	4. kerroksen rakentaminen Burtzin talon ullakolle	18
7	Poliisivankilan korotus 4-kerroksiseksi	19
5, 8A	Tontin eteläpään rakennusten purkaminen kaupungintalon saneerauksen yhteydessä	20
	Burtzin kiinteistön omistajaluettelo	21
	Vuoden 1785 asukasluettelo	22
	Luettelo Burtzin kiinteistön liikkeenharjoittajista	22

1. Tunnus, joka vastaa vieressä ilmoitettua rakennusta tai sen osaa. Kaikki tunnuksat ilmaiseva kartta on sivulla 38.

HELLENIUKSEN KIIINTEISTÖN RAKENNUSHISTORIA

9	1700-luku	24
9,	1800-luku	26
10	Vuoden 1835 korjaukset	27
11	Sofiankadun sivurakennuksen rakentaminen	28
	1800-luvun loppu	29
	1900-luku	30
8A,	Poliisin hevostallin rakentaminen ja vanhan piha-	
10	rakennuksen purkaminen sen tieltä	30
9	4. kerroksen rakentaminen Helleniuksen pääraken-	
	nuksen ullakolle	31
8A,	Tontin eteläpään rakennusten purkaminen	
11,	kaupungintalon saneerauksen yhteydessä	32
12		
	Helleniuksen kiinteistön omistajaluettelo	34
	Vuoden 1944 asukasluettelo	35
	Luettelo Helleniuksen kiinteistöissä toimineista	
	liiketoimintayksistä	35
	Rakennusten tunnusnumerot ilmaiseva kartta	38

RAKENNUSTEN NYKYASU

SOCKIN KIIINTEISTÖ

1A	Päärakennus	
	Kellari	39
	Kerrokset 1-3	40
	Ullakko	41
	Eteishalli ja pääportaikko	41
	Lattiat, seinät, ovet, ikkunat, sisäkatot,	
	kaakeliuunit	41
19	Päärakennuksen 1-kerroksinen pihaukonema	44
2	Katariinankadun sivurakennus	
	Kellari	44
	Kerrokset 1-2	45
3	Piharakennus	45

BURTZIN KIIINTEISTÖ

4	Päärakennus	
	Kellari	47

	Kerrokset 1-3	47
	4. kerros	48
	Pääportaikko	49
	Ovet, ikkunat, lattiat, seinät, katot, uunit	49
	Ns. Rakkauden huone Burtzin päärakennuksen toisessa kerroksessa	50
5A, 5B	Sivurakennus 1 ns. Sumppu	
	Kellari	52
	Kerrokset 1-3	52
	Pääportaikko	53
	Lattiat, ovet, ikkunat, katot	53
7	Sivurakennus 2 Poliisivankila, ns. Petsamo	
	Kerrokset 1-4	53
	Pääportaikko	54
	Lattiat, seinät, katot, ovet, ikkunat, parvekkeet	54
8A	Poliisin autotalli	
	1. kerros	55
	1. kerroksen lattia, seinät, ikkunat, ovet	55
	Pääportaikko	56
	2. kerroksen lattiat, seinät, katot, ovet, ikkunat	56
	Ullakko	56
8B	Yhdyskäytävä Sofiankadun sivurakennukseen	56

HELLENIUKSEN KIINTEISTÖ

9	Päärakennus	
	Kellari	58
	Kerrokset 1-3	59
	4. kerros	60
	Pääportaikko ja eteisaula	60
	Ovet, ikkunat, lattiat, seinät, katot, uunit	61
	Sivuportaikko	63
11	Sofiankadun sivurakennus	
	Kellari	64
	Kerrokset 1-2	64

	2. kerroksen ovet, ikkunat, lattiat, seinät, katot, uunit	66
	Porttikäytävä	66
8A	Poliisin autotalli	55
1A, 2, 3	YHDISTELMÄ KENRAALIKUVERNÖÖRINTALON RAKENNUSTEKNI- SESTÄ INVENTAARIOLUETTELOSTA JA VAKUUTUSARVOLASKEL- MASTA VUODELTA 1822. LYHENNELMÄ.	68
4, 5A, 6	YHDISTELMÄ TALON ALEKSANTERINKATU 22 RAKENNUSTEKNI- SISTÄ INVENTAARIOLUETTELOISTA VUOSILTA 1843, 1886 JA 1896. LYHENNELMÄ.	84
9, 10, 11	YHDISTELMÄ TALON ALEKSANTERINKATU 24 RAKENNUSTEKNI- SISTÄ INVENTAARIOLUETTELOISTA VUOSILTA 1835 JA 1879. LYHENNELMÄ.	90

Selvitys käsittelee korttelin pohjoispuoliskon rakennushistoriaa ja sen nykyistä rakennushistoriallista tilaa.

ivu 38

ite 90

Tutkimusalueen eteläraajaksi on katsottu linja, jolla korttelin eteläosasta erotettiin vuonna 1827 kaksi uutta tonttia. Tämä linja jakaa korttelin nykyisinkin näkyvästi kahtia. Tutkimusalueen muina rajoina ovat pohjoisessa Aleksanterinkatu, idässä Katariinankatu ja lännessä Sofiankatu. Koska Aleksanterinkatu lisäksi rajoittuu koko kyseisen korttelin mitalla suoraan Seenaatintoriin, ovat tutkimusalueen pohjoisreunan rakennukset samalla osalla toriaukion etelälaitaa.

SELVITYKSEN RAKENNE

Koska tutkimusalueen nykyinen rakennuskanta on ryhmittynyt korttelissa 1760-luvulta 1900-luvun alkuun voimassa olleen tonttijaon mukaisesti kolmeksi kokonaisuudeksi, on kukin näistä käsitelty omana rakennusryhmänään. Selvityksessä ryhmät on nimetty kunkin tontin päärakennuksen ensimmäisen omistajan sukunimen mukaan. Idästä länteen lukien rakennusryhmien nimet ovat siten Bock, Surtz ja Hellenius.

Alueen käsittely etenee korttelin 1700-luvun tonttinumeroinnin mukaan idästä länteen. Itse korttelista käytetään joko sen historiallista nimeä Lejonet tai sen nykyistä tunnusnumeroa 30.

ite 78-
82

ite 84-
88

Koska tutkittuihin rakennuksiin liittyy suuria kulttuurihistoriallisia arvo-tekijöitä, on erityisesti rakennuskannan historialliseen kehitykseen kiinnitetty huomiota. Toisaalta nykyasun rakenteelliset kerrostumat on pyritty havainnollistamaan erityyppisin piirroksin ja kartoin. Kaikki rakennusten nykyasuun vaikuttaneet dokumentoidut uudistyt ja muutokset on esitetty detaljoituissa pohjapiirroksissa, joissa talojen kukin kerros on yhtäaikaisesti nähtävissä alueen kaikista rakennuksista.¹

Tutkimuskohteen laajuuden takia selvityksen molemmat pääosat rakennushistoria ja nykyasun inventointi on jaoteltu siten, että tarvittaessa yksityisen rakennuksen vaiheita on mahdollista seurata myös täysin muusta yhteydestä irrallisena osana. Tämä tapahtuu sivujen marginaalissa olevan punaisen rakennustunnuksen avulla. Tunnus on kaikilla korttelin itsenäisillä rakennuksilla sekä lisäksi kokonaisuudesta merkittävästi poikkeavilla rakennusosilla. Tunnukset käyvät selville sivulla 38 olevasta kartasta.

1. Kevyitä, myöhäissyntyisiä rakenteita ei ole otettu huomioon näissä piirroksissa.

RAKENNUSKANTA JA HISTORIAALLINEN KAUPUNKIKUVA

- Liite 15 Senaatintorin eteläsivulla, Katariinan- ja Sofiankadun välisessä korttelissa sijaitsee kolme matalaa kivitaloa. Arkkitehtonisesti niiden fasadit sulautuvat viereisiin rakennuksiin ja aukiokokonaisuuteen saumattomasti, vailla riitasointuja. Itse asiassa nämä empirejulkisivut luovat kuitenkin täysin erheellisen illuusion peittämiensä rakennusten syntyvaiheista. Kaikki torin eteläsivun nykyiset rakennukset ovat 1700-luvulta. Useimmat näistä taloista olivat Senaatintorin syntyessä jo yli 50 vuoden ikäisiä. Kortteli 30:n vanhi
- Liite 82 kivirakennuskanta mahtuu kokonaisuudessaan selvityksen kohteena olevalle korttelin pohjoispuoliskolle. 1700-luvun Helsingistä kortteli 30 on ainoa, jonka kaikki silloiset kivirakennukset ovat edelleenkin olemassa.
- Liite 2
- Liite 78

KORTTELI 30 HELSINGIN ASEMAKAAVAHISTORIASSA

- Nykyisessä muodossaan kortteli 30:n pohjoisosa on tunnistettavissa ainakin j vuoden 1696 asemakaavasta. Muualla kaupungissa myöhemmät kaavoitukset ovat aikaansaaneet suuriakin muutoksia, mutta korttelissa 30 ne ovat merkinneet lähes poikkeuksetta vain vanhan kaavan kopiointia sellaisenaan. Ainoa muutos sen 300-vuotisen olemassaolon aikana on ollut vuonna 1927 toteutettu korttelin etelärajan muodostaneen Strandgatanin hävittäminen, jolloin kadun rannan puolinen pikkukortteli sulautui yhteen kortteli 30:n kanssa.
- Liite 2,
5,
78

TONTTIEN PÄÄRAKENNUSTEN SYNTYVAIHEET

Syyskuun 9. päivänä 1761 Helsingissä syttyi palo, joka pyyhkäisi kerralla historiaan kahden silloisen Stora Gatanin¹ eteläpuolen korttelin kaikki rakennukset. Kortteli 30:n silloiset tontinomistajat ryhtyivät kuitenkin viipymättä rakentamaan uusia taloja menetettyjen sijaan. Tontin 1 omistaja oli kauppias, reatimies Gustaf Johan Bock. Tontin 2 omisti Helsingin kunnallispormestari, manufaktuurimies Nils Burtz Larsson, ja kolmannen oli saanut haltuunsa vähää aikaisemmin Uudenmaan ja Hämeen lääninrahastonhoitaja Carl Gustaf Hellenius. Kaikki kolme aloittivat rakentamisen kahden palca seuranneen vuoden aikana. Ainoastaan Bockin talo lienee sitä vastoin rakennettu keskeytyksettä valmiiksi; se valmistui jo vuonna 1763. Helleniuksen talon tarkkaa valmistusvuotta ei tunneta. Se oli kuitenkin rakenteilla vielä vuonna 1765. Burtzin talon edistyminen lienee pysähtynyt kokonaan vuosikausiksi rakennuttajan kuollessa 1765. Tämä talo oli lopullisesti valmis vasta vuonna 1775. Valmistuessaan Bockin, Burtzin ja Helleniuksen talot muuttivat korttelin aikaisem-

1. Nykyinen Aleksanterinkatu. Tunnettiin myös nimellä Kungs Gatan.

min kokonaan puisen rakennuskannan pääosaltaan kiviseksi. Kaupungin harvojen kivirakennusten joukkoon ne samalla merkitsivät tuntuva lisäystä.

Talojen rakentamiseen kivistä lienee vaikuttanut tehokkaasti määräys, jonka mukaan kaikkien kaupungin keskustaan rakennettavien talojen tuli olla kivi-rakenteisia. Tämä säännös oli sisältynyt Augustin Ehrensvärdin vuonna 1753 laatimaan Helsingin uuteen asemakaavaan, ja sitä oli sovellettu tuloksellisesti käytäntöön jo Johan Sederholmin talohankkeessa saman vuosikymmenen puolivälissä.

BOCKIN KIINTEISTÖN RAKENNUSHISTORIA

Kauppias Gustaf Johan Bock oli rakennuttanut tontilleen kaksi mansardikat-toista, 2-kerroksista taloa. Suunnittelijasta ei ole löytynyt tietoja. Mahdollisesti tehtävän on suorittanut juuri ennen vuoden 1761 paloa kuolleen rakennusmestari Samuel Bernerin töiden jatkaja rakennusmestari Johan Christof-fer Hillert tai joku monista Viaporin linnoitustöissä tähän aikaan toimineis-ta alan urakoitsijoista. Bockin päärakennus oli ns. vinkkelitalo. Sen pitem-pi, koko tontin levyinen siipi oli Stora Gatanin suuntainen. Toinen, huomata-vasti lyhyempi siipi rajoittui nimettömään poikkikatuun¹. Tämän varrella oli vielä toinen kivirakennus, jonka jatkeena on todennäköisesti jo alun al-kaen ollut puisia ulkorakennuksia. Nämä ovat U-kirjaimen muotoisena jonona sulkeneet keskelleen tyypillisen umpipihan, jonne kivitalojen välissä ollut portti on muodostanut ainoan suoran kulkutien.

1A Bockin talon päärakennuksen 1700-luvun ulkoasusta ei ole löytynyt yhtään sa-
iite 3 manaikaista kuvausta. Ilmeisesti se on kuitenkin jo alun perin ollut samannä-
köinen kuin siinä piirroksessa, jonka Pehr Granstedt todennäköisesti teki
vuonna 1816. Tämä luonnos osoittaa rakennuksen torifasadin viimeistellyn
klassiseksi sommitelmaksi: molempia kerroksia erottaa horisontaalitasossa
toisistaan leveä, profiloitu lista, vertikaalisesti molempien kerrosten 9 ik-
kuna- ja oviaukkoa on jaettu tiheästi harkotetuilla liseeneillä kolmeen ryh-
mään 2+5+2 aukkoa. Talon kaksi vaatimatonta ulko-oviaukkoa eivät noudata sym-
metriaa, mutta katon alalappeen ikkunaulkonema sijaitsee tarkasti julkisivun
keskellä kulkevalla pystyakselilla.

iite 8 Lyhyempää fasadia ja Bockin sivurakennusta kuvaa toinen 1800-luvun dokument-
ti, sotilaskäyttöön joutuneen Bockin talon lähes täydelliset piirustukset.

1. Tämä katu on nykyinen Katariinankatu. 1700-luvulla sen ja Helenankadun ni-
mikkeenä oli vain "Gränd".

Laatija on kaiken todennäköisyyden mukaan Viaporin Insinööriosaston 2. luokan konduktori Birjukov ja tekovuosi 1813, mikä ilmenee piirustuksen selosteteksteissä mainitusta pääkartasta.¹ Piirustuksista ilmenee, että vinkkelitalon lyhyempi fasadi ei ollut aukkoryhmitykseltään symmetrinen. Mahdollisesti myös kaikki koristelu on puuttunut talon tältä sivulta. Piirustuksista käy niin ikään ilmi sivurakennuksen pitkä ja kapea suorakaidemuoto sekä sen taitakaton suora liittyminen korotettuihin päätyihin ilman aumoja. Rakennuksen katufasadissa oli sen kokoon nähden vähän ikkunoita, vain 5 kpl. Näistäkin 2 oli mahdollisesti vasta myöhemmin tehtyjä, koska ne ovat piirustuksessa huomattavasti muita suurempia.

Engelin lausekkeessa 1817 mainitaan kappale laattaa

Molempien rakennusten vesikatot olivat vuonna 1813 lauttaa. Päärakennuksen alemmat kattolappeat oli kuitenkin päällystetty jollakin muulla materiaalilla. Yleisvaikutelma sivurakennuksesta oli päärakennusta huomattavasti vaatimattomampi. Ilmeisesti sivurakennus on ollut täysin koristelematon. Muut kaksi Birjukovin piirustuksissa esiintyvää piharakennusta oli tehty hirsistä.

Bockin kiinteistö vaihtoi 1700- ja 1800-luvun vaihteessa useita kertoja omistajaa. Gustaf Bockin kuoltua talon osti konkurssihuutokaupasta kauppias Johar Bockström vuonna 1795. Hänen jälkeensä kiinteistön omistajaksi tuli vuonna 1801 Ylisotakomissariaatti. Tällöin siitä myös tuli Helsingin paikallismajurin asuin- ja virkatalo, ns. Ordonance Huset.

Perinnäistiedon mukaan sekä Kustaa III että Kustaa IV Aadolf ovat asuneet Bockin talossa vierailujensa aikana.

Venäläisten vallattua Helsingin maaliskuussa 1808 Bockin talo joutui Keisarikunnan Sotaministeriön haltuun ja kaupungin venäläisen upseeripäällystön asuintiloiksi. Tältä kaudelta on tuskin minkäänlaisia tietoja rakennuksen käytöstä ja kunnossapidosta. Birjukovin ja Granstedtin laatimien piirustusten tarkempi vertailu on niiden keskinäisten puutteellisuuksien vuoksi mahdotonta. Voidaan kuitenkin selvästi havaita, että Birjukovin esittämässä Ordonanssitalon lyhyessä fasadissa ikkunat ovat molemmissa kerroksissa samankokoisia. Granstedtin pitkän fasadin alakerroksen aukot ovat sen sijaan selvästi matalampia kuin toisessa kerroksessa olevat huomattavan korkeat aukot. Epävarmaksi jäänee, ovatko nämä suuret ikkunat merkki venäläisten piirustusten teon jälkeen tapahtuneesta muutoksesta. Tuntematonta on myös, milloin Birjukovin esittämä yli 300 m²:n laajuinen pihapuisto² on syntynyt.

1. Lähdeaineiston kaikkien venäläisten tekstien tulkinna on suorittanut Helsingin Yliopiston kirjaston Slavican amanuenssi, FM Elisabeth Tokoi.
2. Puisto oli suorakaiteen muotoinen ja mitoiltaan 15,6 x 19,4 metriä.

Helsingin pääkaupungiksi julistamisen jälkeen eräs kiireellisimmistä rakennustehtävistä oli järjestää uusi residenssi maan korkeimmalle paikalliselle hallintovirkamiehelle. Ordonnanssitalon omistuksesta syntynyt kiista¹ oli juuri samaan aikaan päättynyt valtion eduksi. Tämä rakennus oli silloisen Helsingin suurimpia asuintaloja. Kaupungin Uudelleenrakentamiskomitean käsitys olikin, että käytännöllisimmän residenssikysymys voitaisiin ratkaista nyky-aikaistamalla vanha Ordonnanssitalo kenraalikuvernöörille sopivaksi väliaikaisasunnoksi. Varsinainen residenssitalo rakennettaisiin vasta myöhemmin.

- Liite 9-12 Ensimmäiset muutospiirustukset Ordonnanssitalosta oli laatinut Pehr Gransstedt todennäköisesti vuonna 1815 tai 1816, mutta rakennuksen modernisointi toteutettiin kuitenkin komitean arkkitehdiksi valitun Johann Carl Ludvig Engelin suunnitelmien mukaisesti.
- Liite 21-23 Alkuperäiset muutospiirustukset ovat kadoksissa, mutta työstä on mahdollista muodostaa varsin selvä kuva vuoden 1822 palovakuutusasiakirjoihin liittyvien pohjapiirrosten ja selostusten avulla. Työ suoritettiin vuosina 1816-1819 ja se merkitsi talon aikaisemman arkkitehtuurin täydellistä alistamista uuden kokonaisuuden osiksi. Suuri määrä talon 1700-luvun leimallisimpia yksityiskohtia katosi lopullisesti, enin osa tarkoituksellisesti. Lisätilan saamiseksi entistä Bockin päärakennusta korotettiin kerroksella, sen lyhyempää siipeä jatkettiin Katariinankadun sivurakennuksen pohjoispäättyyn saakka ja pihan länsilaidalle lisättiin uuden itäsiiven mittainen länsisiipi. Tämä kokonaan uusi lisäsiipi liittyi pohjoispäästään päärakennuksen pihafasadiin.
- 2 Katariinankadun sivurakennuksen taitekatto poistettiin, rakennusta korotettiin noin 90 cm ja siihen tehtiin uusi satulamallinen vesikatto. Aikaisempi
- 3 hirsinen piharakennus purettiin, ja osittain sen paikalle rakennettiin tiilestä uusi, 1-kerroksinen piharakennus. Se noudatti vuoden 1812 asemakaavan
- Liite 78 mukaista uutta tonttijakoa, jossa vanhojen tonttien 1,2 ja 3 eteläraja oli
- Liite 16 siirretty noin 14 metriä pohjoisemmaksi. Uusi piharakennus kiersi J-kirjaimen muotoisena pihan takaosan ympäri ja yhtyi molemmista päistään kiinteistön muuhun rakennuskantaan. Näin muodostuneelle umpipihalle oli kaksi holvattua porttikäytävää, toinen päärakennuksen itäsiiven, toinen piharakennuksen itäosan kohdalta.
- Liite 4, 79-80, 83 Uutta päärakennusta peittivät satulakatot. Sen länsisiivessä oli kuitenkin pulpettikatto kuten piharakennuksessaakin.

1. Kiistan osapuolet olivat valtio sekä raatimies Eric Borgström, jonka omistuksessa oli 16,6 % Ordonnanssitalosta.

- 1A Kiinteistön sisätilat joutuivat perusteellisen uudelleenjärjestelyn kohteeksi. Molempien vanhojen kivirakennusten kaikki välipohjat kellarin kattoa lukuun ottamatta purettiin ja rakennettiin uudelleen käyttämällä päärakennuksessa entisiä, mutta sivurakennuksessa kokonaan uusia lattiavasojä ja välitäyhteitä. Uuden, entistä huomattavasti suuremman portaikon tieltä päärakennuksesta purettiin koko sen sivusiipien välinen noin 93 m²:n laajuinen osapihan puolelta talon pitkittäiseen sydänmuuriin saakka. Muutospiirustuksista ilmenee kuitenkin, että uusi pihajulkisivu rakennettiin tarkalleen entisen ulkoseinän kohdalle.
- Liite 84-87
- Liite 21-22
- Liite 4
- 2,3
- Liite 21-22
- Liite 21-23
- Liite 13
- Kaikki rakennusryhmän julkisivut muutettiin empireasuiksi. Suurin lisäys fasadikoristelussa tapahtui päärakennuksen torinpuoleisella sivulla. Sen keskiakselille rakennettiin suuri, voimakkaasti ulkoneva risaliitti, jonka keskeisenä osana olivat alakerroksen harkotetulta jalustalta kohoavat 4 jonia laista pilaria. Näiden takana olevaan seinään muurattiin samantyylliset, myös kahden kerroksen läpi ulottuvat pilasterit, jotka yhdessä pylväiden kanssa kannattivat talon räystäslinjan tasalla suurta kolmiopäätä. Talon ensimmäisen kerroksen seinärappaukset harkotettiin kokonaisuudessaan. Ylempien kerrosten ikkuna- ja oviaukot sekä räystäät koristeltiin rapatuilla profiililiittimillä, kaarilla ja kehyksillä sekä runsailla kipsivaloksilla. Katafiinankadun puoleiset matalat sivurakennukset tehtiin katuulkisivuiltaan lähes identtiksi. Aukoton alakerros harkotettiin, yläkerroksen ikkunat muurattiin suurten puolilympyröiden muotoon sijoittaen näiden väleihin pienet, parittaiset suorakaideaukot.
- Kokonaissommitelmana Engelin toteutunut suunnitelma rakentui selkeän keskiakselisymmetrian varaan. Erityisesti pihamiljöön on osoitus tästä. Pihan molempien päätyfasadien¹ yhteinen keskilinja jakaa myös itse pihan aksiaalises kahdeksi symmetrisesti samanlaiseksi puoliskoksi. Jos tätä pihan pituusakselia ajatellaan jatketuksi päärakennuksen lävitse, se kulki suuren julkisivurisaliitin keskeltä ja päättyisi torilla vuoteen 1839 sijainneen vanhan raatihuoneen keskiakseliin. Näin syntyvän linjan suunnitelmallisuutta tukee Engelin vuonna 1918 julkistama ehdotus torin pohjoissivun järjestelyiksi. Siinä vanha raatihuone on Bockin talon tapaan nykyaikaistettu ja sen fasadi muutettu yhä selvemmin keskiakseliaan korostavaksi. Tämän talon symmetriseksi pariksi torin toiseen laitaan olisi sijoitettu toinen samanlainen rakennus. Ehkä Engel oli kaavaillut myös tälle torin länsilaidan rakennukselle

1. Toinen näistä on valitettavasti purettu vuonna 1967.

Bockin talon kaltaista aksiaalista vastapoolia. Tämä torisuunnitelma ei keisarin hyväksymisestä huolimatta koskaan toteutunut kokonaisuudessaan. Sen realisoitu osa päävartio jouduttiin pian purkamaan suunnitellun uuden monumentaalipiportaikon tieltä. Eräs ehdotuksen detalji lienee kuitenkin toteutuneena edelleen olemassa Bockin talon torifasadin keskirisaliitin muodossa.

1A Pysyvää kenraalikuvernöörintaloa ei myöskään koskaan rakennettu. Vuoteen 1837 mennessä residenssinä käytetyssä Bockin talossa ehti asua kolme keisarin käskynhaltijaa:

vuosina 1819-1824 Fabian Steinheil, kreivi
 " 1824-1831 Arseni Andrejevitiš Zakrevski, kreivi; kenraali¹
 " 1831-1837 Aleksandr Sergejevitiš Menšikov, ruhtinas, kenraali ja amiraali²

Keisari Aleksanteri I asui vastavalmistuneessa Kenraalikuvernöörintalossa vuonna 1819 Helsingissä vieraillessaan.

Liite 24-
25 Vuonna 1837 valtio suostui Helsingin porvariston anomukseen saada ostaa Kenraalikuvernöörintalo kaupungin uudeksi raatihuoneeksi. Tällöin siihen muuttivat mm. kaupungin raastuvanoikeus, huutokauppakamari ja vankila, joka sisustettiin päärakennuksen molempiin siipiin. Tästä on säilynyt kaksi Yleisten rakennusten Ylihallituksen arkkitehdin Ludvig Isak Lindqvistin noin vuonna 1860 laatimaa yksityiskohtaista piirustusta. Niiden mukaan toinen puoli vankilatiloi-
 Liite 24
2 sijaitsee päärakennuksen länsisiiven 1. kerroksessa, jossa oli etupäässä naisille tarkoitettuja suuria yhteissalleja. Yksi näistä oli samalla sisustettu vankilan kirkoksi.³ Miesvankien tilat olivat suurimmaksi osaksi Katarinankadun sivurakennuksessa, jossa olivat myös vanginvartijoiden huoneet sekä laitoksen keittiö. Kaikki entiset talouskäytössä olleet tilat oli säilytetty lähes muuttamattomina ennallaan. Ainoastaan suurimmat leivinuunit oli purettu ja joitakin uusia ovia avattu. Vankilasiivet erotti toisistaan vinosti pihan poikki kulkeva aita siten, että miesvankilan käyttöön jäänyt pihan takaosa oli vain ajoportit sulkemalla mahdollista eristää täysin umpinaiseksi vankilapihaksi. Todennäköisesti jo 1860-luvulla myös piharakennuksen länsisiivessä olleet vaunuvaja ja jääkellari muutettiin vankilatiloi-
 Liite 21
ksi.

1A Vuoden 1843 jälkeen, todennäköisesti 1850-luvulla päärakennuksen torifasadiin kiinnitettiin sen käytöstä kertovat peltilaatat: päätykolmion keskelle

1. Zakrevski asui talossa pysyvästi vain vuoteen 1828, jolloin hän muutti asemapaikkansa Pietariin.
2. Menšikov hoiti virkaansa kokonaan Pietarista käsin ja asui talossa vain Helsingissä käydessään.
3. Huoneen koko oli 39 m².

Helsingin vaakuna, kolmion kantaan tekstilevy РАТУЩА RÄDSTUGAN RAASTUPA sekä toisen kerroksen ikkunoiden alapuolelle 2 levyä АУКЦИОННЫЙ ЗАЛ ja АUKTIONS-KAMMAREN HUUTOKAUPPAKAMARI. Vaakuna poistettiin paikaltaan vasta vuonna 1971.

Raatihuoneen kiinteistössä toimivat vuosina 1879-1880 seuraavat kaupungin virastot ja elimet:

Päärakennuksessa:

1. kerros poliisikamari ja huutokauppakamari
2. kerros raastuvanoikeus, maistraatti ja rahatoimisto, kaupunginvaltuusto
3. kerros tullikamari

Katariinankadun sivurakennuksessa:

I poliisivartiokonttori, salapoliisin toimisto
kaupunginvankila

1800-luvun loppuun mennessä Bockin talossa suoritettiin vain muutamia merkittäviä muutoksia. Nämä olivat pääasiassa loppuun kuluneiden rakenteiden uusintakorjauksia sekä rakennusteknisiä parannuksia. Niihin kuuluvat mm. ensimmäiset WC-asennukset 1880-luvulla, kaakeliuunien vaihdot sekä jotkut ikkuna- ja oviuusiinnot. Rakennuksen eteishallin ja pääportaikon aikaisemmin Öölannin hiekkakivestä valmistetut lattianpäällysteet vaihdettiin todennäköisesti niiden kuluneisuuden vuoksi uusiin noin vuosien 1860-1885 välillä. Ne valmistettiin punaisesta, harmaasta ja ruskeasta kalkkikivestä ja ovat edelleenkin paikoillaan. Väripoikkeamat ja porrasaskelmien lattialaattoja korkeatasoisempi viimeistely antavat aiheen olettaa lattialaatoituksen ja askelmat hieman eriaikaisiksi; mahdollisesti askelmalevyt ovat nuorempia.

Liite 31

Liite 86

Liite 30

Liite 37

3

Vuonna 1884 korvattiin kaksi kapeaa puuportaikkoa valurautaisilla kierreportailla. Samana vuonna suljettiin myös kiinteistön pohjoinen porttihilvi muuttamalla se tavalliseksi katuoveksi ja kahdeksi huonetilaksi. 1886 muutettiin piharakennuksen entisen tallin kadunpuoleinen osa yleisökäymälöiksi. Kaikki nämä muutokset oli suunnitellut tunnettu arkkitehti, professori Karl Gustaf Nyström.

13

Liite 38

1A

Kuluvan vuosisadan alussa kaupungintalona käytetyn Bockin talon tilanpuute johti hätäratkaisuihin, jotka kuitenkin pysyvästi muuttivat rakennusryhmän ulkonäköä. Vuonna 1903 päärakennuksen ja sen länsisiiven väliseen nurkkaukseen lisättiin 1-kerroksinen, kellariton, ulokemainen 3 huoneen huoneisto. Samanaikaisesti kaikissa pääsisäänkäynnin länsipuolisissa tiloissa suoritettiin

tiin laajoja väliseinien poistoja ja siirtotöitä sekä näihin liittyen useiden kattojen tuentaa teräspalkeilla, jopa niiden kokonaan uusimista kiskoholvatuiksi. Tällöin avattiin myös uusia ikkuna-aukkoja tontin länsirajan seinään sekä yhdistettiin uudet huonetilat viereisen Burtzin talon pohjakerrokseen oviaukoin. Nämä työt suunnitteli Helsingin kaupunginrakennusmestari Anders Sanfrid Hongell.¹

2
iite 32- Vuonna 1905 Katariinankadun sivurakennuksessa suoritettiin arkkitehti Walde-
34 mar Aspelinin piirustusten mukaan suuri muutostyö. Talon kaikki sisäosat ja pihafasadi purettiin ja rungon pääosaa levennettiin pihan alueelle. Katufasadi muutettiin päärakennukseen sulautuvaksi kopioimalla ikkunajako, julkisivun aukkoryhmitys ja rappauskoristelu päärakennuksen itäsiivestä. Talon laajennus sai aikaan Katariinankadun sivurakennuksen ja itäisen päärakennussii-
iite 32 ven leveyssuhteen kääntymisen päinvastaiseksi kuin aikaisemmin. Lisäksi se vaikutti ahtaan pussipihan muodostumiseen päärakennuksen siipien väliin.

Uusinnan tarkoituksena oli asianmukaisten tilojen saaminen maistraatin suurta arkistoa varten. Myös kaupungin rakennustoimen virastotiloja sisustettiin talon pohjakerrokseen entisiin leivin- ja pesutupiin, jotka olivat sittemmin palvelleet vankilana. Paloturvallisuuden kannalta talon arkistokäyttö oli otettu huomioon asentamalla kaikkiin ikkunoihin puomein suljettavat rautaluu-
iite 34 kut. Varsinainen arkistotila oli jaettu puurakenteisella parveketasolla kahden kerrokseen.

Kahdessa vaiheessa vuosina 1912 ja 1936 Bockin kiinteistön kaakeliuunit purettiin ja rakennukset muutettiin keskuslämmitteisiksi. Uuneja oli ollut noin 70 kpl, joista jäi lopulta jäljelle vain 6. Näistä kaksi on alkuperäisiä Keraalikuvernöörintalon uuneja vuodelta 1819, mutta ne on purettu paikoiltaan ja talletettu Helsingin kaupunginmuseoon jo vuonna 1936.² Ensimmäisen muutosvaiheen suunnittelija oli kaupunginarkkitehti Karl Adam Nils Gabriel Hård af Segerstad, toisen vaiheen niin ikään kaupunginarkkitehtinä toiminut Jarl Gunnar Taucher.

7 Vuonna 1947 viereisen Burtzin kiinteistön itäraajalla ollutta poliisivankilaa laajennettiin noin 760 m²:llä nykyiseen muotoonsa. Tämä työ tehtiin rakentamalla uusi osa puoleksi rajanaapurina olleen Bockin talon piharakennuksen
iite 46- päälle. Suunnitelmat oli laatinut Helsingin kaupunginarkkitehti Georg Hilding
48 Ekelund. Tämä ns. Petsamona tunnettu Poliisivankila on edelleenkin alkuperäisessä asussaan; siihen kuuluu Bockin kiinteistön puolella 3 kerrosta, jotka
iite 47

1. Hongell tuli vähää myöhemmin tunnetuksi Helsingin Pitkäsillan rakentajana.

2. Uunit olivat Kaupunginmuseon ensimmäinen tämän esinetyypin talletus.

3
liite 52
kaikki ovat vanhan piharakennuksen länsisiiven päällä. Talo on tiilikattoi-
nen ja sen jokaisessa sellinikkunassa on ohuet kalterit. Laajennustyön yhtey-
dessä suoritettiin myös sen pohjakerroksen osaksi joutuneessa Bockin pihara-
kennuksen siivessä täydellinen korjaus, mutta siipi säilytettiin silti täysin
erillään itse vankilatiloista. Kuitenkin jo seuraavana vuonna 1948 tämä vi-
rastona toiminut entinen vankila muutettiin Hilding Ekelundin piirustusten
mukaan uudelleen, nyt raastuvanoikeuden huoneistoksi.

liite 89
Helsingin kaupunki järjesti vuosina 1960-1961 suuren suunnittelukilpailun
omistamiensa vanhan keskustan kortteleiden 30 ja 31 nykyaikaistamiseksi. Ta-
voitteena oli tässä erityisen arvokkaassa ja vaikeassa kohteessa soveliaim-
man saneerausmallin löytäminen.

Kilpailun voitti professori Aarno Ruusuvuori, jonka ehdotus perustui ns. ra-
dikaaliin saneeraukseen molemmassa kortteleissa. Ruusuvuoren ohjelman tavoit-
teena oli kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävien
rakennusosien esiinotto ja niiden saattaminen arvoaan vastaavaan käyttöön.¹

liite 89-
90
Käytännössä tämä merkitsi kortteli 30:n sisäosien laajamittaista purkamista
ja korvaamista kokonaan uusilla rakenteilla, koska näitä vanhoja rakennusko-
konaisuuksia ei katsottu ehyinä säilyttämisen arvoisiksi. Kortteli 30:n I ra-
kennusvaihe edellytti kaupungintalon vanhan juhlasalin muodostamisen kortte-
lin keskeiseksi edustustilaksi ja sen ympäröimisen laajoilla yleisön oleske-
lulämpöillä. Koska niille ei kuitenkaan ollut riittävästi tilaa kaupunginta-
lon omalla tontilla, nämä uudet rakennusosat ulotettiin osittain kolmen kortte-
lin pohjoisosan kiinteistön alueille purkamalla pois työtä haittaavat piha-
rakennukset. Ne oli aikanaan rakennettu jokaisen pohjoistontin etelärajalle

liite 78,
80-
81
3
koko korttelin poikki ulottuvaksi yhtenäiseksi jonoksi. Helleniuksen ja Burt-
zin pihanperärakennukset hävisivät purettaessa kokonaan. Ainoat osat, jotka
Bockin piharakennuksesta säilyivät, ovat moneen kertaan muutettu länsisiipi
sekä Katarinankadun puoleinen julkisivuseinä. Tästäkin vain tiilirunko ja 2
kipsistä leijonanpääkoristetta ovat vanhoja, koska kaikki rappaus, ikkunan-
puitteet ja sokkelikivet uusittiin saneerauksen kestäessä. Työt suoritettiin
vuosina 1965-1970. Vuonna 1971 Bockin talon piha-alueen eteläpään tehtiin
kaupungintalon uuteen autotalliin johtava tilapäinen ajoramppi. Kaikki maini-
tut työt on suunnitellut Aarno Ruusuvuori.

liite 89
Kiinteistössä ei tämän jälkeen ole suoritettu merkittäviä muutostöitä. Lejo-
net-korttelin uudistusohjelma perustuu alueen useiden rakennusryhmien vaiheit

1. Lainaus on Aarno Ruusuvuoren artikkelista "Helsingin kaupungintalo. Kortte-
li n:o 30. Lejonet-Leijona." Arkkitehti n:o 3 1971, ss. 29-31.

taiseen saneeraamiseen yhdeksi korttelikiinteistöksi, jossa toimistokäyttö muutetut katurakennukset reunustavat keskelle sijoitettavia kokous- ja edustiloja. Seuraavassa II rakennusvaiheessa on suunniteltu saneerattavaksi korttelin pohjoisosa.

Bockin kiinteistön pihan etelärajan muodostaa nykyään edellä mainitun kaugin talon yleisölämpiön takaseinä, joka valmistui vuonna 1970. Se on tehty pronssikahyksiin kiinnitetyistä lämpölasielementeistä, pronssipelistä ja osittain tilapäisluontoisesti myös asbestisementtilevyistä, jotka poistetaan seuraavassa saneerausvaiheessa muiden rakenteiden tieltä.

Bockin kiinteistön Aleksanterinkatu 20 - Katariinankatu 4 ovat omistaneet vuosina 1763-1973 seuraavat yksityiset ja yhteisöt:

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, sukulaisuussuhde ed. omistajaan	nimi, jolla talo on tänä aikana tunnettu
1763-1788	Bock, Gustaf Johan	raatimies, kauppias	Bockska Huset
1788-1795	Boisman, aik. Knorr- ring, Anna Gustava	kapteeninrouva, Bock- kien tytär	" "
	sekä velkojat, mm. Eric Borgström		
1795-1801	Bockström, Johan	kauppias	Bockströmska Huset
1801-1808	General-Krigs-Com- missariatet		Ordonance-Huset
1808-1813	Expedition för In- delta Arméen/Mili- tie Contoiret - <i>Милитарийская Экспе- диция</i>		" "
1813-1819	Commissariats-Con- toir för Activa Arméen i Finland		" "
1819-1837	Generalguvernörs- kansliet - <i>Канцеля- рия Финляндского Генер- ала - Губернатора</i>		General Gouverneurs Huset
1837-	Helsingin kaupunki		Rådhuset - Raatihuone vv. 1837-1882, Kaupun- gintalo vv. 1882-1913 nykyisin ei yleisesti tunnettua nimeä

Vuonna 1785 Bockin talossa asuivat seuraavat henkilöt:

Bock, Gustaf Johan

fru Ulrica Kostfeldt död [Gustaf Bockin vaimo,
kuoli 1782]

fru Anna Gustava [Bockien tytär]

1 bokhållare

2 boddrängar

3 bodpigor

2 drängar

2 pigor

1 ? [epäselvä, miespuolinen]

1 ? [epäselvä, naispuolinen]

1 ? [epäselvä]

2 pigor

1 dräng

1 pig

Yhteensä 20 henkeä

BURTZIN KIINTEISTÖN RAKENNUSHISTORIA

Kortteli 30:n keskimmäisen tontin omisti vuonna 1761 sattuneen palon aikaan Helsingin kunnallisormestari, laivanvarustajana ja teollisuusmiehenä tunnettu Nils Burtz Larsson. Todennäköisesti jo seuraavana vuonna 1762 Burtz alkoi rakennuttaa uutta kivitaloa palaneiden rakennustensa paikalle. Rakennustontti sijaitsi vaatimattomasti vastapäätä pientä puistometsikköä, joka täytti silloisen torin ja Ulrika Eleonoran kirkon välimaaston. Kuitenkin uusi talo oli ensimmäinen 3-kerroksinen asuinrakennus, jota Helsinkiin oli ryhdytty rakentamaan. Sen valmistuminen viivästyi sitä vastoin vuosia Nils Burtzin kuollessa kesken rakentamista vuonna 1765. Ilmeisesti koko työ on ollut vain nimellisesti käynnissä, mutta varmemmin pysähtynyt kokonaan, koska talo valmistui vasta vuonna 1775. Näin ollen sitä on rakennettu vähintään 10 vuoden ajan.

Rakennuksen varhaisimmasta ulkonäöstä ei ole löytynyt tietoja. Ulkoarkkitehtuuriltaan talo ei kuitenkaan liene poikennut siitä, jollaiseksi Carl Ludvig Engel sen esittää vuonna 1831. Tämä piirustus sisältää kaksi ehdotusta Senaatintorin eteläsivun järjestelyiksi, ja se oli arkkitehdin vastaus keisarin antamaan torin suunnittelutehtävään. Ehdotuksen pääsisältönä olivat juuri Burtzin sekä sen viereisen Helleniuksen talon sopeutusvaihtoehdot uudessa empireympäristössään. Erityisen arvokkaaksi piirustuksen tekee siinä ehdotusten lisäksi esitetty torin eteläsivu senhetkisessä asussaan. Burtzin talo on kuvattu suunnitelmissa äärimmäisen yksinkertaiseksi rakennukseksi. Sen fasadit olivat räystäslistaa lukuun ottamatta täysin sileät ja vailla koristeita. Huomiota herättävintä lienee fasadissa sen kolmikerroksisuus. Kaikki muut torin etelälaidan talot paitsi tämä ja sukelluskomissaari Per Sunnin talo olivat kaksikerroksisia. Burtzin talon palovakuutusasiakirjat ilmoittavat kuitenkin rakennuksen jo valmistuessaan olleen 3-kerroksinen.

Ainoaksi julkisivun jäsentäjäksi jäivät seinän aukkojen suhteutus ja ryhmitely muuten sileällä muuripinnalla. Ikkunat ovat 1. ja 3. kerroksessa samankokoisia, miltei neliön muotoisia, mutta 2. kerroksessa suorakaiteen mallisia ja paljon suurempia. Ainoa fasadin kulkuaukko on talon pystyakselille sijoitettu ajoportti. Tämän ryhmityksen mukaan Burtzin talon vanhan fasadin symmetria rakentuu kahden toisiinsa nähden kohtisuoran akselin varaan siten, että toinen puolittaa julkisivun pystysuoraan ajoportin kohdalta, toinen vaakasuoraan 2. kerroksen ikkunarivin puolivälistä. Lisäksi on ilmennyt, että ik-

kuna-aukkojen väliset seinäpinnat eivät ole samanmittaisia, vaan aina tiettyissä ikkunanväleissä muita välipintoja leveämpiä tai kapeampia. Näiden seinäpintojen ryhmitys on sama kaikissa kerroksissa. Sen perusteella fasadi voidaan jakaa 5 ikkunaryhmäksi, joiden aukkoluvut ovat vasemmalta oikealle 3, 6, 9, 6 ja 3.¹ Yhdessä kerroksessa aukkojen lukusarja olisi siis suhteen 1:2:3:2:1 kaltainen. Tämä suhde on mm. Italian renessanssiarkkitehtien hyvin tunnettu klassinen sommittelukaava. Burtzin talossa tällainen suhdegeometrian käyttö ilmentää rakennuksen koruttoman arkkitehtuurin mitä läheisimpiä yhtäyksiä kustavilaiseen klassisismiin. Sama suhteutus esiintyy muuallakin talossa. Wilhelm Le Moineen vuonna 1816 maalaamasta akvarellista voidaan selvästi todeta rakennuksen pihafasadin ikkunat ryhmitetyiksi suhteessa 2:3:2.

Talon pitkä rakennusaika voitaisiin selittää paitsi Nils Burtzin kuolemasta johtuneeksi, myös piirustusten vaihtamisella. Uusi klassiseen arkkitehtuuriin ilmeisen perehtynyt suunnittelija saattaisi mahdollisesti löytyä Viaporin monien alan huippuakin edustaneiden arkkitehtien joukosta. Tätä tukee erityisesti Nils Burtzin lesken Elisabet Burtzin vuonna 1772 eli 3 vuotta ennen talon valmistumista solmima uusi avioliitto viaporilaisen everstiluutnantin Jacob Gerdesin kanssa.

Burtzin talon pääfasadin lähes identtinen kaksoiskappale oli saman kadun varrelle rakennettu sukelluskomissaari Sunnin asuintalo. Yhdennäköisyys käy ilmi samasta Engelin vuonna 1831 laatimasta piirustuksesta, jossa on esitetty kaikki muutkin torin eteläsivun fasadit. Jonkinlainen riippuvuussuhde Burtzin ja Sunnin rakennuksilla on todennäköisesti ollut, sillä Sunnin talon valmistumisvuosikin on 1770. Pohjakaavaltaan ne kuitenkin ovat kokonaan erilaiset, mikä johtunee tonttien eri tyyppisestä sijainnista kortteleissa.

Le Moineen akvarelli osoittaa, että Burtzin talon tavallisuudesta poikkeava satulamallinen katto oli päällystetty laudoilla vielä vuonna 1816. Peltikate talossa on ollut ainakin vuodesta 1836. Ilmeisesti tässä yhteydessä on poistettu katon pihanpuolisessa lappeessa ollut ikkunaulkonema.

Tontin muut rakennukset olivat sen eteläosassa ja iästään päätellen molemmat peräisin 1700-luvulta. Nämä olivat vanha, mansardikattoinen leivintupa sekä iäkäs aitta; kumpikin puurakenteisia. Vuonna 1827 ne jouduttiin purkamaan tukevan Seurahuoneen tieltä.

Burtzin talon uusi omistaja kauppaneuvos Carl Wilhelm Lindeberg rakennutti päärakennuksen pihamaalle vuonna 1830 pienen talousrakennuksen tiilestä. Se

1. Ajoportti on laskettu ikkunaksi.

- Liite 60- on edelleen olemassa, mutta poikkeaa nykyään jyrkästi alkuperäisasustaan.
62
Liite 53 Tässä leivintuvaksi ja varastoksi sisustetussa talossa oli uutuudeltaan va-
yksi kerros. Sen alla oli kappaholvattu kellari, jonka paksut, luonnonkivi
set ulkoseinät ulottuivat korkealle maanpinnan yläpuolelle. Näin ollen rak-
nus lienee vaikuttanut pikemminkin kerrosta korkeammalta kuin se todella on.
Sen vesikatto oli alkuaan lautta, mutta vaihdettiin rautapeltiseksi vuoteen
1896 mennessä. Lisäkorkeutta talolle antoi epätavallisen kookas ullakko.
- 4
Liite 14 Engelin suunnitelmien mukaan Burtzin päärakennus olisi nykyaikaistettu emp-
reasuun varsin vähäisin muutoksin. Niiden mukaisesti rakennusta ei kuiten-
kaan korjattu, vaan Intendentinkonttorin arkkitehti Jean Wik laati työstä
Liite 39 uudet piirustukset vuonna 1836. Nämä omistaja toteutti jo saman vuoden kul-
ussa. Torifasadin piirustusta lukuun ottamatta muita työhön ehkä liittyviä
piirustuksia ei ole löytynyt. Mahdollisesti rakennuksen sisäosissa ei tuol-
loin ole tehtykään muutoksia. Tiedetään, että Wik laati myös viereisen Heli-
Liite 64 niuksen talon muutospiirustukset edellisenä vuonna 1835 ja esitti tällöin
kä fasadit että kaikkien kerrosten pohjapiirroksot yhdellä ainoalla piirus-
tusarkilla. Toisaalta Burtzin talo täytti tuolloin jo korjaamattakin uusim-
mat rakennusjärjestyksen vaatimukset, sillä siinä oli ennestään sekä 3 ker-
rosta että satulakatto. Nämä tulivat keskustarakennuksissa pakollisiksi
vuonna 1825.
- Liite 39 Wikin ehdotuksen mukaan korjattu Burtzin talon julkisivu poikkeaa aikaisem-
masta asustaan vieläkin vähemmän kuin Engelin suunnitelmat. Pääasiassa oli
suoritettu vain pintakoristelua. Pohjakerros harkotettiin, kerrokset erotet-
tiin toisistaan koristelistoin ja porttiaukko sekä 2. kerroksen ikkunat ym-
päröitiin kehyksillä ja karniiseilla. Lisäksi 1. ja 3. kerroksen ikkuna-au-
Liite 79 kot suurennettiin 6-ruutukokoon. Fasadi on nykyäänkin tässä asussa, sillä
sen myöhemmät muutokset on sittemmin poistettu.
- 6
Liite 54 Samanaikaisesti päärakennuksen korjauksen kanssa valmistui vuonna 1836 piha-
perälle, tontin uutta etelärajaa vasten 1-kerroksinen, kivinen sivurakennus.
Se oli pääosaltaan sisustettu talleiksi ja halkovarastoiksi. Muodoltaan pit-
känä ja kapeana se ulottui koko Burtzin tontin poikki ja oli näin samalla
Liite 88 osa Lejonet-korttelin keskeltä halkaisevaa itä-länsisuuntaista piharakennus-
Liite 54 riviä. Talon läpi kulki samassa linjassa torille johtavan porttikäytävän
kanssa kiinteistön toinen, Seurahuoneen pihalle päättyvä porttiholvi. Se joi-
duttiin sittemmin, todennäköisesti vuonna 1837 sulkemaan ja muuttamaan varas-
tutiloiksi.
- Rakennuksen vanha fasadi oli ovien ja porttien hallitsema. Kunkin kulkuaukon

edessä oli lisäksi erillinen ajosilta. Ikkunoita on sen sijaan ollut alun perin vain 2 kpl. Tontin länsirajalla oli edelleen 1-kerroksinen, kapea ja pitkä puurakennus, jonka pohjoispääty oli kiinni vuonna 1830 rakennetun talousrakennuksen eteläpäädyssä. Tämä rakennus saattoi olla olemassa jo 1700-luvulla, koska Burtzin talolla ei ennen vuotta 1830 ole ollut varsinaisia pihapiirin sivurakennuksia. Tätä taloa lyhennettiin vuoteen 1841 mennessä noin kolmannekseen alkuperäisestä koostaan. Vuonna 1844 sitä ei enää ollut olemassa.

n.1843
1886
lovak.
iak.
rtat

Ainakin vuodesta 1843 alkaen Burtzin tontin itärajalla sijaitsi aidattu pienoispuutarha, kooltaan vain noin 18 m².¹ Kuitenkin siinä kasvoi jo tuolloin sekä puita että pensaita. Helsingiläisen valokuvaajan E. Hoffersin vuonna 1866 ottama kuva kertoo puiden olleen tuolloin jo useiden metrien korkuisia, koska ne peittivät miltei koko pihan itäosan näkyvistä. Vuonna 1896 puistoa ei enää ollut; ilmeisesti se hävitettiin rakennusten siirryttyä kaupungin haltuun vuonna 1892.

4

Burtzin talo oli siirtynyt perintöteitse vuonna 1850 Krookin suvulle, joka piti kiinteistöä hallussaan seuraavat 42 vuotta. Konkurssin kautta talo joutui vuonna 1892 Helsingin kaupungille, joka hankki samana vuonna oikeuden liittää Raatihuoneen ja Burtzin kiinteistöt toisiinsa yhdeksi kokonaisuudeksi. Käytännössä rakennusten yhdistäminen tapahtui puhkaisemalla oviaukot talojen väliseen kaksoispäätyseinään. Burtzin päärakennuksessa oli hieman aikaisemmin tehty seuraavat fasadimuutokset:

ite 85-
87

ite 40

1884 muutettiin kaikki 1. kerroksen torinpuoleiset ikkunat T-mallisiksi ja läntisin näistä oveksi. Suunnittelija oli toiminimi Kiseleff & Heikels Byggnadskontor Helsingistä.

1889 tehtiin ulko-ovi myös fasadin itäisimmän T-ikkunan paikalle. Piirustukset oli laatinut arkkitehti Hugo Lindberg.

ite 41

1892 molemmat tehdyt ulko-ovet muutettiin takaisin T-mallisiksi ikkunoiksi. Piirustukset teki arkkitehti Karl Gustaf Nyström kaupungin toimeksiantosta.

7

ite 33,
44

Poliisilaitos sai heti suurimman osan Burtzin talosta käyttöönsä. Välttämättömät vankien säilytystilat kasvoivat sen sijaan vasta vuonna 1905. Tällöin valmistui Johannes Waldemar Aspelinin suunnittelema 1-kerroksinen, pulpettikattoinen lisärakennus Burtzin tontin itärajalle seinäkkäin Bockin piharakennuksen länsisiiven kanssa. Uuden ns. Poliisivankilan fasadissa oli symmetri-

1. Puutarhan mitat olivat n. 5,3 x 3,5 m.

sesti 2 venetsialaistyypistä, 12-ruutuista ikkunaa sekä näiden molemmin puolin kapeat, korkeat pariulko-ovet. Varsinaiset sellinikkunat olivat pienikokoisia, mutta niissäkin oli 12 lasiruutua. Talon sisätilat oli jaettu 6 selliin ja kapean yhdyskäytävän kesken. Lämmitys tapahtui muuratuilla, mahdollisesti peltivaippaisilla pystyuuneilla.

5A 1800-luvun lopulla Burtzin vuonna 1830 valmistuneen talousrakennuksen etelä-
Liite 54 sivulle lisättiin puurakenteinen portaikko sekä tästä ulkoneva myöskin puinen 2-osastoinen vedenheittosuoja. Suunnittelija on tuntematon. Molemmat rakenteet purettiin vuonna 1906 tai 1907.

8A Waldemar Aspelin laati myös piirustukset poliisin uutta hevostallia varten
Liite 71- vuonna 1906. Tämä rakennus sijoitettiin osittain sekä Burtzin että viereisen
73 Helleniuksen talon tontille, koska kaupunki oli hankkinut Senaatilta luvan näidenkin tonttien yhdistämiseen jo vuonna 1899. Talli rakennettiin alun alkaenkin 2-kerroksiseksi, se valmistui vuonna 1907. Ratsujen kulku yläkerrokseen tapahtui erikoisen, loivan hevosrampin kautta tallin itäisivulta. Tallissa oli piilittuut yhteensä 50 poliisiratsua varten. Sen teräspalkkien varassa

Liite 74 olevaa välipohjaa kannattaa edelleenkin 8 valurautapilaria. Alkuaan pohjakerroksen pääfasadia hallitsivat suuret venetsialaistyypiset ikkunat ja kapeahkot ovet, sivufasadeja pienehköt, kerrosten katonrajaan sijoitetut 16-ruutu-

Liite 73, set ikkunat. Tallirakennus on edelleen olemassa.
85

Liite 72- roksen pääfasadia hallitsivat suuret venetsialaistyypiset ikkunat ja kapeahkot ovet, sivufasadeja pienehköt, kerrosten katonrajaan sijoitetut 16-ruutu-

Liite 85 set ikkunat. Tallirakennus on edelleen olemassa.
5A Aspelinin suunnitelmien mukaan muutettiin vielä vanha, vuonna 1830 rakennettu
Liite 55- Burtzin talousrakennus vuonna 1907 varsinaiseksi vankilaksi, jona sitä oli jo
57 ennustään käytetty. Kaikki sisäseinät rakennettiin uudestaan, rakennukseen lisättiin yksi uusi kerros ja se yhdistettiin 3. kerroksen tasalla kulkevalla

Liite 62 käytäväsillalla Burtzin päärakennukseen. Uusi sisäänkäynti rakennukseen oli sen pohjoispäädystä, johon oli tehty suuret kiviportaat. Sisällä oli muutosten jälkeen 16 selliä sekä molemmissa kerroksissa lisäksi WC. Katot olivat kiskoholvattuja. Lämmitys tapahtui muuratuilla, mahdollisesti peltivaippaisilla pystyuuneilla. Vankilan ikkunat olivat enimmäkseen pieniä ja matalia, 8-

Liite 58 ruutuisia, mutta päädyissä ne olivat 20-ruutuisia. Kaikissa niissä oli vahvat ja tiheät ristikkokalterit.

4 Sama arkkitehti suunnitteli myös päärakennuksen ullakkokerrokseen vuonna 1907
Liite 69 sisustetun uunilämmitteisen huoneen. Sen sisäkatto oli ulkokattoa mukailleen harjamallinen. Kulkutie huoneeseen oli järjestetty talon 3. kerroksesta pyörää kierteporrasta myöten. Ulospäin uusi tila näkyi kattolappeeseen lisättyinä suurena kolmiopäätynä, jonka keskellä oli iso hko 3-osainen ikkuna.

- 5A Vuonna 1919 Burtzin taloon liitettyä vankilarakennusta korotettiin jälleen yhdellä kerroksella. Piirustukset oli tehnyt apulaiskaupunginarkkitehti Runar Eklund. Uusi kolmas kerros oli kaikin puolin alempien vankilakerrosten kopio. Sellitiloja oli nyt yhteensä 24 eri huonetta. Tässäkin kerroksessa katto oli holvattu kiskoja varaan.
- liite 59
- 5B Saman rakennuksen kellarikerros oli muutettu vuonna 1911 poliisin vanhojen asiakirjojen arkistoksi rappaamalla entinen tiilipintainen holvaus kauttaaltaan, suurentamalla kellariluukut ikkunoiksi ja valamalla vanhan multapermannon päälle uusi betonipohja. Koko tila oli myös muutettu lämpimäksi kahden sylinterimäisen pystyuunin avulla. Muutokset oli suunnitellut kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad.
- 7 Vuonna 1914 toteutettiin Hård af Segerstadin piirustusten mukaan tontin itä-
liite 44 rajan pienen Poliisivankilan korotus 2-kerroksiseksi. Tällöin tehdyt uuden kerroksen ikkunat noudattivat malliltaan jo olemassa olleita sellinikkunoita. Sellitilat lisääntyivät 8 eristyskopilla. Uusien yläpuolisten seinärakenteiden vuoksi ensimmäisen kerroksen katto tuettiin melkein kaikissa huoneissa teräspalkkeilla. Toisen kerroksen katto oli kokonaan kiskoholvattu. Lämmitysjärjestelmän muodostivat edelleenkin muuratut pystyuunit.
- 4 Poliisin entisten toimitilojen ahtauden ja riittämättömän varustetason vuoksi katsottiin vuonna 1926 parhaaksi rakentaa tulevalle tutkimusosastolle kokonaan uudet tilat. Suunnitelman laati Helsingin uusi kaupunginarkkitehti Jarl Gunnar Taucher. Niiden mukaan tilat tehtiin rakentamalla uusi kerros Burtzin ja Helleniuksen talon pihanpuolisten ullakkojen paikalle. Muutokseen sulautettiin Burtzin talon ullakolle vuonna 1907 rakennettu kiviseinäinen ullakkohuone. Suurin osa uusista väliseinistä oli kevytrakenteisia. Tiloihin sijoittuivat poliisin tunnusmerkkiosasto, laboratorio, valokuvaamo, löytötavaratoimisto sekä arvotavaran säilytysvarasto. Kaikkiin uusiin huoneisiin muurattiin peltivaippaiset pystyuunit. Tämän vain pihan puolelta näkyvän 4.
liite 43 kerroksen ikkunat tehtiin saman mallin mukaan kuin alapuolella olevat 3. kerroksen ikkunat, jotka olivat kooltaan pienehköjä, melkein neliömäisiä ja neliruutuisia.
- 8A Vuonna 1940 kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher ja hänen apulaisensa, sittemmin saman viran haltija Väinö Toinen Määttä laativat piirustukset poliisin vanhan hevostallitalon muuttamisesta autotalliksi. Muutostyö suoritettiin talven 1940-1941 kuluessa. Rakennukseen avattiin uudet, leveät ajoaukot sekä entisten pääovien kautta että myös Sofiankadulta vanhojen piharakennusten läpi.
liite 74-76 Pääosa tallin yläkerrasta muutettiin Väinö Määttän suunnitelmien mukaan rikos-
liite 74
liite 75

- 83
Liite 75-
76
8A
- poliisin kuulusteluhuoneiksi sekä vaate- ja polkupyörävarastoiksi. Sen muut osat sisustettiin miehistön oleskelu- ja lepotiloiksi. Nämä yhdistettiin käytävällä Sofiankadun vanhaan sivurakennukseen. Käytävän seinämateriaalina käytettiin kevytbetonia. Yläkerroksen kaikki väliseinät ovat kevytrakenteisia ja huoneiden lämmitys tapahtuu keskuslämpöradiaattoreilla, jotka kuitenkin lienee asennettu vasta vuonna 1947 suuren Poliisivankilan laajennustyön yhteydessä. Autotallin pohjakerroksessa ei ole lämmityslaitteita. Poliisiautomiehistölle rakennettiin lisäksi samana talvena 1940-1941 pieni oleskeluhuone Autotallitalon ja Sofiankadun vanhan sivurakennuksen väliin siten että sen takaseinäksi tuli vuonna 1908 valmistuneen, 1-kerroksisen kuivakäymälän fasadi. Myös uusi oleskeluhuoneosa oli yksikerroksinen ja pulpettikattoinen. Se purettiin vuonna 1965 kaupungintalon saneerauksen tieltä.
- 3C
Liite 74
12
Liite 77
3C
Liite 78
- 6
Liite 74
Liite 78
- Burtzin tontin etelärajalalla ollut vanha piharakennus sisustettiin niin ikään vuosina 1940-1941 poliisin pajaksi, puutyöhuoneeksi sekä autojen huoltohalliksi. Tämäkin talo purettiin vuonna 1965.
- 7
Liite 45-
51
Liite 47,
49
Liite 46
Liite 47
- Vuonna 1947 Burtzin tontin itälaidalla ollut 2-kerroksinen, pulpettikattoinen Poliisivankila laajennettiin nykyiseen muotoonsa kaupunginarkkitehti Georg Hilding Ekelundin laatiman suunnitelman mukaan. Sitä korotettiin kahdella kerroksella ja rakennus ulotettiin samalla myös viereisen Sockin kiinteistön piharakennuksen länsisiiven päälle. Uudet vankilakerrokset olivat näin ollen huomattavasti entisiä laajempia ja leveämpiä. Koska Sockin piharakennus oli siihen saakka ollut yksikerroksinen ja uuden vankilan molemmat puoliskot tehtiin yhtä korkeiksi, muutos merkitsi tähän piharakennussiipeen kolmea lisäkerrosta. Näin ollen siipiosa ulkopuolisesti täysin irtosi alkuperäisestä rakennusyhteydestään ja sulautui sille vieraan vankilatalon osaksi.
- Liite 45,
50-
51
Liite 46
Liite 45
Liite 46
Liite 45,
47
- Uusi Poliisivankila muotoutui tässä vaiheessa konstruktioltaan tyypilliseksi rangaistuslaitokseksi. Sen ydinosana on suorakaiteen muotoinen, suuren kattoikkunan valaisema keskuskuilu, jossa sijaitsee vankilan pääportaikko. Sitä ympäröivien laajojen kerrosaulojen laidoilla ovat pienet 2 hengen eristykselliset rivit. Auloihin tuovat lisävaloa niiden molemmissa päädyissä olevat ikkunat. Talon ulkoseinät ja vesikatto ovat tiilirakenteiset, mutta sen sisäinen runko ja sellit ovat teräsbetonia. Vankilassa on keskuslämmitys. Ulkoasultaan uudet kerrokset erottuvat helposti vanhemmista pienten ja matalien sellinikkunoidensa vuoksi. Talon pohjoispäädyssä on kolme suurta, kokonaan kalterein eristettyä tuuletusparveketta. Poliisivankila on edelleenkin tässä asussaan ja siinä on nykyisin 54 vankiselliä.

- Liite 52 Vuonna 1948 pohjoispuoli vankilan 1. kerroksesta muutettiin laitosta palvelavaksi keittiöksi. Suunnittelija oli nytkin Hilding Ekelund. Aikaisemmin keittiötiloissa oli ollut vankisellejä ja vartijoiden huoneita.
- Poliisivankila sai näiden muutostöiden aikana lisänimen Petsamo.
- 5A Burtzin päärakennukseen yhdyssillalla vuonna 1907 liitetty pieni vankilatalo, lisänimeltään Sumpu, yhdistettiin vuonna 1952 entistä kiinteämmin katu-
5B rakennukseen. Arkkitehti Lasse Björkin piirustusten mukaan talojen välille
Liite 60- rakennettiin kolmen kerroksen korkuinen, vankilarakennusta hiukan kapeampi
62 yhdysosa. Vanha käytäväsilta oli purettava pois tämän tieltä. Samanaikaisesti
5A pääosa Sumpun ikkunoista muutettiin paremmin vanhaan Burtzin talon pihafasadiin sopiviksi siirtämällä ne yhtäläisten välimatkojen päähän toisistaan ja suurentamalla ne 6-ruutuisiksi. Tämä oli mahdollista tehdä, koska suuri osa 2. ja 3. kerroksen vanhoista väliseinistä poistettiin ja tilat järjestettiin normaaleiksi toimisto- ja luettelohuoneiksi. Ainoastaan 1. kerros jäi edelleen pidätettyjen säilytystiloiksi, ja tämän kerroksen ikkunat säilyivät siten vanhassa muodossaan matalina ja 8-ruutuisina.
- Liite 60 Entisestä kellariarkistosta tehtiin varasto. Sinne oli rakennettava uudet portaat ulkoa talon itäisivulta, koska aikaisempi oli jouduttu hävittämään yhdysosan perustusten tieltä. Kellarin uusi ulko-ovi tehtiin suurentamalla yhtä ikkunaa varaston lattiatasoon saakka.
- Liite 62 Myös ylempiä kerroksia varten tehtiin uusi sisäänkäynti talon länsisivulle. Uusittu rakennus muutettiin keskuslämmitteiseksi. Yhdysosan perustus ja välipohjat ovat teräsbetonia, mutta seinät 1. kerroksessa tiiltä ja ylemmissä kerroksissa kevytbetonia.
- Liite 61
- Liite 89- Vuosina 1960-1961 järjestetyn korttelien 30 ja 31 suunnittelukilpailun voitti professori Aarno Ruusuvaori. Hänen ehdotuksensa toteutus alkoi Lejonet-
90 korttelissa syksyllä 1965, jolloin aluksi purettiin kaikki ohjelman uudisrakentamista haittaavat vanhat rakennusosat tontin eteläosasta. Näiden joukossa katosivat Burtzin kiinteistöistä vuonna 1836 valmistunut piharakennus sekä eteläpää vuonna 1907 valmistuneesta tallista. Ne oli purettava, jotta
Liite 78 kaupungintalon juhlasalin ympärille olisi voitu rakentaa suuret yleisölämpilämpölämpötilat. Nämä eivät mahtuneet yksin kaupungintalon tontille, vaan ne oli ulotettava osittain kaikkien kolmen pohjoiskiinteistöjen alueille. Nykyään Burtzin
Liite 90 kiinteistöjen pihan eteläreuna on vieläkin kauempana pohjoisessa kuin uudet rakennusosat edellyttävät, sillä tontin eteläpään poikki rakennettiin vuonna
Liite 85 1970 noin 200 cm:n korkuinen, pinnaltaan slammattu tiilimuuri. Se yhdistää

8A
Liite 90

toisiinsa Poliisivankilan sekä autotallin eteläpää. Autotallitalon katu-
tu eteläpää muurattiin tilapäisluontoisesti umpeen jättämällä tehty sein-
ulkopuolelta slammatuksi. Ullakko-osa siitä on tehty asbestisementtilevy-
tä.

Liite 90

Burtzin tontin vanhalla etelärajalalla on nyt kaupungintalon vuonna 1970 v
mistuneen yleisölämpiön pohjoisfasadi sekä osa itse lämpiötiloista. Fasa-
di on pääosaltaan tehty pronssikehyksiin asennetuista lämpölasielementeistä
pieneltä osalta väliaikaisesti asbestisementtilevyistä. Julkisivun on su-
nitellut Aarno Ruusuvuori.

Tämän jälkeen Burtzin tontilla ei ole suoritettu huomattavia rakennustöitä

Burtzin kiinteistön Aleksanterinkatu 22 ovat omistaneet vuosina 1765-1973
seuraavat yksityiset ja yhteisöt:

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, sukulaisuussuhde ed. omistajaan	nimi, jolla talo tänä aikana tunnet
1765-1772	Burtz, Elisabet	pormestarin leskirouva, Nils Burtz Larssonin vaimo, leskeksi 1765	Burtziska Huset
1772-1806	Gerdes, aik. Burtz, Elisabet	everstiluutnantin rou- va, vuonna 1772 avioon evl. Jacob Gerdesin kanssa. Aik. Nils Burtz- zin leski 1784 uudelleen leskeksi	Gerdesska Huset
1806-1835	Lindeberg, Carl Wilhelm	kauppaneuvos	Talolla ei ollut omaa nimeä. Sitä ta- koitettaessa mainit- tiin useimmiten omi- tajan nimi ja arvo sekä talon osoite.
1835-1850	Lindeberg, Anna Helena	kauppaneuvoksetar, Carl Wilhelm Lindebergin leski vuodesta 1834	- " -
1850-1872	Krook, Gustaf Jo- han	esittelijäsihteeri, Anna Helena Lindeber- gin vävy	- " -
1872-1887	Krook, Carl Gab- riel	esittelijäsihteeri, Gustaf Johan Krookin poika	- " -

1887-1892	Krook, Carl Johan Maximilian	kirjailija, Carl Gabriel Krookin poika	Talolla ei ollut omaa nimeä
1892--	Helsingin kaupunki		1892 Rådhusannexe 1893-- ei omaa ni- meä

Burtzin talon nimi johtuu sen rakentamisen aloittaneesta Helsingin kunnallisen pormestari, laivanvarustaja ja manufaktuurimies Nils Burtz Larssonista. Hänen kuollessaan vuonna 1765 talo oli vielä keskeneräinen. Se valmistui vasta vuonna 1775.

Vuonna 1765 Burtzin talossa asuivat seuraavat henkilöt:

Fru Öfverstelieutnantskan Elisabet Gerdes *ent. Burtz*

Mademoiselle Wästerberg

Mademoiselle Anna Lisa Zach: Westerberg

1 dräng

2 pigor

1 ? [epäselvä, naispuolinen]

1 Madame

2 pigor

1 dräng

1 ? [epäselvä, naispuolinen]

1 pig

1 Madame

Serg. änkan

1 pig

Yhteensä 16 henkeä

Burtzin kiinteistön päärakennuksessa on mahdollisesti jo 1700-luvulla ollut liikehuoneistoja. Varhaisin varma tieto tällaisesta on vuodelta 1859, jolloin kello- ja kultaseppä Wilhelm Fribergillä oli liike ja asunto talon 1. kerroksessa, porttikäytävän länsipuolella. Tähän aikaan talon tässä osassa on ollut 4 tai 5 huonetta, joista yhdessä oli keittiö. Friberg lienee pitänyt täällä liikettään kuolemaansa saakka 1867. Muita Burtzin talon liikkeen-

harjoittajia olivat

toiminta-aika	liikkeenharjoittaja	toimiala
1806-1834	Lindeberg, Carl Wilhelm, kauppaneuvos	tuonti- ja vientiliike, oli asunnon yhteydessä
1891-1892	Lindholm, V., kauppias, huonekalutehtailija	huonekalukauppa

HELLENIUKSEN TALON RAKENNUSHISTORIA

Lejonet-korttelin pohjoisosan läntisin tontti n:o 3 oli 1750-luvulla kauppa-as Petter Schwartzin omistuksessa. Hänen leskensä myi sen kuitenkin jo seuraavan vuosikymmenen alussa Uudenmaan ja Hämeen lääninrahastonhoitaja Carl Gustav Helleniukselle. Vuoden 1761 palossa kaikki tontin rakennukset olivat tuhoutuneet, mutta Hellenius alkoi viimeistään vuonna 1763 rakennuttaa niiden paikalle suurta kivitaloa uudeksi asunnokseen. Rakennuksen valmistumisvuotta ei tunneta tarkkaan, tiedetään vain sen olleen rakenteilla 1760-luvulla. Ilmeisesti talosta on voinut saada selvän käsityksen jo mainittuna vuonna 1763, koska se on esitetty tykistöluutnantti A. E. Geten tuolloin laatimassa Helsingin asemakaavakartassa. Siihen nojautuen voitaneen pitää varmana että Helleniuksen talo valmistui viimeistään saman vuosikymmenen lopulla.

Ainoastaan yksi tontin rakennuskantaa kuvaileva 1700-luvun asiakirja on löytynyt. Se on Uudenmaan ja Hämeen läänin varamaanmittari Gustaf Kurtenin vuonna 1788 laatima "Plan Charta öfver Regale Bränneriets hus och Tomter i Helsingfors Stad och Nylands Län efter högvederbörligit Förordnande författad år 1788 af G. Kurten." Siinä on kuvattu sekä varsinaisen polttimon alue nykyisessä Etelärannassa että laitoksen konttorirakennus Stora Gatanin varrella.

Varhaisin löydetty 1800-luvun dokumentti on puolestaan ruotsalaisen taidemaalijan Wilhelm Le Moinen vuonna 1816 maalaama akvarelli vanhasta Helsingistä. Kuvan keskellä erottuvat selvästi kaikki Lejonet-korttelin pohjoispään rakennukset, joista kaksi oli tuolloin vielä entisessä asussaan. Esimerkiksi Helleniuksen talosta ilmenee sen muuta rakennusrunkoa kapeampi eteläpää sekä se, että koko talo oli mansardikattoinen.

Vertailtaessa näitä kahta dokumenttia käy selville, että Kurtenin kartan liisäkkeessä esitetty Kruununpolttimon konttorirakennus sopii pohjakaavaltaan täysin yhteen Le Moinen esittämän Helleniuksen talon kanssa. Koska Helleniuksen talon muoto on myös A. E. Geten vuoden 1763 kartalla sama, voidaan todeta talon pohjakaavan säilyneen muuttumatta koko valmistumisensa jälkeisen 1700-luvun ajan.

Toinen Helleniuksen taloa vanhassa asussaan esittävä 1800-luvun kuva sisältyy Johann Carl Ludvig Engelin ehdotukseen "Проектъ съ украшениемъ фасадовъ старыхъ строеній на южной сторонѣ большой площади въ городѣ Гельсингфорсъ."¹ vuodelta 1831. Siinä Helleniuksen talo on edelleen mansardikattoi-

1. Käännös: "Projekti vanhojen rakennusten fasadien koristamiseksi suuren aukion eteläisellä puolella Helsingin kaupungissa."

nen ja vain 2-kerroksinen, mutta taitekaton jyrkkyys tekee siitä yhtä korkean kuin viereinen, 3-kerroksinen Burtzin talo samaan aikaan oli. Fasadiltaan Helleniuksen talo oli melko yksinkertainen, mutta sen sommittelussa oli kuitenkin käytetty ilmeistä harkintaa. Vaakatasossa kerroksia jakoi leveähkö, ulkoneva lista. Fasadin keskeinen osa oli suuri, voimakkaasti profiloituun reunuslistoin kehystetty päätykolmio, jonka alarauna sulautui yhtä voimakkaaseen räystäslistaan. Kolmion keskellä oli ellipsin muotoinen ikkuna ja sen molemmilla puolilla katon alalappeesta ulkonevat, segmenttipäätteiset ullakkoikkunat. Tällaiset ulkonemat olivat myös talon Sofiankadun puoleisessa kattolapissa. Pääjulkisivun 2. kerroksen ikkunat olivat suorakaiteen muotoiset, mutta 1. kerroksessa lähes neliömäiset. Pohjakerroksessa oli symmetrisesti fasadin kummassakin päässä oviaukko ja portaat. Sofiankadun julkisivu on ollut ilmeisesti samoin vaakalistalla jaettu. Ainakin sen ylemmässä osassa on ollut runsaasti ikkunoita. Le Moinen akvarelli osoittaa lisäksi, että talon eteläpään kapean ulkoneman kattolapissa ei ollut pihan puolella taitetta.

— Sitä kutsuttiin vanha vanha kirkonkirkko muutenkin, mutta se katosi sen jälkeen.

Rakennus oli siis ns. vinkkelitalo, jolla oli kaksi katuulkisivua. Asemakaavallisesti sen sijainti ei kuitenkaan ollut alkuaankaan mitenkään merkityksellinen. Stora Gatanin toisella puolella oli ainoastaan pieni puistomainen metsikkö, joka ulottui myös viereisen Burtzin talon edustalle. Toinen fasadi oli kapealle Östra Kyröko-Gatanille¹ päin.

Tällaisena Helleniuksen talo muistutti melkoisesti saman kadun varrella yhä olemassa olevaa kauppias Johan Sederholmin kivitaloa. Varsinkin kokonsa, katotuotonsa ja pääfasadiensa kolmioaiheen puolesta talot olivat huomiota herättävän samankaltaiset. Niiden arkkitehti ei kuitenkaan voine olla yksi ja sama henkilö. Sederholmin talon suunnittelijaksi on oletettu monissa Suomen kaupungeissa toiminutta rakennusmestaria Samuel Berneriä. Helleniuksen talo sitä vastoin tuskin on tämän suunnittelijan työtä, koska Berner kuoli jo ennen vuoden 1761 syyskuussa sattunutta tuhoisaa korttelipaltoa. Mahdollisesti Helleniuksen talon piirustukset laati tai töitä johti rakennusmestari Christoffer Hillert, joka sai Bernerin lesken naituaan myös kaikki jo sovitut urakat suorittaakseen.

Vuonna 1788 Helleniuksen talo ja tontti siirtyivät Kuninkaallisen kruununpolttimon haltuun. Kivisestä päärakennuksesta tehtiin polttimon konttori. Talon kellari on erikseen mainittu ja saattaa olla otettu uudeksi valmiiden

1. Nykyinen Sofiankatu. Kadusta käytettiin 1700-luvulla myös nimitystä "Twär-gata".

tuotteiden varastoksi. Kiinteistön muut rakennukset säilyivät entisessä talouskäytössään. Ne olivat kaikki puurakenteisia ja iältään ilmeisesti päärakennuksen luokkaa. Kurtenin kartasta piharakennusten lukumäärää on vaikea todeta, koska yksi kartan rakennusrajauksista tarkoittaa samalla kertaa useita eri pikkurakennuksia. Ne ovat olleet aittoja sekä halkovaja- ja navettatiloja. Yksi piharakennuksista rajoittui koko tontin leveydeltä sen etelälaitaa sivuavaan Strandgatanin¹.

Liite 14 Engel oli lähettänyt keisarille ehdotuksensa Senaatintorin eteläsivun rakennusten ajanmukaistamiseksi vuonna 1831. Sen toisessa vaihtoehdossa Helleniuksen talo oli korotettu 3-kerroksiseksi ja sitä oli jatkettu Sofiakadun poikki kiinni maaherra Gustaf Hjärnen tuolloin omistamaan Sunnin talon seinään. Kokonaan harkotettu fasadi oli lisäksi koristeltu kymmenellä kahden ylempään kerroksen läpi ulottuvalla korinttilaispilarilla. Katkaistun kadun kulkuyhteys oli säilytetty suuren porttiaukon avulla. Toinen vaihtoehto säilytti Helleniuksen talon pääfasadin leveyden ennallaan, mutta rakennusta oli kuitenkin korotettu kerroksella, matalat ikkunat suurennettu normaalikokoon ja fasadiin lisätty jonkin verran kipsikoristeita.

Kumpaakaan Engelin ehdotuksen vaihtoehtoa ei toteutettu huolimatta siitä, että Helleniuksen talo 2-kerroksisena ja mansardikattoisena oli voimassa olleiden rakennusjärjestyksen vastainen. Asiaa ei auttanut Engelin kenraalikuvernööri Zakrevskille lausuma käsitys torin eteläsivun vanhojen rakennusten mitään mauttomimmasta ulkoasusta.

Helleniuksen kiinteistön omistaja oli tällä välin vaihtunut useita kertoja. Jo vuonna 1793 Helsingin oikeuspormestari August Fredric Mattens oli ostanut sen kruununpolttimon omistussuhteen päätyttyä yleisestä huutokaupasta. Mattensin leski Eva Juljana hallitsi taloa 1800-luvun alkuvuodet. Hänen jälkeensä sen omisti kauppias Gustaf Adolph Sederholm, jolta kiinteistö joutui vuonna 1827 tunnetulle ravintoloitsijalle, viktuaalikauppias Henric Johan Degermanille. Välivuonna 1831 talo oli kauppias Gustaf Fredrik Remanderin omaisuutta, mutta pysyi sitten Degermanilla vuoteen 1834. Tällöin kiinteistön historiassa alkoi uusi vaihe. Sen ostivat itselleen Donin Rostovista Venäjältä Suomeen saapuneet kauppiasveljekset Vasili ja Sergei Ivanovitš Baranov. Sama suku piti siitä lähtien kiinteistöä hallussaan melkein 62 vuotta eli kauemmin kuin kukaan toinen yksityinen kiinteistönomistaja mitään muuta rakennusta koko korttelissa.

1. Tämä katu hävitettiin vuonna 1827 Lejonet-korttelin tonttijaon muutokseryhteydessä.

Liite 64

Ilmeisesti Engelin yksinkertaisemman vaihtoehto I:n pohjalta Uudenmaan Hämeen lääninarkkitehti Jean Wik laati vuonna 1835 uuden suunnitelman Haniuksen talon nykyaikaistamiseksi. Tämä hyväksyttiin ja kiinteistön omistajat toteuttivat sen yksityiskohtaisen tarkasti jo samana vuonna. Talon katekatto purettiin ja sen tilalle tehtiin kokonaan uusi kerros noudattamassa huonejaossa täsmällisesti alemman 2. kerroksen pohjakaavaa. Ainoa poikkeus tästä oli se, että 3. kerroksen huonetilat tulivat päättymään Sofiankadun siivessä entisen kapeneman pohjoispäähän, kun toisessa kerroksessa myös peassa eteläpäässä oli kaksi huonetta. Tämä johtui siitä, että Wik oli suunnitellut alkuaan samaan rakennusrunkoon kuuluneet Sofiankadun leveän ja kapean osan toisistaan erottuviksi sekä kerroskorkeuden että fasadimuotoilun puolesta. Kapeampaan eteläpäähän jätettiin alkuperäinen 2 kerroksen korkeus, vaikka sen katto uusittiinkin päädystään aumatuksi satulakatoksi. Tämän muuttamisen fasadiasta tehtiin pohjakerroksessa harkotettu, yläkerroksessa seinä vain jätettiin vaakasuoraan. Kerrokset erotettiin toisistaan kahdella päälletettävällä listalla.

Liite 84-
83

Pihan puolelle kapean osan pohjoispäähän rakennettiin kokonaan uusi porras huone, joka levensi talon eteläpään vielä pohjoisosankin seinälinjaa kauemmas. Siitä huolimatta katufasadissa ilmeistä pyrkimystä erottaa erikokoiset rakennusosat toisistaan erityyppisellä fasadikäsitteilyllä ei ole havaittavissa pinajulkisivussa.

Liite 64,
79,
81

Kolmikerroksisen osan molemmat katufasadit ovat samanaiheiset. Torijulkisivun ensimmäinen kerros on vaakauritettu, ja sen keskellä on kaksi oviaukkoa rinnakkain. Kaksi ovea on lisäksi sijoitettu symmetrisesti kerroksen molempiin päihin niin, että ikkunoita mahtuu koko kerroksessa ovien väliin, vain 2 kpl. Kaksi idänpuoleista näistä oli tarkoitettu ainoastaan valeoviksi. Muiden alaosat suljettiin ulkopuolelta ovipaneleita muistuttavilla kivi- tai puurakenteilla. Kaikkien kerrosten ikkunat ovat suorakaiteen muotoisia. Kerrosten väleihin on sijoitettu lehdyköin ja ruusukkein koristellut profiililistat ja räystäään alle konsolit. Toisen kerroksen ikkunoiden päällä on koristekarniisit, joista keskimmäiset kaksi ovat kolmiomaisia. Sofiankadun sivun fasadi on muutoin samanlainen, paitsi että pohjakerroksessa ei ole oviaukkoja ja että keskikerroksen kolmiomaiset ikkunakarniisit ovat pareittain fasadin kummassakin päässä. Myös ikkunoiden välimatkat ovat tällä sivulla lähes 2 kertaa torifasadin vastaavia välejä pidemmät. Tästä johtuu, että Sofiankadun yli 11 m pidemmässä julkisivussa on vain 2 ikkunaa enemmän kerrosta kohti kuin Aleksanterinkadun fasadissa.

Liite 34-
37,
64

Koska kellarikerroksen holvijako ja sen tilojen luonnonkiviset pääty noudattavat samaa pohjakaavaa kuin ylemmät kerrokset, vaikuttaa joks varmalta, että kellarin ja kahden vanhan maanpäällisen kerroksen huone ei ole taloa korotettaessa mainittavasti muutettu. Tätä vahvistaa koetyöhön käytetyn ajan lyhyys. Wikin suunnitelma on hyväksytty Intendentin konttorissa helmikuussa 1835 ja saman vuoden marraskuussa tehdyssä va inventaariossa ilmoitetaan työt jo tehdyiksi.

Liite 33

Kellariholvien rakenne ja materiaalit ovat yhdenmukaiset kaikissa Leijonakorttelin 1700-luvun taloissa. Yhdenmukaisuudessaan ilmeinen Sederholmi ei tee huonejakonsakaan puolesta poikkeusta Helleniuksen taloon veronala. Talojen sivusiipien poikkileikkaukset ovat lähes identtiset, molarunko on 2-osainen siten, että kadun puolella on jono suuria huoneita ja toisella puolella jäljelle jäävässä kapeassa tilassa keittiöitä, käytäviä ja muita sivukamareita.

10

Liite 54

Vuonna 1835 rakennettiin myös Helleniuksen kiinteistön ensimmäinen kivipiha-rakennus. Todennäköisesti senkin suunnitteli Jean Wik, ja se sijoitettiin pohjois-eteläsuunnassa tontin itärajalta seinäkkäin viereisen kiinteistön puiseen talousrakennuksen kanssa. Piha-rakennuksen paikalta purettiin purkamaan todennäköisesti vieläkin käytössä olleet aitat ja hallirasto, mutta uuden kivitalon eteläpäähän jäi edelleen yksi 1700-luvun piha-rakennuksista, vanha navetta. Se purettiin kuitenkin jo kolmen vuoden kuluttua 1838, jolloin kivistä piha-rakennusta jatkettiin Helleniuksen tontin uuden etelärajalta saakka. Muut kiinteistön vanhan, Strandgataniin ulottuneen tontin eteläosan puurakennukset oli purettu vuonna 1829 Seurahuoneen perustamisen tieltä.

Liite 63

V:n 1835
palovak.
asiak.
kartat

Uusi tiilinen piha-rakennus oli kaksikerroksinen, pitkä ja kapea. Siinä olivat Helleniuksen kiinteistön taloustilat. Erikoisuutena tässä rakennuksessa oli holvattu sauna, ainoa ilmoitettu koko tutkitulla alueella.¹ Talon ulkopuolelta asusta ei ole löytynyt kuvauksia.

V:n 1835
palovak.
asiak.
kartat

Sofiankadun varrella oli vielä vuonna 1835 kaksi puutaloa, jotka oli rakennettu kiinni Helleniuksen päärakennuksen sivusiipeen mahdollisesti jo 1700-luvun lopulla. Nämä olivat kivitaloon rajoittuva 2-kerroksinen talo sekä puu-kerroksinen ulkorakennus, joiden välistä kulki porttikäytävä pihalle. Puurakennukset purettiin vuonna 1837 tai 1838 ja tilalle rakennettiin 2-kerroksinen, tontin eteläpäähän ulottuva kivinen sivurakennus. Se on edelleen olemassa.

11
Liite 65

1. Mahdollisesti muiden kiinteistöjen pesutuvat ovat toimineet myös saunoina. Toinen mahdollisuus on, että saunat ovat sijainneet kokonaan muissa kortteleissa.

- Todennäköisesti tämäkin talo on Jean Wikin suunnittelema, koska sen fasadi ja muu yleismuoto seuraavat täysin Helleniuksen päärakennuksen 2-kerroksen eteläpäähän arkkitehtuuria. Itse asiassa tämä uusi rakennus olikin päärakennuksen jatke, jossa esim. talojen välinen yhdyssauma on taitavasti häivytetty ja näin luotu illuusio koko Sofiakadun 2-kerroksisen osan samanikäisyydestä. Uudemman osan pohjakerroksen ikkunoista kuitenkin vain yksi oli aito muut 6 valeikkunoita. Tämän talon rakentamisen yhteydessä Sofiakadun fasadi umpeutui koko Helleniuksen tontin pituudelta. Yhteys pihalle säilyi siitä huolimatta hiukan entistä kulkutietä pohjoisemmaksi tehdyn porttihilvintyöksellä.
- Sivurakennuksen alkuperäisiä piirustuksia ei ole löydetty, mutta on oletettava, ettei sitä kokonaisuudessaan ole varattu talouskäyttöön. Ilmeisesti ainakin osa katukerroksen huoneista oli alun alkaenkin kauppapuoteina, kuten esim. vuoden 1865 piirustukset osoittavat.
- Helleniuksen tontilla ollutta toista piharakennusta pidennettiin samana vuonna 1838 pihan etelärajalalle saakka, jolloin sen paikalta hävisi kiinteistö viimeinen vanha puurakennus.
- Helleniuksen kiinteistö pysyi tämän jälkeen lähes muuttumattomana aina 1900-luvun alkuun saakka. Monia pienehköjä fasadimuutoksia kuitenkin tehtiin: Päärakennuksessa
- 1886 oviaukko entisen ikkunan paikalle Sofiakadun 2-kerroksisen osan pohjoispäässä, suunnittelija Johan Brynolf Blomkvist.
- 1891 kaksi oviaukkoa Sofiakadun 3-kerroksisen osan keskipaikkeille, suunnittelija Carl Rupert Rosenberg Arkitekturbyrå.
- 1898 kaikki yllä mainitut 3 ovea takaisin ikkunoiksi, kaikki Sofiakadun 1. kerroksen osan ylimmän kerroksen kadunpuoleiset ikkunat ja 2 saman kerroksen ikkunaa torin puolelta T-malliseksi, osa Sofiakadun 1. kerroksen ikkunoista I-malliseksi 2-ruutuisiksi. Suunnittelija tuntematon.
- Sofiakadun sivurakennuksessa
- 1865 oviaukko ja sen päälle ikkuna sivurakennuksen eteläpäähän, jonne aiota avata kauppapuoti. Suunnittelija tuntematon.
- 1889 oviaukko sivurakennuksen keskikohdalle, suunnittelija Voldemar Lindem.
- Vuoteen 1875 mennessä Sofiakadun sivurakennuksen eteläpäähän pihan puolel lisättiin puurakenteinen portaikko. Se oli ainoa kulkutie talon toisessa kerroksessa olleeseen kahden huoneen huoneistoon, jonne samanaikaisesti vuonna

Liite 65,
66,
70

Liite 65

10
V:n 1935
palovak.
asiak.
kartat

9

Liite 67

11

Liite 65

Liite 66

1876 asennettiin Karl Theodor Höijerin piirustusten mukaan valurautainen ka-
mina. Kuitenkin samassa huoneessa oli jo ennestään suuri keittiöliesi. Mah-
dollisesti portaikko ja lisätulisija ovat merkkejä tämänkin huoneiston lii-
kekäytöstä.

Liite 54,
71 Toinen samantyyppinen puuportaikko rakennettiin 1800-luvun lopulla Helleniu-
sen tontille. Rakennelma tehtiin pihalla olleen talusrakennuksen pohjoispä-
tyyn tuntemattoman arkkitehdin johdolla. Molemmat portaikot oli kuitenkin
Liite 71,
77 purettava vuosina 1906 ja 1908, jolloin niiden paikalle rakennettiin poliis-
in uusi hevostalli sekä pieni kuivakäymälä.

9 Vuonna 1896 kauppias Vasili Baranov nuorempi katsoi parhaaksi luopua omista
mastaan kiinteistöistä Aleksanterinkatu 24. Hän möi sen muurarimestari Ale-
xander Ärtille, joka jo kolmen kuukauden kuluttua solmi talosta uuden kau-
pan. Ostaja oli Helsingin kaupunki, joka tarvitsi lisätilaa viereisessä Bur-
zin talossa toimivalle poliisille. Tämä sai heti kiinteistön melkein koko-
naan omaan käyttöönsä.

Burtzin ja Helleniuksen talot liitettiin toisiinsa vuonna 1899, jolloin Se-
naatti antoi asiasta päätöksensä. Käytännössä tämä merkitsi ovien puhkaise-
mista päärakennusten väliseen 110 cm:n paksuiseen kaksoisseinään. Ensimmäi-
set yhdysaukot lienee tehty jo lupavuonna, piirustuksissa niitä esiintyy vu-
desta 1903 alkaen.

Vaikka Helleniuksen talo oli kaupungin omistuksessa, liiketoiminta jatkui
silti vilkkaana. Katurakennusten pohjakerrokset olivat vielä pitkään 1900-
luvun alussa vuokratut erilaisille yrityksille. Myöskin fasadimuutoksia teh-
tiin runsaasti.

Päärakennuksessa

1903-1906 torijulkisivun kaksi valeovea sekä läntisin oviaukko muutettiin
ikkunoiksi, suunnittelija tuntematon.

11 Sofiankadun sivurakennuksessa

Liite 68 1907 suljettiin oviaukko fasadin keskikohdalla ja avattiin viereen uu-
si ovi, suunnitelmat laati kaupungin Rakennustoimisto.

Liite 68 1907 sivurakennuksen 1. kerroksen katuikkunat I-mallisiksi 2-ruutuise-
si, keskelle uudet porttiaukot. Suunnittelija kuten edellä.

1908 sivurakennuksen fasadin eteläpään uudet porttiaukot, yksi val-
Liite 70 ikkuna näkymättömiin. Suunnittelija Karl Hård af Segerstad.

8A
Liite 71-
73

Helleniuksen pihan eteläosaan valmistui vuonna 1907 poliisin hevostalli, jo

- ite 71 ka on edelleen olemassa. Sen paikalla olleen pitkän piharakennuksen länsi- ja pohjoisseiniä käytettiin hyväksi jättämällä ne soveltuviin kohdissa uusien seinien osiksi. Muilta osiltaan piharakennus jouduttiin purkamaan. Uusi tallirakennus on kaksikerroksinen ja ulottuu osittain sekä Helleniuksen että Burtzin tontille. Tallin 50 pilttuuta sijaitsivat rakennuksen molemmissa kerroksissa. Ratsujen kulku yläkerrokseen tapahtui talon itäisivulla olevan loivan, katetun porrasrampin kautta. Toinen, puurakenteinen portaikko oli tallin takaosassa.
- ite 72, 85 Tallin kiskoholvattua välipohjaa kannattavat pilarit on valmistettu valuraudasta. Yläpohja ja sen kannatinpylväät ovat hirsirakenteiset. Tallin pohjoisfasadissa olivat alkuun hallitsevina suuret, kolmijakoiset, pieniruutuiset ikkunat sekä kapeahkot pääovet, sivufasadien näkyvin yksityiskohta olivat kerrosten katonrajaan riveihin sijoitetut, myöskin pieniruutuiset, 2-osaiset ikkunat. Tallissa oli alun alkaenkin vesijohto, mutta ei lämmityslaitteita. Rakennuksen suunnitteli Johannes Waldemar Aspelin, itsenäinen arkkitehti vuonna 1906.
- 12 Tallin ja Sofiankadun sivurakennuksen väliin Helleniuksen tontin eteläpäähaarakennettiin vuonna 1908 yksikerroksinen kuivakäymälä. Sen tieltä oli purettu pois pieni 1800-luvun jälkipuoliskolla rakennettu puinen portaikko. Uusi tiilirakenteinen ja kaminalla lämпиävä rakennus oli Karl Hård af Segerstadin suunnittelema. Sen ainoa fasadi oli puhtaaksimuurattua punatiiltä. Talon kaksiosaisen pulpettikaton alemman ja ylemmän lappeen väliin oli sijoitettu 4 pieniruutuista ikkunaa. Fasadissa oli lisäksi yksi ikkuna sisäänkäynnin kummallakin puolella. Käymälän 12 osastoa sijaitsivat symmetrisesti keskikäytävän molemmin puolin. Sen välikatto oli holvattu tiilestä näkyvien rautatiekiskojen varaan. Vuosina 1940-1941 tämä rakennus muutettiin osaksi poliisin autotallia. Se oli kuitenkin ilmeisesti jo aiemmin menettänyt sisustuksensa ja ollut yhdistettynä Sofiankadun sivurakennukseen. Lopullisesti käymälätalo hävisi vuonna 1965, jolloin Helleniuksen tontin etelärajan rakennuksista purettiin noin 12,5 metrin levyinen osa kaupungintalon saneerauksen tieltä.
- ite 74 Vuonna 1926 Helleniuksen ja Burtzin taloja korotettiin pihan puolelta vielä yhdellä kerroksella. Muutoksen suunnitteli Helsingin kaupunginarkkitehti Jarl Gunnar Taucher. Laajennus tapahtui ainoastaan rakennusten 3-kerroksisissa osissa ja siten, että vain etelään päin oleva pihafasadi muuttui 4-kerroksiseksi. Muiden ullakkotilojen käyttöönotto ei lainkaan vaikuttanut rakennusten ulkonäköön. Siten esim. ikkunoina toimivat edelleen vanhat puoliympyrän muotoiset ullakkoikkunat.
- ite 77
- ite 71
- ite 78
- 9
- ite 43
- ite 79, 81, 83

Yhtenäisen huoneiston muodostaviin tiloihin sijoitettiin poliisin tutkimusosasto, mm. laboratorio ja valokuvaamo sekä löytötavaratoimisto ja arvotaran säilytyshuone. Tiloihin sulautettiin vanha, vuonna 1907 rakennettu kiinteä seinäinen ullakkohuone, joka sijaitsi vastapäätä pientä vankilataloa eli Sumpua. Muiden huoneiden seinät ovat yleensä kevytrakenteisia. Kerroksen lämmitys tapahtuu muureilla, peltivaippaisilla pystyuuneilla, vanhassa huoneessa on kaakeliuuni.

- 8A
Liite 74-
76 Vuonna 1940 Gunnar Taucher laati piirustukset poliisin vanhan hevostallin muuttamiseksi autojen huolto- ja säilytystiloiksi. Tallin yläkerros muutettiin pääasiassa apulaiskaupunginarkkitehti Väinö Toinen Määtän suunnitelmiin mukaan rikospoliisin kuulusteluhuoneiksi, poliisimiehistön oleskelu- ja lepotiloiksi sekä vaate- ja polkupyörävarastoiksi. Kaikki tämän kerroksen uudet väliseinät ovat kevytrakenteisia. Tilat yhdistettiin samassa tasossa käytäväsillalla Sofiankadun varrella olevaan vanhaan sivurakennukseen. Yhdyst on edelleenkin olemassa.
- 8A
Liite 75-
76 Vuonna 1940 Gunnar Taucher laati piirustukset poliisin vanhan hevostallin muuttamiseksi autojen huolto- ja säilytystiloiksi. Tallin yläkerros muutettiin pääasiassa apulaiskaupunginarkkitehti Väinö Toinen Määtän suunnitelmiin mukaan rikospoliisin kuulusteluhuoneiksi, poliisimiehistön oleskelu- ja lepotiloiksi sekä vaate- ja polkupyörävarastoiksi. Kaikki tämän kerroksen uudet väliseinät ovat kevytrakenteisia. Tilat yhdistettiin samassa tasossa käytäväsillalla Sofiankadun varrella olevaan vanhaan sivurakennukseen. Yhdyst on edelleenkin olemassa.
- 8A
Liite 74
12
8C
8A
Liite 78
8A
Liite 78
Liite 89-
90
Liite 78
Liite 89
11
8A
12
8C
- Gunnar Taucherin 1. kerroksen sekä Väinö Määtän 2. kerroksen muutos ja kaikki muut mainitut työt suoritettiin talven 1940-1941 kuluessa. Uudet, leveät ajoaukot tehtiin entisten tallinovien paikalle. Ajoyhteys autohalliin tehtiin myös Sofiankadulta vanhojen rakennusten lävitse. Vuonna 1908 rakennettu käymälätalo muutettiin osaksi autohallia ja sen eteen lisättiin poliisiautomiehistön oleskeluhuone. Kaikki mainitut tilat lienevät alkuun olleet lämmitettävissä. Muutokset valmistuivat vuonna 1941, ja rakennus on edelleen tässä asussaan lukuun ottamatta sen eteläpäässä vuonna 1965 tapahtunutta lyhentämistä.
- Helsingin kaupunki järjesti vuosina 1960-1961 korttelien 30 ja 31 ajanmukaistamisesta suunnittelukilpailun, jonka voitti professori, arkkitehti Aarno Ruusuvaori. Hänen ns. radikaalin saneerauksen periaatetta myötäilevän ehdotuksensa toteutus alkoi syksyllä 1965, jolloin purettiin heti aluksi kaikki ohjelman uudisrakentamista haittaavat vanhat rakennusosat korttelin eteläosasta. Ruusuvaoren ohjelmassa mainitaan, että juuri korttelin myöhempien, kokonaisuudesta poikkeavien rakennusosien poistaminen mahdollistaa alueen sääntöjen rakentamisen nykyajan vaatimustason mukaisesti.
- Helleniuksen kiinteistöistä hävisivät purettaessa seuraavat rakennukset:
- Sofiankadun vuonna 1838 valmistuneen sivurakennuksen eteläpää katufasadia lukuun ottamatta 14 metrin matkalta.
- Vuonna 1907 valmistuneen hevostallin eteläpää 2,5 metrin matkalta.
- Vuonna 1908 rakennetun käymälätalon jäljellä olleet seinät ja katto.
- Talvena 1940-1941 rakennetun poliisimiehistön oleskeluhuoneen etuseinä ja ka-

torakenteet.

Nämä rakennusosat oli poistettava, jotta kaupungintalon juhlasalia ympäröivät yleisölämpiöt olisi voitu toteuttaa. Yksin kaupungintalon tontilla niille ei ollut riittävästi tilaa, ja koska lämpiöiden pohjoisreuna ulottuu kaikkien Lejonet-korttelin pohjoisosan tonttien alueille, oli kaikki pohjotonttien etelärajoilla olleet rakennukset purettava.

Nykyisin niiden paikalla on vuonna 1970 valmistuneen yleisölämpiön takana sekä osa itse lämpiötilasta. Seinä on koottu pronssikehyksiin kiinnitetyistä lämpölasielementeistä. Osaksi se on tehty asbestisementtilevyistä, jotka poistetaan saneerauksen siirtyessä korttelin pohjoisosaan. Uuden talon fasadin länsipäässä on lisäksi julkisivusta ulkoneva teräksinen kierreportaikko, joka on ympäröity niin ikään teräs-lasirakenteisilla seinillä. Fasadin on suunnitellut Aarno Ruusuvuori.

Samaan tilapäisluontoisesti Sofiakadun sivurakennuksen eteläpäässä on muurattu 4 katuikkunaa valeikkunoiksi ja 2 porttiaukkoa kokonaan umpeen. Tämä on tehty, koska täällä kohdalla rakennuksesta on jäljellä vain katufasadi.

Helleniuksen kiinteistön piha-alue päättyy viereisen Burtzin pihan tavoin vielä jonkin verran pohjoisempana, mitä uudet rakennukset edellyttävät, sillä Sofiakadun sivurakennuksen sekä nykyisen poliisin autotallin eteläpäässä väliin rakennettiin vuonna 1970 noin 200 cm:n korkuinen, pinnoiltaan slammattu tiilimuuri. Autotallin ja Sofiakadun sivurakennuksen eteläpäädyt muurattiin tilapäisesti umpeen ja jätettiin slammatuiksi.

Tämän jälkeen Helleniuksen kiinteistössä ei ole suoritettu merkittäviä rakennustöitä.

Helleniuksen kiinteistön Aleksanterinkatu 24 - Sofiankatu 3 ovat omista vuosina 1763-1973 seuraavat yksityiset ja yhteisöt:

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, sukulaisuussuhde ed. omistajaan	nimi, jolla tal- täällä aikana tunn-
1760-luku- 1778	Hellenius, aat. af Enehielm, Carl Gus- tav	Uudenmaan ja Hämeen lääninrahastonhoitaja	Talo tunnettiin tajansa nimellä: temästar Helleni Hus
1778-1793	Kongliga Regale Bränvins Bränneri- jet		Bränneri Contoire
1793-1811	Mattens, August Fred- ric	Helsingin oikeuspor- mestari	Talolla ei ollut omaa nimeä. Sitä koitettaessa main- tiin useimmiten o- tajan nimi ja arv- sekä talon osoite
1811-?	Mattens, Eva Julja- na	oikeuspor- mestarin rou- va, August Fredric Mat- tensin leski	
?-1827	Sederholm, Gustaf Adolph	kauppias	- " -
1827-1831	Degerman, Henric Johan	viktuaalikauppias, ra- vintoloitsija	- " -
1831	Remander, Gustaf Fredrik	kauppias	Remanderska Huset
1831-1834	Degerman, Henric Johan	viktuaalikauppias, ra- vintoloitsija	Talolla ei ollut omaa nimeä
1834-1848	Baranov, Vasili Iva- novitš ja Baranov, Sergei Iva- novitš	kauppiaita, veljeksiä	- " -
1848-1878	Baranov, Vasili Iva- novitš	kauppias, toinen ed. veljekeistä	- " -
1878-1879	Baranov, Ivan Vasil- jevitš ja Baranov, Alexander Vasiljevitš ja Baranov, Vasili Vasiljevitš	kauppiaita, Vasili Iva- novitš Baranovin pojat	- " -

1879-1880	Baranov, Alexander Vasiljevitš ja Baranov, Vasili Vasiljevitš ja Sitnikov, Elisabet ja Popov, Maria	kauppias, Vasili Ivanovitš Baranovin poika kauppias, Vasili Ivanovitš Baranovin poika rouva, Ivan Vasiljevitš Baranovin tytär rouva, Ivan Vasiljevitš Baranovin tytär	
			Talolla ei ollut omaa nimeä
1880-1883	Baranov, Alexander Vasiljevitš ja Baranov, Vasili Vasiljevitš	kauppiaita, veljeksiä, Vasili Ivanovitš Baranovin poikia	- " -
1883-1896	Baranov, Vasili Vasiljevitš	kauppias, Vasili Ivanovitš Baranovin poika	- " -
1896	Ärt, Alexander	muurarimestari	- " -
1896-	Helsingin kaupunki		Talolla ei nykyäänkään ole omaa, yleisesti tunnettua nimeä

Vuonna 1844 Helleniuksen talossa asuivat seuraavat ruokakunnat:

Händlanden J. W. Scharin	11 henkeä
Handlanden Christian Fredr. Stier	13 "
Handlanden S. Baranoff	15 "
Lands Secreteraren P. G. Alopaeus	2 "
Kanslisten i General Tull Dir. Th. Mattheizen	1 "
Mode Krämerskan Amalia Widell	3 "
Optikus G. H. Nathan	6 "

Yhteensä 51 henkeä

Helleniuksen kiinteistön tilojen käyttö liiketoiminnassa on ollut erityisen vilkasta. Ulkoapäin tämä oli nähtävissä mm. liikekylteistä sekä rautaisista ikkuna- ja oviluukuista, joita oli asennettu puotihuoneistojen suojaksi.

Liiketoiminta oli otettu huomioon jo Jean Wikin piirustuksissa, joissa pääkennuksen Aleksanterinkadun puoleiseen kulmaan oli merkitty kauppapuoti- ja konttorihuoneisto. Tähän oli pääsytie suoraan kadulta. Mahdollisesti Hellenuksen talon Engelin muutosehdotuksessa näkyvät katuovet ovat merkkejä jo 1800-luvulla olemassa olleista liikehuoneistoista. Todennäköisimmin juuri liikekäytöstä kertoo myös se pyöreä, yli 100 cm:n levyinen aukko, joka on aikaisemmin yhdistänyt päärakennuksen katukerroksen tilat suoraan lattian läpi alla oleviin suuriin holvikellareihin. Aukko sijaitsee edelleenkin päärakennuksen kapean kellarikäytävän pohjoispäässä keskellä kattoholvia. Yläpuolelta on kuitenkin jo kauan ollut suljettu leveillä laudoilla.

Hellenuksen kiinteistössä ovat toimineet ainakin seuraavat yritykset:

toiminta-aika	liikkeenharjoittaja	toimiala, sijainti kiinteistössä
1778-1793	Kongliga Regale Bränvins Brännerijet, Bränneri Contoiret	väkiviinan valmistus (muualla) ja myynti, koko kiinteistö. Päärakennuksen holvikellarit ilm. varastoina
1828-?	Frenckell, Johan Christopher, kirjanpainaja	kirjakauppa päärakennuksessa
1829-?	Gellerstedt, Anna Johanna, mamselli	tanssikoulu
1829-1831 (mahd. jo 1827, v:een 1834)	Degerman, Henric Johan, viik- tuaalikauppias, ravintoloit- sija	majoituspalvelut kadunvarsirakennuksissa
1832-?	Nathan, Hård Gustaf, optisen alan mekaanikko	kahvila Sofiankadun puolella
1834-1848	Baranov, Sergei Ivanovitš, kauppias	vähittäiskauppa päärakennuksen kulmassa
1848-1878	Baranov, Vasili Ivanovitš, kauppias, Sergei Baranovin veli	- " -
1875-?	Schalien, Axel, kauppias	vaatekauppa
1875-?	Wiklund, N., neiti	Nya vattenserveringen
1878-1896	Baranov, Vasili Vasiljevitš, kauppias, Vasili Ivanovitš Baranovin poika	vähittäiskauppa päärakennuksen kulmassa
?-1903-?	?	suutarinliike päärakennuksen sivusiiven eteläpäässä
?-1903-?	?	lihakauppa Sofiankadun sivurakennuksen eteläpäässä

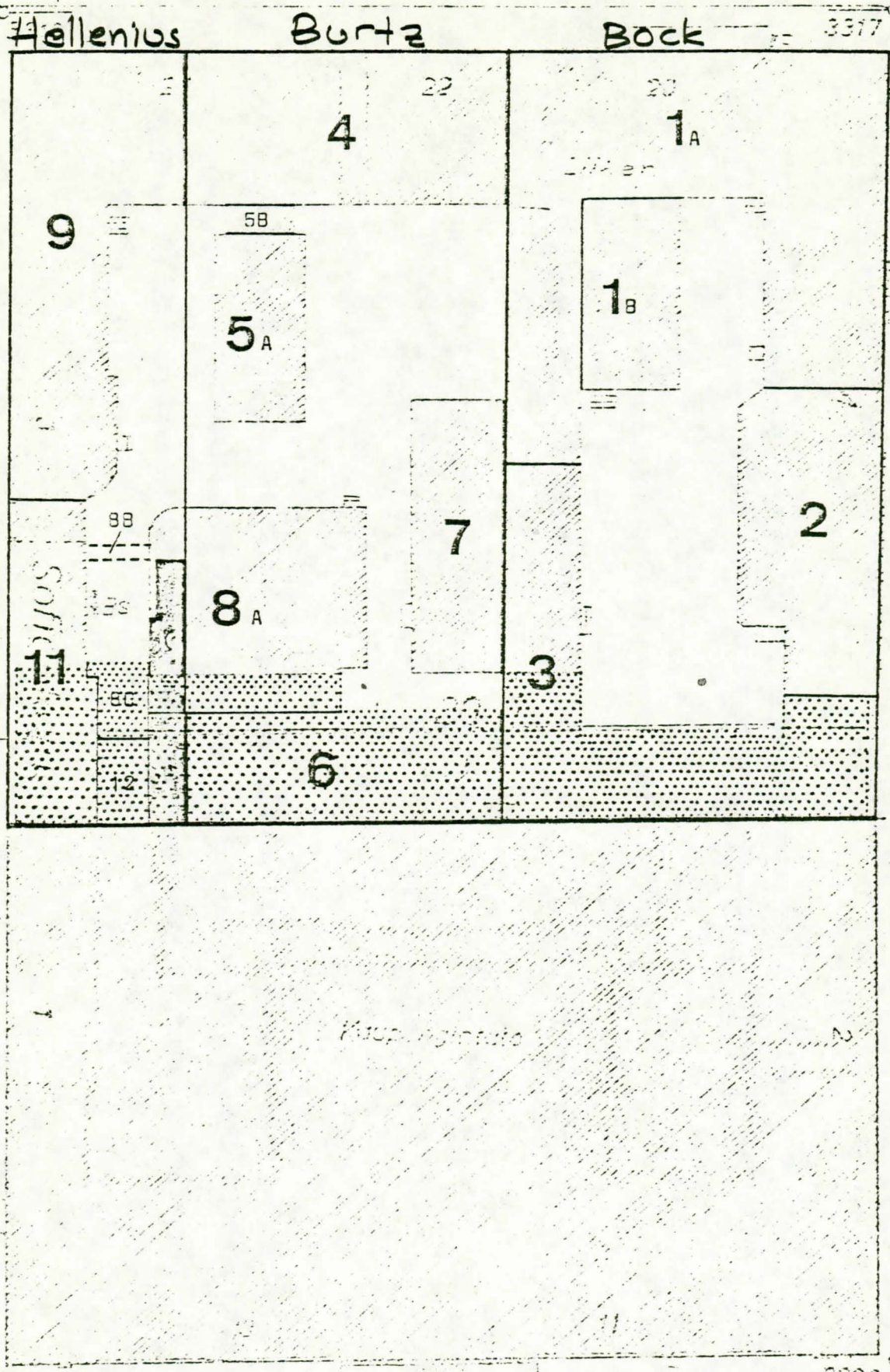
?-1903-?

?

kahvila päärakennuksen ku
massa

1904-?

Majorin, Frans Johan,
vaatturimestariräätälinliike Sofiankatu
3:ssa

- 5, 8C Rakennuksen tai rakennusosan tunnusnumero, esiintyy tekstissä punaisena.
- — — — — Vanha tontinraja
- — — — — 2 rakennuksen tai merkittävästi erilaisen rakennusosan välinen raja
- Vuonna 1906 purettu kivirakennuksen osa
- Vuosina 1965 ja 1967 purettu kivirakennukset ja niiden osat

RAKENNUSTEN NYKYASU

SOCK

1A PÄÄRAKENNUS

Liite 79-
80,
83 U-kirjaimen muotoinen, 3 kerrosta, fasadit empirekoristeiset. Torijulkisivussa massiivi pylväsrisaliitti. Seinien väri keltainen, listat ja koristeet valkoiset. Satulakatto muualla paitsi länsisiivessä, jossa pulpettikatto. Fasadien nykyasu vuosilta 1816-1819.

KELLARI

Liite 84 Kellaritiloja on päärakennuksessa ainoastaan 1700 -luvulla valmistuneen osan alla. Nämä ovat todennäköisesti säilyneet muutoksitta lukuun ottamatta talon pääportaikon perustuksia, jotka ovat vuosilta 1816-1819.

Liite 8

Huonetilat

4 kpl tynnyriholvattuja huoneita

1 " osittain segmentti-, osittain suuren tynnyriholvin katkelman kattama, erimuotoisten pikkutilojen muodostama käytävä

1 " segmenttiholvattu sisäänkäytävä

Tynnyriholvit on muurattu normaaliladontaa käyttäen tiilestä. Kahdessa huoneessa muuratut pinnat on valkaistu vuonna 1960, muut ovat edelleen käsittelemättömiä. Holvit päättyvät n. 30 cm:n korkeudella lattiatasosta. Tästä alaspäin seinät on muurattu lohkotusta luonnonkivistä, joka on kokonaan näkyvissä. Myös holvien päätyseinät ovat lohkokiviset. Sisääntulokäytävän katto on segmenttiholvattu, osittain myös tasainen, hiukan alaspäin laskeutuva. Tiilipinnat ovat ulkopäässä näkyvissä, ja osa muurauksesta on tehty sulkaladontaa käyttämällä. Käytävän sisäpään seinät on valkaistu ja katto rapattu. Osittaista rappausta on lisäksi molempien kellarikäytävien risteuksen katossa. Katkelma lohkokiviseinä on jäljellä pääportaikon alaisessa ulkomuurissa. Muut seinäpinnat ovat tiiltä.

Lattiat ovat teräs- tai puuhierrettyä betonia. Ennen vuotta 1960 noin puolet lattioista oli vielä multapermantoina.

Ovet ovat kaikki myöhäisiä. Osa niistä on tehty tilapäisluontoisesti raakalaudasta kokoon kyhäämällä. Yksi ovi on entinen asuintilan sahaamalla tyypistetty T-peiliovi. Ponttilaudoista on tehty 2 ovea. Sisäänkäytävän pe-

rällä on teräspellillä päällystetty palo-ovi muutoteräskarmeissa. Se on vuodelta 1960, jolloin kellarin kaksi kulmahuonetta sisustettiin maistraatin arkistotiloiksi.

Ikkuna-aukot

Suurin osa aukoista on kadunpinnan jatkuvan kohoamisen vuoksi umpeutunut tai muurattu kiinni ulkopuolelta. Kellarin puolelta ne ovat segmenttiholvattuja ja kapanevat jyrkästi kohoten ylöspäin. Luukut ja kalterit saattavat olla vielä tallella joissakin aukoissa.

Portaat

Kellariin on pääsy paitsi sisältä pääportaikon alakautta myös ulkoa pihalta, josta laskeutuu graniittiaskelmainen ns. kanttikiviportaikko alas pihaseinän sivun suunnassa. Tämä portaikko on rakennettu 1800-luvun lopulla. Siisemmällä pääkäytävässä on kaksi porrasaskelmaa, jotka on päällystetty kumpikin kahdella luonnonkivilaatalla.

KERROKSET 1 - 3

- Liite 79-80 Päärakennuksen U-muotoisen rungon tärkein osa on vuonna 1763 rakennettu torisiipi. Tätä korotettiin yhdellä kerroksella vuosina 1816-1819, mutta uusi osa seurasi silti perusratkaisultaan entisiä rakenteita. Kaikki kerrokset jakaa kahtia likimain rungon keskikohdalla pitkästiin kulkeva sydänmuuri. Muut tilanjakajat ovat poikittain, mutta niin harvassa, että muodostuu pieni määrä epätavallisen suuria suorakaiteita ja neliöitä. Erittäin selvästi tämä käy ilmi toisessa kerroksessa. Huomattavimmat huonetilat on kaikki sijoitettu kadunpuoleisille sivuille, portaikko ja eteisaulat pihan puolelle.
- Liite 85-87 Kerrosjaoissa ilmenee selvästi keskinäinen arvojärjestys: kolmas oli tarkoitettu palveluskunnalle, ensimmäinen virkahuoneiksi ja toinen edustavaksi sviitiksi. Ylin kerros on likimain koristamaton, sen rakennusmateriaalit vaatimattomia ja huonekorkeus ainoastaan 310 cm. Pohjakerros on hieman ilmevämpi - korkeudeltaan 340 cm - sekä muutoinkin edustavampi yksityiskohtiltaan. Loistavin kaikista on toinen kerros, talon Belle Etage, jonka stukko- ja peiliset pariovet ja venetsialaiset ikkunat huipentuvat pihan länsisiipeen rakennetussa tynnyriholvatussa tanssisalissa. Kerroksen huonekorkeus on muihin nähden ylivoimaiset 415 cm. Talon jatkettu itäsiipi on säilyttänyt muutettunakin alkuperäisen luonteensa pienimittaisena, mutta suhteellisesti rakennuksen monijakoisimpana osana.
- Liite 86
- Liite 16-18

ULLAKKO

Engel mainitsee eräässä kirjeessään¹ lokakuussa 1817 uuden kenraalikuvernöörintalon jo katetuksi. Tämä tarkoittanee, että myös ullakko on tuolloin ol valmiina. Sen palopermanto on muurattu alueittain syrjälleen tai lappeelle ladotuista tiilistä. Talon kulmaosassa on lattiaan muurattu joitakin valkoisia, lasitettuja, laatta- ja sauvamallisia uunikaakeleita. Kaikki vesikaton alusrakenteiden puutavara on ollut uutta ja käyttämätöntä. Itse vesikaton pellitystä on korjattu useasti, mm. 1910-luvulla koko Senaatintorin puolein lape ja 1960-luvulla kolmiopäädyn molemmat lappeat. Ainoa kohde, jossa 1700-luvun rakenteita lienee säilynyt, on Bockin ja Burtzin talojen välinen palomuuuri. Tämän pohjoispäässä tiililaatu vaihtuu muodostaen vinon sauman, joka sijaintinsa puolesta näyttää sopivan yhteen Bockin talon entisen mansardikatton ylälappeen päädyn kanssa. Palomuurin alaosa mainitun sauman eteläpuolella lienee siten osa Bockin talon vanhaa länsipäätä.

Kaikki ullakon 5 puoliympyräikkunaa ovat myöhäisiä. Niissä on valurautaiset lenkkimalliset sormihaat.

ETEISHALLI JA PÄÄPORTAIKKO

Liite 31

Molemmat tilat ovat holvattuja, portaikko on 3-taitteinen ja ympäröi suorakaiteen muotoista keskuskulua. Eteishallin lattia on päällystetty neliömäisillä kalkkikivilaatoilla, joiden värisävyt ovat harmaa ja tummanpunainen. Portaikon askelmalaatat ovat hiottua kalkkikiveä, jonka väri vaihtelee keskuruskeasta ruskehtavanmustaan. Kukin askelmalevy on yhtä kappaletta. Niiden etureuna on uritettu 7 kouru-uralla koko askelman leveydeltä. Laattojen kivimassa sisältää runsaasti fossiileja. Kerrostasojen lattiat ovat samanlaisia kuin eteishallissa. Kaikki askelmalaatat on uusittu 1800-luvun lopulla. Myöskään muu kivilaatoitus ei ole vuosien 1816-1819 aikainen, mutta lienee kuitenkin jo noin 100 vuotta vanha.

Porraskaiteet ovat todennäköisesti valurautaa. Kaiteet lienee valmistettu vu 1816-1819. Ne on maalattu tummanharmaiksi.

SISÄTILOJEN LATTIAT

Huoneiden nykyisenä lattianpäällysteenä on miltei kaikkialla ns. korkkimatto. Se on kiinnitetty entisten lattioiden päälle niin, että vanhojen lautalattioiden kuvioitus näkyy useissa huoneissa. Nykyisessä oikeuspormestarin virka-

1. Carl Ludvig Engelin kirje Carl Herrlichille 30.10.1817.

huoneessa (liite 22, huone 11) on väriltään tummansininen, lyhytnukkainen kokolattiamatto. Korkkimattolattioiden yleisin kuvioitus on tiheä, pehmeäraijainen juovitus. Myös parkettiruutu jäljitelmää esiintyy. Tavallisin väri sävy on keskiruskea.

Toisen kerroksen isossa entisessä tanssisalissa on tamminen ruutuparketti. Se on peräisin ajalta 1900-1910. Pääosa pohjakerroksen länsiosan sekä siihen liittyvän pihaukoneman lattioista on punavaikoista ruutuklinkkeriä.

SEINÄT

Lähes kaikki seinäpinnat on viimeisteltty maalaamalla. Vallitsevat värit ovat valkoinen ja keltaisen pastellisävyt. Oikeuspormestarin huoneen seinä on tapetoitu vaaleanpunaisiin, valkokuvioisiin tapetein. Toisen kerroksen suuren empiresalin jakavan väliseinän suunnitteli Karl Hård af Segerstad 191

OVET

Kaikissa vuosilta 1816-1819 peräisin olevissa oviaukoissa on yleensä myös itse ovi samanikäinen. Tätä vanhempia ovia ei ole säilynyt. Vanhimpia säilyneitä ovia on runsaasti varsinkin toisen kerroksen länsiosassa. Ovet ovat kahta tyyppiä:

täysranskalaisia peilipariovia, koko 118 x 237 cm, 8 peiliä

puoliranskalaisia ovia, koko 89 x 200 cm, 3 peiliä

Ovet on maalattu valkoisiksi tai niihin on ootrattu punaruskea mahonki-imitointi. Ootrattuja pariovia on toisen kerroksen länsiosassa, missä niiden päällä usein on kipsigirlandein koristettu karniisilista. Muutamissa ovissa on vielä tallella alkuperäinen heloitus: messinkiset, alkuaan kullatut painikkeet ja kilpilevyt, kokonaan messinkiset, piiloupotetut lukot sekä pallepäiset lehtisaranat. Ison empiresalin ovien messinkipainikkeet on vaihdettu nykyisiin 1800 -luvun lopulla.

Muut ovet ovat yleisimmin 6 -peilisiä pariovia ja T -peilitettyjä yksilehtisiä ovia 1800 -luvun lopulta ja 1900 -luvun alusta. Talon pääulko-ovi on vuosilta 1816-1819.

IKKUNAT

Valtaosa ikkunoista on 6 -ruutuisia. Nämä ovat useimmiten jo alunperin olleet kaksinkertaiset. Toisen kerroksen ikkunat ovat kuitenkin 8 -ruutuisia. Noin 50 % kaikista talon ikkunoista on vuosilta 1816-1819. Näissäkin oli jo alun alkaen lehtisaranat. Niiden kulmajäykisteet ovat siis erilliset; kär-

Liite 86

Liite 17

Liite 31

Liite 31,

38

Liite 15

jiltään ne ovat hieman toispuolisesti V -muotoisia. Näissä ikkunoissa on myös useimmiten alkuperäinen sulkuhakaheloitus: 4 pientä ja 4 isoa suoraa, pienilenkkistä takorautahakaa. Alkuperäisten ikkunoiden koko vaihtelee eri kerroksissa seuraavasti:

1. kerroksessa 111 x 177 cm
2. - " - 118 x 237 cm
3. - " - 111 x 173 cm

Lasilaatu on monissa ikkunoissa kuplaista ja väritöntä, melko paksua ja lie-
nee näin ollen vanhaa, mutta tuskin alkuperäistä.

Kaikki muut ikkunat paitsi jotkut ovenpäällyysruudut ovat myöhemmältä ajalta, varsinkin 1880 -luvulta ja 1900 -luvun alusta. Näissä ikkunoissa on useimmiten espagnolettisulkijat.

* SISÄKATOT

Katoissa yleisin listatyyppi on yksinkertainen -mallinen, ilmaisesti rap-
paamalla tehty lista. Joissakin 2. kerroksen huoneissa on kipsisin konsolein
girlandeihin ja kymaprofiililistoin koristellut kattokarniisit. Kattomedarjon-
git ovat pienehköjä, lehtiaiheisia; näitä on erityisesti 2. kerroksen hu-
neissa. Koska kaikki Bockin päärakennuksen välipohjat on rakennettu uudel-
leen vuosina 1816-1819, ei vanhempia kattokoristeita liene säilynyt.

KAAKELIUUNIT

Koko Bockin päärakennuksessa on nykyään vain 3 uunia. Vuosien 1816-1819 kor-
jauksen jäljiltä niitä oli kaikkiaan 46 kpl, mutta ne purettiin kahdessa vai-
heessa vuosina 1912 ja 1936, jolloin lämmitysjärjestelmä muutettiin keskus-
lämmitykseksi. Länsisiiven ison empiresalin uunit on ilmaisesti purettu ja
vaihdettu uusiin jo vuonna 1903, jolloin siiven kupeeseen lisättiin 1 - ker-
roksinen ulokerakennus ja juhlasalin ilmaisesti laskeutunut lattia tuettiin
muuttamalla se rautatiekiskojen varaan holvatuksi. Uudet uunit ovat lähes
täsmälleen samanlaiset kuin Presidentinlinnan vuonna 1907 valmistuneessa
Isossa valtiosalissa olevat pari-uunit, jotka on tehty Ruotsissa. Kolmas jäl-
jellä oleva uuni on itäsiiven eteläpäässä, toisessa kerroksessa, ja lienee
peräisin 1800 -luvun lopulta.

Alkuperäisiä, vuosilta 1816-1819 peräisin olevia kaakeliuuneja on kuitenkin
säilynyt 2 kappaletta Helsingin kaupunginmuseossa, jonne ne on viety vuonna
1936 Bockin talon viimeisiä uuneja hävitettäessä. Säilyneitä uuneja on ku-

Liite 17
Liite 38

Liite 86

Liite 19
Liite 20

vailtu Kenraalikuvernöörintalon palovakuutusasiakirjoissa vuodelta 1822. Vain toisen sijainti on varmistettu valokuvien avulla. Tämä uuni (liite 19 on ollut toisen kerroksen suuressa seurusteluhuoneessa (liite 22, huone 10 Kaakelit on valmistettu Venäjällä ¹, mutta liitekuva 19:n uunin keskiosan myöhemmät paikkakaakelit Suomessa ².

13 PÄÄRAKENNUKSEN 1-KERROKSIINEN PIHAULKONEMA

Liite 33 Tämä rakennusosa lisättiin Bockin päärakennukseen vuonna 1903 Helsingin kaupunginrakennusmestari Anders Sanfrid Hongellin piirustusten mukaan. Ulkonema on säilynyt miltei alkuperäisessä asussaan. Ikkunat ovat 6-ruutuiset, ovet ns. 7-peilimallia. Eteläpäässä oleva ulko-ovi on rautapeltiä ja sen sisäpintoihin sekä ovivälikön seinämiin on oottrattu kellanruskea tammi-imitointi. Lattianpäällysteenä on punaisista ja valkoisista kaakelilaatoista koottu kuviopinta. Ulkonema liitettiin päärakennukseen laajoin väliseinäjärjestelyi

2 KATARIINANKADUN SIVURAKENNUS

Liite 32, Suorakaiteen muotoinen, 2 kerrosta, fasadi jäljittelee kadun puolella päärakennuksen arkkitehtuuria. Ulkoasu vuodelta 1905. Seinien väri kadun puolella keltainen, listat valkoiset, pihan puolella seinät punaiset. Satulakatto.

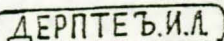

KELLARI

Liite 34 Ainoastaan talon eteläpäässä on kellaritilaa, täälläkin vain 1 huone. Siinä johtaa pihalta betoniportainen lyhyt käytävä. Portaat ovat ilmeisesti vuodelta 1905, samoin käytävän pohjoisseinän pienistä graniittikuutioista muurattu pinta. Huone on tynnyriholvattu samoin kuin päärakennuksenkin kellarihuoneet, mutta seinät ja holvi on rapattu ja lattia valettu betonista. Huoneesta johtaa pihan alainen putkitunneli päärakennuksen länsisiiven eteläpään alle. Tunneli rakennettiin samanaikaisesti, kun kellarihuoneesta tehtiin talon lämpökeskus vuonna 1912. Todennäköisesti betonilattia ja mahdollisesti rappaukset on myös tehty tällöin.

Ovi on tehty kolmeksi peiliksi sommitelluista, vaaka- ja pystysuuntaan asetetuista ponttilaudoista. Se on maalattu tummanruskeaksi.

Ikkuna-aukko on myös samanlainen segmenttilakinen, ylöspäin jyrkästi kapeneva kuilu kuin päärakennuksen kellarin ikkuna-aukot. Tämä on suljettavissa sisäpuolelta puisella työntöluukulla, joka on puukehyksissä kiinnitetty melko korkealla kadun pinnasta olevan sokkeliaukon suulle.

Kellari lienee aivan ilmeisesti samanikäinen kuin päärakennus, eli siis vuo-

1. Valmistaja käyttää kahta leimaa: ja .

2. Valmistaja on Wilhelmsbergs Kakel- och Fayence Fabrik Helsingistä.

delta 1763.

1. KERROS

Liite 30 Ensimmäisen kerroksen huonejako on suurimmaksi osaksi peräisin vuodelta 1905, jolloin rakennus muutettiin toimistokäyttöön soveltuvaksi. Alkuperäistä rakennusrunkoa on tallella runsaimmin katufasadissa ja päädyissä. Säilynyt seinämuuri on kuitenkin melko fragmentaarista suurista vuosien 1817 ja 1905 korjauksista johtuen. Ulkonava pihajulkisivu on kokonaan vuodelta 1905. Ovet ovat 4-peilisiä ns. T-mallisia ja yksilehtisiä.

Liite 32 Katufasadin ikkunat ovat 8-ruutuisia. Niiden malli jäljittelee viereisen Bockin talon sivujulkisivun toisen kerroksen ikkunoiden puitejakoa. Näissä ikkunoissa on espagnolettisulkijat. Pihanpuoleiset ikkunat ovat osaksi 8-, osaksi 3-ruutuisia.

Lattioiden, seinien ja kattojen käsittely on materiaaleiltaan samaa kuin päärakennuksessa. Kadunpuoleisen sisäänkäytävän portaat ovat vaaleanharmaata sementtimosaikkia, lattia on tehty punaisista ja valkoisista neliön muotoisista kaakelilaatoista. Seinien yläosassa kiertää rappauspintaan uurrattu lehtiaiheinen ornamenttinauha, jonka tyyllittely on jugend-sävyistä. Porrasovien yläpuolella on isokokoiset vaakunareliefit, joiden aiheina ovat vaaituskone sekä kolmioviivaimet. Vaakunat ovat samanlaiset kaikkien 4 oven yläpuolella.

2. KERROS

Liite 33- Toiseen kerrokseen johtavat vaaleanharmaat sementtimosaikkipintaiset portaat on sijoitettu pääsisäänkäynnin eteläpuolelle. Koko yläkerros joutui vähitellen maistraatin arkistoksi. Alun alkaen arkistona toimi vain kerroksen pohjoisosa, joka on rakennettu kahteen tasoon. Välipohja on puurakenteinen, samoin portaat ja kaikki arkistohyllyköt.

Ikkunat ovat T-mallisia sekä 3-ruutuisia. Sisäpuolella arkiston ikkunoissa on rautaluukut, jotka voidaan sulkea irrotettavin rautapuomein.

Liite 34 Sivurakennuksen ainoa kaakeliuuni on toisen kerroksen pihasisivun eteläisimmässä huoneessa. Se on ilmeisesti vuodelta 1905.

3 PIHARAKENNUS

Nykyisin piharakennuksesta ovat olemassa vain länsisiiven pohjoisosa sekä itäsiiven katufasadi ja pätkä porttikäytävän eteläseinää. Nämä ovat jäljellä vuosien 1965-1970 saneerauksesta. Talon kaikki kolme siipeä rakennettiin vuon-

- na 1817, mutta niissä on suoritettu myöhemmin huomattavia muutoksia ja korjauksia. Länsisiiven pohjoisosa joutui vuonna 1947 rakennetun ns. Poliisivankilan rungon alaosaksi. Sitä ei liitetty vankilatiloihin, mutta sen sisäosissa suoritettiin seuraavana vuonna 1948 täyskorjaus. Sisätilat ovat osittain tämän korjauksen jäljiltä, osittain 1900-luvun alun asussa. Ikkunat ovat ns. T-malliset ja niissä on espagnoletit. Tämän rakennuksen itäseinä eteläpäätty on maalattu vihreäksi.
- Liite 46-48
- Liite 52
- Liite 89
- Liite 80, 85
- Piharakennuksen itäinen katufasadi on jäljellä saneerauksesta, joka suoritettiin vuosina 1965-1970 prof. Aarno Ruusuvuoren piirustusten mukaan. Kaikki muut osat paitsi tämä ja pätkä porttikäytävän seinää purettiin. Sekä fasadi että mainittu seinäfragmentti ovat vanhoja vain tiiliytimeltään, koska kaikki rappaukset, listat ja jopa sokkelikivet tehtiin kokonaan uusista aineista entisiä jäljitellen. Fasadin pikkudetaljit 2 kipsistä, renkaita kidassaan pitelevää leijonapäätä ovat kuitenkin vanhat. Kaikki ikkunat ovat uusia, alatasossa 8-ruutuisia, ylhäällä puoliympyrän muotoisia, 10-ruutuisia. Niiden heloitukset ovat messinkiä ja pronssia, espagnoletit ovat upotetut ja näiden sulkijakielet sisään kääntyvät. Ikkunoiden puuosat ovat tummanruskeaksi käsiteltyä tammea. Fasadi on maalattu kirkkaan turkoosinvihreäksi, porttikäytävän yläpuolisen seinän pihanpuoli ja käytävän eteläinen seinäkatkelma punaiseksi. Fasadin ulkonevat koristeosat ovat valkoiset.
- Liite 37
- Porttiaukossa oleva puinen, ristikkoaiheinen pariportti on todennäköisesti tehty n. vuonna 1830. Se on maalattu tummanruskeaksi vuosien 1965-1970 saneerauksen yhteydessä.
- Liite 90
- Purettujen osien paikalla on Aarno Ruusuvuoren suunnittelema kaupungintalon juhlasalin yleisölämpiö, jonka pohjoisseinä on koottu pronssikehyksiin kiinnitetyistä lämpölasielementeistä. Jonkin verran seinää on tehty tilapäisesti harmaista asbestisementtilevyistä. Piha-alueella on lisäksi uuteen kaupungintalon autotalliin johtava, keärimäinen ajoramppi. Sen seinämä on pihan puoleisella sivulla päällystetty painekyllästetyillä, pystyasentoon kiinnitetyillä sahalankuilla. Niiden väri on tummanruskea. Rampin pihanpuoleisella reunalla on teräskaidekehyksiin asennetuista kirkkaista akryylilevyistä rakennettu suoja-aita. Kaiteet ovat väriltään siniset. Ramppi valmistui vuonna 1972.
- Liite 89
- Piharakennuksen saneeratun fasadin takaisessa näyttelytilassa on nykyään Helsingin Taiteilijaseuran toimintakeskus.

BURTZ

4 PÄÄRAKENNUS

Liite 15 Suorakaiteen muotoinen, 3 kerrosta, fasadit empirekoristeiset. Pääovi keskiakselilla porttikäytävässä. Seinien väri keltainen, listat ja koristeet valkoiset, sokkeli harmaa. Satulakatto. Julkisivujen nykyasu vuodelta 1836.

KELLARI

Liite 84 Kellaritiloja on koko päärakennuksen alla. Ne ovat todennäköisesti alkuperäisasussaan lukuun ottamatta myöhemmin rakennettuja väliseiniä, joilla suurimmat holvitilat on jaettu osiin. Jakamaton 4 huoneen ja välikäytävän kellari valmistui vuonna 1775.

Huonetilat¹

8 kpl tynnyriholvattuja huoneita, muodostettu 4 suuresta holvihuoneesta jakamalla kukin väliseinällä kahtia

2 kpl segmenttiholvattuja pieniä huoneita

1 kpl segmenttiholvattu välikkö

pienet huoneet ja välikkö muodostettu jakamalla yksi pitkä, kapea segmenttiholvitila väliseinillä 3 osaan

Portaat ovat luonnonkiviset. Kukin askelma on tehty useasta kivenkappaleesta yhteen liittämällä. Askelpinnat ovat verrattain sileät. Porrasholvi on segmenttilakinen ja rappaamatonta tiiltä. Myös seinien tiilipinnat ovat käsittelemättömät.

Ulko-ovet aukeavat suoraan pihalle porttikäytävän vierestä. Ne ovat sulka-paneloidut, lankuista tehdyt pariovet.

KERROKSET 1 - 3

Liite 39 Burtzin päärakennus oli jo valmistuessaan vuonna 1775 3-kerroksinen. Vuonna 1836 sitä korjattiin mm. muuttamalla fasadit empireasuisiksi. Sisätilojen muutoksista ei ole löytynyt tietoja, mutta koska ylempien kerrosten kaikkien tärkeimpien seinien sijainti on sama kuin kellarikerroksen huonejako, on todennäköistä, ettei päärakennuksen sisäosia ole muutettu vuonna 1836 ainakaan pohjakaavaltaan. Muutamat uudet väliseinät ovat ilmeisesti vasta 1800-luvun loppupuolelta, jolloin talon käyttäjämäärä on myös ollut suurempi. Tämän todistavat myös palovakuutusasiakirjat vuosilta 1886 ja 1896

Liite 86 Talon rungon jakaa keskeltä kahtia pitkittäissuuntainen sydänmuuri. Tämän kadunpuoleiselle sivulle on ryhmitetty tärkeimmät huoneet, pihan puolelle keittiö, säilytys- ym. arkitilat. Jako on hyvin nähtävissä 2. kerroksessa.

1. Kaikkia tiloja ei ole voitu tarkastaa.

Kadunpuoleisen sivun keskellä on sali ja sen molemmin puolin yhteensä 4 pienempää huonetta. Oviaukot ovat linjassa toistensa kanssa melkein väliseinien keskikohdalla. Kapea pääportaikko on pihasisivun keskellä, sen molemmilla puolilla ovat talon arkitilat.

Liite 85 Ensimmäisen kerroksen puolittaa talon läpi keskilinjassa kulkeva porttikäytävä. Sen katteena ovat matalat ristiholvit, ja sen molemmissa päissä on seinäsyvennykset portteja varten. Käytävän pihanpuoleisessa päässä on nykyisin säle- ja ristikkokoristeinen puuportti noin vuodelta 1880. Kadunpuoleinen portti on rautapeltiä ja siinä on pellistä leikattuja kasvi-, rengas- ja ristikkokuvioita. Tämä portti on noin vuodelta 1900. Molempien porttien väri on kaskiruskea.

Liite 85 Porttikäytävän itäpuolella on nykyään 5 huonetta, joista 2 on kuitenkin yhdistetty vuonna 1903 viereiseen Bockin talon pohjakerrokseen. Näihin huoneisiin ei ole pääsytieta Burtzin rakennuksesta. Myös 3 muuhun huoneeseen on vain yksi sisäänkäynti Burtzin talon porttikäytävästä. Tämä huoneisto toimii nykyään Helsingin raastuvanoikeuden syyttäjän tiloina. Aikaisemmin se lienee toiminut erillisenä asuntona tai kauppapuotina kuten porttikäytävän vastakkaisen puolen huoneisto, jossa samoin on 5 huonetta. Se on ollut liikekäytössä ainakin vuodesta 1859, jolloin siinä oli kello- ja kultaseppä Wilhelm Fribergin myymälä ja asunto.

4. KERROS

Liite 43 Poliisin tutkimusosasto sijaitsee Burtzin talon ylimmässä kerroksessa. Se lisättiin alkuperäiseen 3-kerroksiseen runkoon purkamalla pääosa ullakkoa ja sisustamalla loivennetun pihanpuoleisen kattolapteen alle uusia huoneita.

Liite 69 Keskimäinen pihasisivun huoneista on rakennettu jo 1907 erillisenä uunilämmitteisenä tilana. Uusi tutkimusosasto ulottui paitsi Burtzin, myös lähes koko viereisen Helleniuksen talon ullakolle, jonne sijoitettiin erilaisia varastoja. Liite 43 Ulkoapäin uusi kerros on nähtävissä ainoastaan pihalta. Muutoksen vanhimman osan suunnitteli Waldemar Aspelin vuonna 1907, uuden laajennuksen Helsingin kaupunginarkkitehti Jarl Gunnar Taucher vuonna 1926.

Liite 83 Kerros on säilynyt jokseenkin alkuperäisenä. Ikkunoina toimivat torin puolella entisten puolilympyräikkunoiden mallin mukaan entisiin 3 Burtzin ja 2 Helleniuksen ullakkoikkuna-aukkoihin sijoitetut uudet puitteet, pihan puolella alempien kerrosten 4-ruutuisten ikkunamallin mukaan tehdyt kopiot. Ovet ovat 4-peilisiä ja kerroksen lämmitys tapahtuu pääosaksi peltivaippaisilla pystyuneilla. Uudet väliseinät ovat enimmäkseen kevytrakenteisia. Vuoden 1926 jälkeen myös kerroksen alkuaan ullakoksi jätetty torinpuoleinen osa on jaettu väliseinillä työhuoneiksi.

PÄÄPORTAIKKO

Liite 85 Sisäänkäynti Burtzin rakennukseen tapahtuu edelleenkin porttikäytävän länsi-seinässä olevasta ovesta kuten ilmeisesti jo 1700-luvulla. Nykyinen ovi on ns. T-mallinen pienehkö peiliovi vuosisadan vaihteesta. Oviaukko on ilmeisesti samaan aikaan siirretty tähän hiukan etelämpää todennäköiseltä alkuperäispaikaltaan.

Heti pääoven takaa alkaa ilman lepotasoa nouseva portaikko. Se on holvattu, hyvin kapea ja jyrkähkö, ilmeisesti ainoa 1700-luvulta säilynyt portaikko koko korttelissa. Rakenteeltaan se muistuttaa melkoisesti Sederholmin talon portaikkoa. Seinät on maalattu vaaleankeltaisiksi. Askelmia peittää mustanharmaaksi marmoroitu kumilinoleumilaatoitus, särmät on päällystetty mustalla reunuslistalla.

1.-3. KERROKSEN OVET

Ovet on pääosaksi uusittu 1800-luvun loppupuolella ja vuosisadan vaihteessa 6-peiliseksi parioviksi ja ns. T-peilioviksi niin, että vain harvoja vanhempia malleja on säilynyt. Yhtään aivan alkuperäistä ovea ei liene säilynyt, vaan ne lienee kaikki uusittu ajan kuluessa erilaisiksi, mikä leimaa yleisesti talon nykyistä ovikokonaisuutta.

4. KERROKSEN OVET

Ovet ovat 3-peilisiä ja liittyvät kiinteästi koko kerroksen rakentamiseen lämmitetyksi tilaksi vuonna 1926 Gunnar Taucherin piirustusten mukaan.

1.-3. KERROKSEN IKKUNAT

Liite 79 Suurin osa Burtzin talon ikkunoista on uusittu vuonna 1836 6-ruutuisiksi. Tämä jako on vallitseva nykyäänkin, mutta vain aniharvoissa on tältä vuodelta peräisin olevat koukkusaranat ja kulmaraudat. Niitä on kadunpuoleisista 28 ikkunasta kaikkiaan 9:ssä, suurin osa 2. kerroksessa, jossa kaikkien muiden paitsi itäisimmän ikkunan koukkusaranoiden kulmarautojen päät ovat puolipyörän muotoiset. Sulkuhaat on sen sijaan uusittu valurautaisiksi, lenkkipäisiksi tehdasheloiksi. Itäisin 2. kerroksen katufasadin ikkuna on heloitettu ainoana koko talossa 1700-luvulle tyypillisin, runsaasti kaarileikkauksin ja kupuniittauksin koristelluin kulmaraudoin. Sen heloitus vaikuttaa muutoinkin Burtzin talossa ainoalaatuisen alkuperäiseltä. Sulkuhaat ovat litteät, sivulta kaarevaprofiiliset, aivan ilmeisesti tinatut ja pienilenkkiset. Samanlaiset koukkusaranat on Helleniuksen talon eräässä 1. kerroksen ikkunassa, kuitenkin siinä ei ole vanhoja sulkuhakoja.

Liite 83 Pihan puolella ikkunoiden heloitus on ajan mittaan lähes täydellisesti vaih-

tunut tehdasvalmisteiseksi. Useimmissa ikkunoissa on lehtisaranat, erilliset kulmajäykisteet ja valurautaiset sulkuhaat. Mallivalikoimaltaan ikkunat ovat sen sijaan melko tarkasti vanhojen korjausten mukaiset. 3. kerroksen 9 ikkunasta 6 on säilyttänyt ilmeisesti jo 1700-luvulta periytyvän melkein neliömäisen muotonsa, vaikka ne kaikki on uusittu jälkeempään. Nykyisin nämä ikkunat ovat 4-ruutuisia. Useat pihafasadin ikkunapuittaet on lisäksi sijoitettu 1700-luvun tavan mukaan aivan seinän pintaan. Kolmen alemman kerroksen ikkunat ovat pääasiassa uusittuja 6-ruutuisia.

Katufasadin 1. kerroksen ikkunat on muutettu nykyiseen T-muotoonsa vuosina 1884 ja 1892.

LATTIAT

Lattianpäällysteenä on yleisesti ns. korkkimatto eri värisävyissä, useimmiten ruskeana, tiheäjuovaisena. Maton alta erottuu useissa paikoissa vanhan, leveistä lankuista tehdyn lattian kuvioitus.

SEINÄT

Seinät on yleisesti maalattu tai tapetoitu vaalean keltaisiksi ja valkoisen eri vivahtein. Tästä poikkeaa jyrkästi 2. kerroksessa, pihan puolella portaiden länsisivulla oleva pieni ns. Rakkauden huone, jonka seinät on kauttaaltaan koristeltu tummasävyisin eläin-, kasvi- ja arkkitehtuuriaiheisin maalauksin. Nämä löytyivät 15.10.1951 vuosikorjausten yhteydessä 8 tapettikerroksen alta. Maalaukset restauroitiin samana vuonna, koska arkkitehti A. W. Rancken ja konservaattori Oskari Niemi olivat todenneet ne harvinaiseksi esimerkiksi 1800-luvun lopun seinämaalauksista. Entisöinnin suoritti helsinkiläinen toiminimi S. Wuorio Maalaamo Oy peittämällä kuvapinnat kauttaaltaan uudella maalikerroksella, johon kuviot samalla kopioitiin. Maalausten alkuperäissävyjä on tällä hetkellä mahdotonta määrittellä, koska restaurointi on täysin peittävää ja säilynyt erinomaisessa kunnossa lukuun ottamatta hienoa, paikoittaista krakelyyriä.

Maalaukset on tehty tumman ruskeanpunaiselle pohjalle. Pääaiheena ovat kul-lankellertävät pilarit, joilla seinät on jaettu osiin. Pilareita ympäröivät vihreät köynnökset ja seinien yläosassa on ruskeita juoksevia kauriita sekä siivilleen kohoavia kotkia. Huoneen nimi¹ johtuu sen ovien yläpuolelle maalatuista panneau-teksteistä. Läntisen oven päällä on kivitaulu, jossa on latinalaisin majuskelikirjaimin hakattu teksti "AMORI VOLVPTATIBUS QUOD DEDICATVM", Omistettu Kaikelle Hekumalliselle Rakkaudelle. Pohjoisen oven päällystekstiniä on "LAETITIAE HILARITATIQUE DEDICATVM", Omistettu Ilolle ja Hilpeydelle. Tekstit on maalattu siniharmaalle pohjalle vaaleanharmaalla värillä, ja niiden molemmilla puolilla on siivilleen kohoavat valkoiset joutsenaiheet.

1. Nimitys "Rakkauden huone on annettu tälle poliisilaitoksen entiselle kansliahuoneelle vasta maalausten löydyttyä.

Huoneen itä- ja eteläseinän alaosaan on lisäksi maalattu pienet, suorakaitteen muotoiset tekstimedaljongit. Niissä on tyylitellyin majuskelikirjaimin vaaleanharmaalla maalatut tekstit "BIBITE", Juokaa ja "AMATE", Rakastakaa, kumpikin siniharmaalla pohjalla.

Huoneen katto on ainoana Burtzin talossa tehty lyhyistä, leveistä laudoista joiden saumat ja naulaus ovat näkyvissä. Lautojen pinnat ovat käsin veistet ja höyläämättömät. Katto on maalattu ilmeisesti restauroinnin yhteydessä tu manruskealla öljymaalilla.

Rakkauden huoneen uunina on peltivaippainen, punaruskeaksi maalattu, sylinterin muotoinen pystyuuni. Se on kuitenkin maalauskoristelua myöhäisempi.

Ovet ovat ns. T-peiliovia ja ne on maalattu samansävuisellä vaalean- ja tummanharmaalla kuin osa seinien kuvioista.

A. W. Rancken ja Oskari Niemi olivat ajoittaneet maalaukset vuosivälille 1884-1894. Kuitenkin ne on täytynyt tehdä viimeistään vuonna 1892, jolloin koko kiinteistö siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen ja joutui viipymättä poliisin toimitiloiksi. Maalauksen ilmeinen teettäjä oli taloa viimeiset 5 vuotta hallinnut yksityisomistaja, kirjailija ja opiskelija Carl Johan Maximilian Krook, joka lyhyessä ajassa saattoi itsensä konkurssitilaan menettäen kaupungille sukunsa 42 vuotta omistaman Burtzin talon tontteineen. Kuvien lähtökohdaksi voidaan myös melkoisen varmasti osoittaa pompeijilaiset seinämaalaukset. Erityisesti näiden tyylikaudelle III eli vuosivälille 14-54 jKr ajoitetut esimerkit vastaavat sekä aihepiiriltään että tekotavaltaan väritystä myöten Rakkauden huoneen maalauksia.

KATOT

Katot ovat nykyään yleisesti valkoiseksi maalattuja ja niissä on pienikokoisia kruunumedaljonkeja sekä reunoilla runsaasti profiloituja listoja. Varsinkin listat eivät vaikuta alkuperäisiltä, pikemmin ne lienee tehty vasta 1800-luvun jälkipuolella.

UUNIT

Burtzin talo on edelleenkin uunilämmitteinen, mutta kaikki uunit on ajan mittaan uusittu useitakin kertoja. Samalla niiden lukumäärä on kasvanut. Nykyään uunien kokonaisluku on 20, mikä vastaa jokseenkin vuoden 1843 tilannetta. Tämä johtuu siitä, että osa 1.kerroksesta on keskuslämmitteistä ja sen uunit purettu, mutta uusi 4.kerros on kokonaan puulämmitteinen. Uuneja on useita eri malleja ja kokoja, mm. korkea suorakulmainen, sylinterimäinen peltivaip-

Liite 86-
88

Liite 85
Liite 88

painen sekä matala, nykyaikainen kaminamalli. Monet uunit on maalattu, vaikka niiden ulkopinnat ovat lasitetut. Vanhimmat tällä hetkellä olemassa olevat uunit lienee valmistettu noin vuonna 1870, uusimmat ovat tuskin 15 vuotta iäkkäämpiä.

5A SIVURAKENNUS 1 NS. SUMPPI

Liite 62 Suorakaiteen muotoinen, 3 kerrosta, fasadit jäljittelevät päärakennuksen piirustuksien arkkitehtuuria. Ulkoasu pääosaltaan vuodelta 1952. Seinien väri keltainen, korkea sokkeli harmaa. Satulakatto. Yhdysosa päärakennuksen ja Sumpun välissä 3-kerroksinen, fasadit kuten Sumpussa. Ulkoasu vuodelta 1952, seinien väri keltainen. Satulakatto.

5A KELLARI

Liite 94 Sumpun kellarikerros ulottuu koko rakennuksen alla. Kellari on tiilestä kapaholvattu, kauttaaltaan rapattu, yhtenäinen tila, jota jakaa 6 suorakulmaista pilaria. Alkuaan vuonna 1830 kellariholvit olivat rappaamattomat, mutta Liite 38 vuonna 1911 kellari muutettiin poliisilaitoksen arkistoksi ja kaikki sen tiilipinnat laastittiin. Muutoksen suunnitteli Karl Hård af Segerstad.

Liite 62 Ikkunat ovat nykyisin kellarinikkunoiksi varsin suuret, 12-ruutuiset. Niitä on 3 kpl, ja ne on sijoitettu entisten kellariluukkujen paikalle vuonna 1911. Kellarin ulko-ovi on yläosaltaan lasitettu ikkunaksi, aliosa on rimapaneloitu. Ovi on vuodelta 1952.

Kellarin lattia on alun perin ollut todennäköisesti multapermantona. Nykyinen betonipinta on vuodelta 1911 ja osittain tämän päälle rakennettu lautalattia ilmeisesti vuodelta 1952, jolloin kellari lienee muutettu nykyiseksi poliisin puutyöhuoneeksi.

Liite 60 Kellarin ulkoportaat ovat betonia ja vuodelta 1952.

KERROKSET 1 - 3

Liite 55- Alkuaan 1-kerroksinen sivurakennus korotettiin 2-kerroksiseksi Waldemar Aspelinin piirustusten mukaan vuonna 1907. Nykyisen 3-kerroksisen muotonsa se sai Liite 57, 65 apulaiskaupunginarkkitehti Runar Eklundin suunnitelmien mukaan vuonna 1919. Liite 59 Sisätilat muutettiin nykyiselleen vasta 1952 arkkitehti Lasse Björkin tekemän suunnitelman mukaisesti. Siinä jätettiin vain kellari täysin koskematta sisäosiltaan, muissa kerroksissa purettiin ja siirrettiin useita väliseiniä. Liite 60- 62 1. kerros jäi muutettunakin jokseenkin entiseen asuunsa keskikäytävälliseksi

liite 61-
62 sellikerrokseksi. Ylemmät 2. ja 3. kerros sisustettiin poliisin toimisto- ja keskusrekisteritiloiksi purkamalla vuosina 1907 ja 1919 rakennetut sellit kokonaan ja jakamalla kerrosten avautuneet tilat entistä harvemmin väliseinin. Ne ovat kevytrakenteisia, yläosiltaan lasisia ikkunaseiniä. Myös kaikki uunit purettiin ja tilalle rakennettiin keskuslämmityslaitteet.

OVET

Ovet ovat nykyisessä sellikerroksessa galvancidulla teräspellillä päällystettyjä umpiovia. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa ne ovat yläosastaan lasisia, sileitä laakaovia.

IKKUNAT

liite 62 Ikkunat ovat kellarissa ja 1. kerroksessa pieniruutuisia ja peräisin vuosilta 1907 ja 1911. Niissä on lehtisaranat ja valurautaiset sormihaat. 2. ja 3. kerroksen ikkunat ovat suurimmaksi osaksi 6-ruutuisia, joitakin 2- ja 4-ruutuisia on talon portaikon ja yhdysosan kohdalla. Kaikki nämä ovat kuitenkin liite 59,
69 vuodelta 1952. Sumpun eteläpäädyn ikkunat ovat 20-ruutuisia ja vuosilta 1907 sekä 1919.

LATTIAT

Ensimmäisen kerroksen lattianpäällysteenä on joko paljas, maalattu betoni tai sen päälle levitetty ohut asfalttikerros. Toimisto- ja rekisteritilojen lattioita peittää ns. korkkimatto.

PÄÄPORTAIKKO

Portaat on rakennettu kahdessa vaiheessa vuosina 1907 ja 1919. Malliltaan ne eivät kuitenkaan poikkea toisistaan. Askelmat nousevat lepotasoilta kerroksesta toiseen U-kirjaimen muotoisessa porraskuilussa. Askelmalaattojen pinta on sementtimosaiikkia.

KATOT

liite 60 1. ja 2. kerroksessa katot on holvattu tiilestä rautatiekiskojen varaan ja liite 59 valkaistu. 3. kerroksen katto on vuoden 1919 piirustuksissa myös merkitty kiskoholvatuksi, mutta se on todennäköisesti peitetty alapuolelta tasaiseksi vuonna 1952. Syynä lienee ollut lämmöneristyksen tehostaminen.

7 SIVURAKENNUS 2 POLIISIVANKILA, NS. PETSAMO

liite 45-
47,
48 Suorakaiteen muotoinen, 4 kerrosta, pieni-ikkunainen. Laitosmainen ulkoasu poikkeaa näkyvästi pihan arkkitehtuurista. Ulottuu puolittain viereiselle Bockin talon tontille. Ulkoasu vuodelta 1947. Fasadit maalattu vihreäksi talon itä- ja eteläsivulla, keltaiseksi länsi- ja pohjoissivulla. Satulakatto tiilestä.

Rakennuksessa ei ole kellaria.

KERROKSET 1 - 4

Liite 44 Alkuaan poliisivankila oli Bockin tontin rajalle 1905 rakennettu, 1-kerroksinen uloke, jonka oli suunnitellut arkkitehti Waldemar Aspelin. Vuonna 1914 talo korotettiin 2-kerroksiseksi kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstadin piirustusten mukaan. Nykyiseen muotoonsa 4-kerroksiseksi ja Bockin piharakennuksen päälle ulottuvaksi poliisivankila laajennettiin vuonna 1947 kaupunginarkkitehti Georg Hilding Ekelundin suunnitelmien mukaisesti. Talo on edelleen Liite 44, kin miltei täysin vuoden 1947 asussa. Toisen kerroksen 6 lännenpuoleista selliä on rakenteiltaan kuitenkin vielä vuoden 1914 muodossa. Niiden muuratut Liite 45- pystyuunit on purettu, mutta ennallaan ovat yhä sellien 16-ruutuiset, sisä- 46 puolelta vahvoihin ristikkokaltereihin eristetyt ikkunat.

Pohjakerroksessa on myös joitakin vuoden 1905 seiniä, mutta pääosa siitä on Liite 52 myöhäisempää: vuonna 1947 2 hengen silleiksi sisustetusta kerroksesta erotettiin seuraavana vuonna 1948 pohjoispuoli vankilaa palvelevaksi keittiöksi. Sen tilajakoa muutettiin tällöin paremmin erikoiskäyttöä vastaavaksi. Keittiö Liite 35 on nykyisinkin tässä asussaan.

PÄÄPORTAIKKO

Liite 50 Portaat ovat teräsbetonirunkoiset ja niihin liittyy länsisivustalla valokuilu. Liite 46 Päivänvalo pääsee siihen ulkokaton länsilapessa olevasta kattoikkunasta. Portaiden askelmat on tehty teräshierretystä betonista. Kaiteet ovat hitsattua teräsputkea.

LATTIAT

Lattiat ovat kerrostasoilla teräshierrettyä betonia, selleissä päällysteenä on asfalttimassakerros.

SEINÄT

Seinäpinnat ovat maalattuja, ylaissävynä on kermankeltainen.

KATOT

Sisäkatot on rapattu ja maalattu valkoisiksi.

OVET

Sellien ovet ovat laudoista tehtyjä, sisäpuolelta pellitettyjä ja niissä on erikoislukot sekä tirkistysaukot, jotka ovat suljettavissa ulkopuolelta säppimekanismein. Aukkoja peittää erikoispaksu panssarilasi. Ovilaudoitukset on aseteltu ristikkäisiksi peilipaneeleiksi. Ovet on maalattu vihreiksi ja niiden lukot sekä tirkistyslukot mustiksi.

Muut vankilan ja keittiön ovet ovat sileitä laakaovia, joista muutamissa on

lasinen yläosa.

IKKUNAT

Liite 47 Sellien ikkunat ovat pienehköjä ja sijoitetut lähelle katonrajaa. Niissä on sisäpuolella pystysuoraan asennetut, ohuehkot kalteritangot. Toisen kerroksen selleissä on kuitenkin pieniruutuiset ikkunat vuodelta 1914.

Liite 45- Muut ikkunat ovat pääasiassa normaalikokoisia 4- ja 6-ruutuisia.
46

PARVEKKEET

Liite 45. Poliisivankilan pohjoispäädyssä on 3 kpl ulkoparvekkeita, jotka rakennettiin tuuletuskäyttöön vuonna 1947. Niiden lattiat ovat teräsbetoniset. Kaikki ne on ympäröity kokonaan sivuilta ja päältä pystysuuntaan asennetuin teräskalterein. Parvekkeitaiteisiin on kiinnitetty kääntyvät, niin ikään teräsrakenteiset piiskaustelineet. Talon paloportaat on tehty parvekkeiden yhteyteen suoraan seinään kiinnitetyistä pyöröterästangoista. Kaikki mainitut teräsrakenteet on maalattu vaaleanruskeiksi.

8A POLIISIN AUTOTALLI

Liite 74- Likimain neliömäinen, luoteiskulma pyöristetty, 2 kerrosta. Fasadeita hallitsevat suuret sisäänajoaukot, sivuilla pieniruutuiset ikkunat. Ulottuu osittain viereiselle Helleniuksen talon tontille. Ulkoasu vuodelta 1907. Seinien väri keltainen. Satulakatto. Purettu osittain 1965.

Rakennuksessa ei ole kellaria.

1. KERROS

Liite 71- Rakennuksen suunnitteli poliisin ratsujen talliksi vuonna 1906 arkkitehti
73 Waldemar Aspelin. Vuosina 1940-1941 tallin pohjakerros muutettiin autotalliksi ja toinen kerros poliisin kuulusteluhuoneiksi sekä miehistön oleskelu- ja lepotiloiksi. Muutokset suunnittelivat kaupunginarkkitehdit Gunnar Taucher sekä Väinö Toinen Määttä vuonna 1940. Rakennus on edelleen tässä asussa. Koko pohjakerros on nykyään yhtenä tilana, jota jakavat ainoastaan ohuet valurautapilarit. Nämä kannattavat teräksisten I-palkkien varaan tehtyä kiskovikattoa, joka on rapattu ja maalattu vaalean kellertäväksi.

LATTIA

Ensimmäisen kerroksen lattia on samassa tasossa pihan kanssa. Se on kallistettu molemmilta sivuiltaan keskustaa kohti ja päällystetty asfalttimassalla.

SEINÄT

Seinäpinnat on rapattu ja maalattu vaalean kellertäväksi.

Pohjakerros on nykyään oveton.

IKKUNAT

liite 73 Ikkunat ovat peräisin vuodelta 1906. Ne ovat 16-ruutuisia ja sijoitetut lähelle katonrajaa.

2. KERROS

PÄÄPORTAIKKO

liite 74-
75 Rakennuksen toiseen kerrokseen johtaa sen itäisellä ulkoseinällä oleva, umpinaiseksi katettu porrasmoppi. Se on ollut aikaisemmin myös ratsujen kulkutienä ylätalliin, mistä on merkinä edelleen loivien ja matalien askelmaportaiden vieressä rampin ikkunaseinustalla oleva kavioura. Porrasmopin lattianpäällysteenä on asfalttikerros. Ikkunat ovat pieniä, 8-ruutuisia.

LATTIAT

Yläkerroksen lattiat ovat lautta.

SEINÄT

Seinät ovat rapatut ja maalatut vaaleanharmaiksi.

KATOT

liite 71,
76 Toisen kerroksen katto on kokonaan puurakenteinen, mutta sen aikaisemmin näkyvissä olleet höylähirsivasat ja ponttilaudoitus on peitetty vuosina 1940-1941 valkoisiksi maalatuilla levyverhouksilla.

OVET

Ovet ovat sileitä laakaovia.

IKKUNAT

liite 73 Yläkerroksen kaikki ikkunat ovat vuodelta 1907. Ne ovat kuten pohjakerroksessa 16-ruutuisia. Pohjoispäädyn ikkunat ovat suuria, 56-ruutuisia.

ULLAKKO

Lankkulattiainen ullakko on säilynyt alkuperäisessä asussaan. Se on toiminut aikaisemmin hevostallin heinäparvena. Varaston täyttö tapahtui talon pohjoispäädyn ullakkoluukkujen ja pienen, sittemmin puretun parvekkeen kautta.

89 YHDYSKÄYTVÄ SOFIANKADUN SIVURAKENNUKSEEN

liite 75-
76 Autotallin länsisivun kuulusteluhuoneista rakennettiin vuosina 1940-1941 yhdysilta Helleniuksen kiinteistön Sofiankadun sivurakennukseen. Se on täysin umpinaiseksi katettu, rapattu ja keltaiseksi maalattu. Sen ikkunoissa on 4

lasiruutua. Yhdyskäytävän lattia on päällystetty ns. korkkimatolla.

8A Suurin osa autotallirakennusta on ilman lämmityslaitteita. Radiaattorit on asennettu vain toisen kerroksen länsiosan kuulusteluhuoneisiin.

Liite 78, Vuonna 1955 autotallirakennusta purettiin eteläpäästään 2,5 metriä eli 37,5
85 m². Tallin eteläpääty suljettiin tilapäisellä tiilestä rakennetulla seinällä

Liite 88 jonka ulkopinnat slammattiin. Samassa yhteydessä purettiin kokonaan pihan
6 eteläsivulla tallin takana ollut piharakennus, joka oli valmistunut vuonna

Liite 89- 1936. Molemmat purkutytöt olivat osa prof. Aarno Ruusuvuoren suunnitteleman
90 Helsingin kaupungintalon saneerauksen toteutusta, jonka tarkoituksena on korttelin vanhat sisäosat purkamalla saada tilaa nykyvaatimukset täyttävälle rakennusosille. Poliisin autotalli kuuluu muiden muassa hävitettävien rakennusten joukkoon.

Liite 85 Purettujen piharakennuksen ja autotallin eteläpään paikalle ei ole rakennettu
toistaiseksi kuin osittain. Burtzin tontille ulottuu osa koko korttelin halk
rakennetusta kaupungintalon juhlasalin yleisölämpiön takaseinästä. Tämä on

Liite 90 koottu pronssikehyksiin kiinnitetyistä lämpölasielementeistä, osaksi väliai-
kaisista, maalaamattomista asbestisementtilevyistä. Burtzin piha-alue päätty

Liite 85 nykyään kuitenkin jo pohjoisempana, sillä poliisivankilan ja autotallin ete-
läpäiden väliin rakennettiin vuonna 1970 n. 200 cm:n korkuinen tiilimuuri.

Sen ulkopinnat slammattiin samalla tavalla kuin autotallin tilapäisseinä.

Kaikki yllä kuvatut muutostyöt on suunnitellut Aarno Ruusuvuori.

HELLENIUS

9 PÄÄRAKENNUS

iiite 79,
81 L-kirjaimen muotoinen, 3 kerrosta, Sofiankadun siiven eteläpäässä 3 ikkunan matkalla 2 kerrosta. Fasadit empirekoristeiset, mainittu Sofiankadun siipi-osa muusta rungosta poikkeavasti. Tämän osan katufasadin seinät vihreät, koristeet ja listat valkoiset. Pihafasadin ja koko muun päärakennuksen seinät
iiite 64 keltaiset, listat ja koristeet valkoiset. Satulakatto. Ulkoasu vuodelta 1836

KELLARI

iiite 84 Kellarit ulottuvat koko päärakennuksen alle. Niiden nykyasu on todennäköisesti peräisin aina talon rakennusajalta 1760-luvulta. Aincastaan joitakin vahvistustöitä on suoritettu kellarin pääkäytävän seinille ja katolle kuitenkin itse rakenteisiin paljoo kajoamatta.

Huonetilat

7 kpl tynnyriholvattuja huoneita

1 kpl segmenttiholvattu käytävä

Ulkoportaat ovat betonipäällysteiset ja ilmeisesti rakennetut jo 1700-luvulla, mutta muutetut nykyiselleen samalla, kun kellarin pääkäytävä vahvistettiin pommisuojaosina 1939-1944.

Pääkäytävä on nykyisin noin puoleksi betonilattiainen, puoleksi multapermantoinen. Sen seinät ja katto ovat rappaamatonta tiiltä. Käytävän pihanpuoleisella seinällä on lattianrajasta noin metrin korkeudelle ulottuva ja n.20 cm paksu betoninen tukimuuri kiinni tiiliseinässä. Tukimuriin on upotettu pystyasentoon kattoon saakka ulottuvia rautatiekiskoja, joiden varaan on asetettu vaakasuoria kiskoja tiilikattoa tukemaan. Kiskot on yhtymäkohdistaan hitsattu kiinni toisiinsa, katonkannatuskiskojen toiset päät on upotettu käytävän länsiseinään. Rakenteilla lienee ollut merkitystä vain varotoimenpiteenä koska seinät nykyäänkin selvästi kannattavat holvin ilman terästukien apua.

Käytävän pohjoispään katossa on n. 120 cm:n laajuinen, miltei pyöreä ja eheä reunainen aukko, joka on yläpuolisesta 1. kerroksen tilasta käsin suljettu leveillä laudoilla. Aukko on ilmeisesti ollut Helleniuksen talon kauppaliikkeiden yhdyntienä suoraan alas varastokellareihin ja saattaa olla hyvinkin iäkäs.

Tynnyriholvatut huoneet ovat myös kaikki maalattaisia. Holvien tiilipinnat ovat rappaamattomia, huoneiden päädyt on muurattu pienehköistä luonnonkivikappaleista. Myös nämä seinät ovat rappaamattomat. Tiiliholvit päättyvät n. 30 cm:n päässä lattiatasosta. Seinien pystysuora alaosa on tällä välillä teh

ty samalla tavalla lohkotusta kivistä kuin päätyseinätkin.

Kellarin ikkuna-aukot ovat segmenttilakisia, sisältä suorakaiteen muotoisia mutta kapenevat ja kohoavat jyrkästi ylöspäin ulkoseiniä kohti. Katujulkisivuilla luukut ovat joko peittyneet näkymättömiin jatkuvasti kohonneen kadunpinnan alle tai ne on myöhemmin muurattu umpeen. Joitakin vanhoja rautaluukuja on mahdollisesti silti säilynyt.

Ovet ovat osaksi uusia, raakalaudasta tilapäisluontoisesti tehtyjä, osaksi leveistä, höylätyistä ponttilaudoista koottuja, koukkusaranaisia ovia. Näissä on käsinteaotut ovenkahvat ja suurikokoiset, päälle naulatut kiintolukot. Ovet on maalattu ruskeiksi.

Ulko-ovena on laudoista tehty, sulkapaneloitu pariovi.

Kellari muistuttaa rakenteeltaan tarkoin molempien viereisten 1700-luvun naapuriansa Burtzin ja Bockin asuintalojen kellareita.

Liite 34 Kellariin johtaa rakennuksen sisältä toinen, kalkkikiviaskelmainen porras, jonka asu lienee peräisin vuodelta 1835.

KERROKSET 1 - 3

Liite 4, 64 Alkuaan 2-kerroksinen Helleniuksen talo korotettiin 3-kerroksiseksi vuonna 1835. Samalla fasadit muutettiin empireasuiksi. Koska rakennuksen kaikkien asuinkerrosten pohjakaava on sama kuin kellarissa, on ilmeistä, ettei kahteen alempaan kerrokseen tehty juuri minkäänlaisia muutoksia. Kellarin holvausten muuttaminen lienee tuskin edes ajateltavissa niin lyhyenä aikana, mikä muuto työhön todellisuudessa kului.¹ Ainoa todennäköinen muutos 1700-luvun rakenteissa lienee eteishallin ja pääportaikon rakentaminen kokonaan uudestaan.

Uusi kolmas kerros noudattaa sekä tarkasti alempien kerrosten pohjakaavaa, itse asiassa talon 2. ja 3. kerrokset oli suunniteltu identtisiksi yhdenperheen asuinhuoneistoiksi. Kummassakin oli suuri sali, förmaaki, herran huone, lasten-, makuu- ja piikainhuone, keittiö sekä ruoka- ja vaatehuone. Jako on todennäköisesti myös toteutunut, mutta se ei enää ole nähtävissä.

Liite 35-87 Talon huoneita on sittemmin jaettu väliseinillä osiin. Nykyinen sisäasu on pääasiassa muotoutunut vuoden 1896 jälkeen. Poliisi on pitänyt rakennuksen valtaosaa hallussaan mainitusta vuodesta 1896, jolloin Helsingin kaupunki päätti kiinteistön muurarimestari Alexander Ärtiltä.

Torisiiven tilajako miltei sen keskellä kulkevalla sydänmuurilla sekä Sofiankadun siiven tilojen ryhmitys suurten huoneiden jonoksi ja kapeaksi käyt-

1. Muutospiirustukset on vahvistettu helmikuussa 1835. Marraskuussa samana vuonna työ oli jo tehty.

täväksi ovat hyvin nähtävissä. Varsinkin Sofiankadun siiven huoneryhmitys muistuttaa huomattavasti ns. Sederholmin talon Katariinankadun siipiön tilalajakoa.

4. KERROS

Helleniuksen talon pihanpuoleisen ullakon paikalle rakennettiin vuonna 1926 tiloja poliisin tutkimusosastoa varten. Suurin osa uutta osastoa sijoitettiin viereisen Burtzin talon ullakon sijalle, mutta poliisin löytötavaratoimisto ja arvoesineiden säilytystilat tulivat kuitenkin Helleniuksen talon puolelle. Uusi kerros oli kaupunginarkkitehti Gunnar Taucherin suunnittelema. Se on edelleen alkuperäisessä asussaan. Ulkoapäin 4. kerros on nähtävissä vain pihan puolelta, jossa sen fasadi erottuu katosta pääsiiven osalla. Muut kattolapheet säilyivät entisessä muodossaan. Näkyvältä osaltaan tutkimusosaston fasadi jäljittelee viereisen Burtzin talon 3. kerroksen pihajulkisivua: sen ikkunat ovat samaa, lähes neliömäistä muotoa ja rapattu seinä on maalattu keltaiseksi. Kerros on kuitenkin alempia matalampi.

Sisältä uusi 4. kerros säilytti ullakkoluonteensa. Seinät ovat yleensä kevyt rakenteisia ja ikkunoina toimivat pohjois- ja itäsivuilla entisten ullakon puolipyöreikkunoiden mallin mukaan vanhoihin aukkoihin tehdyt ikkunat. Kerroksen lämmitys tapahtuu sylinterin muotoisilla ja suorakulmaisilla peltivaippaisilla pystyuuneilla. Vuoden 1926 jälkeen myös alkuaan ullakoksi jätetty kerroksen pohjoispuolisko on muutettu toimistotiloiksi.

4. kerroksen ovet ovat 3-peilisiä ja maalatut kuten seinätkin vaalean keltaisiksi.

PÄÄPORTAIKKO JA ETEISAULA

Portaikko on sijoitettu talon pihanpuoleiseen nurkkaukseen. Sen 3-taitteinen yleismuoto litteää sydänmuuria kiertävänä askelmiseen on todennäköisesti vuodelta 1835, kuten täysin samanmuotoinen päärakennuksen sivuportaikkokin. Pääportaat lienee tällöin rakennettu täydellisesti uuteen muotoon, paikka lienee sen sijaan entinen. Nykyään porrasaskelmat ovat punaruskean - mustankirjavaa sementtimosaikkia ja niiden kaarrekulmat taitteissa sulautettu tasaisesti suoriin porrassyökyihin. Tähän asuun alkujaan todennäköisesti kalkkikiviset portaat on muutettu mahdollisesti vuonna 1926, jolloin taloon rakennettiin uusi 4. kerros pihanpuolen ullakon paikalle.

Ristiholvattu eteisaula on edelleen vuoden 1835 asussaan. Sen lattiaa peittävät ns. räävelinkivistä tehdyt, harmaat, neliömäiset laatat. Eteishalli jatkuu suoraan pihanpuolen ulko-ovelle saakka.

PÖRRAS 4. KERROKSEEN

iite 43 Poliisin tutkimusosastoon 4. kerrokseen on yhteys pääportaikon jatkeeksi rakennetusta kapeasta, L-kirjaimen muotoisesta portaasta, jonka askelmat on tehty teräshierretystä betonista. Portaati suunnitteli Gunnar Taucher ja ne ovat vuodelta 1926.

PÄÄRAKENNUKSEN OVET

Kuten viereisessä Burtzin talossa myös Helleniuksen päärakennuksen useimmat ovet on ajan mittaan uusittu. Ainoatakaan alkuperäistä 1700-luvun ovea ei ole löytynyt, todennäköisesti vuoden 1835 korjauksessa kaikki irtaimempi sisustus on uusittu empiresävyiseksi. Tästäkin muutoksesta on nykyään varsin vähän todisteita. Joitakin ovia voitaneen ikkunoiden lisäksi pitää tällaisina. Ne ovat kahta tyyppiä:

6-peilisiä pariovia, keskimmäiset peilit pieniä ja matalia

3-peilisiä, yksilehtisiä ovia, keskipeilit samoin matalia, ovilehti suhteellisen leveä

Tällaisia ovia on tallella erityisesti porraskäytävään liittyvissä aukoissa. Näissä on lisäksi peilipariovia, joiden yläosat ovat ikkunoina. Tämä ovityyppi on joko alkuperäinen tai se on aikaansaatu poistamalla umpiovista yläpeilit. Suurin mahdollisuus on, että ovet ovat vasta 1800-luvun lopulta. Talon yleisimmät muut ovimallit ovat pienenhö, 6-peilinen pariovi sekä ns. T-peili ovi. Nämä ovat ajoitettavissa vuosivälille 1880-1910.

4. kerroksen suurin oviryhmä ovat vuoden 1926 yksinkertaiset, 3-peiliset ovet

IKKUNAT

Myöskään aivan alkuperäisiä ikkunoita ei ole säilynyt lukuun ottamatta 1. kerroksessa Sofiankadun puolella¹ olevaa 6-ruutuista ikkunaa, jonka kulmaraudotus on suurimmaksi osaksi 1700-luvulla tyypillistä koristeellista taontaa. Puitteiden jäykisteet ovat ilmeisesti tinatut, ja niiden päät on koristeltu runsain, C-kirjaimen muotoisin reunakaarin. Kiinnitykset on suoritettu kupuniittinauloin. Heloitus ei valitettavasti ole säilynyt täydellisenä, vaan ikkunan eteläpuolisko on osittain 1800-luvun alkupuolen, ilmeisestikin vuoden 1835 heloitustyylin edustaja. Tälläkin puolella on koukkusaranat, mutta kulmajäykisteiden päät ovat vaatimattomat, puolilympyrän muotoiset. Edelleen koko ikkunan sulkuhakaheloitus on uusittu valurautaiseksi, sormihakatyyppiseksi yleisesimerkiksi, jota useimpien talon 77 ikkunan heloitusten voidaan katsoa edustavan. Ikkunan lasitus ei myöskään ole kovin vanha. Pääosa ruuduista on

1. Ikkunan tarkka paikka on 4. aukossa Sofiankadun puolella talon Aleksanterinkadun kulmasta lukien.

nykyaikaista, valssattua ja täysin väritöntä ikkunalasia. Heloitus muistuttaa erittäin läheisesti Burtzin päärakennuksen toisessa kerroksessa¹ olevan, niin ikään 6-ruutuisen ikkunan rokokoheloitusta.

Empireaikaisia koukkusaranaheloituksia on mainitun ikkunanpuolikkaan lisäksi seitsemässä Helleniuksen päärakennuksen ikkunassa. Kaikki nämä ovat pihan puolella. Kulmajäykisteiden päät on kaikissa leikattu samalla tavalla puoliympyrän muotoon.

Valtaosa Helleniuksen talon ikkunoista on kuitenkin 1800- ja 1900-luvun taideteesta. Näissä on lehtisaranat, erilliset kulmajäykisteet sekä valetut rautaiset sormihaat. Kaikki päärakennuksen Sofiankadun puoleisen fasadin 3. kerroksen ikkunat sekä 2 saman kerroksen ikkunaa torin puolelta muutettiin T-mallisiksi vuonna 1898. Meljännän kerroksen eteläseinän ikkunat ovat 4-ruutuisia ja liittyvät koko kerroksen rakentamiseen vuonna 1926. Muut päärakennuksen ikkunat ovat 6-ruutuisia.

LATTIAT

Vallitseva lattianpäällyste on nykyisin ns. korkkimatto, useimmin ruskeana, tiheäjuovaisena. Mattojen alla on todennäköisesti lähes kaikkialla vanhat lankkulattiat. Vuoden 1835 palovakuutusasiakirjoissa ilmoitetaan talon kaikkien huoneiden lattiat tehdyiksi 2" lankuista.

Pääportaikon kerrostasot on päällystetty samanlaisilla punaisenharmailla ja harmailla kalkkikivilaatoilla kuin eteisaula.

4. kerroksen korkkimattojen alustan muodostaa entinen ullakon tiilestä muurattu palopermanto. Se lienee kuitenkin ensin rapattu tai laudoitettu mattoja varten.

SEINÄT

Seinien pinnoitteena on nykyään valkoinen tai vaalean kellertävä maali tai tapetti. Tapettien kuviointi rajoittuu heikkoon, koko vuoden pinnan peittävään täplitykseen tai viivoitukseen.

KATOT

Katot on maalattu nykyisin valkoisiksi. Vuonna 1835 asuinhuoneissa oli kipsikatot, mutta liikehuoneistoissa ne oli tehty laudoista. Näitä materiaaleja ei voida nykyisin todeta päältäpäin tarkastellen, mutta on hyvin todennäköistä, että ainakin nämä rakennekerrostumat ovat edelleenkin olemassa myöhempien peitemateriaalien alla. Katoissa on lehtiaiheisia kruunumedaljonkeja,

1. Ikkuna on torijulkisivulla toisen kerroksen itäisimmässä aukossa.

joista useat saattavat olla vuodelta 1835. Varmasti tämä voitaneen todeta vain kattorakenteiden kerrostumien ajoituksen kautta.

Kattolistoja lienee muutettu useasti huoneiden jakojen yhteydessä, mikä on vaikuttanut myös mallivalikoiman kasvuun. Listoista jotkut saattavat silti olla jäännöksiä huoneiden kaikkien alkuperäisimmästä sisustuksesta.

UUNIT

Helleniuksen talo on edelleenkin uunilämmitteinen, mistä johtuen päärakennuksessa on peräti 35 toimivaa huoneuunia ja yksi muurattu liesi. Kaikki uunit on kuitenkin vuosien mittaan uusittu. Alkuperäiset 1700-luvun kaakeliuunit vaihdettiin todennäköisesti jo vuonna 1835 uusiin, valkoisiin porseliinkaakeliuuneihin, jotka sisältyvät samana vuonna laadittuun inventaarioluetteloon. Monet nykyisistä uuneista ovat selvästi hyvinkin myöhäisiä, mm. talossa on useita sylinterin muotoisia, galvanoidulla ja maalatulla pellillä verhoiltuja pystyuuneja. Vanhimmat olemassa olevat uunit ajoittunevat noin vuosille 1870-1880, nuorimmat 1950-luvulle. Kaikki Helleniuksen talon 4. kerroksen uunit ovat vuodelta 1926. Talon ainoa liesi on valurautakantinen ja lienee muurattu 1800-luvun loppupuolella.

SIVUPORTAIKKO

- Liite 64,
85-
87 Päärakennuksen Sofiakadun siiven eteläpäässä pihan puolella on rakennusrungosta hieman ulkoneva, 3-kerroksinen porrashuone. Sen suunnitteli Jean Wik vuonna 1835, jolloin se myös on rakennettu. Vaikka se on kiinni 2-kerroksisessa siipiosassa, se ei näy lähes tasaisen kattonsa ansiosta lainkaan kadulle. Pihan puolella porrashuoneessa on 6-ruutuiset ikkunat parittain kahdessa kerroksessa. Itse portaikko on säilynyt maalausta lukuun ottamatta alkuperäisenä. Sen askelmat kiertävät U-kirjaimen muotoisessa kuilussa litteää sydänmuuria. Askelmalaatat on valmistettu harmaasta kalkkikivestä, ja niiden etureunat on profiloitu puolilympyrän muotoisiksi. Monissa kohdissa kivilaatta ei ole kuitenkaan täyttänyt koko askelmatasoa, ja välitila on täytetty tiili-muurauksella siten, että tiilet ovat jääneet näkyviin. Myös portaikon kerros tasot on päällystetty harmailta kalkkikivilaatoilla. Nämä ovat neliön muotoisia. Portaikon viereinen, 1-kerroksinen eteisulkonema on myös vuodelta 1835. Portaikko antaa tässä asussaan selvän kuvan myös pääportaikon materiaaleista, jotka aivan ilmeisesti ovat olleet samanlaiset.
- Liite 85-
88 Helleniuksen päärakennus on ollut yhdistettynä kerroskohtaisin oviaukoin viereiseen Burtzin päärakennukseen viimeistään vuonna 1906, mutta todennäköisesti jo vuodesta 1896, jolloin poliisi sai käyttöönsä talon tilat.

11 SOFIANKADUN SIVURAKENNUS

Liite 81 Suorakaiteen muotoinen, 2 kerrosta, fasadit empirekoristeiset. Porttihilvi talon läpi pohjoispäästä. Katufasadi jäljittelee viereisen Helleniuksen pää rakennuksen 2-kerroksisen osan arkkitehtuuria. Katujulkisivun seinät vihreä listat ja koristeet valkoiset. Pihajulkisivu kokonaan keltainen. Rakennuksen ulkoasu suurimmaksi osaksi vuodelta 1838. Satulakatto. Purettu osittain 1965

KELLARI

Rakennuksen kellarikerros on nykyisin täytetty hiekalla. Tämä tehtiin rakennuksen eteläpään purkamistöiden yhteydessä vuonna 1965, koska perustukset havaittiin arveluttavan heikoiksi ja ne oli jollakin tavalla kiireellisesti tuettava.

Kellariin johtava portaikko talon pääportaiden alla on myös nykyään suljettu sen suulle naulatulla kovalevykannella.

Kiinteistön huoltomies U. Vaaran kuvauksen mukaan kellaritilat ovat seuraavanlaiset:

Liite 84 3 kpl tynnyriholvattuja, rappaamattomia ja tiilipintaisia kellarihuoneita L-kirjaimen muotoinen kellariportaikko

Kaikki kellarin lattiat ovat betonia.

Kellarin pohjoisin päätyseinä sekä tynnyriholvien alareunan ja lattiatason välinen pystysuora seinäosa ovat todennäköisesti puhtaaksi muurattua, lohkotua luonnonkiveä.

Eteläisimmän huoneen tynnyriholvin katkaisee entisen tilan puoliväliin vuonna 1965 rakennettu teräsbetoniseinä.

Kellarissa ei ole ovia.

Ikkuna-aukot ovat segmenttilakaisia, ulospäin jyrkästi kapenevia ja kohoavia. Ne on kaikki muurattu umpeen ulkopuolelta.

Kellariportaat on valmistettu paikalla muotoon valetusta ^{keiväs} ~~rauta~~betonista. Askelmalaattojen etureunoissa on valettu profilointi.

Kuvauksen perusteella kellari on säilynyt miltei täysin vuoden 1838 asussa. Portaikko lienee uusittu nykyiselleen 1900-luvun alussa, jolloin yläpuolisissa tiloissa tehtiin merkittäviä muutoksia.

KERROKSET 1 - 2

Sofiankadun sivurakennus valmistui vuonna 1838. Vuosisadan vaihteesta 1940-luvulle talon eteläpäässä tehtiin useita perättäisiä muutostöitä sisustamalla

- Liite 78, 81, 84
 Liite 81
 Liite 89
- tämä osa rakennuksesta poliisin autotalleiksi. Vuonna 1965 tämä osa kuitenkin purettiin eteläpäästään 13 metrin matkalta¹ kokonaan pois lukuun ottamatta ka-
 tujulkisivua. Tämän fasadiseinän ikkuna-aukot muurattiin valeikkunoiksi ja maalattiin päältä harmaiksi. Autotallien ovet poistettiin. Eteläisimmästä porttiaukosta tehtiin kaupungintalon uuden keittiön sisäänkäynti. Vanhan fa-
 sadin takana on nykyään keittiön kaakeloitu eteis-hissiaula. Kaikki nämä muutokset ovat osa prof. Aarno Ruusuvuoren suunnitteleman kortteli 30:n saneeraus-
 uksen toteutusta. Nyt tehdyt purku- ja rakennustyöt kuuluivat saneerausohjel-
 man I vaiheeseen, joka on toteutettu vuosina 1965-1970.
- Jäljelle jääneen sivurakennuksen eteläpäähän rakennettiin saneerauksen kestä-
 essä uusi tiilinen päätyseinä, joka peitettiin väliaikaisluontoisesti harmai-
 la asbestisementtilevyillä.
- Muu osa Sofiankadun sivurakennuksesta on säilynyt konstruktiivisesti puoliti-
 tain alkuperäisenä; toinen puoli ajoittuu 1900-luvun alkuun.
- Liite 85
- Rakennuksen pohjakerros on nykyään melkein kokonaan siinä asussa, jonka talo
 tämä osa sai 1900-luvun alussa. Vain yhdessä huoneessa² on tallalla sen alku-
 peräinen muoto koko rakennusrungon levyisenä sekä sen vanha, ristiholvattu
 katto. Toinen jäljellä olevista 1. kerroksen huoneista on jaettu betonisella
 välipohjalla kahtia, ja ylätasolle johtavat portaat on niin ikään valettu be-
 tonista. Myös huoneen kattona toimiva välipohja on tätä materiaalia.
- Liite 74,
 81
- Alakerroksen ovet ovat peräisin Gunnar Taucherin suunnittelemaasta muutoksesta
 talvelta 1940-41. Ne ovat päältäpäin rimaneloituja, yläosastaan ikkunallisia
 ulko-ovia.
- Ikkunoista toisessa on vanhat litteät, pienilenkkiset, takomalla tehdyt sulke-
 haat, muut helat ovat myöhäisiä. Puitteet ovat mahdollisesti alkuperäiset.
 Toinen ikkuna lienee talvelta 1940-1941, vaikka se ei esiinny asianomaisissa
 piirustuksissa.
- Lattiat on päällystetty korkkimatolla ja erilaisilla kuitulevyjen kappaleilla.
 Seinät on maalattu valkoisiksi tai vaalean kellertäviksi.
- Pohjakerros on nykyään lämmittämätön tila, joka toimii polttopuuvarastona.
- Liite 86
- Toisen kerroksen pohjakaava on periaatteeltaan alkuperäinen. Huoneet ulottu-
 vat rakennusrungon läpi, ja kulku tilasta toiseen tapahtuu linjassa pihasivul-
 Liite 75
 tallalla olevien ovien kautta. Nämä tosin avattiin vasta talvena 1940-41, jolloin
 vastakkaisella seinustalla ollut oviaukkojono suljettiin ja pihanpuolen reu-
 naan muodostettiin kevytrakenteisin seinin käytävä. Muutokset suunnitteli

1. Puretun osan pohjapinta-ala oli noin 92 m².

2. Tämä huone oli alun perin leivintupa.

kaupunginarkkitehti Väinö Määttä.

iite 86 Kulku rakennuksen tähän kerrokseen tapahtuu Helleniuksen päärakennuksen kautta.

iite 75- Sofiankadun sivurakennus on yhdistetty pihan puolelta viereiseen poliisin autotallitaloon käytäväsillalla. Se on rakennettu vuosien 1940-1941 korjausten yhteydessä ja on myöskin Väinö Määttän suunnittelema. Sen ikkunat ovat neliruutuiset ja lattia päällystetty korkkimatolla.

11 2. KERROKSEN OVET

Ovet ovat sileitä laakaovia vuosilta 1940-1941.

IKKUNAT

iite 81 Ikkunat ovat 6-ruutuisia. Niissä on lehtisaranat, erilliset kulmajäykisteet sekä valurautaiset sormihaat. Eteläpään keittiöosan julkisivuksi muutetussa fasadiseinämässä on tummanruskeaksi kyllästetyt 6-ruutuiset tammipuitteet, joiden heloitukset ovat messinkiä ja pronssia. Sulkijamekanismin muodostavat näissä upotetut espagnoletit, joissa on sisäänkääntyvät salpakielet. Ikkunat on suunnitellut Aarno Ruusuvuori. Ne sisältyivät kaupungintalon vuosina 1965-1970 saneerattujen fasadien ikkunapuitteiden yhtenäistämiseen.

LATTIAT

Lattiat on peitetty korkkimatoilla. Alla on ilmeisesti lähes poikkeuksetta vanha lankkulattia.

SEINÄT

Seinät on maalattu tai tapetoitu yleensä vaaleilla keltaisen pastellisävyillä. Tapetit on kuvioitu erittäin vaatimattomilla piste- tai pilkkuaiheilla. Osa yksinkertaisista kattolistoista saattaa olla alkuperäisiä. Katoissa ei ole kruunumedaljonkeja.

UUNIT

Lämmitys tapahtuu kolmella sylinterin muotoisella, peltivaippaisella pysty-uunilla. Ne on todennäköisesti rakennettu 1800- ja 1900-luvun taitteessa.

PORTTIKÄYTÄVÄ

iite 81 Alkuperäisessä porttikäytävässä on nykyään rautapellistä tehty, vaaleanruskeaksi maalattu pariportti, jossa on suuret kolkutinrenkaat, pienehköt rautaristikkoaukot yläosassa sekä kupuniitein tehtyä koristelua. Portti lienee noin vuodelta 1910, koska aukossa vielä vuonna 1907 oli puuportit.

8A POLIISIN AUTOTALLI

Tämä rakennus on suurimmaksi osaksi viereisellä Burtzin tontilla ja on selos-

tettu lähemmin Burtzin kiinteistön nykyasua käsittelevän kappaleen sivuilla

Vuoden 1965 purkutöiden yhteydessä hävisivät Helleniuksen tontilta autotal-
 lin ja Sofiakadun sivurakennuksen eteläpäiden lisäksi niiden välissä olleet
 yksikerroksiset poliisiautomiehistön oleskeluhuone sekä entinen käymäläraken-
 nus. Oleskeluhuone sisältyi Gunnar Taucherin laatimiin tallin muutospiirus-
 tuksiin uudisrakennuksena, jonka takaseinänä oli Karl Hård af Segerstadin
 vuonna 1908 suunnitteleman käymälän fasadi. Taucherin suunnitelma toteutui
 talvella 1940-1941. Nykyisin näiden rakennusten paikalla on osittain rakenta-
 maton pihasola, osittain vuonna 1970 valmistuneen kaupungintalon juhlasalin
 yleisölämpiön pohjoisseinä. Se on koottu pronssikehyksiin kiinnitetyistä läm-
 pölaselementeistä, osaksi se on slammattu betoniseinä. Siihen liittyy myös
 uikoneva, nelikulmainen teräsportaikko, jonka seinät on tehty sinisiksi maa-
 lattuihin teräskehyksiin kiinnitetyistä lasiruuduista. Purkamatta jätetyn So-
 fiakadun sivurakennuksen fasadin pihanpuoleiset pinnat ovat slammattut.
 Helleniuksen piha-alue päättyy nykyään noin 200 cm korkeaan, slammattupinta-
 seen tiilimuruuriin, joka rakennettiin vuonna 1970 autotallin ja Sofiakadun
 sivurakennusten eteläpäätyjen väliin. Kaikki edellä mainitut rakennus- ja
 purkutytöt sisältyivät prof. Aarno Ruusuvooren suunnitteleman kaupungintalo-
 korttelin saneerauksen I vaiheeseen, joka toteutettiin vuosina 1965-1970.

liite 74,
 77
 80
 12

liite 78,
 90

liite 85

liite 89-
 90

YHDISTELMÄ KENRAALIKUVERNÖÖRINTALON RAKENNUSTEKNISESTÄ INVENTAARIOLUETTELOSTA JA VAKUUTUSARVOLASKELMASTA VUODELTA 1822 . LYHENNETTY.

Luettelot sisältyvät talon palovakuutusasiakirjoihin Valtionarkiston Tarmen arkistossa Helsingissä. Vakuutushakemuksen numero on 239, vakuutuksen numero luettelossa 227.

TONTTI

koko $52\frac{1}{4} \times 108\frac{3}{4}$ kyyn. [30,9 x 64,4 m]

rajat pohjoisessa Fredsgatan

etelässä Strandgatan

idässä Catharina gatan

lännessä kauppaneuvos C. W. Lindebergin tontti

1A PÄÄRAKENNUS

koko $52\frac{1}{4} \times 21\frac{1}{2}$ kyyn. [30,9 x 12,7 m]

harjakorkeus $20\frac{1}{2}$ kyyn. [12,1 m]

kerrosluku vv. 1763 - 1816 2, 1819 - 3

rakennusvuosi rakennettu n. 50 vuotta sitten [1763]

korotettu vuonna 1816 3-kerroksiseksi

PÄÄRAKENNUKSEN SIIVET

koko Katariinankadun siipi $27\frac{1}{4} \times 16\frac{1}{2}$ kyyn. [16,1 x 9,7 m]

C. W. Lindebergin tonttiin rajoittuva siipi

pohjoisosa $27\frac{1}{2} \times 14$ kyyn. [16,2 x 8,3 m]

eteläosa $10\frac{1}{2} \times 12$ kyyn. [6,2 x 7,1 m]

rakennusvuosi 1816

PÄÄRAKENNUKSEN FASADIDETALJIT

suuri keskirisaliitti 4 pilarin ja 4 pilasterin koristama

kapiteelit ja pylväsperustat veistettyä hiökkakiveä, maalatut öljymaalilla

PARVEKE

lattianpäällyste lyijyä
kaiteet rautaa, maalattu mustalla öljymaalilla
kaiteiden koristeruusukkeet kullattua pronssia

FASADIN KIPSIKORISTELU

parvekeovien päällyys ornamentti- ja lehtifriisejä
räystäskarniisin alus 180 kpl konsoleita
2. kerroksen ikkunoiden päällyys 20 kpl konsoleita
pohjoisen porttiaukon päällyys 12 kpl balusteripylväitä
4 kpl ruusukkeita
2 kpl lehtifriisejä, koko 7 x 1 j
[207 x 29 cm]

FASADIN RAPPAUSKORISTELU

1. kerros rustikoitu torin ja Katariinankadun puolelta
2. kerroksessa 27 ikkunan päällä karniisit ja konsolit

OVET JA IKKUNAT PARVEKKEEN KOHDALLA

parvekkeen poikkiakselissa venetsialainen 16-ruutuinen ikkuna, alaosa
paneloitu ulkopuolelta ovia muistuttavaksi täysranskalaisin peilein
ikkunan molemmin puolin ovet

VESIKATTO

kateaine rautapelti, maalattu mustalla öljymaalilla

SYÖKSYTORVET

rautapeltiä, maalattu valkoisella ja mustalla öljymaalilla

JULKISIVUJEN VÄRI

fasadit maalattu keltaisella vesivärillä

ULKOPORTAAT

3 portaat pihalle, kunkin koko $4\frac{1}{4} \times 2\frac{1}{2}$ kyyn. [2,5 x 1,4 m]

PORTINPIELIPATSAAT

5 kpl, hakattua graniittia, korkeus $1\frac{1}{4}$ kyyn. [74 cm]

KELLARIKERROS

5 kpl holvattuja kellareita
ovet 5 kpl kaksinkertaisia, päällystettyjä [lautaverhoilu] 3" lankku-
rakenteisia ovia, tukkilukot ja tuulihaat, 2 ovesa myös rauta-
puomit

ikkunat 7 kpl ikkuna-aukkoja, sisäpuolella rautakalterit, ulkopuolella rautaluukut

1. KERROS

pääovi täysranskalainen peilipariovi, painikkeet ja kilpilevyt kullattua pronssia, ovi maalattu öljymaalilla ja lakattu oven päällä 8-ruutuinen ikkuna

Eteishalli ja pääportaikko

2 kpl eteishuoneita, holvikatot

portaikko holvattu, leveys 3 kyyn. [177 cm], 50 hiekkakiviaskelmaa

ovet 2 kpl täysranskalaisia pariovia

1 " - " - "- päällä 3-ruutuinen puoliympyrä-ikkuna

1 " - " - "- päällä ja sivuilla yhteensä 23-ruutuinen, osittain kalterein suojattu ikkuna

1 " päällystetty [lautaverhoiltu] pariovi kellariin

1 " pariovi, päällä 2-ruutuinen ikkuna

2 " "- länsisiiven ulko-ovet

porraskaiteet rautaa, pituus 27 kyyn. [16 m], maalattu mustalla öljymaalilla

kaiteiden vastapäisiin seiniin maalattu vesivärillä kaideimitaatio

askelmat ja kynnykset maalattu öljymaalilla

seinät maalattu muilta osiltaan keltaisella vesivärillä

porrashuoneen katto 3. kerroksessa

karniisilista koristettu ornamentti- ja lehtifriisein

katon keskellä kipsiruusuke

Huonetilat

pääsisäänkäynnin oikealla puolella

1. Eteinen

2. Salonki koko $15\frac{1}{2} \times 9\frac{1}{4}$ kyyn. [8,9 x 5,4 m]

2 pariovea, 3 ikkunaa

2 kaakeliuunia, maalatut keltaisella öljymaalilla

katto ja kattofriisi koristeltu maalatuin arabeskein,
karniisi kipsiornamentein

3. Förmaaki koko 9 x 9 kyyn. [5,3 x 5,3 m]
maalattu vihreällä liimavärillä
4. Kabinetti
5. Vaatehuone 3-ruutuinen puoliympyräikkuna kabinettiin
puuportaat 2. kerrokseen, leveys $1\frac{3}{4}$ kyyn. [103 cm]
6. Välikäytävä holvattu portaikko 2. kerrokseen, hiekkakiviaskel-
mat, rautakaiteet, leveys 2 kyyn. [118 cm]

lännenpuoleisessa siivessä

7. Eteisvälikkö pyöreä kaakeliuuni
8. Keittiö suuri nurkkaliesi, valurautaliesi, muuripata, leivin-
ja paistinuuni
- 9.,10. 2 kpl palvelijanhuoneita yhteinen uuni, venäläistyypiset pel-
lit
11. Ruokahuone pyöreä kaakeliuuni
2 seinällä hyllyt 2" lankusta
12. Eteinen holvattu portaikko ullakolle, tiiliaskelmat, ylin syök-
sy 2" lankusta, leveys $1\frac{3}{4}$ kyyn. [103 cm]

pääsisäänkäynnin vasemmalla puolella

13. Eteinen pyöreä kaakeliuuni
- 14.-16. 3 huonetta suurehkot kaakeliuunit

idänpuoleisessa siivessä

- 17.-19. 3 huonetta kaakeliuunit

Porttikäytävä aukon leveys 7 kyyn. [4,1 m], korkeus $6\frac{1}{2}$ kyyn.
[3,8 m], jalankulkuovi, takorautalukko

Kaivuhuone koko 9 x $6\frac{1}{2}$ kyyn. [5,3 x 3,8 m]

2 ikkunaa kadulle, erotettu porttikäytävästä säle-
rakenteisin pariovin

hirsisalvosrakenteinen kaivo keskellä lattiaa

1. KERROKSEN OVET

- 9 kpl täysranskalaisia pariovia, koko 4 x 2 kyyn. [237 x 118 cm], kussakin 3 paria engl. saranoita lehtisaranoita, 2 kpl työntösarjoja sekä engl. upotettu lukko painikkeineen, kilpilevyineen ja kielirautoineen, valmistettu messingistä
- 17 " puoliranskalaisia ovia, koko $1\frac{1}{2} \times 3\frac{3}{8}$ kyyn. [89 x 200 cm], kussakin peitetty lukko ja 2 paria engl. saranoita

1. KERROKSEN IKKUNAT

- $27\frac{1}{2}$ kpl koko 1 kyyn. 21" x 3 kyyn. [111 x 177 cm], näistä $22\frac{1}{2}$ kpl kaksinkertaisia, jokaisessa 4 suurta ja 4 pientä sulkuhakaa, 2 paria engl. saranoita ja 8 kpl kulmajäykisteitä
- jokaisessa ikkunassa tuuletusruutu
- kaikki puuosat maalattu valkoisella öljymaalilla

1. KERROKSEN KAAKELIUUNIT

- 14 kpl erilaisia uunaja, kaikissa kiilloitettut suuluukut, uunien edessä hiekkakiviset keuhkelaatat
- uunien jalustat ja suupielet maalattu öljymaalilla, muut osat liimavärillä

LATTIAVASAT JA VÄLITÄYTTEET

- 12" palkit välipohjan kannattajina, asennettu uudelleen koko talossa vuonna 1916, samoin välitäytteet kalkkikivisorsa, sahajauhot ja samaleet

LATTIAT

- eteisaulat kaikissa kerroksissa Öölannin hiekkakiveä
- asuintilat kaikissa kerroksissa 2" honka- ja kuusilankkua [2 huoneessa jalopuuparkettia]

VÄLIKATOT

- pintakerros kipsiä, reunat listoitettut

SISÄSEINÄT

- hienorapattu ja maalattu liimaväreillä [joissakin tiloissa vesi- tai öljyväreillä]

1. KERROKSEN HUONEKORKEUS

$5\frac{3}{4}$ kyyn. [340 cm]

2. KERROS "BELLE ETAGE"

torilta katsoen eteisaulan oikealla puolella

1. Eteinen

2. Förmaaki katto, kattofriisin arabeskit ja seinät maalattu vihreällä liimavärillä

karniisi koristeltu kipsiornamentein

kaakeliuuni, lasitetut kaakelit

seinästä erottumaton ovi, josta käynti 1. kerroksen kabinettiin

3. Tanssisali koko 26 x 12 x 12 kyyn. [15,4 x 7,1 x 7,1 m , 109 m²] tynnyriholvikatto puurakenteinen, lämpöeristeenä muurattu tiilikate, koristeltu 6 arkadikaarella, joissa kuviofriisejä, kaarten väleissä 20 kpl suuria kasettija, joissa kipsiset ruusukkeet

3 kpl puoliranskalaisia pariovia, päällä kipsisin lehti- ja ornamenttifriisein sekä konsolain koristellut karniisit

5 kpl suuria, 5 kpl puolilympyräikkunoita pihalle

2 kpl kaakeliuuneja, lasitetut kaakelit

seinillä 12 kpl joonialaisia pilastereita, päällä joonialainen, friisien täyttämä palkisto, runsas kipsinen ornamentti- ja lehtinauhakoristelu

seinät maalattu vihreiksi

lattia tehty 2 honka- ja kuusilankun muodostamista par-kettiruuduista

4. huone kaakeliuuni

5. komero koko 5 x 5 kyyn. [2,9 x 2,9 m]

käynti orkesterikorokkeelle portaat

6. Orkesteritila koko 10 x $5\frac{1}{2}$ kyyn. [5,9 x 3,2 m]

kaakeliuuni

puoliympyräikkuna

tila yhteydessä tanssisaliin suuren arkadin välityksellä, arkadi koristeltu kipsiornamenteilla

tilan etuosassa kiinteänä sisustuksena nuottitelineet, 2 kpl pitkiä penkkejä ja 18 kpl peltisiä kynttilänsijoja

7. Ruokasali koko $8\frac{3}{4} \times 22$ kyyn. [$5,1 \times 13$ m, 66 m²]

3 ikkunaa, 1 puoliranskalainen pariovi, muistuttaa parvekkeen kohdalla olevia ikkunoita, 2 pariovea, samanlaisia kuin huoneen ikkunat

2 kpl kaakeliuuneja, koristeltu kipsifriisein

salia jakaa 2 kpl korinttilaista pilaria, kapiteelit kipsiä, seinissä vastaavalla kohdalla pilasterit, pylväiden ja pilasterien maalipinnat jäljittelevät porfyryä, öljymaali

kattolistoitus korinttilainen, koristeltu ornamenttinauhoin ja konsolein

katossa 2 kpl kipsisiä ruusukkeita

seinät, kattoarabeskit ja -kuviokentät maalattu vihreiksi

pylväiden ja pilasterien välissä umpimahonkinen irtoseinä, korkeus 4 kyyn. [237 cm] ovien lukot, saranat ja työntösälvät kullattua pronssia

8.,9. Tarjailuhuone 2 kpl kiinteitä seinäkaappeja, joissa työntö-
ovet

10. Seurusteluhuone koko $17\frac{1}{2} \times 9\frac{3}{8}$ kyyn. [$10,3 \times 5,5$ m, 56 m²]

2 kpl ikkunoita, 1 kpl ovi parvekkeelle, 2 kpl pariovia, päällä kipsiset karniisit ja konsolit

2 kpl kaakeliuuneja, lasitetut kaakelit, kummankin päällä 3 kpl plasteliinisiä uurnia, keskellä "baritaf"

[toinen uuneista on säilynyt talletettuna Helsingin kaupunginmuseossa]

katto koristeltu maalatuin arabeskein

listoitus korinttilainen, runsaasti koristeltu
kipsisin ornamentein, friisein, konsolein ja
karniisirsuukkein

seinät maalattu berliininsinisiksi

lattia tammiparkettia

11. Kabinetti eli Divaanihuone

muoto lähes neliö $9\frac{3}{4} \times 9\frac{3}{8}$ kyyn. [5,7 x 5,5 m]

kaakeliuuni, lasitetut kaakelit, niissä
plasteliininen kuvareliefi

katossa listoitus, keskellä kipsirsuuke

lattiaparketti tehty tammesta, mahongista ja
ebenholzista, kuviot kuten seurusteluhuoneessa

seinät maalattu keltaisiksi

torilta katsoen eteisaulan vasemmalla puolella

12. Eteinen kaakeliuuni

13. Föörmaaki koko $9\frac{3}{4} \times 8\frac{1}{2}$ kyyn. [5,7 x 5 m]

kaakeliuuni, lasitetut kaakelit

karniisi koristeltu kipsisin lehtiornamentein

katto ja friisit kaistakuvioitu maalaamalla

arabeskit ja lattian ruudutus maalattu öljymaalilla

seinät maalattu karminin- ja berliininpunaisiksi

14. Makuukamari koko $9 \times 7\frac{1}{4}$ kyyn. [5,3 x 4,2 m]

puolipyöreä alkovi, kaksoisseiniin sijoitettu 2 kpl
komeroita, joissa seinistä erottumattomat ovet

kaariseinässä öljymaalattu draperiaimitatio

alkovin suulla 2 kpl korinttilaisia pylväitä ja 2
kpl pilastereita, samanlaiset kuin ruokasalissa

lattian ruudutus maalattu öljymaalilla

seinät maalattu vihreällä öljymaalilla

korinttilainen listoitus koristeltu kipsisin lehti-
ornamentein

katossa kipsinen ruusuke

alkovin puolikupolikatossa maalatut arabeskit

kaakeliuuni, maalattu öljymaalilla

seinäkaappi, ovi ei erotu ympäristöstään

15. Käytävä yhdistää eteisen ja pienen ruokasalin toisiinsa

16. Pieni ruokasali koko $14\frac{3}{4} \times 7\frac{1}{4}$ kyyn. [$8,7 \times 4,2$ m, 36 m²]

kaakeliuuni

katto ja friisilistoitus koristeltu arabeskein

lattia maalattu öljymaalilla

17. huone kaakeliuuni

lattia maalattu öljymaalilla

katto ja friisilistoitus koristeltu arabeskein

18. Palvelijanhuone kaakeliuuni

portaat 3" lankusta 3. kerrokseen, leveys
2 kyyn. [118 cm], maalattu öljymaalilla

2. KERROKSEN OVET

16 kpl täysranskalaisia peilipariovia, koko 2×4 kyyn. [118×237 cm], 5 oven päällä kipsiset karniisit, ympärillä kehykset

11 " puoliranskalaisia ovia, koko $1\frac{1}{2} \times 3\frac{3}{8}$ kyyn. [89×200 cm]

2. KERROKSEN IKKUNAT

26 kpl 2×4 kyyn. [118×237 cm], kaksinkertaiset puitteet, tuuletusruutu, ikkunat 8-ruutuiset, näistä 10 kpl aukeaa sisäänpäin, kaikissa ulospäin aukeavissa ikkunoissa 4 paria engl. saranoita, 8 kpl pieniä, 6 kpl isoja sulkuhakoja, 16 kpl kulmajäykisteitä, sisäänaukeavissa ikkunoissa hakojen sijasta 2 kpl messinkisiä työntösarjoja

4 " eteisikkunoita pihan puolelle, haloitus kuten edellä

1 " valeikkuna pihan puolelle, haloitus kuten edellä

7 kpl puoliympyräikkunoita, 3 ruutua, säde 1 kyyn. [59 cm]
 näistä 6 ikkuna kaksinkertaisia, kaikissa 4 kpl pie-
 niä, 2 kpl suuria sulkuhakoja, 6 kpl kulmajäykisteitä

JALKALISTAT korkeus 5" [12 cm]

kaikki puuosat maalattu valkoisella öjymaalilla

2. KERROKSEN KAAKELIUUNIT

9 kpl erilaisia kaakeliuuneja, lasitetut kaakelit, ruusuke-
 koristeiset suuluukut messinkiä, sisäluukut valurautaa
 Tanssisalin 2 uunissa venäläistyypiset pellit

6 " kaakeliuuneja, maalattu öljy- ja liimavärein

kaikkien kaakeliuunien edessä hiekkakiviset kekälelaatat

2. KERROKSEN HUONEKORKEUS

7 kyyn. [415 cm]

3. KERROS

torilta katsoen eteisaulan oikealla puolella

1. Eteinen pieni liesi, venäläistyypiset pellit

2. huone 2 kaakeliuunia

3.,4. 2 huonetta välissä kevytrakenteinen seinä
 molemmissa kaakeliuunit

5.,6. 2 huonetta välissä kevytrakenteinen seinä
 molemmissa kaakeliuunit

7. huone kaakeliuuni

torilta katsoen eteisaulan vasemmalla puolella

8. Eteinen portaat ullakolle 3" lankusta, maalattu liimavärillä

9. huone kaakeliuuni

itäsiivessä

10. huone kaakeliuuni

11. huone 2 ikkuna, toinen puoliympyrän muotoinen, 10-ruutuinen
 nen

kaakeliuuni

12. huone 2 kpl tavallisia, 1 kpl venetsialainen, 12-ruutuinen
 ikkuna

kaakeliuuni
 13. huone portaat alas 2. kerrokseen
 kaakeliuuni

3. KERROKSEN OVET

18 kpl puoliranskalaisia ovia

3. KERROKSEN IKKUNAT

22 kpl 1 kyyn. 21" x 2 kyyn. 22" [111 x 173 cm], kaksinkertaisia, 6-ruutuuisia ikkunoita, kaikissa 4 suurta ja 4 pientä sulkuhakaa, 2 paria engl. saranaita ja 3 kpl kulmajäykisteitä

3 " yksinkertaisia eteisikkunoita, heloitus kuten edellä

JALKALISTAT korkeus 3" [7 cm]

kaikki puuosat maalattu valkoisella öljymaalilla

3. KERROKSEN KAAKELIUUNIT

12 kpl erilaisia kaakeliuuneja, maalattu öljy- ja liimavärein, kaikkien edessä hiikkakiviset kekälelaatat

3. KERROKSEN HUONEKORKEUS

$5\frac{1}{4}$ kyyn. [310 cm]

ULLAKKO

lattia tehty syrjälleen muuratuista tiilistä

8 kpl rapattuja savupiippuja

6 " puoliympyräikkunoita, kussakin 4 ruutua, engl. saranat ja sulkuhaat

2 " portaita katolle

N:o 2

2 SIIPIIRAKENNUS

rajoittuu päärakennuksen itäsiipeen

koko 41 x 12 kyyn. 8" [24,2 x 7,3 m]

harjakorkeus $11\frac{1}{2}$ kyyn. [6,8 m]

rakennusvuosi rakennettu n. 50 vuotta sitten [vuonna 1763]

korotettu vuonna 1817 $1\frac{1}{2}$ kyynärällä [38 cm]

kerrosluku 2

FASADIN RAPPAUSKORISTELU

1. kerros rustikoitu
2. kerroksessa 3 suurta puoliympyräikkuna-arkadia, karniisi- ja cordon -listat

JULKISIVUJEN VÄRI

siipirakennuksen kaikki fasadit maalattu keltaisella vesiväri-
lä

VESIKATTO JA SYÖKSYTORVET

rautapeltiä, maalattu öljymaalilla

LATTIAVASAT JA TÄYTEPOHJA

vaihdettu kokonaan uusiin vuonna 1817

1. KERROS

Eteinen holvattu portaikko ullakolle, 38 tiiliaskelmaa, leveys
 $1\frac{3}{4}$ kyyn. [103 cm]

ulko-ovet päällystetyt pariovet, yläosassa 2 lasiruu-
tua

pohjoisesta katsoen vasemmalla

1. Leivintupa koko $10\frac{1}{4} \times 9\frac{1}{2}$ kyyn. [6 x 5,6 m]

liesi, jossa suuri venäläistyyppinen leivinuuni
pelteineen

pohjoisesta katsoen oikealla

2. Leivintupa koko $10\frac{1}{4} \times 8\frac{1}{4}$ kyyn. [6 x 4,8 m]

liesi, jossa suuri venäläistyyppinen leivinuuni
pelteineen

3. Pesutupa koko $10\frac{1}{4} \times 11\frac{1}{2}$ kyyn. [6 x 6,8 m]

pienehkö liesi, jossa rautainen padankannatusor-
si, höyrykupu, 2 kpl suuria muuripatoja, kumman-
kin tilavuus 50 kannua [131 l], padoissa metalli-
hanat ja rautaiset suuluukut

portaikko 2" lankusta 2. kerrokseen, alla tiili-
nen portaikko holvattuun kellariin, jossa kaksin-
kertaiset, päällystetyt ovet sekä 3 kpl ikkuna-
aukkoja, joissa ulkopuolella rautaluukut

KELLARIKERROS

4. huone jaettu 3 lautarakenteiseksi kuivakäymäläosastoksi

2. KERROS

pohjoisesta katsoen vasemmalla

1.,2. 2 huonetta kummassakin 2 tavallista ja 1 puoliympyräikkuna kadulle
molemmissa kaakeliuuni
2 portaat 3" lankusta 2. kerroksen huoneisiin 17 ja 18, maalatut öljymaalilla

pohjoisesta katsoen oikealla

3. Keittiö liesi, tehty lasitetuista kaakeleista
liesi valurautaa, riittää 8 pannulle kansineen, liedessä lisäksi paistinuuni
2 tavallista ja 1 puoliympyräikkuna

4. Ruokahuone seinät lankkurakenteiset
pieni liesi, jossa leivinuuni
2 tavallista ja 1 puoliympyräikkuna

ULLAKKO

lattia tehty syrjälleen muuratuista tiilistä

SIIPIRAKENNUS N:O 2:N OVET

7 kpl puoliranskalaisia ovia
1 " - " - pariovi
1 " rautacvi, lukko

IKKUNAT

14 kpl 1 kyyn. 21" x 2 kyyn. 5" [111 x 131 cm], 4 ruutua,
ikkunoista 6 kpl kaksinkertaisia

3 " puoliympyräikkuncita, säde 2 kyyn. [118 cm], 4 ruutua,
ikkunoista 2 kpl kaksinkertaisia, kaikkien sivuilla
lautarakenteiset luukut, maalattu vihreällä liimavärillä

JALKALISTAT korkeus 3" [7 cm]

kaikki puurakenteet maalattu valkoisella öljymaalilla, paitsi ikkunaluukut

1. KERROKSEN HUONEKORKEUS

 $4\frac{3}{4}$ kyyn. [281 cm]

2. KERROKSEN HUONEKORKEUS

 $4\frac{1}{4}$ kyyn. [251 cm]

SIIPIRAKENNUS N:0 2:N KAAKELIUUNIT

2 kpl pyöreitä kaakeliuuneja, kiillotetut luukut

N:0 3

3 SIVURAKENNUS PIHAN PERÄLLÄ

koko itäsiipi 20 x 12 kyyn. [11,8 x 7,1 m]
 eteläsiipi $52\frac{1}{4}$ x 10 kyyn. [31,1 x 5,9 m]

länsisiipi $51\frac{1}{4}$ x $11\frac{3}{4}$ kyyn. [29,5 x 6,9 m]

harjakorkeus pihan puolelta $5\frac{1}{2}$ kyyn. [3,2 m]

ulkopuolelta $11\frac{1}{2}$ kyyn. [6,8 m]

kateaine rautapelti, öljymaalattu

rakennusvuosi 1817

FASADIEN KORISTELU

eteläsiivessä keskirisaliitti, jonka yläosassa suuri puoliympyräikkuna, säde 3 kyyn. [177 cm], luukkuovet, sivuluukut ja vinssilaitte, seinässä lisäksi 2 kpl kipsisiä ruusukkeita

itäsiiven katufasadi samanlainen kuin viereisen siipirakennuksen: 2 kpl puoliympyräikkunoita, sivuilla luukut

kaikki sivurakennuksen julkisivut maalattu keltaisella vesiväri-
 lä

HUONETILAT

JÄÄKELLARI 1. huone koko 10 x 10 kyyn. [5,9 x 5,9 m]

kaksinkertainen, päällystetty ovi $4\frac{1}{2}$ x 2 kyyn. 6"

[266 x 133 cm], tukkilukko, 4 kpl koukkusaranoita,

2 kpl tuulihakoja

sisustettu jääkellariksi, kaksoisseinät, muurattujen

seinien ja 12" hirsistä veistettyjen seinien välissä
1 kyynärän [59 cm] ilmatila

lattia $7\frac{1}{2}$ kyyn. [4,4 m] maanpinnan eläpuolella, katto
 $3\frac{1}{4}$ kyyn. [1,9 m] sen yläpuolella

katto ja puolet seinien välitilasta täytetty hiili-
murskalla

kellarin päällä varasto, tämän ja ullakon erottaa vä-
likatto, pääsy varastoon vaunuvarajasta

2. Vaunuvaraja koko $10 \times 31\frac{1}{2}$ kyyn. [5,9 x 18,5 m]

4 kpl päällystettyjä portteja 4×5 kyyn. [237 x
296 cm], yhteensä 4 paria suuria koukkusaranoita,
8 kpl rautahakoja puupuomaineen sekä suuri elefant-
tilukko jokaisessa portissa

2 kpl portaikkoja 2" lankusta heinäparville

lattia 3" lankusta

3. Halkovaja koko $9\frac{1}{2} \times 20$ kyyn. [5 x 11,8 m]

tilasta erotettu 2 lehmän navetta

4. Talli koko $29\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{2}$ kyyn. [17,4 x 5 m]

pilttuut 12 hevoselle

3 ikkunaa, 1 kadunpuoleisessa rautakalterit, kaikki
6-ruutuisia

oortaat heinäparvelle

5. Kuivakäymälä jaettu 4 osastoksi

1 kpl 6-ruutuinen ikkuna

käymälään johtaa alhaalta lankusta tehty por-
taikko

lattia, katto ja alla sijaitseva jätehuone lau-
tarakenteiset

6. jätetty käyttämättä

7. Ajoportti leveys $5\frac{3}{4}$ kyyn. [340 cm]

päällystetty pariportti $5\frac{1}{2} \times 5$ kyyn. [325 x 296 cm],

samanlainen kuin pohjoinen portti

SIVURAKENNUS N:O 3:N IKKUNAT

- 4 kpl $3 \times 1\frac{7}{8}$ kyyn. [177 x 111 cm], yhdessä rautakalterit
- 2 " 3×2 kyyn. [177 x 118 cm] puoliympyräikkunoita, molemmissa sivuluukut
- 2 " ullakon puoliympyräikkunoita
- 1 " iso kaariaukko ullakolle eteläsiivessä, säde 3 kyyn. [177 cm], aukossa kaksoisluukut laudasta, leveys 2 kyyn. [118 cm], lisäksi vinssilaite

heinäparvien lattialaudat irtonaiset

SIVURAKENNUS N:O 3:N HUONEKORKEUS

$6\frac{5}{3}$ kyyn. [392 cm]

Helsinki, 8. marraskuuta 1822

A. F. Granstedt.

Fredr. Mattens.

VAKUUTUSARVOLASKELMA laadittu vuonna 1822

- 1A KELLARI 5 holvattua huonetta
1. KERROS 23 huonetta
2. KERROS 20 huonetta
3. KERROS 15 huonetta
- kaakeliuuneja koko päärakennuksessa yhteensä 46 kpl
- 2" lankkulattia yhteensä 48 huoneessa

Helsinki, 28. marraskuuta 1822

Pet. Bergholm

Fredr. Mattens.

Raatimies.

Raatimies.

M. Broström.

And: Ramstedt.

Maalarioltermanni

Seppäoltermanni

Em Tilljander.

Johan Lindberg

Kaakeliuunimestari

Puuseppämestari

Er. Soklin.

Paul Leander

Muurimestari

P

Kirvesmies-oltermanni

YHDISTELMÄ TALON ALEKSANTERINKATU 22 RAKENNUSTEKNISISTÄ INVENTAARIOLUETTELOISTA VUOSILTA 1843, 1886 JA 1896. LYHENNETTY.

Luettelot sisältyvät seuraaviin talon palovakuutusasiakirjoihin Valtionarkiston Tarmon arkistossa Helsingissä:

vakuutuskirja n:o 2066 4.12.1843
 vakuutuskirja n:o 13934 10.6.1886
 vakuutuskirja n:o 18866 10.3.1896

TONTTI

koko 42 x 110 kyyn. [24,9 x 65,2 m]
 rajat pohjoisessa Senaatintori
 etelässä Seurahuoneen tontti
 idässä Kaupungintalon tontti
 lännessä kauppiassuku Baranovin tontti

4 PÄÄRAKENNUS

koko 42 x 22 $\frac{3}{4}$ kyyn. [24,9 x 13,4 m]
 harjakorkeus 24 kyyn. [14,8 m]
 kerrosluku 3
 kateaine rautapelti
 rakennusvuosi 1775

KELLARI

4 kpl suuria, tiilestä holvattuja kellareita, jaettu lautaseinin useiksi osastoiksi. 1896 ilmoitettu 7 kpl holvattuja huoneita.

portaat hakatusta kivistä

ovet 1 rautaovi
 17 kpl paneloituja lautaovia

ikkunat 6 kpl ikkuna-aukkoja, joissa rautakalterit ja rautaluukut

1. KERROS

holvattu sisäänkäynti

käytävä

keittiö liesi, jossa rautainen keittotaso ja rautauuni

eteinen

9 kpl huoneita 1896 ilmoitettu 8 kpl, kaakeliuuneja 9 kpl, 1896
8 kpl

2. KERRCS

käytävä

2 kpl keittiöitä 1886 ilmoitettu 1 keittiö. 2 kpl liesiä, toisessa
rautainen keittotaso ja rautauuni

7 kpl huoneita 1886 9 kpl, 1896 8 kpl. 6 kpl kaakeliuuneja, 1886
9 kpl, 1896 10 kpl

ruokahuone

vaatehuone

komero

WC ilmoitettu vain 1896

3. KERROS

käytävä

keittiö liesi

6 kpl huoneita 1886 8 kpl

vaatehuone

WC ilmoitettu vain 1896

3. KERROKSEN KAAKELIUUNIT

7 kpl 1886 8 kpl, 1896 9 kpl

PÄÄPORTAIKKO

hakattua kiveä, ullakolle johtava osa puuta

ULLAKKO

palopermanto muurattu tiilestä

4 kpl komeroita

6 kpl puolipyramiikkunoita

4 kpl savupiippuja

KATOT

3 kpl kipsisiä sisäkattoja

SISÄSEINÄT

7 huoneessa ranskalaiset tapetit

muiden huoneiden seinät maalattu liimavärein

ULKOPORTAAT

katettu, puurakenteinen porras pihalle

IKKUNAT

- 9 kpl 13 x 8 kortt. [195 x 120 cm], 6 ruutua, kaikki kaksinkertaisia
 23 " 11 $\frac{1}{2}$ x 8 kortt. [172 x 120 cm], kaikki kaksinkertaisia
 4 " 11 $\frac{1}{2}$ x 8 kortt. [172 x 120 cm], 6 ruutua, yksinkertaisia
 7 " 2 x 2 kyyn. [118 x 118 cm], 4 ruutua, kaksinkertaisia
 3 " 2 x 2 kyyn. [118 x 118 cm], 4 ruutua, yksinkertaisia

OVET

29 kpl peiliovia

4 " peilioviä, kaksinkertaisia

3 " täysranskalaisia peilipariovia

UUNIT

16 kpl kaakeliuuneja

2 kpl liesiä, rautaiset keittotasot ja rautauunit

2 kpl liesiä, muuratut uunit

N:0 2

5A SIVURAKENNUS

koko 25 x 13 kyyn. [14,8 x 7,7 m]

harjakorkeus 13 $\frac{1}{2}$ kyyn. [7,9 m]

kerrosluku 1

kateaine lauta 1886 rautapelti

rakennusvuosi 1830

KELLARI

tilat holvattu tiilestä

portaat kivistä

4 kpl ikkuna-aukkoja, kaikissa rautakalterit ja rautaluukut

1.KERROS

ulkoportaat puusta 1886 2 kpl

eteinen

komero

portaat ullakolle puusta

2 kpl kamareita molemmissa kaakeliuunit

tupa liesi ja leivinuuni 1886 muuripata

varastohuone holvattu katto, tiililattia

1 kaksinkertainen ovi

kaikkien muiden huoneiden lattiat lankusta

katot kipsikattoja

asuinhuone, jossa kaakeliuuni ilmoitettu vain 1886

1896 ilmoitettu yhteensä 5 kpl huoneita, joissa kaakeliuunit

1 komero

ULLAKKO

ilman palopermantoa

2 kpl komeroita

SIVURAKENNUKSEN N:O 2 IKKUNAT

7 kpl $11\frac{1}{2}$ kortt. x 2 kyyn. [172 x 118 cm], pienet lasiruudut, kaikki

kaksinkertaisia

SIVURAKENNUKSEN N:O 2 OVET

4 kpl lautaovia

1 " peiliovi

SIVURAKENNUKSEN N:O 2 UUNIT

2 kpl tiilisiä pystyuuneja

1 " liesi

1896 rakennuksen ulkosivulla eteläpäädyssä puuportaikko ullakolle

N:O 3

6 SIVURAKENNUS

koko 42 x 13 $\frac{1}{2}$ kyyn. [24,9 x 7,9 m]

harjakorkeus 12 kyyn. [7,1 m]

kerrosluku 1

kateaine rautapelti

rakennusvuosi 1836

3 kpl halkovajoja 1886 2 kpl

2 kpl talleja 1886 1 kpl

holvattu porttikäytävä

2 kpl kuivakäymälöitä 1886 1 kpl, 1896 2 kpl

vaunuvaaja ilmoitettu vain 1885

1896 ilmoitettu yhteensä 8 kpl makasiineja

1 " talli

2 " kuivakäymälöitä

ULLAKKO

koko rakennuksen mittainen, 6 kpl luukkuja kaksinkertaista lautaa

SIVURAKENNUS N:O 3:N OVET

4 kpl ovia, kaksinkertaista lautaa, maalatut

3 " ovia, yksinkertaista lautaa, maalatut

1 pari vaunuvajan ovia, kaksinkertaista lautaa, maalatut

3 kpl ajoportteja, kaksinkertaista lautaa, 2 kpl Seurahuoneen puoleisessa, 1 kpl torinpuoleisessa porttiholvissa

SIVURAKENNUS N:O 3:N IKKUNAT

2 kpl 11 $\frac{1}{2}$ kortt. x 1 $\frac{3}{4}$ kyyn. [172 x 103 cm], pieniruutuisia

ulko-ovien edessä ajosillat

aita 74 kyyn. [43,8 m] pitkä, tontin itä- ja länsirajalla

1886 lauta-aita 37 x 4 kyyn. [21,9 x 2,3 m] sekä puutarha-aita

65 kyyn. [38,5 m]

PUUTARHA

koko 9 x 6 kyyn. [5,3 x 3,5 m, 18,5 m²]

tarhassa puita ja pensaita

hävinyt 1896

VESIJOHTO

1886juokseva vesi rakennusten 1 ja 2 kaikissa keittiöissä ja leivintuvissa

Helsinki, 4. joulukuuta 1843

Anna Helena Lindeberg.

Kauppaneuvoksetar.

Helsinki, 10. kesäkuuta 1886

Maximilian Krook

Helsinki, 10. maaliskuuta 1896

[ei allekirj.]

YHDISTELMÄ TALON ALEKSANTERINKATU 24 RAKENNUSTEKNISISTÄ INVENTAARIO-
LUETTELOISTA VUOSILTA 1835 JA 1879. LYHENNETTY.

Luettelot sisältyvät talon palovakuutusasiakirjoihin n:o 1416 17.11.
1835 sekä n:o 10630 15.11.1879 Valtionarkiston Tarmon arkistossa Hel-
singissä.

TONTTI

koko $25\frac{1}{4} \times 107\frac{1}{4}$ kyyn. [14,9 x 63,5 m]

rajat pohjoisessa Stora Torget - Senaatintori
etelässä Seurahuoneen tontti
idässä kauppaneuvoksetar A. H. Lindebergin - esittelijä-
sihteeri C. G. Krookin tontti
lännessä Sophiae Gatan - Sofiankatu

N:o 1

PÄÄRAKENNUS

koko torisiipi $25\frac{1}{4} \times 22$ kyyn. [14,9 x 13 m]

Sofiankadun siipi 40 x 13 kyyn. [23,7 x 7,7 m]

harjakorkeus torisiipi ja 23 kyyn. [13,6 m] ^{sisä-} ~~KUIMASTA~~ Sofiankadulle
23 kyyn. [13,6 m]

loppu 17 kyyn. [10 m] Sofiankadun siivestä 17 kyyn.
[10 m]

kerrosluku ennen vuotta 1835 2
1835- 3, Sofiankadun siiven kerrosluku eteläpäässä 17
kyyn. [10 m] matkalla 2 sekä ennen että jälkeen vuoden
1835

kateaine rautapelti, 1835 maalattu vihreällä öljymaalilla
rakennusvuosi rakennettu 1700-luvun lopulla 1760-luvulla
korotettu 1835 pääosin 3-kerroksiseksi

KELLARI

5 kpl holvattuja kellareita

portaat kivistä

4 kpl rautaluukkuja

1 kpl rautainen pariovi, lukko ilmoitettu vain 1835

PÄÄPORTAIKKO

holvattu, kiviset askelmat

1. KERROS

9 kpl kamareita kaakeliuunit kaikissa

2 kpl kauppapuoteja 1879 1 kpl

2 kpl keittiöitä liedet molemmissa

keittiönporras kivistä 3. kerrokseen

1 kpl käytävä

3 kpl eteisiä

2. KERROS

8 kpl kamareita kaakeliuunit kaikissa 1879 9 huonetta ja 9 kaakeliuunia

1 kpl keittiö liesi 1879 2 keittiötä, 2 liettä

1 kpl sali ei mainita 1879

2 kpl eteisiä

3. KERROS

7 kpl kamareita kaakeliuunit kaikissa 1879 9 huonetta

1 kpl keittiö liesi, jossa paistinuuni ja keittotaso

1 kpl sali ei mainita 1879

2 kpl eteisiä

1879 3. kerroksessa mainittu yhteensä 8 kaakeliuunia

ULLAKKO

palopermanto tiilestä

4 kpl ullakkoluukkuja

PÄÄRAKENNUKSEN UUNIT 1835

1 kpl kuvioitu posliinikaakeliuuni

15 " erikokoisia valkoisia posliinikaakeliuuneja

- 9 kpl kaakeliuuneja
- 1 " tiilinen pystyuuni
- 1 " suuri liesi
- 1 " liesi, jossa paistinuuni ja keittotaso
- 1 " pienehkö liesi, jossa keittotaso
- 1 " pienehkö liesi

PÄÄRAKENNUKSEN IKKUNAT 1835

- 17 kpl 3 kyyn. 6" x 2 kyyn. [192 x 118 cm], kaikki kaksinkertaisia, "med understycken", olivat 2. kerroksen ikkunat
- 9 " pienempiä pihaikkunoita
- 23 kpl 3 x 2 kyyn. [177 x 118 cm], kaikki kaksinkertaisia, olivat 3. kerroksen ikkunat
- 20 " pienempiä kaksinkertaisia ikkunoita, olivat 1. kerroksen ikkunat

PÄÄRAKENNUKSEN OVET

- 3 kpl ikkunallisia eteisen ja kaupan ulko-ovia
 - 15 " puoliranskalaisia pariovia
 - 28 " täysranskalaisia yksinkertaisia ovia
- kauppapuotien katot lautaa
huoneissa kipsikatot
huoneiden lattiat 2" lankkua

N:O 2

11 SIVURAKENNUS SOFIANKADUN VARRELLA

- koko 45 x 10-12 kyyn. [26,6 x 5,9 - 7,1 m]
- harjakorkeus n. 17 kyyn. [10 m]
- kerrosluku 2
- kateaine rautapelti
- rakennusvuosi 1838

1. KERROS

- 2 kpl kauppapuotihuoneistoja ei tulisijoja
- 1 kpl vaunuvaja

1 kpl holvattu leivintupa liesi, leivinuuni, muuripata
porttihilvi

2. KERROS

4 kpl huoneita kaikissa kaakeliuunit

2 kpl keittiöitä 1 kpl liesi, 1 kpl silitysrautojen lämmityska-
mina

rakennuksen eteläpäässä pihanpuoleisella seinustalla hirsi- ja lauta-
rakenteinen, maalattu portaikko, kate rautapeltiä

ULLAKKO

palopermanto tiilestä

N:o 3 vuoden 1835 luetteloissa n:o 2

10

SIVURAKENNUS PIHAN PERÄLLÄ

koko 1835 28 x 7 kyyn. [16,6 x 4,1 m]

1879 40 x 7 kyyn. [23,7 x 4,1 m]

harjakorkeus n.11 kyyn. [6,5 m]

kerrosluku 2

kateaine rautapelti
rakennusvuosi 1835

1. KERROS

1 kpl kamari 1879 1 kpl leivintupa, jossa leivinuuni ja muuripata
muuripata myös kamarissa 1835

1 kpl navetta

1 kpl talli 1879 2 kpl

1 kpl jätahuone 1879 2 kpl

2 kpl kuivakäymälöitä

1 kpl holvattu sauna tulisija ei mainita 1879

2. KERROS

1 kpl kamari kaakeliuuni, mainittu vain 1879

2 kpl heinäparvia 1879 3 kpl

1 kpl portaikko puusta mainittu vain 1879

lattiat koko talossa lankusta

SIVURAKENNUS N:O 3:N 2:N IKKUNAT 1835

5 kpl ikkunoita

SIVURAKENNUS N:O 3:N 2:N UUNIT 1835

1 kpl tiilinen pystyuuni

SEURAAVAT RAKENNUKSET ON JÄTETTY VAKUUTTAMATTA:

vuoden 1835 asiakirjojen liitekartan mukaiset numerot

N:O 3 2-kerroksinen puutalo, korkeus 12 kyyn. [7,1 m]

N:O 4 puurakenteinen piharakennus, korkeus 10 kyyn. [5,9 m]

N:O 5 lautarakenteinen piharakennus, korkeus 7 kyyn. [4,1 m]

Helsinki, 17. marraskuuta 1835

Wasilij Baranoff

Kauppias

Helsinki, 15. marraskuuta 1879

A. S. Baranoff W. S. Baranoff

Kauppiaanpoikia

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

KUALÄHTEET

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEON KUVA-ARKISTO, HELSINKI.

Kaakeliuuni. Raatihuone. Purettu v. 1936. Valokuva, ottaja tuntematon.
 Kaakeliuuni. Raatihuone. Purettu v. 1936. Valokuva, ottaja tuntematon.
 Le Moine, Wilhelm, Helsinki Ullanlinnan mäeltä nähtynä. s.a. Akvarelli.
 Panorama från Nikolaikyrkans torn. Foto E. Hoffers 1866. Valokuvia.

KANSALLISMUSEON KUVA-ARKISTO, HELSINKI.

Helsingfors Album. En Samling af 30 Vyer. Pris 4 Mark. Lith. och tr. hos
 F. Liwendal. s.a. Värilittografioita.

von Kugelgen, Carl, Helsingin keskusta etelästä nähtynä. 1818, sign. 1819.
 Seepialaveeraus-kopio.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

HELSINGIN EVANKELIS-LUTERILAISTEN SEURAKUNTIEN KESKUSARKISTO, HELSINKI.

Kirkonkirjat vuosilta 1865-1892.

HELSINGIN KAUPUNGINARKISTO, HELSINKI.

Berndt Aminoffin arkisto.

Anteckningar berörande tomterna i kvarteret Nr 37 Lejonet.

Kiinteistökartasto.

Länemedels Förvaltnings-kommissionens protocoiler för år 1827, 1829.

Mantalslängd för År 1844.

HELSINGIN ORTODOKSISEN SEURAKUNNAN ARKISTO, HELSINKI.

Kirkonkirjat vuosilta 1870-1929.

HELSINGIN YLIOPISTON TAIDEHISTORIAN LAITOS, HELSINKI.

Ekelund, Irmeli, Helsingin Senaatintori 1810-1894. Laudatur-esitelmä 1962

VALTIONARKISTO, HELSINKI.

Helsingin kaupungin ruotsalais-suomalaisen seurakunnan arkisto.

Förteckning öfver vigda, döda för år 1765-1779.

Helsingfors Stads Församlings Kyrckobok. upprättad Åhr 1785.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

Generalguvernörshuset, Helsingfors kv. Lejonet

Vakuutushakemus n:o 239

Vakuutus n:o 227, 8.11.1822.

Commerce-Rådinnan A. H. Lindebergs hus

Vakuutus n:o 2066, 4.12.1843.

Vakuutus n:o 13934, 10.6.1886.

Vakuutus n:o 18866, 10.3.1896.

Handlanden W.I. Baranoffs hus

Vakuutus n:o 1416, 17.11.1835.

Vakuutus n:o 10630, 15.11.1879.

Topografinen arkisto.

Geographisk Charta öfver Helsingfors Stad med dess Närmesta Belägenhet efter generalen Ehrensvärds befallning afmätt Åhr 1763 af A. E. Giete, lieutenant af artilleriet.

Granstedt, A. F., 1823. Plan Charta öfver Helsingfors Stad Utvisande så väl dess ännu varande gamla Qvarter och gator som äfven den nya af Hans Kejserliga Majestät i Nåder approberade Reglering.

Kocke, A., 1810. Plan Ritning öfver Helsingfors Stad dels copierad dels transporterad och afmätt den 20. December 1810.

Uudelleenrakentamiskomitean arkisto.

C [arl] L [udvig] Engelin kirje Carl Herrlichille 30.10.1817.

PAINETUT LÄHTEET

Addresskalender för Helsingfors Stad 1845-1896. Helsingfors 1844-1895.

von Frenckell, Ester-Margaret, 1947. Offentliga Nöjen och Privata i Helsingfors. Helsingfors.

Hornborg, Eirik, 1950. Helsingin kaupungin historia II. Helsinki.

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1877-1929 - Berättelse angående Helsingfors stads kommunalförvaltning År 1877-1929. Helsinki 1878-1930 - Helsingfors 1878-1930.

Lindberg, Carolus ja Rein, Gabriel, 1950. Asemakaavoittelu ja rakennustointa. Helsingin kaupungin historia III:1. Helsinki.

Matrikel öfver Tekniska Realskolans och Polytekniska Skolans i Helsingfors samt Polytekniska Institutets i Finland Lärare och Elever 1849-1897 jämte Historiker öfver Läroanstalten, Teknologföreningen och Polyteknikernas Förening I-III. Utgifven af Polyteknikernas Förening. Kotka 1899-1903.

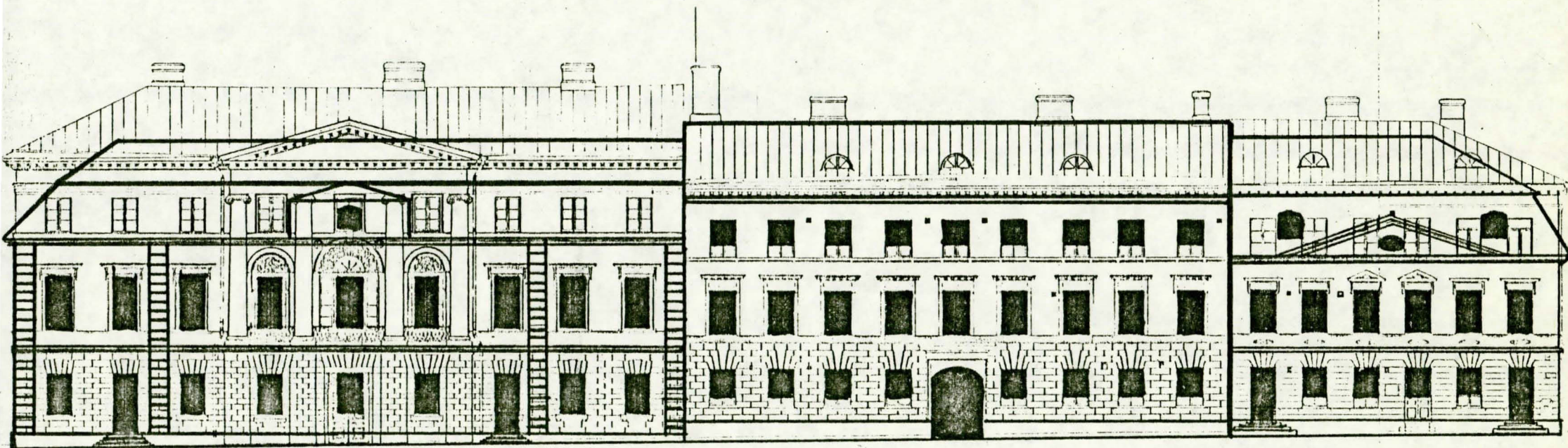
Ruusuvuori, Aarno, 1971. Helsingin kaupungintalo. Kortteli n:o 30, Lejonet-Leijona. Arkkitehti n:o 3, 1971. Helsinki.

Suomen Korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit - Finlands Högskoleingenjörer och arkitekter 1956. STS:n ja TFIF:n julkaisema matrikkeli - Matrikel utgiven av TFIF och STS. Helsinki 1956.

Suomen Maanmittarit 1623-1929. Nimi- ja henkilöluettelo. Julkaisija Suomen Maanmittari-Yhdistys. Helsinki 1929.

Suomen Rakennusmestarien Matrikkeli 1905-1930. Toimittanut Aug. Tolonen, julkaisija Suomen Rakennusmestariiliitto. Helsinki 1930.

Uusi Suomi 17.10.1951, n:o 280.

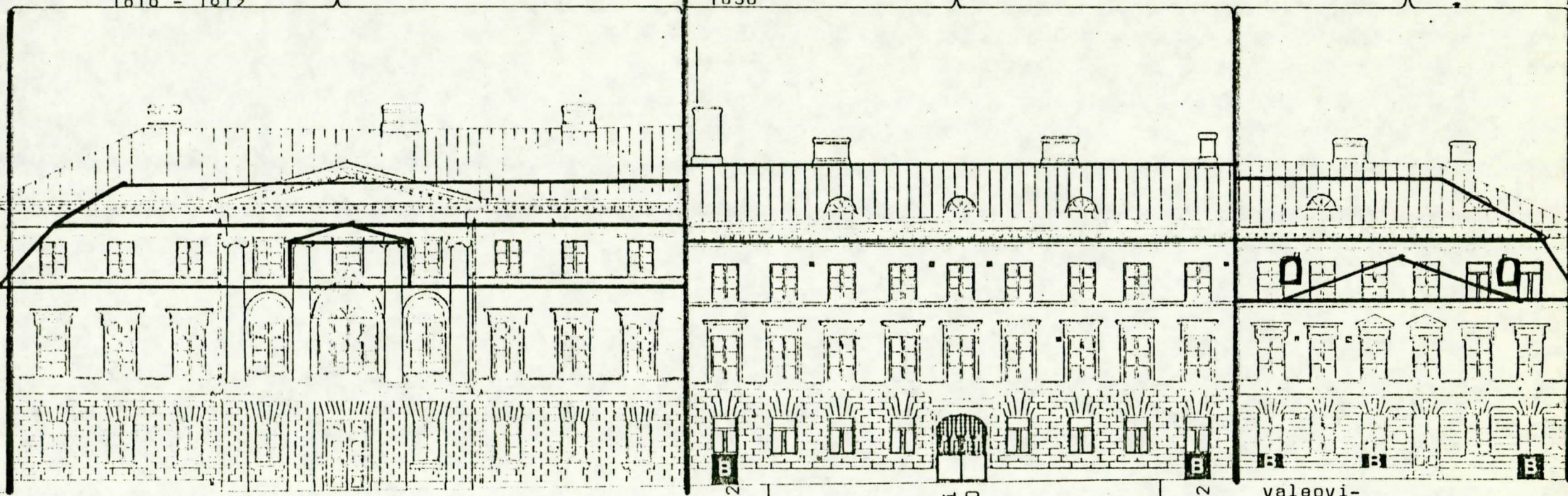

Aleksanterinkatu 20, 22 ja 24:n Senaatintorin puoleiset
fasadit 1700.-luvun (punainen) ja 1900 -luvun (harmaa)
asussa verrattuna toisiinsa samassa mittakaavassa 1:250

Tämän talon runkona on vuonna 1763 valmistuneen Bockin talon pääsiipi. Korotus 3 -kerroksiseksi, pylväsrisaliitti Carl Ludvig Engel 1816 - 1819

Tämä rakennus on valmistunut vuonna 1775, oli jo tällöin 3 -kerroksinen ja sätulakattoinen. Fasadin empirekoristelu Jean Wik 1836

Tämän rakennuksen runkona on 1760 -luvulla rakennettu Helleniuksen talo. Korotus 3 -kerroksiseksi Jean Wik 1835

Fasadimuutokset vuosina 1819 - 1973 (Bock), 1836 -1973 (Burtz) sekä 1835 -1973 (Hellenius).
Lejonet- korttelin Senaatintoriin rajoittuva julkisivu.

Fasadit vasemmalta lukien: Bock, osoite Aleksanterinkatu 20, Burtz, osoite Aleksanterinkatu 22 sekä Hellenius, osoite Aleksanterinkatu 24.

Mittauspiirustus 1970. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto.

Esitettyihin muutoksiin on sisällytetty myös rappauksen peittämät umppeenmuuraukset (B).

Piirustus muutoksineen vastaa rakennuston nykyasua.

Gustaf Nyström 1892

portti n. 1900

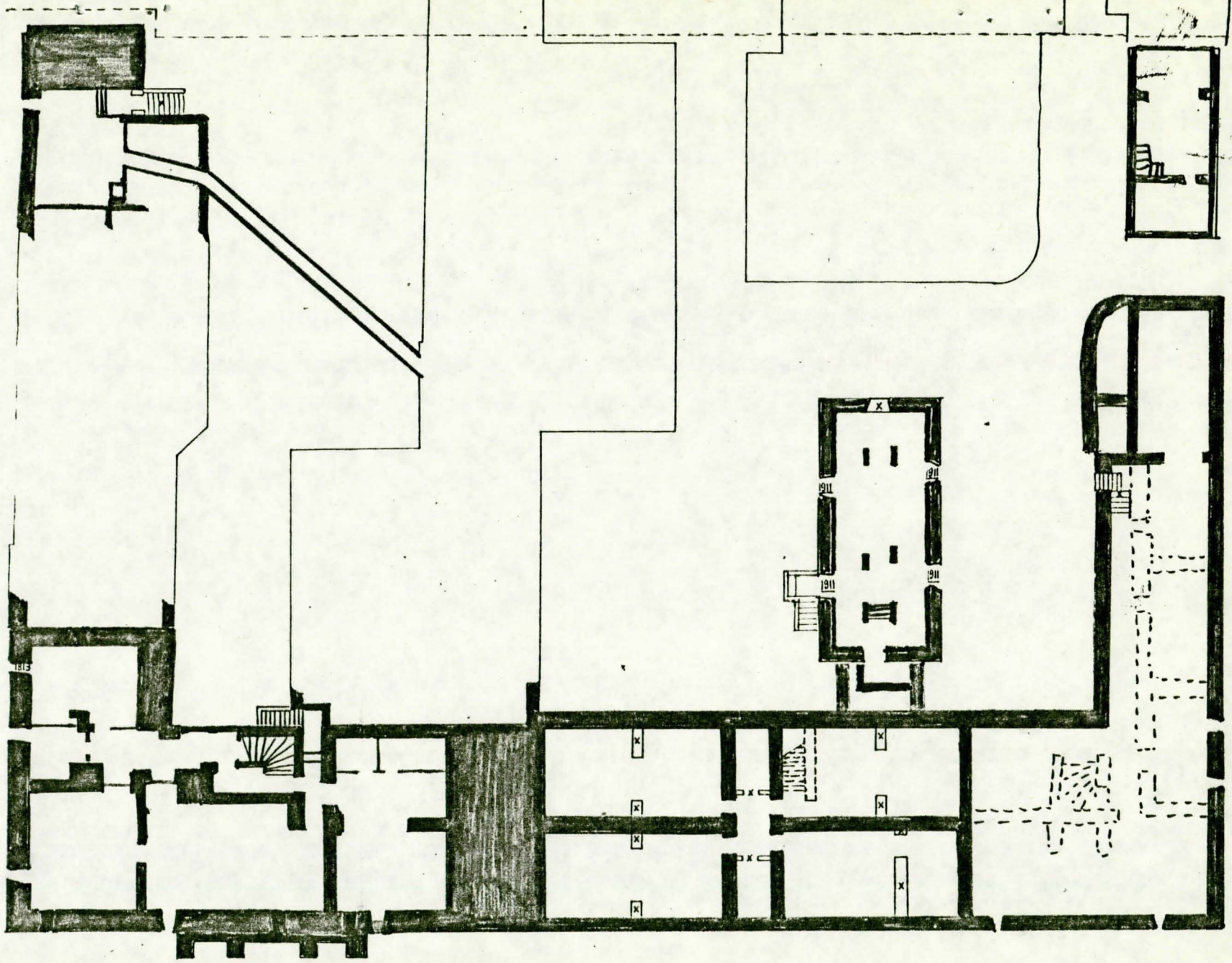
Gustaf Nyström 1892

1. kerroksen T -ikkunat Kiseleff & Heikels Byggnadskontor 1884

valeovi-
panelien
umpeenmuur.
1903-1906

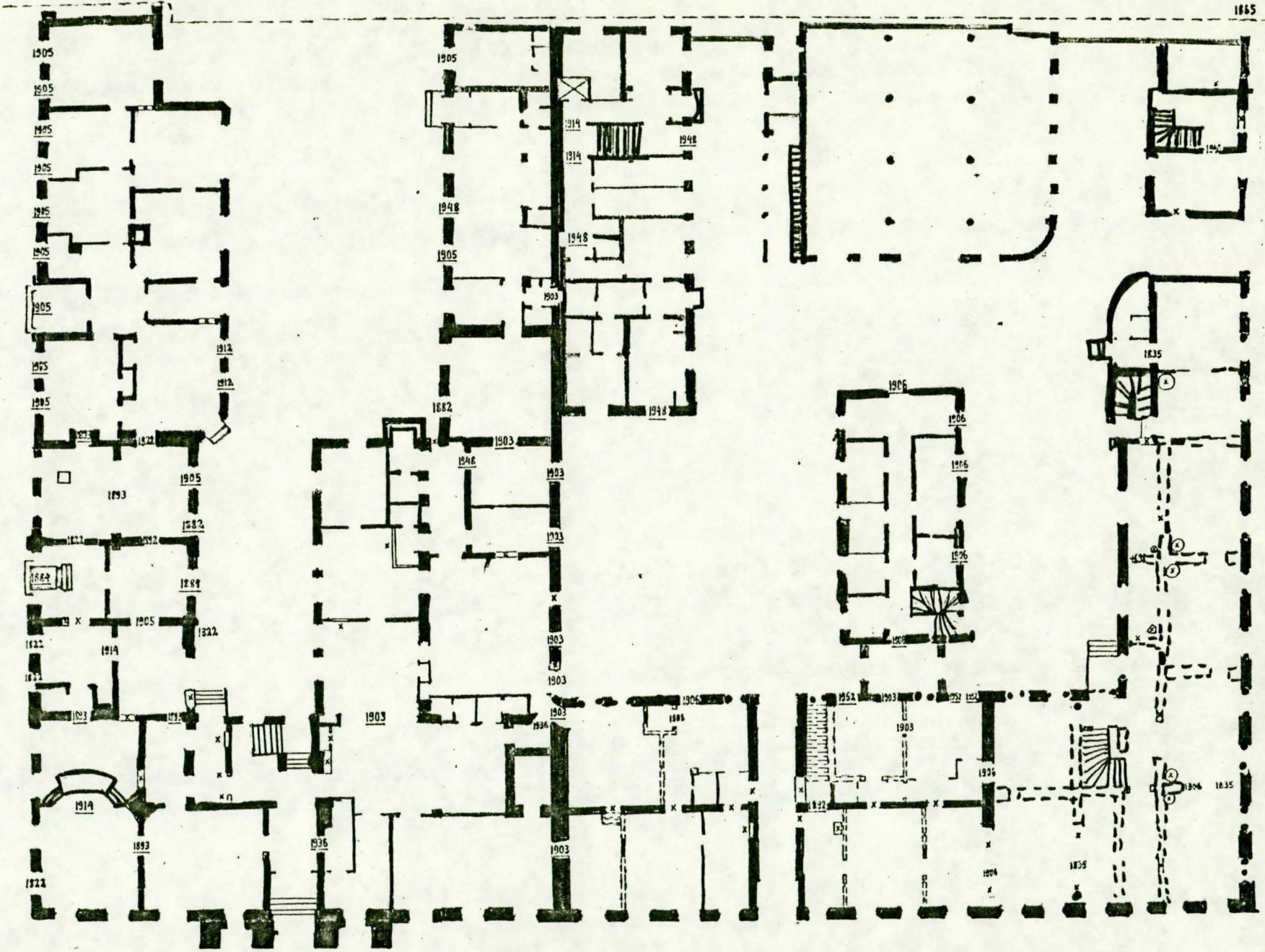
3. kerroksen T -ikkunat 1898

1903-
1906

jälkeen
 jossain viimeistään
 on saattaa olla
 huomavasti vanhempi
 kuin saneerauksen
 - tai ikkuna-aukko
 ensimmäisen kerran
 - tai ikkuna-aukko
 ikkuna ikää ei ole

Kellarikerros

v. viimeistään ko.
 on suunniteltu
 saneerauksen raja
 kunnantalon esiintyy
 kunnan
 kunnantalon on
 ei ole voitu

I Kerros

17 pohjakuva
1822 2. kerros

18 dokumenttien

15

13

13

13

13

13

13

13

13

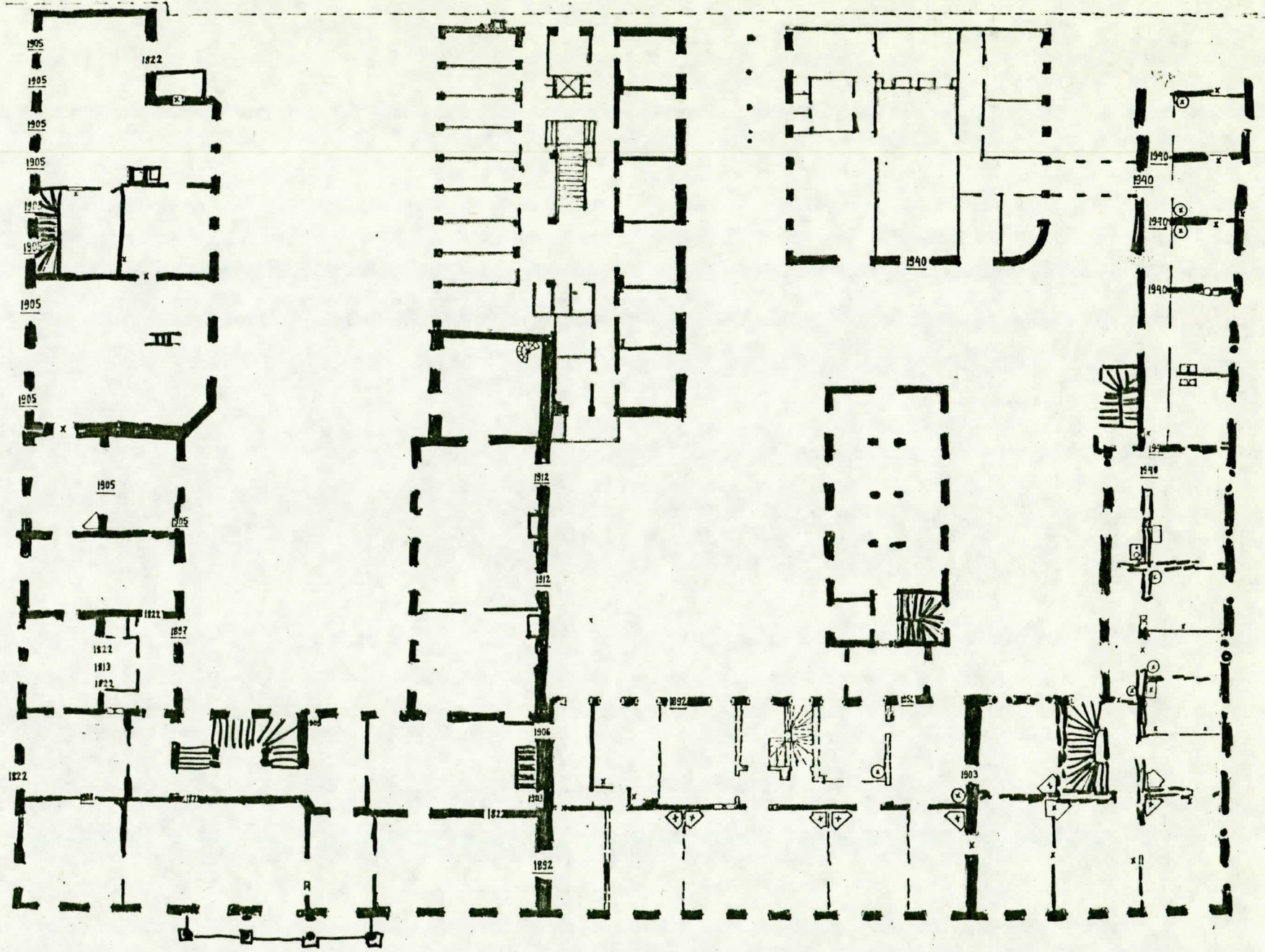
13

13

13

13

13

18 jälkeen

19 olemassa viimeistään ke.
20 saattaa olla ilmoitettua
21 vanhempi

22 suunniteltu saneerauksen

23 ovi- tai ikkuna-aukko
24 välimänä ensimmäisen kerran

25 ovi- tai ikkuna-aukko on

26 tai aukon ikää ei ole voitu

II kerros

15072

3. kerros

menttiryjen

ilkeen

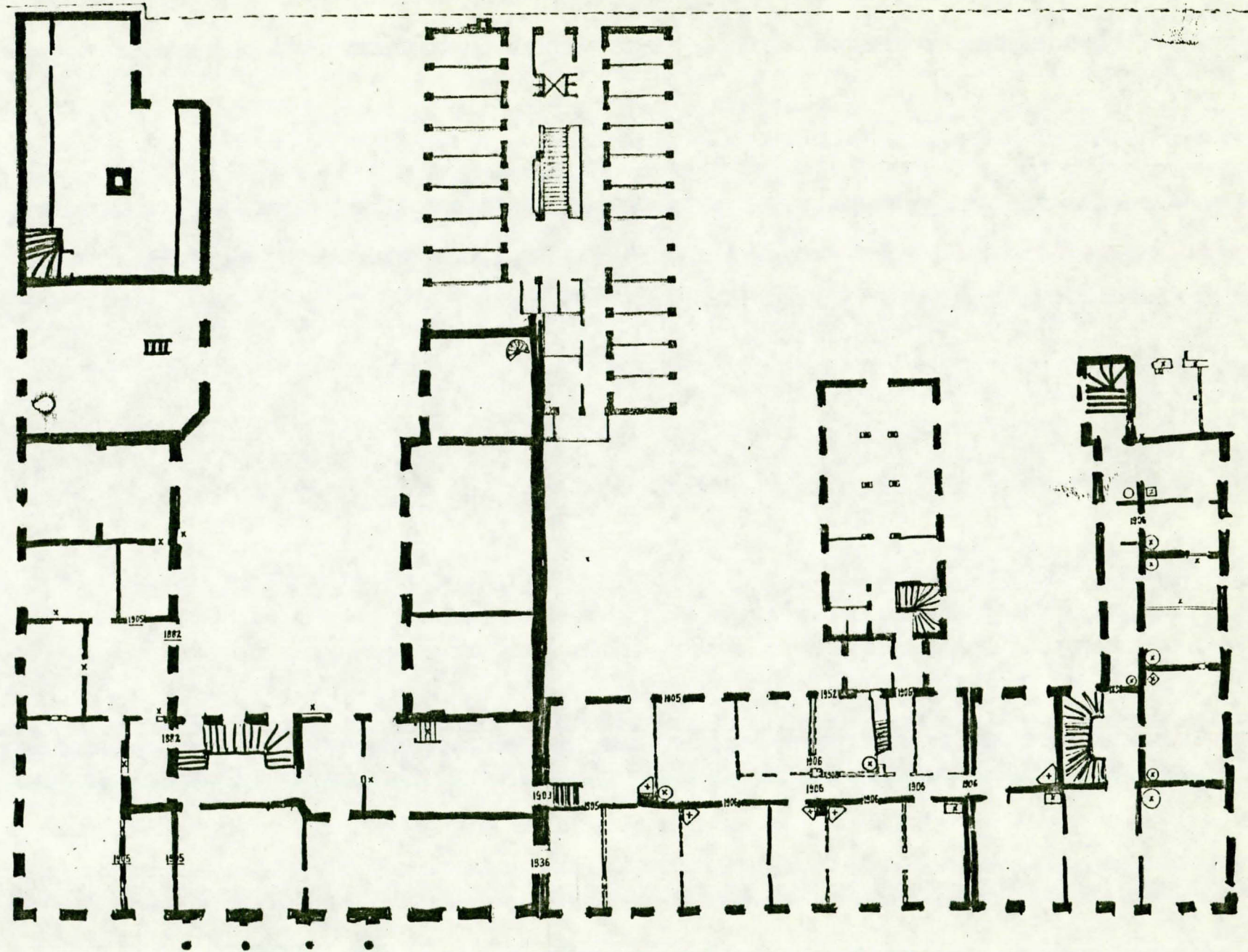
olemassa viimeistään ko.
saattaa olla ilmoitettua
vanhempi

suoritetun saneerauksen

tai ikkuna-aukko esiintyy
ensimmäisen kerran

tai ikkuna-aukko on

aukon ikää ei ole voitu

M kerros

175
176
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189

197

sen jälkeen

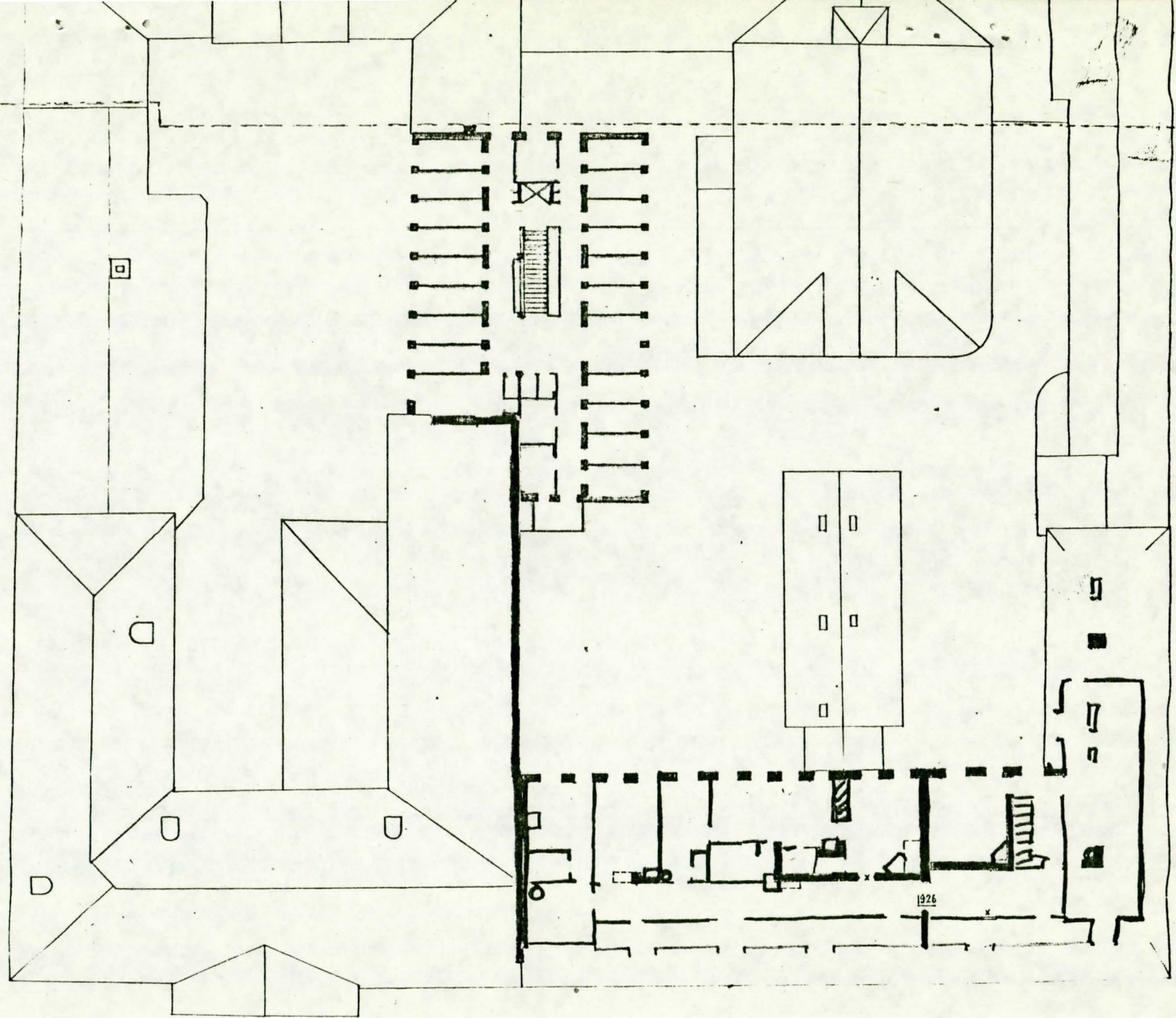
ei ole olemassa viimeistään
1926, mutta saattaa olla ilmoi-
tettavasti vanhempi

1926 suunniteltu saneerauksen

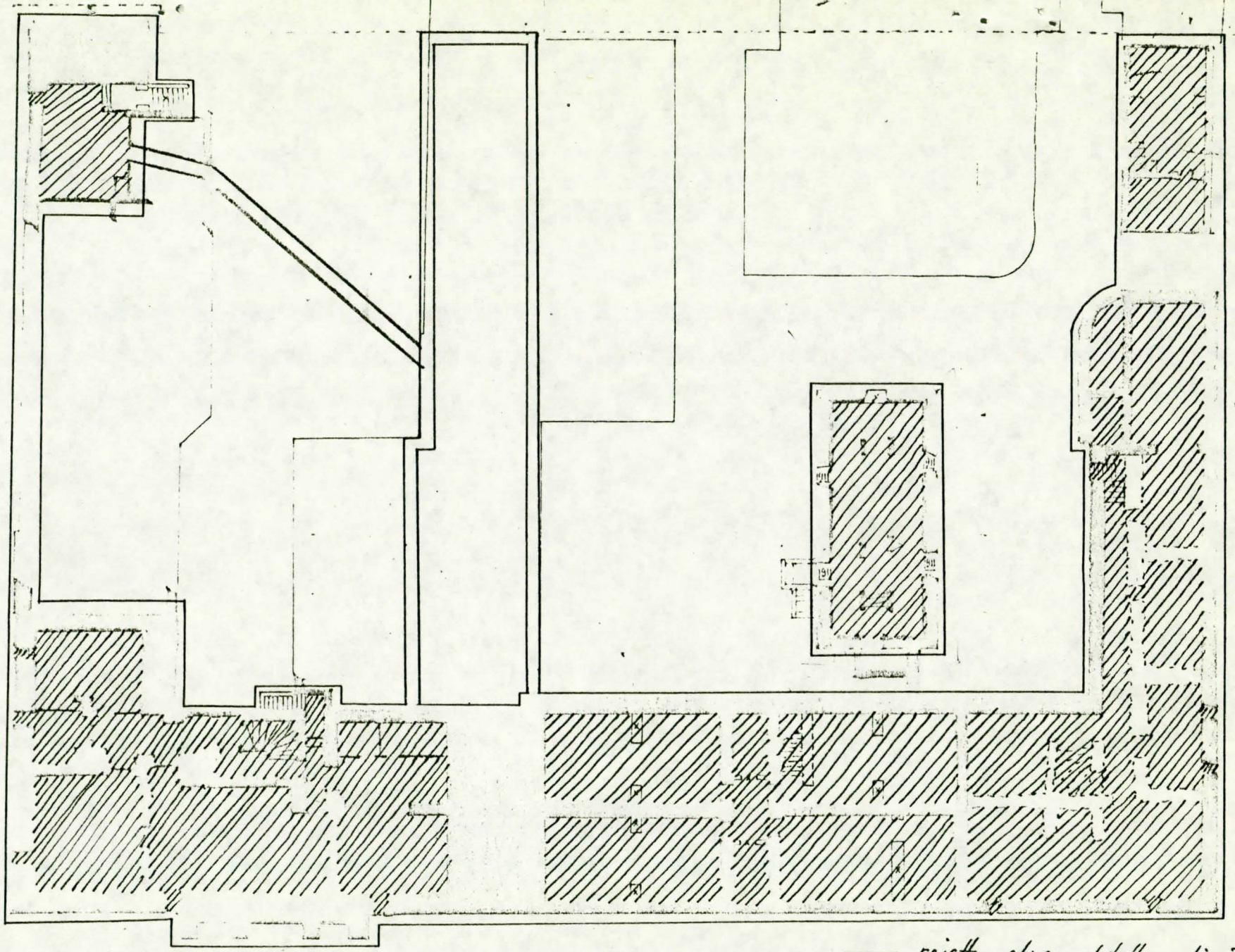
1926 ovi- tai ikkuna-aukko
1926 aikana ensimmäisen

1926 ovi- tai ikkuna-
1926 aukko

1926 aukko ikää ei ole voitu

IV kerros

ksen
 joka viimeistään
 vuotta eika
 1940 vanhempi
 1940 saneerauksen
 1940 ikkuna-aukko
 1940 ikkuna-aukko
 1940 ikkuna-aukko
 1940 ikkuna-aukko

— rajattu alue: ehdottomasti säilytettävä
 // entisöitävä

Kellarikerros

— rajattu alue:
 ehdottomasti
 säilytettävä
 1/4k arkitöitä

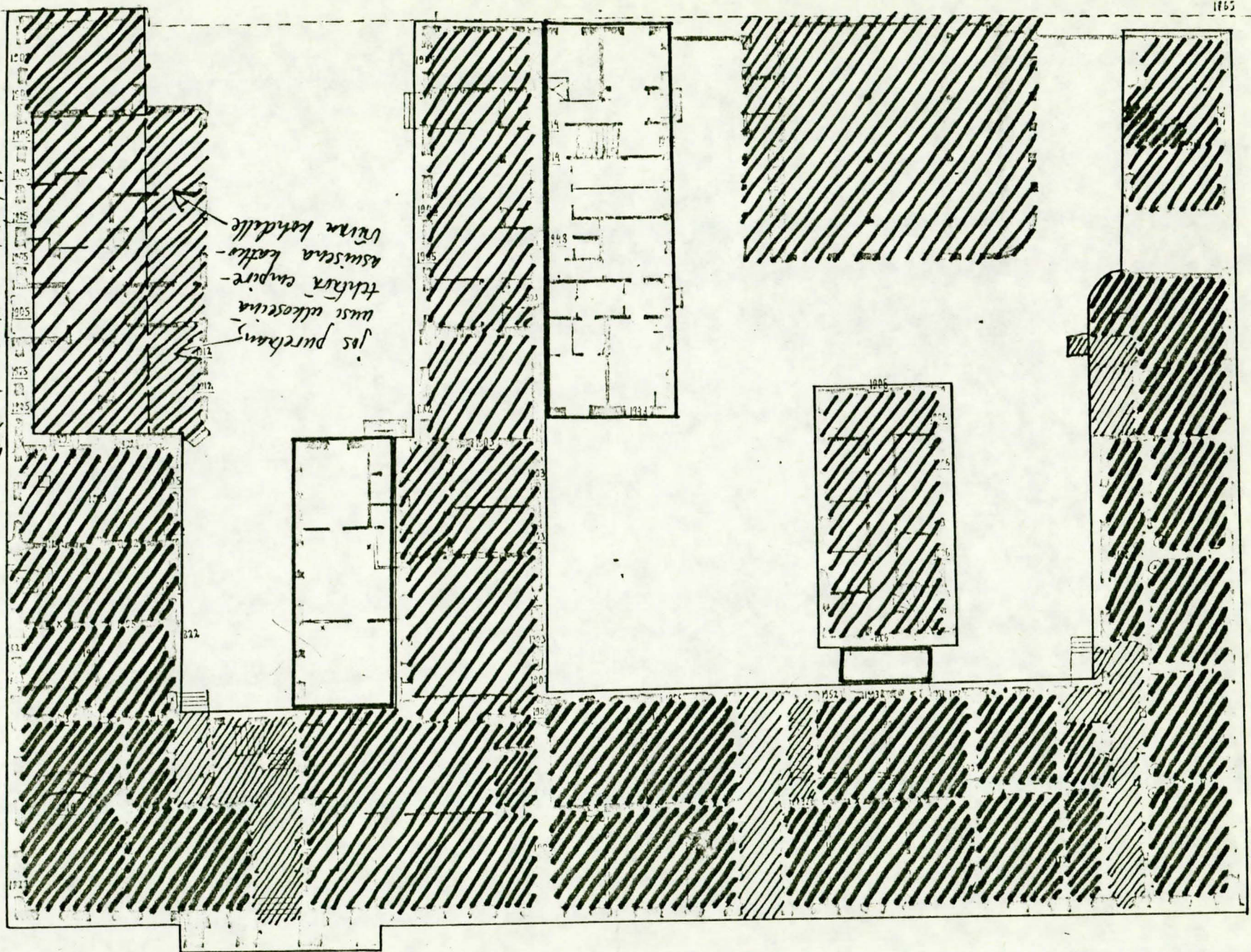
1800-luvun rakenteet säilytettävä, väestös ja puitamateriaalit sokeritehtaan tilien tyhjillään

tilat voidaan ulkoistaa ja valopöytä, luk. oittam. rakentaa uudelleen

tilat voidaan säilyttää sellonvalmistusosasto uudelleen tai työssä myöskin purkaa

— rajattu alue:
 purettava

jos purettava
 uusi ulkoisuus
 tehtävä empiire-
 asustava katto-
 uuden kotalle

I Kerros

1800-luvun
1800-luvun

— rajattu alue:
ehdottamasti säilytettävä

1800-luvun entisistään
1800-luvun rakenteet säilytettävä, maalaus ja puu-
materiaalit sopusuhteista tilan tyyliliineeseen

tilat voidaan ulkoistaa ja valvontajärjestelmän avulla rakentaa uudelleen

tila voidaan säilyttää sellaisenaan, kunnostaa uudelleen tai tarvittaessa myös purkaa

— rajattu alue: purettava

1800-luvun

1800-luvun viimeistään kaikkien osien ilmoitettua vanhempi

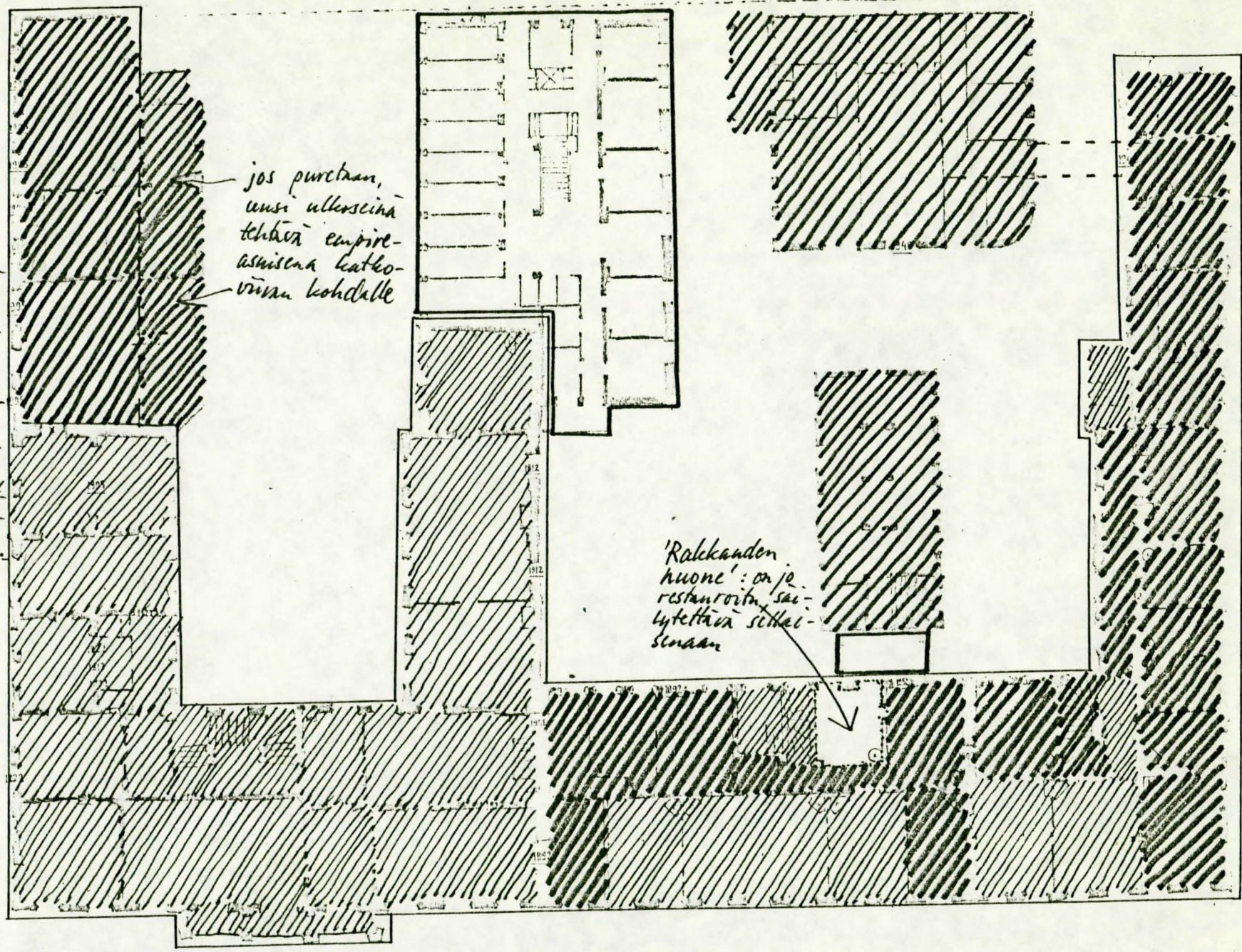
suojituksen saneeraus

— tai ikkuna-aukko
— tai ensimmäisen kerran

— tai ikkuna-aukko on

— tai ikkuna ei ole voitu

II kerros

jos puretaan,
uusi ullonseinä
tehtävä empire-
asiainena katko-
viivalla kohdalle

'Rakokauden
huone': on jo
restauroitu, säi-
lytettävä sellai-
senaan

— rajattu alue:
ehdottomasti säilytettävä

/// autisointi

1800-luvun rakenteet säilytettävä, väriitys ja pintamateriaalit soputettava tilan styyliläiseen

tilat voidaan ulkoseinänä ja räipokkia luk. ottamalla rakentaa uudelleen

tila voidaan säilyttää sellaisenaan, sisusta uudelleen tai tarvittaessa myös purkaa

— rajattu alue: purettava

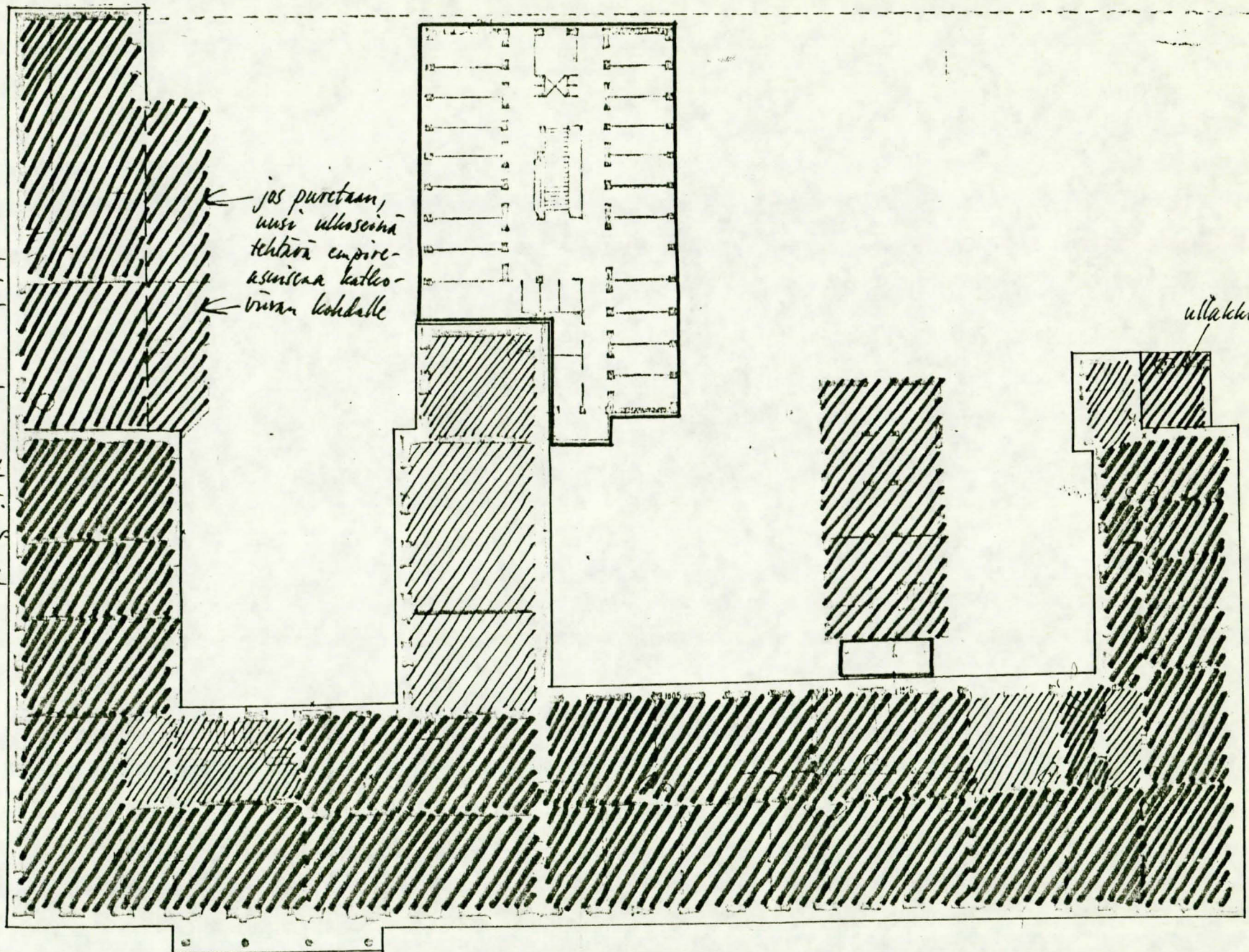
... viivästä ko...
... ja suunniteltua...

... saneeraus

... -aukko esiintyy...

... -aukko on

... ei ole voitu

jos puretaan,
uusi ullaseinä
tehtävä empire-
asuinosa katko-
vun kohdalle

ullakkoa

— rajattu alue:
ehdottomasti
säilytettävä

/// entisöitävä

/// tila voidaan
säilyttää sel-
läistämällä sisus-
taan uudelleen
tai tarvittaessa
myös purkaa

— rajattu alue:
purettava

sen jälkeen

— jos jossain viimeistään
joka saattaa olla ilmoi-
tettavasti vanhempi

— suunnitellun saneerauksen

— ovi- tai ikkuna-aukko
ensimmäisenä

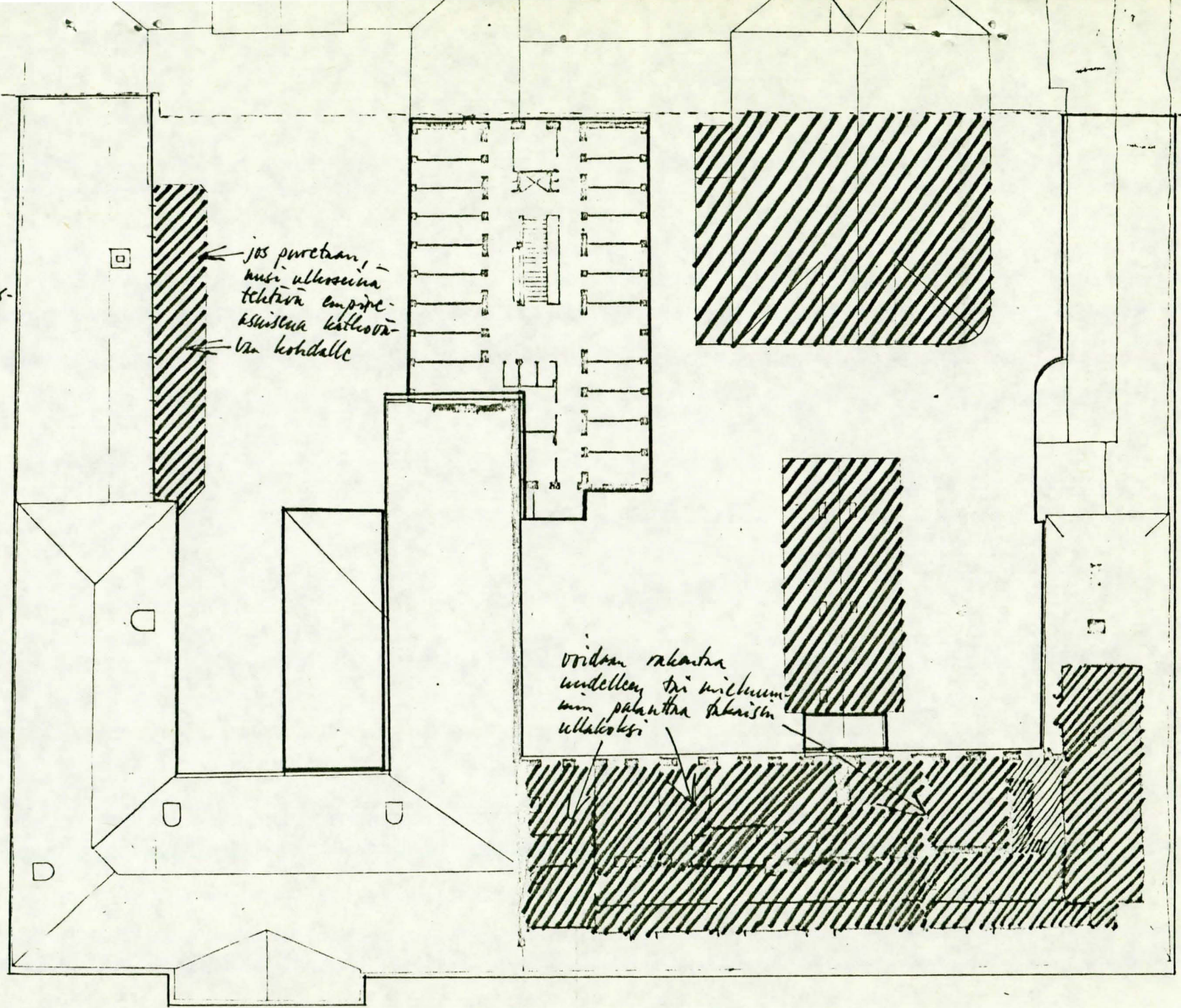
— ovi- tai ikkuna-
aukko

— jos ikkuna ei ole voitu

jos puretaan,
nisi ulosseinä
tehtävä empi-
risuistua kalliota
— van kohdalle

voidaan rakentaa
uudelleen tai siirtää
uusi palauttaa takaisin
uudelleen

I kerros

KISELEVIN KIIINTEISTÖ

KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 31 RHINOCEROS - SARVIKUONO, TONTTI 13
UNIONINKATU 27 - ALEKSANTERINKATU 28

SUNNIN KIIINTEISTÖ - KESKUSRIKOSPOLIISIN KIIINTEISTÖ

KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 31 RHINOCEROS - SARVIKUONO, TONTTI 13
ALEKSANTERINKATU 26 - SOFIANKATU 6 - SOFIANKATU 4

BROFELDTIN KIIINTEISTÖ

KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 31 RHINOCEROS - SARVIKUONO, TONTTI 13
POHJOISESPLANADI 15 - SOFIANKATU 2

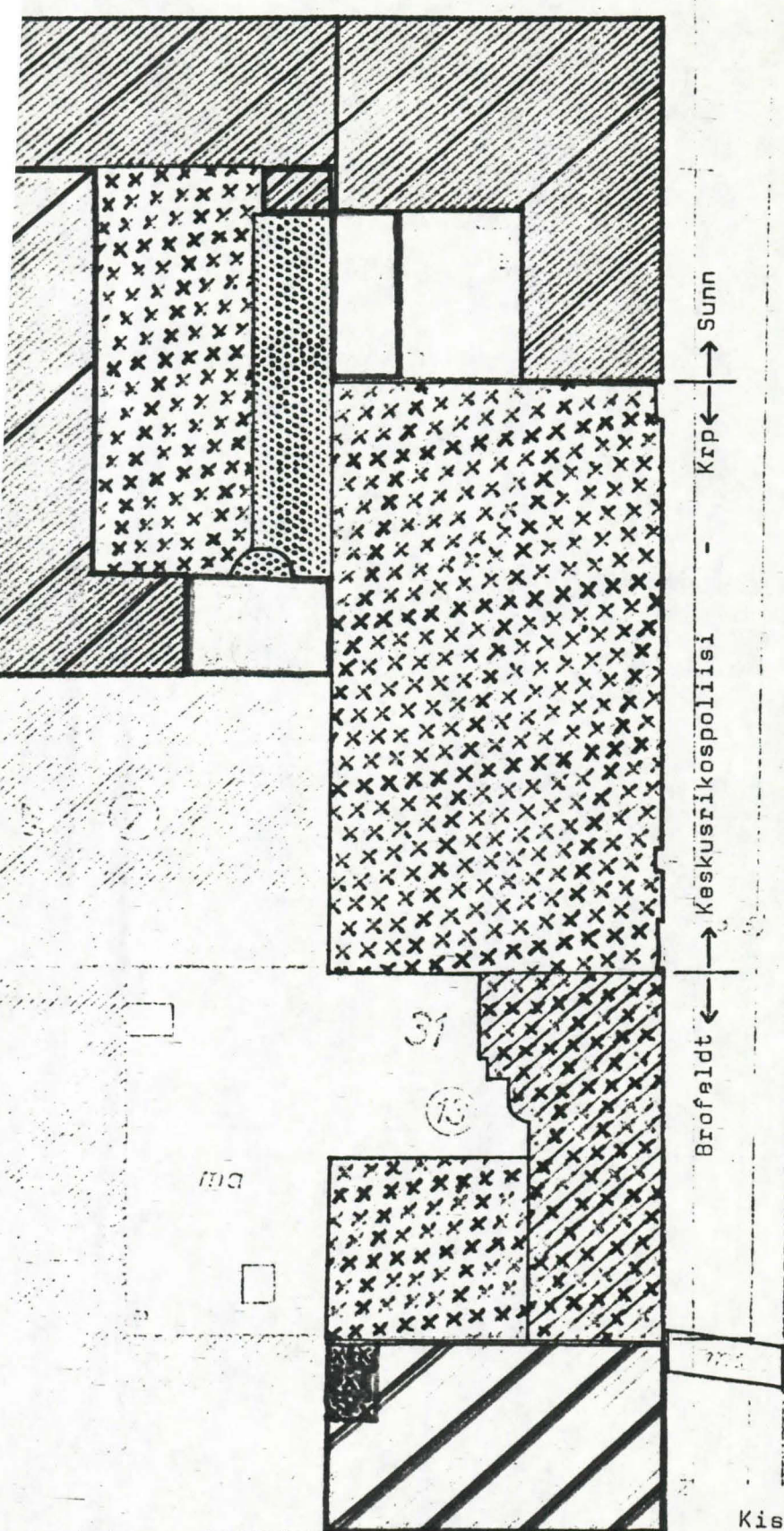
RAKENNUSHISTORIAN PÄÄPIIRTEET, NYKYASU JA ENTISÖINTITARVE

Veikko Pakkanen 1975

SISÄLLYS

Kiselevin kiinteistö	
Katsaus tontin vaiheisiin	1
Kiinteistön päärakennuksen pohjoissiiven varhaisvaiheet	1
Sokeritehdas "Patrioten"	1
Tehdasrakennuksen muuttaminen takaisin asuintaloksi, laajennukset vv. 1822-1824	1
Tärkeimmät myöhemmät muutokset kiinteis- tössä	2
Kiinteistön nykyasu ja entisöintitarve	3
Sunnin kiinteistö	
Kiinteistön tonttien historia	4
Pehr Hansson Sunnin kivirakennusten var- haisvaiheet	5
Sunnin rakennusten muuttaminen empire- asuisiksi, laajennukset ja uudisrakenta- minen vv. 1832-1840	6
Tärkeimmät myöhemmät muutokset kiinteis- tössä	7
G. F. Stockmann AB:n 5-kerroksisen liike- talokiinteistön rakentaminen, Sunnin van- hojen sivurakennusten purkaminen	7
Sunnin ja Keskusrikospoliisin kiinteistön nykyasu ja entisöintitarve	8
Brofeldtin kiinteistö	
Tontin synty ja myöhemmät vaiheet	10
Brofeldtin päärakennuksen varhaishistoria	10
Brofeldtin sivurakennusten rakentaminen ja niissä suoritettut muutokset vuoteen 1863	11
Tärkeimmät myöhemmät muutokset kiinteis- tössä	12
Brofeldtin kiinteistön nykyasu ja enti- söintitarve	13
Lähteet ja kirjallisuus	14

Kiselev ← → Sunn

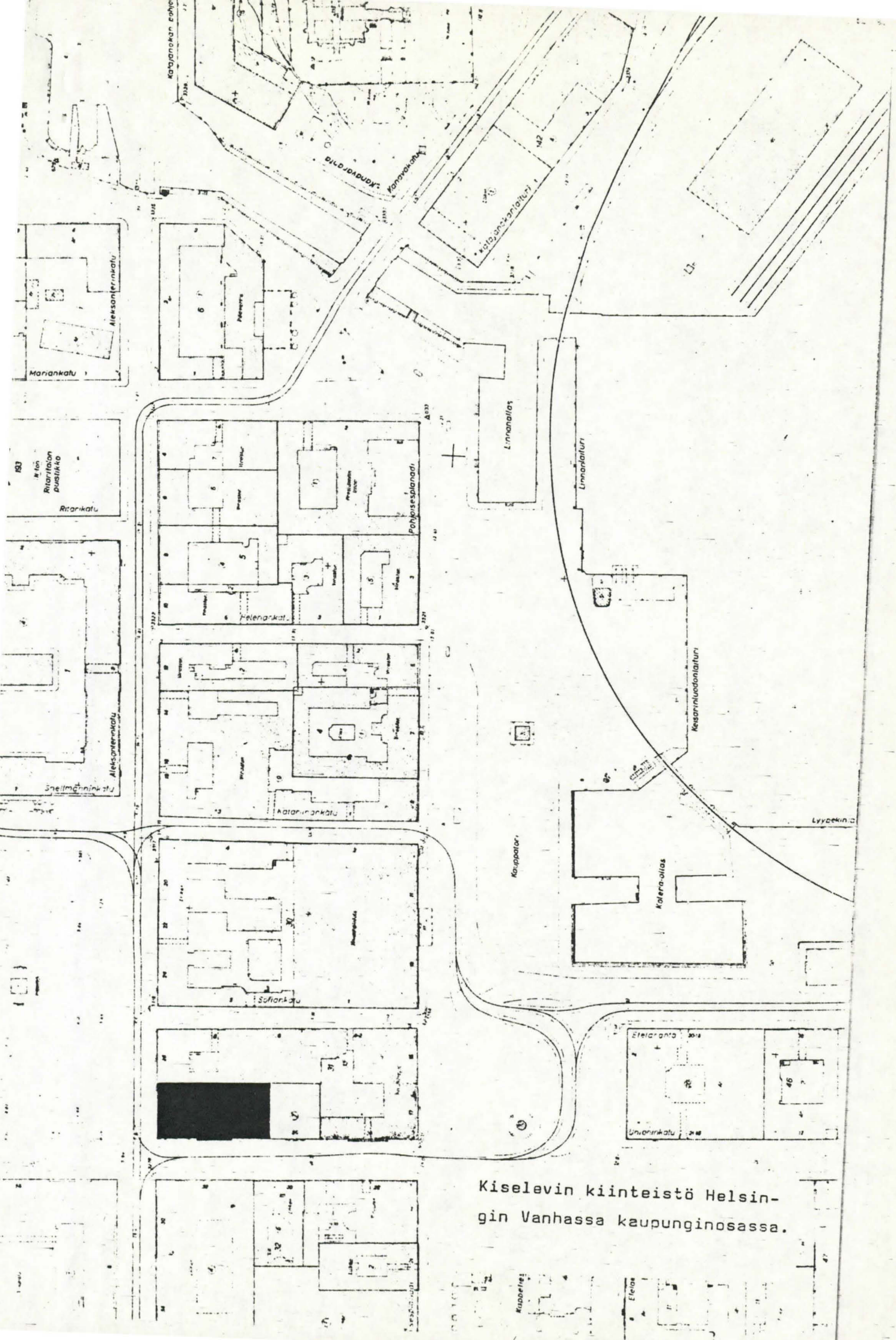

- rakennettu vv. 1770-1778
- rakennettu vv. 1822-1824
- rakennettu vv. 1824-1843
- rakennettu vv. 1905-1907
- rakennettu vv. 1911-1919
- rakennettu vv. 1912-1914
rak. uudestaan vv. 1970-1973
- rakennettu vv. 1830-1831, rak. uudestaan vv. 1912-1914
- rakennettu vv. 1830-1831, rak. uudestaan vv. 1970-1973
- rakennettu vv. 1966-1973

Kiselevin, Sunnin, Keskusrikospoliisin ja Brofeldtin kiinteistön rakennuskannan ikä.

Handwritten notes:
 Keskusrikospoliisi
 Brofeldt
 A. Virtanen

KISELEVIN KIIINTEISTÖ

Kiselevin kiinteistö Helsingin Vanhassa kaupunginosassa.

KISELEVIN KIINTEISTÖ

KAUPUNGINOSA 1, KORTTELI 31 RHINOCEROS - SARVIKUONO , TONTTI 13
UNIONINKATU 27 - ALEKSANTERINKATU 28

TONTTI

Tontin koko oli 1700-luvulla noin 23,2 x 18 metriä. Se sijaitsi silloisten Stora Gatanin ja Västra Kyrcko Gatanin eli nykyisten Aleksanterinkadun ja Unioninkadun kaakkoiskulmassa. Vuonna 1772 tukkukauppias Johan Sederholm osti tontin kapteeni Axel Thuringilta ja tämän vaimolta Märtha Sophia Rosenlindtiltä. Tällöin tontilla oli vain yksi aitta. Lisäksi alue oli ympäröity aidalla.

Vuonna 1825 tontti laajeni nykyiseen kokoonsa, kun siihen liitettiin sen etelänpuoleinen noin 23,2 x 29,5 metrin suuruinen tonttialue. Sen myyjänä oli kauppias Petter Bergholm ja ostajana kulmatontin omistaja ruukinpatruuna Fjodor Panteleimonov Kiselev.

RAKENNUKSET

Tontilla sijaitsee nykyisin suurehko kolmikerroksinen, ulkoasultaan uusklassinen kivirakennus, joka ympäröi aluetta kolmelta taholta. Näistä pohjoinen siipi on kuitenkin muita vanhempi ja muodosti aikanaan kokonaan erillisen rakennuksen. Sen on rakennuttanut tukkukauppias Johan Sederholm vuosien 1772-1778 välisenä aikana. Talon koko oli alun alkaen noin 21,2 x 10.6 metriä ja se oli jo tuolloin kolmikerroksinen ja satulakattoinen.¹ Länsipää katosta oli aumattu. Taloa käytettiin vielä v. 1806 asuinrakennuksena. Vv. 1806-1821 siinä toimi Patrioten-niminen sokeritehdas.²

Todennäköisesti alkaen vuodesta 1822 tehdasrakennus muutettiin takaisin asuinrakennukseksi ja sitä laajennettiin huomattavasti kahdella uudella kolmikerroksisella siivellä. Työ oli valmis vuonna 1824. Rakennuttajana toimi Fjodor Kiselev, joka jatkoi sokerin valmistusta uudessa tehtaassa Töölönlahden rannalla. Keskustan vanhan rakennuksen laajennukset ja muu-

1. Rakennuksen suunnittelija on tuntematon.

2. Nimi ei mahdollisesti ollut käytössä koko tätä aikaa.

tokset suunnitteli Carl Ludwig Engel. Laajennusosat ovat seuraavanlaiset:

Unioninkadun siipi

Alkuperäinen ja nykyinen koko 31,8 x 7 m

- " - " - kerrosluku 3

- " - " - kattomuoto satulakatto, keskellä lyhyet ristivarret

Eteläinen siipi

Alkuperäinen koko 14,1 x 7 m, jatkettu 9,2 metrillä tontin itärajalle vv. 1824-1843 välillä

- " - kerrosluku 3, korotettu 4-kerroksiseksi 1906, arkkitehti Lars Sonck

- " - ja nykyinen kattomuoto pulpettikatto

Pihan itäsivun rakennus, purettu 1905

Alkuperäinen koko 28,3 x 5,3 m

- " - kerrosluku 2

- " - kattomuoto pulpettikatto

Näiden lisäksi vv. 1834-1882 mainitaan pihan länsireunalla kiinni länsisiiven seinässä yksikerroksinen rakennus, joka oli alkuaan hirsi- ja lautarakenteinen. Vuonna 1866 se ilmoitetaan osittain tiili-, osittain hirei- ja lautarakenteiseksi. Vuoteen 1882 mennessä rakennus uusittiin kokonaan tiiliseksi ja sitä pidennettiin kokoon 16 x 3,5 m, alkuperäinen koko oli 11,8 x 3,5 m. Tämäkin rakennus lienee ollut peräisin vuosien 1822-1824 väliltä, mutta lienee alkuaan ollut tarkoitettu vain väliaikaiseksi¹. Rakennus purettiin todennäköisesti vasta v. 1905.

TÄRKEIMMÄT MYÖHEMMÄT MUUTOKSET KIINTEISTÖSSÄ

Aleksanterinkadun puoleisten 1. kerroksen ikkunoiden laajennus nykyiselleen 1863, Theodor Mellgren
1880, Helge Rancken

Unioninkadun puoleisten 1. kerroksen ikkunoiden laajennus nykyiselleen 1858, ei allekirjoitettu
1868, ei allekirjoitettu
1879, Florentin Granholm

Päärakennuksen torisiiven korotus pihan puolelta 4-kerroksiseksi länsiosa 1882, Brynolf Blomkvist

1. Tähän viittanee maistraatin tammikuussa 1834 antama rakennuksen purkamismääräys.

itäosa 1904, Lars Sonck

Päärakennuksen eteläsiiven korotus 4-kerroksiseksi
1906, Lars Sonck

Pihan itäsiiven 2-kerroksisen rakennuksen purkaminen 1905¹, uuden 3-kerroksisen 27,5 x 5,5 metrin laajuisen talon rakentaminen paikalle 1905-1907,
Lars Sonck

Pihan itäsiiven uuden rakennuksen korotus 4-kerroksiseksi
1912, Lars Sonck

Molempien katujulkisivujen ovien uusinta ja uusien ovien avaaminen
1904-1913, Lars Sonck

Valokaton rakentaminen pihan yläpuolelle 3. kerroksen lattiatasoon, kate-
tun käytävätilan lisääminen päärakennuksen länsisiiven pihaseinustalle va-
lokaton yläpuolelle, pihan lännenpuoleisten tilojen avaaminen uudelle va-
lopihalle
1911-1912, Lars Sonck

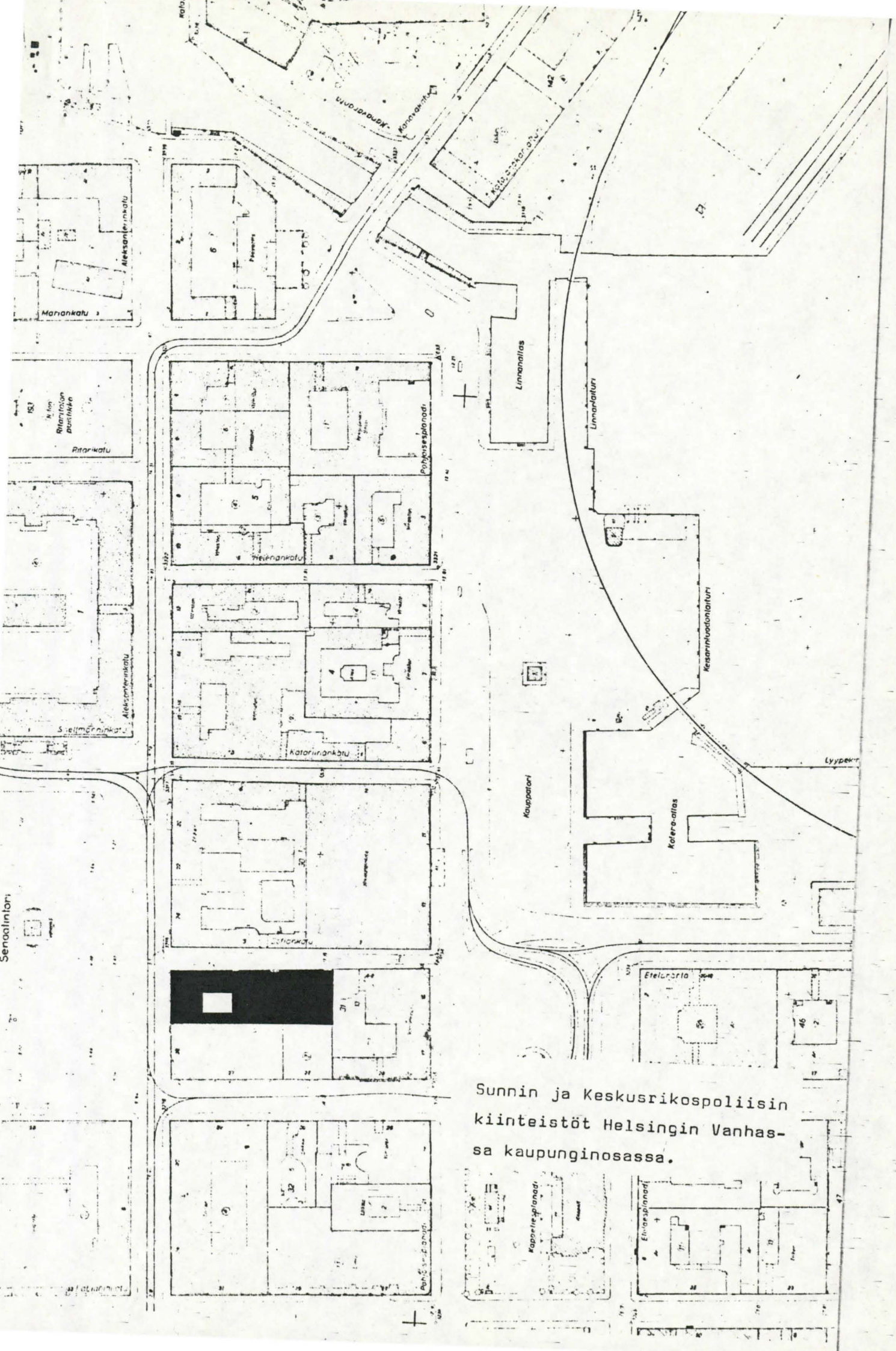
KIINTEISTÖN NYKYASU JA ENTISÖINTITARVE

Katufasadeiltaan kiinteistö on säilyttänyt ensimmäistä kerrosta lukuun ot-
tamatta alkuperäisen ilmeensä. Täysin entiselleen 1820-luvun asuunsa jul-
kisivuja ei enää liene mahdollista ilman rekonstruointia palauttaa. Alku-
peräisten muotojen jäljittelykin olisi dokumentti- ja vertailutietojen vä-
hyden vuoksi varsin hankalaa. Jos jonkinasteinen rekonstruointi sallitaan
ja lähtökohdaksi hyväksytään 1880-luku, voitaisiin fasadien ikkunoiden pui-
tejaon muuttamisella melkoisesti eheyttää ulkoasun tämänhetkistä ilmettä.
Tässä tapauksessa muutos olisi myös yksityiskohdissaan mahdollista toteut-
taa täysin säilyneiden fasadipiirustusten mukaisesti.

Sisätiloiltaan rakennukset ovat nykyään kauttaaltaan 1900-luvun asussa.
Poikkeuksena ovat osittain alkuperäisenä säilyneet kellarit ja ullakot.
Varsinaista entisöintitarvetta tilojen eri kohteissa esiintyy ainoastaan
harvakseltaan, koska useista interiööriinsä puolesta eheistä osista ovat
kaikki yksityiskohdat hävinneet rakennusten toimistokäytön aikana. Huone-
jako on kuitenkin useissa kiinteistön osissa säilynyt vanhakantaisena. Lä-
himmäksi alkuperäisasuaan olisivat palautettavissa rakennusten jugend-ajan
tilat katettu valopiha sekä portaikot.

1. Vanhasta piharakennuksesta jäi kuitenkin jäljelle sen noin 15 m²:n laa-
juinen pohjoispääty.

SUNNIN KIIINTEISTÖ - KESKUSRIKOSPOLIISIN KIIINTEISTÖ

Sunnin ja Keskusrikospoliisin kiinteistöt Helsingin Vanhasa kaupunginosassa.

SUNNIN KIINTEISTÖ - KESKUSRIKOSPOLIISIN KIINTEISTÖ

KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 31 RHINOCEROS - SARVIKUONO, TONTTI 13

ALEKSANTERINKATU 26 - SOFIANKATU 6 - SOFIANKATU 4

TONTTI

Sunnin talon tontti rajoittui jo 1700-luvulla pohjoisessa ja idässä kahteen katulinjaan, Stora Gataniin ja Östra Kyrcko Gataniin. Tilanne on edelleenkin sama näitä katuja vastaavien Aleksanterinkadun ja Sofiankadun muodossa. Tontin etelärajan sijainti on sen sijaan muuttunut Sunnin kivitalon olemassaolon aikana kahdesti. Alkuperäinen tonttikoko oli talon rakennusajalta 1760-luvulta alkaen noin 45 x 23,5 metriä. Vuonna 1832 Sunnin sekä sen eteläpuolisen tontin omistajaksi tuli Tukholmasta Porvoon kautta Helsinkiin muuttanut apteekkari Gustaf Wilhelm Salingre, joka todennäköisesti v. 1833 puratti pois tonttien rajalla olleen piharakennuksen ja yhdisti alueet toisiinsa. Virallisesti tontit kuitenkin pysyivät erillisinä. Vuonna 1911 Sunnin tontti Senaatin päätöksellä jaettiin kahteen osaan, joista pohjoisemman eteläraja tuli kulkemaan Sunnin vanhan päärakennuksen sivusiiven eteläpäädyn kohdalta. Pohjoisen tontin pinta-alaksi tuli näin ainoastaan 611 m². Toinen puolisko sen sijaan liitettiin yhteen eteläpuoleisen tontin kanssa noin 43,2 x 23,5 metrin eli 1015 m²:n laajuiseksi uudeksi tontiksi. Järjestelyn takana olivat tonttien omistaja G. F. Stockmann AB sekä Helsingin kaupunki, joka osti Sunnin pohjoisen tontinpuoliskon päärakennuksineen vuonna 1911. Voimassaolevan tonttijaon mukaisesti valtaosa Rhinoceros-korttelin vanhoista tonteista on yhdistetty yhdeksi suurontiksi. Näin vanha Sunnin tontti päättyy nykyään vasta korttelin eteläreunassa.

Sunnin tontti oli kuulunut sen edelleen olemassa olevan kivitalon rakentajalle kauppias ja sukelluskomissaari Pehr Hansson Sunnille jo vuodesta 1748 alkaen. Hänelle alue oli siirtynyt eversti Hans Gustaf Gyllengranatilta. Vuonna 1761 tontilla olleet Sunnin kaksi suurta puista asuintaloa ja kivirakenteinen piipputehdas paloivat ja Sunn luopui tontista. Jo v. 1763 hän kuitenkin osti sen takaisin itselleen tukkukauppias Johan Sederholmilta, joka oli huutanut tontin omakseen palon jälkeen järjestetys-

sä yleisessä huutokaupassa.

RAKENNUKSET

Pehr Hansson Sunn aloitti tonttinsa uudelleenrakentamisen palon jäljiltä ilmeisesti heti kesäkuussa 1763 alueen haltuunsa saatuaan. Luutnantti A. E. Geten samanaikaisesti laatimassa kartassa "Charta Öfver Helsingfors Stad Med Dess Närmesta Belägenhet" ilmoitetaan jo osa Sunnin uudesta kivitalkiinteistöstä valmiiksi. Lopullisesti tontin päärakennus valmistui vaakuutusasiakirjojen mukaan v. 1770 ja kujanpuoleinen sivurakennus vasta v. 1776. Saattaa kuitenkin olla mahdollista, että nimenomaan päärakennuksen rakennustyössä käytettiin hyväksi palossa pystyyn jääneitä kaksikerroksisen piipputehtaan seiniä.¹ Tämä olisi eräs selitys Geten kartan muutoin melko yllättävälle tiedonannolle. Tehtaan rakenteiden sulauttamiseen uuden päärakennuksen konstruktioihin saattavat myös viitata päärakennuksen tori- ja sivusiiven kellarien täysin erillisiltä vaikuttavat pohjaratkaisut ja lattiatasojen suuret korkeuserot.

Valmistuessaan Sunnin päärakennus oli kolmikerroksinen ja satulakattoinen. Siinä oli kaksi siipeä, toinen Ulrika Eleonoran kirkon hautausmaalle, toinen Östra Kyrcko Gatanille päin. Pohjoisen siiven keskiakselissa oli porttikäytävä kiinteistön pihalle. Toistaiseksi ainoa löytynyt kuvaus vanhasta päärakennuksen pohjoisfasadista on Carl Ludwig Engelin piirustus "Проектъ съ Украшемиъ Фасадыъ Старыиъ Строениямъ на южной сторонѣ большой площади въ городѣ Гельсингфорскъ"² vuodelta 1831. Siinä esitetään myös muut siihen asti muuttamattomina säilyneet nykyisen Senaatintorin eteläsiivun rakennukset. Niitä tarkasteltaessa käy ilmi Sunnin pohjoisfasadin mitä tarkin yhdennäköisyys viereisessä korttelissa olevan v. 1775 valmistuneen Burtzin talon katujulkisivun kanssa. Erona ovat ainoastaan Sunnin fasadin päissä olevat, mahdollisesti myöhemmin tehdyt symmetriset oviaukot. Sekä Sunnin että Burtzin talon suunnittelijana saattaa ehkä olla toiminut yksi ja sama, tähän mennessä kuitenkin tuntemattomaksi jäänyt henkilö.

Östra Kyrcko Gatanin varrella ollut Sunnin sivurakennus valmistui v. 1776 kaksikerroksisena ja mansardikattoisena päärakennuksen välittömäksi jatkeeksi. Edelleen sivurakennuksen jatkeena oli pieni noin 11,5 x 4 metrin

1. Pehr Hansson Sunn oli jo v. 1756 saanut Tukholmasta privilegion "kunnollisia valkoisia piippuja valmistavan tehtaan järjestämiseksi" kaupunkiin. Tehdasrakennus valmistui Sunnin tontille v. 1758. Se oli rakennettu tiilestä ja siinä oli kaksi kerrosta ja kiviaineinen, ilmeisesti tiilinen katto. Tehdas toimi vv. 1758-1761, jolloin se paloi tontin muiden rakennusten mukana.
2. Käännös: "Projekt vanhojen rakennusten fasadien koristelemiseksi suuren aukion eteläisellä puolella Helsingin kaupungissa."

suuruinen kivirakennus. Sen kerrosluku ja kattomuoto ovat tuntemattomat. Molemmat rakennukset lienee saattanut valmiiksi Sunnin tytär Christina Emerentia Clason kiinteistön puoleksi omistaneen miehensä kauppias Johan Abraham Clasonin kuoleman jälkeen.¹

Engelin suunnitelma Senaatintorin eteläsivun vanhojen julkisivujen muuttamiseksi empireasuun toteutui Sunnin talon osalta, kun kiinteistö v. 1832 siirtyi apteekkari Gustaf Wilhelm Salingren omistukseen. Vv. 1833-1834 Sunnin ja sen eteläpuolisella tontilla suoritettiin tuntemattoman arkkitehdin suunnitelmien mukaan seuraavat muutos- ja laajennustyöt:

Päärakennuksen pohjoisfasadin porttikäytävä suljettiin ja uusi käytävä avattiin talon sivusiiven eteläpään. Rakennuksen vesikaton harjaa korotettiin todennäköisesti yli 100 cm ja pääportaikko rakennettiin kokonaan uudelleen. Vuonna 1776 valmistuneen sivurakennuksen mansardikatto vaihdettiin satulakatoksi ja rakennusta jatkettiin 6,2 metrillä kokoon 24,7 x 9,7 - 11,8 metriä. Leveyseron aiheutti talon eteläpään lyhyt poikkisiipi, joka lienee ollut jäännös v. 1833 puretusta pienestä piharakennuksesta. Yhdistettyjen piha-alueiden laidoille rakennettiin seuraavat uudet rakennukset:

Piharakennus Sunnin tontin luoteissivulle tiilestä

koko 13,4 x 5,2 m
kerrosluku 2
kattomuoto päistään aumattu pulpettikatto
rakennusvuosi 1833

Piharakennus Sunnin tontin länsisivulle tiilestä

koko 14,3 x 4,2 m
kerrosluku 2
kattomuoto pulpettikatto
rakennusvuosi 1832

Piharakennus eteläisen tontin länsisivulle hirrestä

koko 21,4 x 4,2 m
kerrosluku 1
kattomuoto pulpettikatto
rakennusvuosi 1832

Alemman tontin etelä- ja itälaidalla oli vielä kaksi laudasta tehtyä rakennusta, jotka molemmat olivat yksikerroksisia. Niistä eteläisessä lienee ollut pulpettikatto. Nämä rakennukset oli todennäköisesti pystytetty

1. Johan Abraham Clasonin yhtiökumppani ja kiinteistön toinen omistaja Pehr Hansson Sunn hukkuu 12.10.1774.

vuosien 1825-1834 välillä, koska ne oli sijoitettu alemmalle tontille sen uuden etelärajan mukaisesti.¹ Vuonna 1840 lautarakennukset korvattiin yhdellä pitkällä L-muotoisella kivirakennuksella, jossa oli kaksi kerrosta.² Sen siipien koot olivat etelässä 23,7 x 6 ja idässä kadun varrella 17,8 x 8 metriä. Talon suunnittelija on tuntematon.

TÄRKEIMMÄT MYÖHEMMÄT MUUTOKSET KIINTEISTÖSSÄ

Sunnin vanhan päärakennuksen pohjoiset ensimmäisen kerroksen puoti-ikkunat laajennettiin alaspäin noin 70 cm ja muutettiin 6-ruutuisista 1-ruutuisiksi 1882 G. A. Hellgrenin piirustusten mukaan. Samaan vuoteen mennessä päärakennuksen sivusiiven porttiaukkoa lukuun ottamatta umpinaiseen ensimmäisen kerroksen katufasadiin ilmestyi kaksi ikkunaa. Talon pohjoisfasadin toisen ja kolmannen kerroksen ikkunoiden puitejako muutettiin T-malliseksi vuosien 1886-1898 välillä. Julkisivun päissä olleista symmetrisistä oviaukoista läntinen muutettiin v. 1898 näyteikkunaksi, itäinen ovi lienee suljettu vasta 1900-luvun alkupuolella. Ilmeisesti vuonna 1931 päärakennuksen portaikko rakennettiin kokonaan uudelleen.

Vuonna 1911 Sunnin kiinteistön tontti jaettiin kahtia ja pohjoisempi osa siirtyi Helsingin kaupungin haltuun. Eteläpuolisko liitettiin Sunnin alapuolisen tontin kanssa yhdeksi uudeksi alueeksi, joka voitiin Senaatin päätöksellä myös rakentaa yhtenäisesti. Vuonna 1911 tonttien omistaja G. F. Stockmann AB puratti pois kaikki tonteilla olleet neljä vanhaa piharakennusta ja lisäksi noin 7 m² Sunnin pihan luoteisesta rakennuksesta, joka oli jäänyt jakotoimituksessa tämän verran Stockmannin alueelle. Tilalle rakennettiin vv. 1912-1913 Lars Sonckin piirustusten mukaan kolmikerroksinen liiketalo, jossa oli lisäksi korkea ullakkokerros ja pihan pohjoispuoliskon alueella kaksikerroksinen, lasikattoinen hallisiipi. Vuosina 1919-1921 liiketalon kadunvarsiosa korotettiin viisikerroksiseksi ja sen ullakkokerros rakennettiin aikaisemman mallin mukaan korkeaksi ja jyrkkäseinäiseksi. Pihan eteläpuoliskon alueelle rakennettiin nyt samantyyppinen kaksikerroksinen ja valokattoinen hallisiipi kuin pihan pohjoisosassa. Siiher saakka pihan lounaiskulmassa oli ollut pieni, yksikerroksinen käymälärakennus, joka oli rakennettu paikalle yhtä aikaa kolmikerroksisen liiketalon kanssa vv. 1912-1913. Myös se oli Lars Sonckin suunnittelema ja jäi

1. Vuonna 1825 tästä tontista oli erotettu noin 197 m²:n suuruinen kaistale korttelin uutta kaakkoista kulmatonttia varten.

2. Rakennuksen toinen kerros oli ullakkoina, joita peittivät pulpettikatot. Ylempi kerros oli ainakin sivukadun fasadin osalta jäsennöity suorilla arkadikaarilla.

paikalleen pihan eteläosan rakentamisesta huolimatta. Valmistumisestaan saakka rakennus oli yhdistettynä siihen luoteessa rajoittuvaan Stockmannin varsinaiseen tavaratalokiinteistöön Unioninkatu 27 - Aleksanterinkatu 28. Myös uusi Sofiankatu 4:n kiinteistö oli tavaratalona ja sen toimistotiloina vuoteen 1930. Seuraavana vuonna se korjattiin Helsingin kaupungin Rakennusviraston Talorakennusosaston laatimien¹ piirustusten mukaan poliisilaitoksen keskustoitiloiksi. Muutoksia tapahtui lähinnä rakennuksen huonejaossa. Talon korkea ullakkokerros sisustettiin rimapaneliseinäiseksi urheiluhalliksi.

Myös Sunnin kiinteistön vanhimmissa osissa on suoritettu vuosina 1931-noin 1952 toimistokäytön vaatimia väliseinämuutoksia ja erilaisia pintakorjaustöitä.

SUNNIN KIINTEISTÖN NYKYASU JA ENTISÖINTITARVE

Sunnin vanhasta päärakennuksesta ovat nykyisin enää kellarit varmasti alkuperäisessä 1700-luvun asussaan. Näissäkin jotkut holvit on jälkeempään valkaistu ja maalattiat peitetty paikoittain valetun betonin alle. Yksityiskohtia talon alkua ajoilta on kuitenkin säilynyt myös muualla. Näitä ovat ullakon avoin, vanhalla irtonaisella lautatavaralla peitetty lattia sekä mahdollisesti osa vesikattorakenteista, jotka on melkein kokonaan konstruoitu vanhoista, uritetuista vesikaton päällyslaudoista. Jotkut niistä ovat olleet aikanaan maalatut punaisiksi tai valkoisiksi. Ullakon sivusiiven puoleisessa pihaseinässä on lisäksi kolme neliruutuista ikkunaa, joiden karmin välituessa on höylätty puoliympyräprofiili ja puitteisissa tinatut, rokokooaiheiset kulmajäykisteet. Suljinhelojen yläreuna on taottu S-kirjaimen muotoiseksi. Koska ullakon tämä seinämä on todennäköisesti muurattu vasta v. 1833, on mahdollista, että nämä ikkunat on siirretty ullakolle talon alemmista osista. Heloituksen perusteella ikkunat lienevät ajoitettavissa 1700-luvulle.

Mahdollisuuksien rajoissa lienee myös päärakennuksen sivusiiven katujulkisivun alkuperäisyys porttikäytävää ja ensimmäisen kerroksen ikkuna-aukkoja lukuun ottamatta. Vuonna 1833 tämä osa Sunnin talon katufasadeista jäi ilman empirekoristelua. Ainoastaan ikkunanpuitteet lienee vaihdettu uusiksi. Koristelematon julkisivukatkelma muistuttaa sitä paitsi vielä tänä

1. Muutospiirustukset on allekirjoittanut Gunnar Taucher.

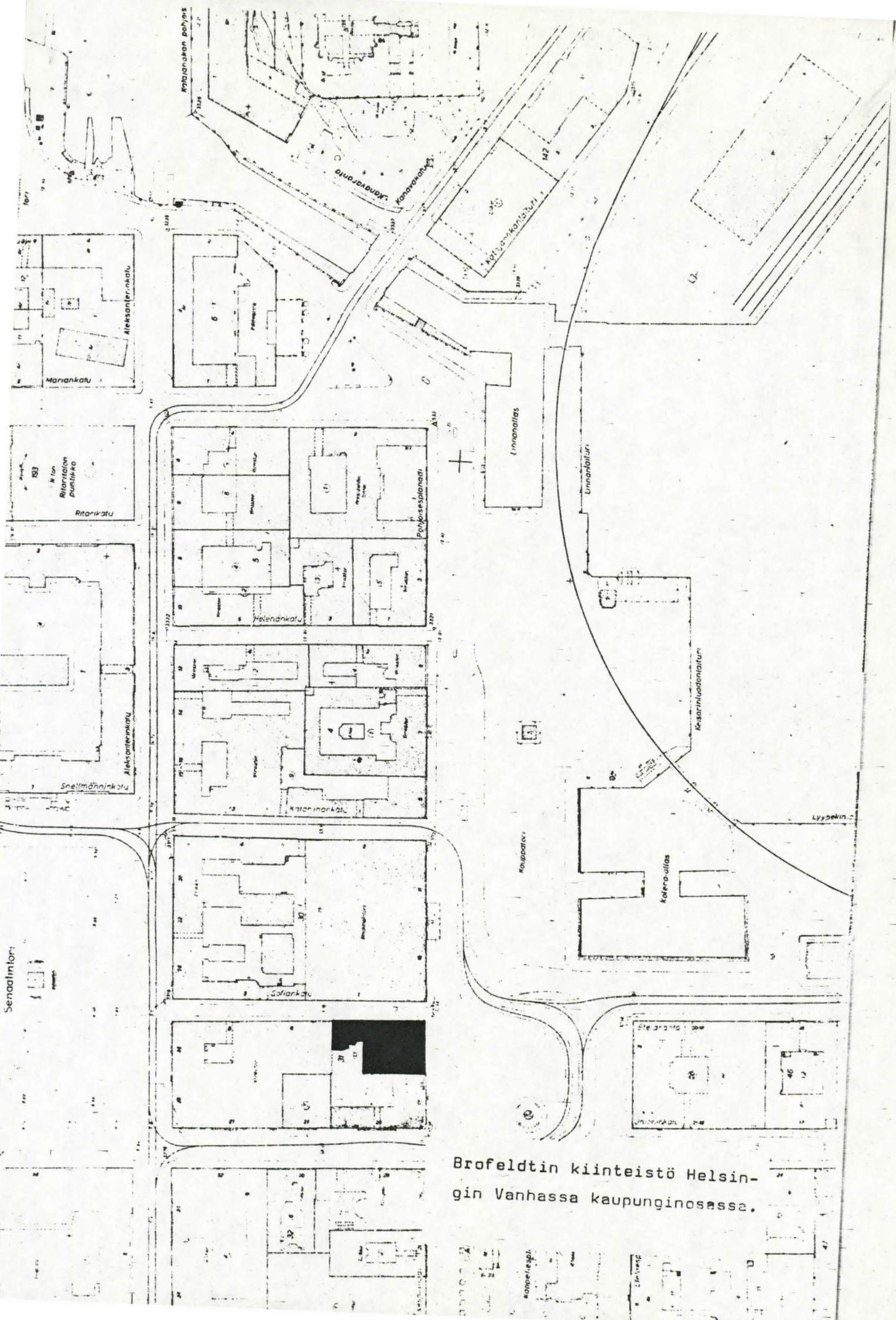
päivänä melkoisesti sitä Sunnin taloa, jonka Carl Ludwig Engel esittää vuoden 1831 fasadikoristeluehdotuksessaan.

Muut päärakennuksen tilat ovat perusrakenteeltaan ilmeisesti osittain alkuperäisiä, osittain empireajan suuren korjaustyön tulos. Parhaimmin näistä on säilynyt toinen, huonoimmin talon kolmas kerros. Toisen kerroksen pihanpuoleinen taitealue on kuitenkin ilmeisesti pääportaikon uusimistyön yhteydessä 1930-luvun alussa nykyaikaistettu suureksi avoimeksi aulatilaksi. Kolmas kerros on jaettu kevytrakenteisin väliseinin luultavasti 1950-luvulla alkuperäistä huomattavasti pienemmiksi huoneiksi, joiden keskelle on sijoitettu normaalit toimistokäytävät. Ensimmäisessä kerroksessa tilat ovat niiden pitkäaikaisesta liikekäytöstä johtuen vain harvoissa kohdissa ennallaan, parhaiten on pysyttänyt ilmeensä porttikäytävästä eteisaulaksi v. 1833 muutettu interiööri.

Ulkoasun yhtenäistämiseksi voitaisiin päärakennuksen ylempien kerrosten ikkunajako palauttaa takaisin 1830-luvun asuunsa. Harkittava olisi myös ensimmäisen kerroksen kohdalla mahdollista kulmaovien avaamista, ikkunoiden pienentämistä ja sivusiivessä alimpien aukkojen umpeen muuraamista. Näissä töissä voitaisiin turvautua melko runsaaseen dokumenttimateriaaliin. Sisätiloissa lähtökohdaksi sopinee entistämistratkaisuun päädyttäessä sama 1830-luvun asu kuin ulkopuolisissa rakenteissa. Erityisen sopiva kohde olisi talon toisen kerroksen kadunpuoleinen osa, jossa huoneiden koko ja yksityiskohdat olisivat varsin vähin toimenpitein palautettavissa empireaikaisiksi.

Nykyinen Keskusrikospoliisin rakennus Sofiankatu 4 on säilynyt verrattain hyvin sekä sisältä että ulkoa 1910- ja 1920-luvun aikaisessa asussaan. Varsinaista entistämistä kaipaavia kohteita rakennuksessa ei kuitenkaan ole. Rakennuksen fasadit olisi säilytettävä sellaisenaan, mahdollisesti voitaisiin tutkia seinäpintojen alkuperäisen sävytyksen suhdetta ympäristön senaikaiseen väritykseen ja löytää näin ohje talon nykyään melko ongelmallisen pinnoituksen kunnostamiseksi. Rakennuksen sisätiloissa voitaisiin tyytyä säilyttämään niiden yksityiskohdat. Kokonaisuutena tulisi kuitenkin pysyttää ainakin talon valokattoiset tilat Poliisin pylväshalli ja Stockmannin entinen rautatavarahalli. Näiden alkuperäisasun palautus voitaisiin hoitaa tavanomaisena pintakorjauksena.

BROFELDTIN KIINTEISTÖ

Brofeldtin kiinteistö Helsingin Vanhassa kaupunginosassa.

BRUFELDTIN KIIINTEISTÖ

KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 31 RHINOCEROS - SARVIKUONO, TONTTI 13
POHJOISESPLANADI 15 - SOFIANKATU 2

TONTTI

Käytännön toimet J. A. Ehrenströmin uuden asemakaavan soveltamisessa ulotuivat Rhinoceros-korttelin itäpuoliskon alueelle vasta vuonna 1825. Silloin muodostettiin korttelin kaakkoiskulmaan tonttijaon mukaisesti täysin uusi alue kappaleesta entisen Södra Strandgatanin katulinjaa sekä osasta kadun etelä- ja pohjoispuolisia vanhoja tontteja. Mittaustoimituksen aikana näistä eteläinen kuului porvari Carl Rosenströmin perillisille ja pohjoinen maaherra Gustaf Hjärnelle. Uuden noin 40,5 x 24 metrin suuruisen tontin lunasti samana vuonna 1825 itselleen kauppias Petter Ulrik Brofeldt. Hän oli syntynyt Hollolassa ja muuttanut jo v. 1812 Hämeenlinnasta Helsinkiin. Tontin koko on sen jälkeen säilynyt muuttumattomana. Nykyisin alue on kuitenkin yhdistettynä korttelin muiden kaupungin omistuksessa olevien tonttien kanssa yhdeksi suurontiksi.

RAKENNUKSET

Todennäköisesti 1820-luvun lopulla kauppias Petter Ulrik Brofeldt alkoi rakennuttaa tontilleen kaksikerroksista, satulakattoista kivitaloa. Työ lienee ollut jo melko pitkällä tai kenties valmieskin v. 1830. Tämä vuosi ilmoitetaan myös palovakuutusasiakirjoissa Brofeldtin kivitalon valmistusvuodeksi, mutta vakuutuksissa kuvatus tontin päärakennuksen kerrosluku on sitä vastoin aina kolme. Valtionarkistossa säilytetään kuitenkin piirustusta¹, jonka otsikkotekstin perusteella ristiriitaiset tiedot kerrosluvusta voidaan selittää. Talo lienee todella valmistunut kaksikerroksisena ja valmistusvuotena on pidettävä palovakuutusten ilmoittamaa vuotta 1830. Kolmea kerrosta talossa tällöin tuskin oli, koska korotussuunnitelmakein on hyväksytty vasta 12.3.1831. Mahdollisesti kiinteistön omistajan

1. Piirustuksen otsikkona on teksti "Project till förändring af Herr Handelsmannen P: U: Brofeldts Stenhus Byggnad att i stället för tvänne Wåningar få uppföra den till Tränne Wåningars höjd."

Petter Brofeldtin kuolema samana vuonna viivästytti korotussuunnitelman toteuttamista. Muutostyö oli kuitenkin suhteellisen pieni ja se on saattanut valmistua jo vuoden 1831 kuluessa, ilmeisesti viimeistään vuonna 1832.

Uusi asuinrakennus oli suorakaiteen muotoinen, kooltaan noin 23,6 x 13,5 metriä ja ulottui tontin koko leveydelle sen eteläpäässä. Talon suunnittelija on tuntematon, mutta on esitetty, että piirustukset olisi laatinut Jean Wik.

Vuoteen 1835 mennessä Brofeldtin tontin itälaitaan nykyisen Sofiankadun varrelle valmistui yksikerroksinen, kivinen sivurakennus, jonka koko oli 13 x 6,5 metriä. Talon kattomuodosta ei ole tietoja. Myös rakennuksen suunnittelija on tuntematon. Vuonna 1834 tontin länsi- ja pohjoislaidalle oli valmistunut tuntemattoman suunnittelijan piirustusten mukaan kaksi kivistä piharakennusta:

Piharakennus tontin pohjoissivulla

koko 20 x 6,8 m
kerrosluku 1
kattomuoto pulpettikatto

Piharakennus tontin länsisivulla

koko 15,6 x 5,9 m
kerrosluku 2, ulottui puoliväliin pohjoisen piharakennuksen päälle
kattomuoto pulpettikatto

Vuoteen 1859 mennessä läntinen piharakennus liitettiin päärakennukseen pienellä, yksikerroksisella makasiinirakennuksella, jossa oli myös oma kellarri. Kooltaan makasiini oli vain 3,2 x 2,8 metrin suuruinen. Sen suunnittelija on tuntematon, katto lienee ollut pulpettimallinen. Vuonna 1863 kiinteistön silloinen omistaja kauppias Vasili Korolev teetti rakennuksissa seuraavat muutostyöt:

Pihan itäreunan yksikerroksinen sivurakennus purettiin ja tilalle rakennettiin kaksikerroksinen 26,5 x 5,9 - 8,8 metrin kokoinen kivirakennus. Purkamistyön aikana hävisi myös aikaisemman sivurakennuksen pihaseinälle vuoteen 1859 mennessä ilmestynyt, neljän arkadikaaren varaan rakennettu kivinen luhtiulkonema. Sen koko oli 14,7 x 3 m ja sitä käytettiin tallina ja puuvajana.

Pihan länsisivun pieni makasiinirakennus korotettiin kolmikerroksiseksi.

Vuoden 1863 muutostöiden suunnittelija oli Carl Theodor Mellgrén. Mahdollisesti samaan aikaan ja saman arkkitehdin piirustusten mukaan myös kiinteistön pohjoinen piharakennus korotettiin kaksikerroksiseksi sekä leven-

nettiin ja lyhennettiin mittoihin 18,8 x 6,5 - 8,2 metriä.

TÄRKEIMMÄT MYÖHEMMÄT MUUTOKSET KIINTEISTÖSSÄ

Päärakennuksen torifasadin ensimmäisen kerroksen ikkunoiden laajennus alas päin 1874, piirtänyt F. Priganoff

Päärakennuksen katufasadit uusrenessanssiasuisiksi, uusi pääportaikko ulkonemaan talon pihaseinustalle, uusi eteisaula torijulkisivun keskiakselille 1895, Theodor Höijer

Pihan länsisivun entisen makasiinirakennuksen, läntisen, pohjoisen ja itäisen piharakennuksen purkaminen, uuden kolmi-, pihan puolelta nelikerroksisen rakennuksen rakentaminen Sofiakadun varrelle päärakennuksen siiveksi, päärakennuksen portaikkoulkoneman ja pihaseinän purkaminen ja uuden pihaseinän rakentaminen entistä hieman etelämmäksi, uuden yksikerroksisen pankkisalin rakentaminen pihalle ja osittain päärakennuksen sisään, laaja sisäkorjaus päärakennuksessa

1912-1914, Emil Fabritius¹

Päärakennuksen torisiiven ullakon luoteisosa asuintiloiksi
1914, Emil Fabritius

Päärakennuksen katonharjalle umpinainen rintanoja, kattolappeeseen ullakokolunetit
1912, Emil Fabritius, toteutus vv. 1914-1923 välillä

Pankkisalin pidennys pohjoiseen, uusi hissi
1918, Jarl Eklund

Pihan länsisivulle kapea käytävä- ja WC-rakennus
1923, Runar Finnilä Arkitekturbyrå

Pankkisalin laajennus itään Sofiakadun seinään saakka, johtokunnan huoneisto torisiiven toisen kerroksen kaakkoiskulmaan, portaikko pankkisalista toiseen kerrokseen
1924, Runar Finnilä Arkitekturbyrå

Käytäväsilta Brofeldtin kiinteistöstä Sofiakadun yli Kaupungintaloon
Ilm. 1931, Hels. kaup. Rak.vir. Talorak. osasto

Käytäväsilan purkaminen Brofeldtin kiinteistön ja Kaupungintalon väliltä
1965, Aarno Ruusuvuori

Brofeldtin kiinteistön saneeraus:

Pihan länsilaidan käytävärakennuksen ja Sofiakadun sivusiiven pihanpuolisen WC-ulkoneman purkaminen, kiinteistön sisätilojen rakentaminen uudelleen sydänmuureja lukuun ottamatta, pankkisalin, pääeteisen, johtokunnan huoneiston ja sen yhdysportaikon entisöiminen, muiden portaikkojen kunnostaminen, julkisivujen kadunpuoleisten alimpien ikkunoiden pienentäminen, fasadien ikkunajaon yhtenäistäminen, vesikaton madaltaminen, kiinteistön yhdistäminen Kaupungintaloon Sofiakadun alittavalla käytävällä

1970-1973, Aarno Ruusuvuori

1. Tämän muutoksen piirustuksissa on allekirjoitus "Jung & Fabritius".
Töiden arkkitehtuurisuunnittelusta huolehti kuitenkin yksin Emil Fabritius.

BROFELDTIN KIINTEISTÖN NYKYASU JA ENTISÖINTITARVE

Vuosien 1970-1973 saneerauksen yhteydessä Brofeldtin kiinteistön kaikki merkittävimmät 1910- ja 1920-luvulta säilyneet tilat entistettiin mahdollisimman lähelle alkuperäisasuaan. Muualla saneerausratkaisuksi muodostui tilojen rakentaminen kokonaan uudelleen. Teknisesti ja materiaalisesti nämä osat vastaavat täysin nykyaikaista rakentamistapaa, josta suunnittelun yksilöllisyys ja ratkaisujen laatutaso kuitenkin poikkeavat edukseen. Koska Brofeldtin kiinteistön säilytettyjen tilojen ja ulkoasun ominaisilme on melko tarkoin onnistuttu palauttamaan, voidaan entisöintitarve näissä rakennuksissa katsoa täytetyksi.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET.

Helsingin kaupunginarkisto, Helsinki.

Berndt Aminoffin arkisto.

Kansiot, "Tontteja koskevia merkintöjä" vv. 1750-1825.

Tonttikortisto omistajia koskevina tietoinen vv. 1750-1830.

Maistraatin arkisto.

Charta Öfver Helsingfors Stad Med Dess Närmesta Belägenhet. Afmätt År 1763 af A:E: Gete. Valokuva.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 26 - Sofiankatu 6 koskevat rakennuspiirustukset.

Kiinteistöä Pohjoisesplanadi 15 - Sofiankatu 2 koskevat rakennuspiirustukset.

Kiinteistöä Sofiankatu 4 koskevat rakennuspiirustukset.

Kiinteistöä Unioninkatu 27 - Aleksanterinkatu 28 koskevat rakennuspiirustukset.

Maistraatin allegaatit v. 1761.

Sunn, Pehr Hansson, 1761. Förteckning över den egendom undertecknad förlorat vid eldswådan 10.9.

Raastuvanoikeuden arkisto.

Lainhuudatusasiain pöytäkirjat vv. 1771-1825.

Raastuvanoikeuden pöytäkirjat 27.6.1763.

Tilastotoimen arkisto.

Kiinteistökortisto.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 26 - Sofiankatu 6 koskevat tiedot.

Kiinteistöä Pohjoisesplanadi 15 - Sofiankatu 2 koskevat tiedot.

Kiinteistöä Sofiankatu 4 koskevat tiedot.

Kiinteistöä Unioninkatu 27 - Aleksanterinkatu 28 koskevat tiedot.

Helsingin kaupungin kiinteistöviraston kaupunkimittausosaston arkisto, Helsinki.

I kaupunginosan kortteli 31:n tonttijaon kantakartta.

Helsingin kaupungin museo, Helsinki.

Le Moine, W[ilhelm], s.a. Helsingin keskusta Ullanlinnan mäeltä nähtynä. Väritetty tuššipiirustus.

Schwertschkoff, [Wladimir], s.a. Panorama d'Helsingfors. *Панорама Гельсингфорса.* Panorama af Helsingfors. Lit. Tulew. Lit. par Ciu. Värilitografia.

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto, Helsinki.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 26 - Sofiankatu 6 esittävät valokuvat.

Kiinteistöä Pohjoisesplanadi 15 - Sofiankatu 2 esittävät valokuvat.

Kiinteistöä Sofiankatu 4 esittävät valokuvat.

Kiinteistöä Unioninkatu 27 - Aleksanterinkatu 28 esittävät valokuvat.

Maistraatin arkisto. Helsinki.

Rakennuspiirustusarkisto.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 26 - Sofiankatu 6 koskevat rakennuspiirustukset.

Kiinteistöä Pohjoisesplanadi 15 - Sofiankatu 2 koskevat rakennuspiirustukset.

Kiinteistöä Sofiankatu 4 koskevat rakennuspiirustukset.

Kiinteistöä Unioninkatu 27 - Aleksanterinkatu 28 koskevat rakennuspiirustukset.

Rakennushallituksen arkisto, Helsinki.

Vanhempien piirustusten arkisto.

Engel, C.L., [1831]. *Проект съ Украшеиъ Фасадовъ Старыхъ Строеиъ на юж-ной стороны большой площади въ городъ Тельсинсфорскъ.* Väritetty tuššipiirustus.

Oy Stockmann Ab:n museo, Helsinki.

Guvernörens i Nylands län utslag med anledning af handelsfirman G.F. Stockmann Aktiebolags härstädes gjorde ansökan om tillstånd till tillbyggnad å tomten N:o 5 vid Unionsgatan i kvarteret N:o 31 af Helsingfors stad: gifvet i Helsingfors å landskansliet den 8. November 1911.

Valtionarkisto, Helsinki.

Senaatin Talousosaston AD-aktikartasto.

Project till förändring af Herr Handelsmannen P:U: Brofeldts Stenhus Byggnad att i stället för tvänne Wåningar få uppföra den till Tränne Wåningars höjd. [Ei allekirj., hyväksytty 12.3. 1831]. Tuššipiirustus.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

Lakkautettujen ainaispalovakuutusten asiakirjat vv. 1834-1914:

Kiselevin kiinteistö

n:o 967 v. 1834

n:o 6400 v. 1866

n:o 8575 v. 1875

Sunnin kiinteistö

n:o 174 v. 1834

n:o 10674 v. 1879

n:o 30285 v. 1911

Brofeldtin kiinteistö

n:o 1554 v. 1837

n:o 4124 v. 1859

n:o 7120 v. 1869

n:o 16741 v. 1891

n:o 33026 v. 1914.

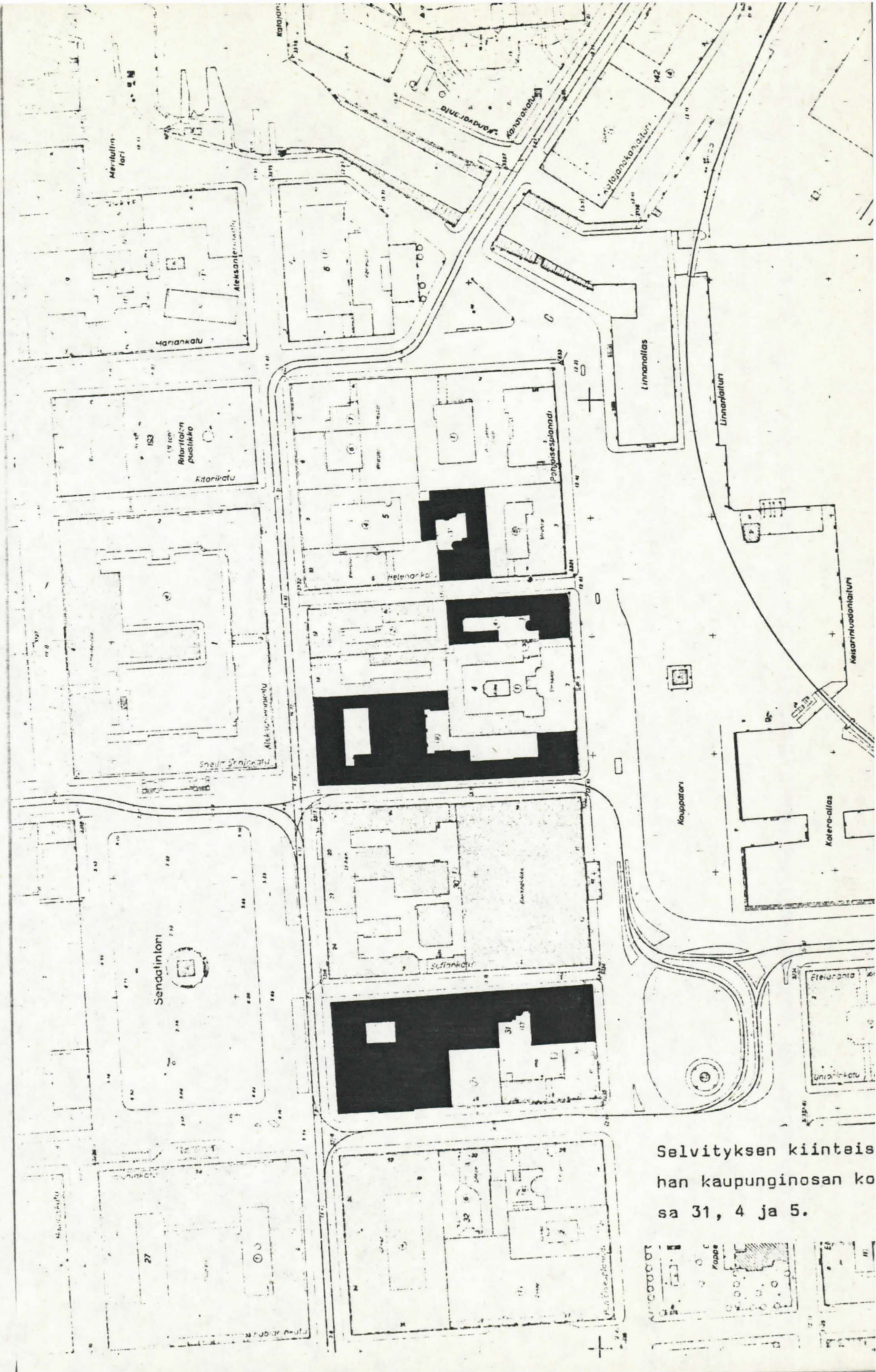
PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Damstén, Birger, 1961. Stockmann sadan vuoden aikana. Suomentanut Panu Toivonen. Helsinki.

- Fabritius, E., Brunila, B., 1914. Ombyggnaden av Nylands Aktiebanks hus i Helsingfors. Arkitekten n:o 1. 1914. Helsingfors.
- Hackman, Oskar, 1923. Sockerbruket under perioden 1806-1859. Tölö Sockerbruks historia. Helsingfors.
- Hornborg, Eirik, 1950. Helsingin kaupungin historia. II osa. Ajanjakso 1721-1809. Helsinki.
- Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta. N:o 24, vuosi 1911. Julkaisija Helsingin kaupungin Tilastokonttori. Helsinki 1916.
- Kovero, Martti, 1946-1955. Suomen sokeriteollisuuden historia I-II. Helsinki.
- Nordmann, P., 1906. H. Forsii akademiska afhandling om Helsingfors, senare delen af år 1757. Bidrag till Helsingfors stads historia II. Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland LXXII. Helsingfors.
- Urbans, Runar, 1968. Sockret i Finland 1500-1917. Helsingfors.
- Wickberg, Nils Erik, 1973. Carl Ludvig Engel. Suomentanut Eila Pajastie. Helsinki.

MONISTEET

- S[ario], O., [1974]. Rahatoimen ja sen rakennusten historiikka. Helsinki.

Selvityksen kiinteis-
han kaupunginosan ko-
sa 31, 4 ja 5.

SEDERHOLMIN KIINTEISTÖ

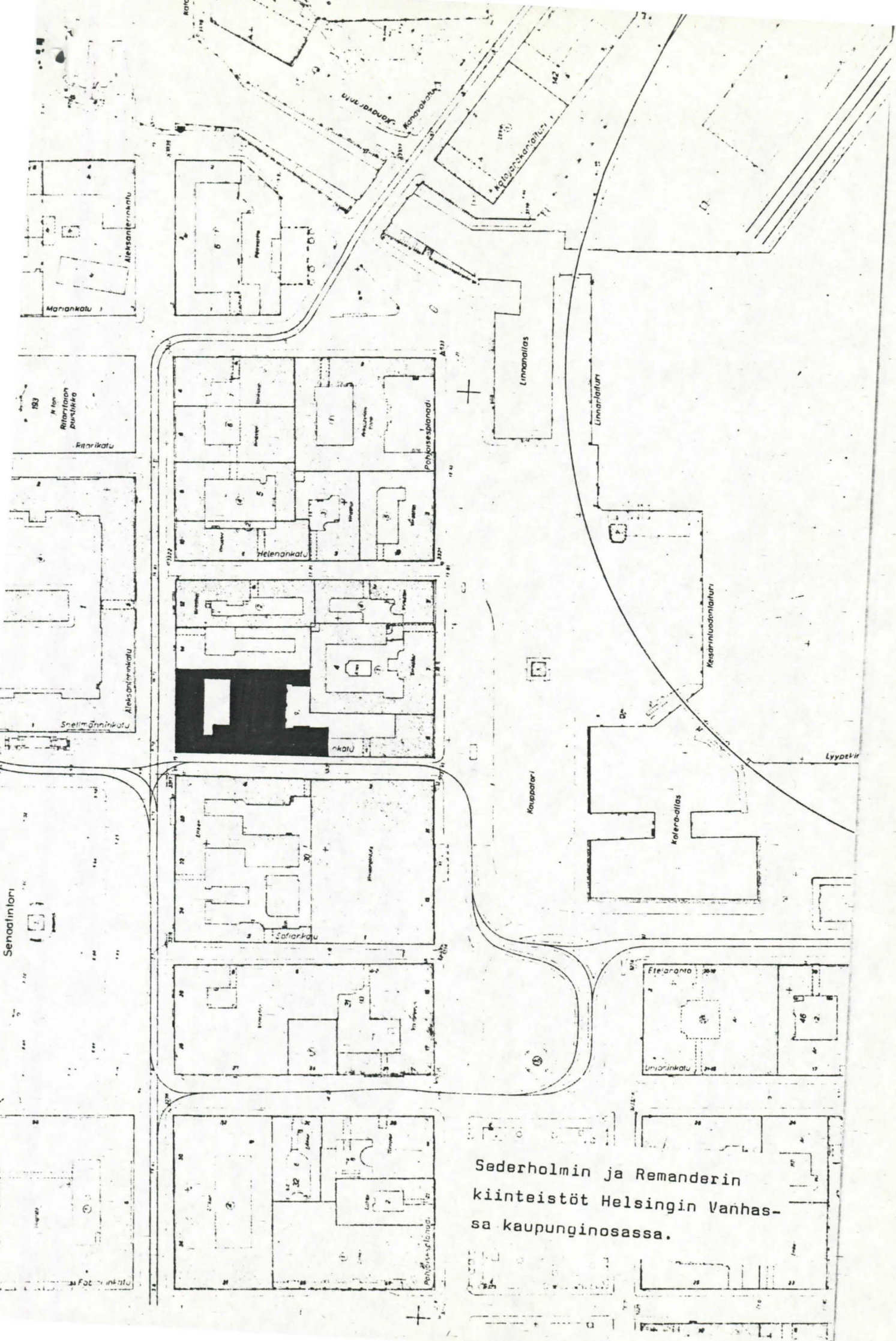
KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 4 ELEFANTEN - ELEFANTTI, TONTTI 9
ALEKSANTERINKATU 18 - KATARIINANKATU 3

REMANDERIN KIINTEISTÖ

KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 4 ELEFANTEN - ELEFANTTI, TONTTI 9
ALEKSANTERINKATU 16

RAKENNUSHISTORIAN PÄÄPIIRTEET, NYKYASU JA ENTISÖINTITARVE

Veikko Pakkanen 1975

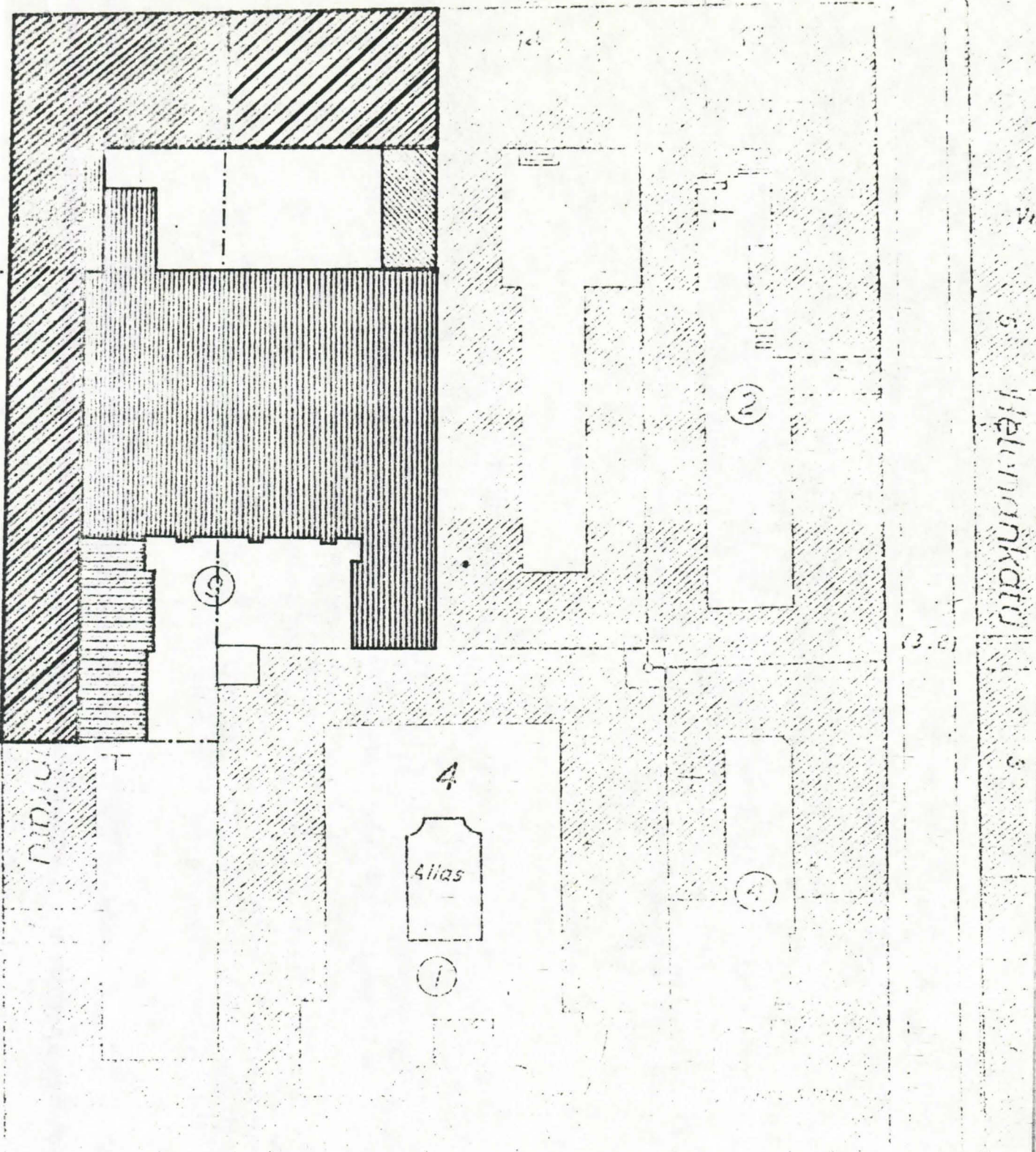

Sederholm ja Remanderin
kiinteistöt Helsingin Vanhas-
sa kaupunginosassa.

Sederholmin
kiinteistö

Remanderin
kiinteistö

3322

Sederholmin ja Remanderin
kiinteistön rakennuskannan
ikä.

rakennettu vv.
1756-1761

rakennettu v. 1761, rak.
uudestaan vv. 1959-1962

rakennettu v. 1814, rak.
uudestaan vv. 1959-1962

rakennettu v. 1892, rak.
uudestaan vv. 1959-1962

rakennettu vv. 1923-1925

rakennettu vv. 1959-1962

SISÄLLYS

Sederholmin kiinteistö

Kiinteistön varhaisvaiheet 1700-luvulla	1
Vuosien 1801 ja 1808 tulipalot kiinteistön kehityksessä	1
Tonttijaon muutos v. 1814, uudet piharakennukset	2
Vuoden 1866 muutostyöt	2
Katariinankadun sivurakennuksen laajennustyö	2
Svenska gårdenin rakentaminen	3
Kiinteistön saneeraus vv. 1959-1962	4
Sederholmin kiinteistön nykyasu ja entisöintitarve	5
Lähteet ja kirjallisuus	6

Remanderin kiinteistö

Kiinteistön varhaisvaiheet vv. 1814-1827	8
Myöhemmät muutokset ja uudisrakennukset vuoteen 1885	8
Svenska gårdenin rakentaminen yhdistetyille Remanderin ja Sederholmin tonteille	9
Remanderin kiinteistön saneeraus vv. 1959-1962	10
Remanderin kiinteistön nykyasu ja entisöintitarve	11
Lähteet ja kirjallisuus	12

SEDERHOLMIN KIIINTEISTÖ

SEDERHOLMIN KIINTEISTÖN RAKENNUSHISTORIAN PÄÄPIIRTEET

Talo Aleksanterinkatu 18 - Katariinankatu 3 rakennettiin vv. 1756-1757. Siinä oli alkuaankin sivusiipi Katariinankadun puolella. Talo oli valmistuessaan kaksikerroksinen ja sen mansardikaton pohjoisessa alalappeessa oli kaksi kullakkoikkunaa. Talon rakennutti helsinkiläinen tukkukauppias, sittemmin kauppaneuvos Johan Sederholm vuodesta 1752 omistamalleen¹ tontille. Mahdollisesti rakennuksen piirustukset laati rakennusmestari Samuel Berner. Tontin eteläosassa oli lisäksi suuri, kaksikerroksinen ja mansardikattoinen, puusta rakennettu talo sekä useita muita puurakenteisia talous- ja ulkorakennuksia. Vuonna 1761 kaksikerroksinen puurakennus kuitenkin tuhoutui tulipalossa. Saman vuoden kuluessa tontin länsisivulle valmistui uusi kivirakennus, jossa myös oli kaksi kerrosta ja taitekatto. Tämä talo oli mahdollisesti Johan Christoffer Hillertin suunnittelema ja tarkoitettu sekä asuin- että varastokäyttöön. Se vaurioitui pahoin tulipalossa v. 1801, mutta rakennettiin uudelleen vuonna 1806. Korjauksessa talon kerrosluku ja todennäköisesti myös kattomuoto säilyivät ennallaan. Työn suunnittelija on tuntematon. Katariinankadun kivitalon jatkeena oli suuri kaksikerroksinen, mansardikattoinen rakennus, joka ulottui puoleksi myös Södra Strandgatanin² varrelle tontin lounaiskulmassa. Talo oli hirsi-rakenteinen ja se lienee pystytetty jo 1700-luvulla vuoden 1761 palossa tuhoutuneen rakennuksen paikalle. Piha-alueella oli vielä v. 1802 rakennettu yksikerroksinen, puinen talousrakennus.

Vuonna 1808 alueella raivosi jälleen kerran tulipalo. Kaikki Sederholmin tontin puurakennukset tuhoutuivat ja palo aiheutti myös kivirakennuksille tuntuvia vahinkoja. Molempien talojen idänpuoleiset ikkunat särkyivät, niiden puitteet ja karmit samoin kuin kaikki muutkin julkisivun puurakenteet hiiltyivät ja fasadien rappaus putosi paikoitellen alas seiniltä. Kuumuus tuhosi lisäksi neljä kipsikattoa kiinteistön päärakennuksen itäpäädyssä. Palon jälkeen Katariinankadun kivinen sivurakennus lienee korjattu ulkopuolelta asuun, missä se esiintyi vielä 1850-luvun lopulla. Vesikatto madallettiin joko pulpettimalliseksi tai hyvin loivaksi satulakattoksi ja katufasadin toisen kerroksen ikkunat ympäröitiin viidellä suu-

1. Ennen vuotta 1752 tontti oli ollut puoleksi Sederholmin kauppakumppanin Nils Burtz Larssonin omaisuutta. Burtz ja Sederholm olivat saaneet tontin haltuunsa aluevaihdossa sen edellisen omistajan Julius Sundin perillisiltä vuonna 1750.

2. Katu ei ole nykyisin olemassa. 1810-luvulle saakka se oli korttelin etelärajana.

Vuonna 1814 Sederholmin tontti pieneni noin neljänneksellä, kun sen etelä päästä erotettiin kaistale laajennetun korttelin lounaiskulmaan muodostettavaa uutta tonttia varten. Tästä lähtien kiinteistön eteläraja sivusi poikkikadun kivirakennuksen eteläpäättä. Vuonna 1837 tontille valmistui kaksi uutta piharakennusta. Ne olivat molemmat tiilisiä ja korvasivat pihan itäsivulle vuoden 1808 palon jälkeen pystytetyt kaksi pientä puurakennusta. Toinen uusista kivitaloista oli yksikerroksinen ja ulottui L-muotoisena tontin etelä- ja itäsivulle. Toinen, kaksikerroksinen talo oli rakennettu pihan itälaitaan eteläisemmän parinsa suoraksi jatkoksi. Rakennukset lienevät kumpikin saman, toistaiseksi tuntemattoman suunnittelijan käsialaa.

Vuonna 1862 Sederholmin kiinteistön pihalla ilmoitetaan olleen pieni, säleaidalla ympäröity puutarha.

Sederholmin kiinteistö siirtyi v. 1865 arkkitehti Constantin Kiseleffin haltuun. Seuraavana vuonna rakennuksissa suoritettiin omistajan ilmeisesti itse laatimien piirustusten mukaan huomattavia muutostöitä. Nämä vaikuttivat erityisesti kiinteistön katujulkisivujen ulkonäköön. Päärakennuksen pihanpuoleiselle ulkoseinälle lisättiin sen itäpäästä U-muotoisesti ulkoneva tiilirakenteinen eteinen, jossa oli uusi lisäportaikko talon kellarin. Kadun puolella päärakennuksen pohjoiseen fasadiin avattiin entisen yhden lisäksi kolme uutta ovea ja molempien kerrosten kaikkia ikkunoita laajennettiin alaspäin. Samoin tehtiin talon poikkikadun puoleisessa fasadissa, johon myöskin avattiin kaksi uutta oviaukkoa aikaisemman yhden oven lisäksi. Tällä sivulla kaksi toisen kerroksen ikkunaa peitettiin rapatuilla suorakaidemedaljongeilla. Talon kummankin julkisivun toisen kerroksen katuikkunoiden¹ eteen kiinnitettiin sitä paitsi ohuet puurakenteiset balusterikaiteet. Poikkikadun sivurakennuksessa suoritettiin niin ikään näkyviä fasadimuutoksia. Talon porttikäytävän paikkaa vaihdettiin siihen saakka suurten arkadikaarien ympäröimät ylemmät ikkunat muutettiin tavalliseen suorakaidemuotoon. Päärakennuksen pihanurkkaukseen oli vielä rakennettu kaksi suurta puukuistia. Korjauksen jälkeen Sederholmin kiinteistön tilojen liikekäyttö lisääntyi huomattavasti.

Vuonna 1892 Sederholmin kiinteistön Katariinankadun sivurakennuksessa suoritettiin huomattava laajennustyö kiinteistön silloisen omistajan kapteeninrouva Nadežda Fjodorovna Toppeliuksen toimeksiannosta. Rakennus levennettiin lähes koko pituudeltaan yhdellä huoneenmitalla eli kaksinkertai-

1. Ikkunoiden nykyinen T-mallinen puitejako lienee myös peräisin jo vuodelta 1866, koska se esiintyy tämän vuoden lokakuun piirustuksissa.

seksi entiseen verrattuna ja se korotettiin kauttaaltaan kolmikerroksiseksi. Levennystyön takia molemmat v. 1837 valmistuneet piharakennukset jouduttiin purkamaan pois. Korotetun rakennuksen sisätiloissa tehtiin myös suuria korjauksia. Katufasadi korjattiin ja muutettiin niin ikään täysin tällä kertaa uusrenessanssiasuiseksi. Korotus- ja levennyssuunnitelmat oli laatinut arkkitehti Karl August Wrede. Purettujen piharakennusten paikalle tontin kaakkoiskulmaan rakennettiin vuosien 1890-1892 välillä tiilistä pieni, yksikerroksinen käymälä. Sen suunnitelmien alkukirjoituksen on nimi Högdahl.

Vuonna 1923 Sederholmin tontti yhdistettiin Sisäasiainministeriön päätöksellä itäisen rajanaapurinsa Aleksanterinkatu 16:n alueeseen. Liitosanomuksen oli jättänyt molempien kiinteistöjen uusi omistaja Fastighetsaktiebolaget Royal¹, joka oli samanaikaisesti antanut arkkitehti Valter Jungille tehtäväksi laatia alueelle yhtenäinen uudisrakennussuunnitelma. Se valmistui saman vuoden 1923 kuluessa, ja sisälsi katujen kulmaan rakennettavan kuusikerroksisen liiketalon lisäksi suuren juhlasali- ja ravintolarakennuksen tontin piha-alueella. Ehdotuksen toteuttaminen edellytti molempien tonttien kaikkien vanhojen rakennusten purkamista. Tämä käynnistyi syksyllä 1923, kun ensimmäisessä vaiheessa toteutettavaa juhlasalitaloa ryhdyttiin rakentamaan. Sederholmin kiinteistön rakennuksista purettiin tällöin kaakkoiskulman pieni käymälätalo kokonaan. Samoin hävisi päärakennuksen eteläiseen pihaseinään v. 1866 lisätty tiilinen eteisulkonema. Suurin purkutyö kohdistui kuitenkin Katariinankadun kolmikerroksiseen sivurakennukseen, joka menetti noin 60 % tilavuudestaan, kun sen itäisen puoliskon pääosa purettiin rakennuksen pitkittäiseen sydänmuuriin saakka. Uusi sali rakennus valmistui v. 1925, ja siitä ulottui vanhalle Sederholmin tontille noin kolmannes sekä yksi talon nelikerroksisista portaikkosiivistä kokonaan. Tämä porrastorni oli rakennettu kiinni Katariinankadun sivurakennuksen pohjoispään pihaseinään. Töiden yhteydessä Sederholmin päärakennuksen sivusiiven mansardikattoa jatkettiin kolmikerroksisen sivurakennuksen päätyseinään asti ja kattolappeeseen avattiin kaksi uutta ullakkoikkunaa. Pihan puolelle päärakennuksen sivusiipeä myös levennettiin kolmen kerroksen korkuisella rakennusosalla, johon oli sijoitettu käytävätiloja. Lisäys aiheutti sivusiiven vesikaton muuttamisen pihan puolelta pulpettimuotoon. Muutoksen Katariinankadun sivurakennuksen katujulkisivuun aiheutti vielä tonttien pihatason alle rakennettu suuri varastokellari, jonka port

1. Vuonna 1920 yhtiö muutti nimensä Fastighetsaktiebolaget Svenska gården i Helsingforsiksi.

tiäukko ja ajoluiske sijoitettiin talon eteläpäähän.

Vuosina 1959-1962 Sederholmin kiinteistön Katariinankadun sivurakennuksessa ja juhlasalitalossa suoritettiin laajamittainen saneeraus. Työn toimeksiantajana oli Helsingin kaupunki, jonka omistukseen yhteenliitetyt kiinteistöt olivat siirtyneet v. 1949. Saneeraustyö ulottui paitsi tonteille Aleksanterinkatu 16-18 myös niihin etelässä rajoittuvaan kiinteistöön Pohjoisesplanadi 9, joka sekin oli jo pitkään kuulunut kaupungille. Tarkoituksena oli muodostaa kaikista kiinteistöistä yhtenäinen, teknisesti ajantasalla oleva virastokompleksi. Tämä tapahtui rakentamalla pääosa tonttien senaikaisesta rakennuskannasta sisältä kokonaan uudestaan. Säilyttämisen arvoisiksi katsottiin vanhemmissa rakennuksissa vain aniharvat yksityiskohdat. Jotkut laajemmat kohteet jäivät ennalleen ilmeisesti kustannussyistä tai teknisen kuntosensa ansiosta. Näitä olivat esim. kellariholvit ja ullakoiden kattorakenteet. Juhlasalitalon kohdalla saneerauksen sävy oli kuitenkin säilyttävä, rakennuksen useat tilat pyrittiin lisäksi ennallistamaan osittain tai kokonaan alkuperäiseen asuunsa. Poikkeavan ratkaisun vaikuttimena lienee ollut rakennuksen kauttaaltaan korkea arkkitehtoninen taso sekä sen lukuisat taiteelliset yksityiskohdat¹. Tilojen monumentaaliset mittasuhteet sopivat myös hyvin niiden tulevan käyttäjän Helsingin kaupunginvaltuuston tarkoituksiin. Saneerauksen pääsuunnittelijana oli arkkitehti Aarno Ruusuvuori.

Sederholmin vanha päärakennus jäi työn ulkopuolelle erikoislaatunsa vuoksi ja koska talon tulevaa käyttöä ei vielä ollut ratkaistu. Katariinankadun sivurakennuksen kaikki välipohjat sen sijaan vaihdettiin betonisiksi ja vanhat tiiliset väliseinät korvattiin kevytrakenteisilla ratkaisuilla. Taloon asennettiin myös hissi. Saneeraustyön päättyessä Sederholmin kiinteistön eteläisempi piha yhdistettiin siihen rajoittuvaan Pohjoisesplanadi 9:n pihaan teräsbetonisella ajorampilla.²

Tämän jälkeen Sederholmin kiinteistössä ei ole suoritettu merkittäviä muutoksia.

1. Näiden toteuttajina olivat mm. taiteilijat Carl Slotte ja Paavo Tynell sekä toiminimet P. Tirkkonen, Ab Stockmann Oy ja Taidetakomo Taito.
2. Saneerauksen alkaessa Sederholmin tontin eteläisen pihan etelänurkkauksesta purettiin sinne 1950-luvulla rakennettu matala kahden auton talli, jonka suunnittelija on tuntematon.

SEDERHOLMIN KIINTEISTÖN NYKYASU JA ENTISÖINTITARVE

Nykyisin Helsingistä on osoitettavissa kymmenkunta sellaista rakennusta, jotka ovat peräisin 1700-luvulta. Kaikkia niitä on kuitenkin myöhemmin muutettu, useita niin perusteellisesti, että alkuperäisyys on vain muutaman tilan tai holvin varassa. Rakennukset, joita on ajan mittaan toistuvasti uusittu jopa kantavilta osiltaan, ovat tavallisesti muuttuneet kokonaisuutena erittäin epäyhtenäisiksi. Erilliset tilat tai tilaryhmät ovat kuitenkin yleensä säilyneet eheinä jonkin tietyn aikakauden asussa. Tarve ja perusteet tällaisen osakokonaisuuden entistämiseen lieneekin tutkittava kustakin kohteesta käsin ja irrallaan rakennuksen ulkoisesta kehityshistoriasta.

Sederholmin kiinteistön päärakennuksen ulkoasu lienee kokonaisuutena ajoitettavissa lähinnä 1700-luvulle. Sisätiloiltaan talo on hyvin säilynyt, mutta sieltä on osoitettavissa vain muutamia sellaisia detaljeja, jotka ikänsä puolesta liittyvät julkisivujen yleisilmeeseen. Edellytykset sisäasun verrattain yhtenäiseen entistämiseen ovat kuitenkin hyvät, koska materiaalit, kiinteä sisustus ja tilajako ovat suhteellisen ehyt yhdistelmä talossa noin 1840-lukuun mennessä tehdyistä muutoksista. Ilmeeltään Sederholmin talon sisätilat olisivat verrattain vähin korjauksin ennallistettavissa empireasuiksi. Ulkoapäin tapahtuvassa ennallistamisessa lienee turvauduttava osittaiseen rekonstruointiin, mikäli fasadeita ei haluta jättää nykyiselleen. Nykytilanteeseen tyytyminen lienee kuitenkin varsin heikosti perusteltavissa, koska julkisivujen jotkut myöhäisimmät muutokset samalla pahimmin häiritsevät kokonaisuutta. Sederholmin kiinteistön Katarinankadun sivurakennus on nykyisin sisältä täysin moderni. Edellytykset tämänkin talon entisöinnille olivat olemassa, mutta ne menetettiin lopullisesti 1960-luvun suuren saneeraustyön myötä. Vain kellerikerros on edelleen entisellään talon pitkästä sydänmuurin länsipuolella. Holvirakenteet ovat ilmeisesti ainakin osittain peräisin 1700-luvulta.

Valter Jungin suunnittelema juhlasali- ja ravintolarakennus tontin keski-osassa entisöitiin tärkeimmiltä osiltaan vuosina 1959-1962. Ne tilat, joita ei saatettu alkuperäisasuunsa, uusittiin kantavia rakenteita lukuun ottamatta melko perusteellisesti. Vielä jäljellä olevia vanhoja, ennallistettavissa tai korjattavissa olevia detaljeja on pidettävä siksi vähäisinä, että niiden entisöimiseen ei tällä hetkellä liene aihetta.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Helsingin kaupunginarkisto, Helsinki.

Berndt Aminoffin arkisto.

Kansiot "Tontteja koskevia merkintöjä" vv. 1750-1825.

Tonttikortisto omistajia koskevina tietoinen vv. 1750-1825.

Maistraatin arkisto.

Charta Öfver Helsingforss Stad Med Dess Närmesta Belägenhet. Afmätt År 1763 af A: E: Gete. Valokuva.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 16-18 - Katariinankatu 3 koskevat rakennuspiirustukset.

Osakeyhtiö Aleksanterinkatu 16-18:n arkisto.

Omistusasiakirjat.

Tilastotoimen arkisto.

Kiinteistökartisto.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 16-18 - Katariinankatu 3 koskevat tiedot.

Helsingin kaupungin museo, Helsinki.

Le Moine, W [ilhelm], s.a. Helsingin keskusta Ullanlinnan mäeltä nähtynä. Väritetty tuššipiirustus.

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto, Helsinki.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 16-18 - Katariinankatu 3 esittävät valokuvat.

Maistraatin arkisto, Helsinki.

Rakennuspiirustusarkisto.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 16-18 - Katariinankatu 3 koskevat rakennuspiirustukset.

Rakennushallituksen arkisto, Helsinki.

Vanhempien piirustusten arkisto.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 16-18 - Katariinankatu 3 koskevat rakennuspiirustukset.

Valtionarkisto, Helsinki.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

Lakkautettujen ainaispalovakuutusten asiakirjat vv. 1835-1893:

Kiinteistö Aleksanterinkatu 18 - Katariinankatu 3:

n:o 4615	v. 1862
n:o 6545	v. 1867
n:o 9321	v. 1877
n:o 17882	v. 1893.

Kiinteistö Pohjoisesplanadi 9 - Katariinankatu 1:

n:o 1080 v. 1835.

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Cederholm, Arne, 1912. Johan Sederholms Hus. Helsingfors.

[rosterus], S[igurd], 1926. "Svenska gården" Helsingissä. Arkkitehti n:o 2, 1926. Helsinki.

Hornborg, Eirik, 1950. Helsingin kaupungin historia. II osa. Ajanjakso 1721-1809. Helsinki.

Möller, Sylvi, 1966. Johan Sederholmin talon vaiheita. Helsinki-seura, vuosikirja 1966. Helsingfors-samfundet Årsbok 1966. Helsinki.

Åbo Tidningar 2.9.1807, n:o 70.

REMANDERIN KIINTEISTÖ

KIINTEISTÖN RAKENNUSHISTORIAN PÄÄPIIRTEET

Osoitteessa Aleksanterinkatu 16 sijaitsee nykyisin pieni, kolmikerroksinen, katufasadiltaan hyvin vaatimaton kivitalo. Sen ulkoasussa huomio kiintyy erityisesti ikkunoihin, jotka katujulkisivun puolella ovat aivan seinän ulkopinnassa. Tämän alkuaan kaksikerroksisen talon rakennuttaja ja ensimmäinen omistaja oli helsinkiläinen kauppias Friedrich Remander. Talo valmistui v. 1814 ja se oli ensimmäinen Suomen sodan ja vuoden 1808 suuren Helsingin palon jälkeen kaupunkiin rakennettu kivitalo.

Rakennuksen suunnittelija on tuntematon. Tontin Friedrich Remander oli omistanut jo vuodesta 1801¹, mutta kaikki sillä sijainneet rakennukset olivat tuhoutuneet palossa yhtä tiilestä muurattua aittaa lukuun ottamatta². Ehjänä aitta säilyi vain holvatuilta osiltaan, mutta se lienee korjattu ja toiminut talouskäytössä 1820-luvulle saakka. Tällöin tontille valmistui vuosina 1825 ja 1829 kaksi tiilistä, kaksikerroksista piharakennusta ja näiden lisäksi pihan lounaissivulle v. 1827 hirrestä ja laudasta tehty yksikerroksinen rakennus. Mahdollisesti palosta säästyneet vanhan aitan osat joutuivat toisen uuden piharakennuksen sisälle. Kaikkien näiden rakennusten suunnittelijat ovat tuntemattomia.

Päärakennuksen pihasivulle lisättiin v. 1864 Frans Caloniuksen suunnitelmien mukaan U-muotoinen porrastorni. Se oli kaksiosainen siten, että varsinaisen pääportaikon ulkosivulla kiersi toinen täysin erillinen portaikko talon ensimmäiseen kerrokseen. Samana vuonna 1864 pohjoisempi piharakennus liitettiin päärakennukseen yksikerroksisella yhdysosalla. Vuonna 1873 siihen saakka kaksikerroksinen päärakennus ja molemmat tontin itäisivun piharakennukset korotettiin kolmikerroksisiksi³. Myös porrastornia korotettiin samoin kerroksella. Päärakennuksessa tehtiin edelleen joitakin väliseinämuutoksia ja sen kadunpuoleiset ensimmäisen kerroksen ikkunat muutettiin puitejaoltaan I-mallisiksi. Lisäksi tontin puinen piharakennus purettiin ja sen tilalle valmistui samaan aikaan v. 1873 entisen kokoinen, kaksikerroksinen tiilirakennus. Sen itäseinällä oli toisessa kerroksessa pitkä puurakenteinen luhtikäytävä. Seuraavana vuonna tämän rakennuksen pohjoispäättyyn lisättiin vielä kaarevaseinäinen, kaksikerroksinen vaunuvaja. Vuonna 1874 rakennettiin tontin etelälaitaan tiilestä pie-

1. Remander oli tällöin saanut kiinteistön haltuunsa kauppias Samuel Törner Davidssonilta maksamalla tämän velat.

2. Aitta oli yksikerroksinen, mansardikattoinen ja kooltaan 12,7 x 4,7 m:n suuruinen. Se oli valmistunut v. 1786.

3. Kaakkoinen piharakennus jäi kuitenkin osittain kaksikerroksiseksi.

ni, yksikerroksinen halkovarasto. Tämä työ päätti Remanderin kiinteistön ulkonäköön merkittävästi vaikuttaneen rakennusmuutosten sarjan. Vuosien 1864-1874 muutosten suunnittelijat ovat toistaiseksi tuntemattomia.

Vuosina 1884 ja 1885 päärakennuksen molempiin päihin avattiin uudet katu-
ovet aiemmin suljetun yhden oven tilalle. Ovipiirustukset laativat Odert
Sebastian Gripenberg ja arkkitehtitoimisto Rancken & Saurén.

Remanderin kiinteistön siirtyminen v. 1918 Fastighetsaktiebolaget Royalin
haltuun oli alkuna rakennusten historian siihen asti suurimmalle muutos-
työlle. Yhtiö oli hankkinut samana vuonna omistukseensa myös viereisen Se-
derholmin kiinteistön ja sen tarkoituksena oli rakennuttaa yhdistetyille
tonteille suuri, kuusikerroksinen liiketalo siihen liittyvine ravintola-
ja juhlasalisiipineen. Tämä edellytti tonttien kaikkien vanhojen rakennus-
ten purkamista pois uudistalojen tieltä. Liike- ja kokouskiinteistön suun-
nitelmat laati Valter Jung vuonna 1923. Kaksiosaisesta projektista oli
tarkoitus toteuttaa ensin tonttien piha-alueelle rakennettava juhlasali-
ja ravintolatalo, jossa oli neljä maanpäällistä kerrosta. Rakennustyöt
aloitettiin jo syksyllä 1923 heti, kun Sisäasiainministeriö oli hyväk-
synyt yhtiön anomuksen Remanderin ja Sederholmin kiinteistöjen tonttien
yhdistämiseksi toisiinsa. Urakoitsijana toimi ruotsalainen rakennusliike
Skånska Cementgjuteriet. Työn alkaessa kaikki Remanderin kiinteistön piha-
rakennukset ja päärakennuksen porrastorni purettiin ja molempien kiinteis-
töjen pihamaat avattiin niiden alle rakennettavaa suurta varastokellaria
varten. Sen tilat liitettiin suoraan yhteyteen kiinteistöjen katurakennus-
ten vanhojen kellarien kanssa. Uusissa tiloissa oli mahdollista liikennöi-
dä kuorma-autoilla. Kellarikerroksen rakenteet olivat enimmältä osaltaan
teräsbetonia. Rakennustyön yhteydessä myös vanhojen talojen ja naapurira-
kennusten perustukset vahvistettiin.

Maanpäälliset kerrokset rakennettiin laatutasoltaan täysin tilojen käyttö-
tarkoituksen mukaisesti. Pyrkimys ensiluokkaisten suuren yleisön kokoontu-
mistilojen luomiseen ilmeni erityisesti rakenteiden viimeistelyssä ja huo-
neistojen varta vasten suunnitellussa sisustuksessa. Yksityiskohtien tote-
uttajina toimivat useat eri alojen taiteilijat ja taideteollisuusyritykset.
Rakennuksen koristemaalaustyöt teki Carl Slotte apulaisineen ja portaikko-
jen takorautakaiteet valmisti toiminimi P. Tirkkonen. Eteishallin ja suu-
ren juhlasalin huonekalut tehtiin Ab Stockmann Oy:n Keravan puusepänteht-
aalla. Talon yleisötilojen kaikki valaisimet suunnitteli Paavo Tynell ja
ne valmistettiin taidetakomo Taiton työpajassa. Koko rakennus valmistui
helmikuussa v. 1925. Juhlasalia alettiin pian yleisesti kutsua nimellä "Vi-

ta salen"¹. Siinä oli uutuudeltaan 624 permantopaikkaa.

Vielä v. 1926 kiinteistön omistajalla oli täysi tarkoitus jatkaa projektin toteuttamista. Rahoitusvaikeudet aikaansaivat kuitenkin ennen pitkää sen, että suunnitelman varsinaisesta pääosasta oli kokonaan luovuttava. Juhlasalirakennuksen toisen kerroksen ruokasalitiloissa aloitti v. 1925 toimintansa ravintola "Victoria". Myös sen sisustus oli laetutasoa ja yksityiskohdat huolella harkitut. Ravintolan kalustus oli kokonaan tummasävyistä, tyyliteltyä englantilaista varhaisrokokoota. Valaisimet oli suunnitellut Paavo Tynell ja ne oli valmistettu himmeästä lasista ja messingistä.

Remanderin vanhan päärakennuksen puretun portaikon oli korvannut uuden juhlasalitalon koilliskulmaan liittyvä portaikkosiipi. Juhlasalitalon rakentamisen yhteydessä Remanderin ja Sederholmin vanhojen katurakennusten kaakeliuunit purettiin ja talot muutettiin keskuslämmitteisiksi.

Vuonna 1949 Remanderin ja Sederholmin yhdistetty kiinteistö siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen. Pihan juhlasalitalo ja Remanderin vanha päärakennus korjattiin vuonna 1950 Poliisilaitoksen rekisteritoimiston ja Liikkuvan poliisin käyttöön. Nämä muutostyöt suunnitteli Lasse Björk. Vuonna 1959 kaupunki aloitti Remanderin päärakennuksessa ja salitalossa laajamittaisen saneeraustyön, jonka piiriin kuuluivat myös suurehko rakennus Katariinankatu 3:ssa sekä kiinteistö Pohjoisesplanadi 9 kokonaisuudessaan. Remanderin vanhan päärakennuksen alueella saneeraus merkitsi talon täydellistä sisäistä uusimista kellaria ja ullakon puurakenteita lukuun ottamatta. Uudemmassa juhlasalirakennuksessa oli määrä tehdä uusimis- ja korjaustöiden lisäksi myös laajahko salitilojen entistämistyö. Saneerausprojektin pääsuunnittelijana oli Aarno Ruusuvuori ja työt toteutettiin vuosina 1959-1962. Remanderin vanhan päärakennuksen välipohjat ja useimmat seinärakenteet purettiin ja niiden tilalle valettiin uusi teräsbetoni konstruktio. Sitä jäi tukemaan rakennuksen pitkittäinen sydänmuuri, kaikki muut väliseinät korvattiin uusilla kevytrakennerratkaisuilla. Kaikki kolme kerrosta sisustettiin keskikäytävätyyppisiksi virastotiloiksi. Juhlasalirakennuksen koillinen portaikkosiipi purettiin² kokonaan pois ja sen paikalle rakennettiin uusi nelikerroksinen, nauhaikkunainen toimistosipi. Sen pohjoispäähän sijoitettiin pieni portaikko, joka palvelee myös vanhaa päärakennusta.

1. Nimitys lienee aiheutunut salin seinien ja palkkikatton värisävystä. Kokonaisuutena juhlasalitalo tunnettiin nimellä "Svenska gården".
2. Purettuihin rakenteisiin kuului myös tontin eteläiselle pihalle vastapäisen lähetystökiinteistön luoteiseen nurkkasyvennykseen rakennettu pieni yhden auton talli. Sen piirustukset oli laadittu v. 1952 Helsingin kaupungin Rakennusviraston Talorakennusosastolla.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Helsingin kaupunginarkisto, Helsinki.

Berndt Aminoffin arkisto.

Kansiot "Tontteja koskevia merkintöjä" vv. 1800-1825.

Tonttikortisto omistajia koskevine tietoineen vv. 1800-1825.

Maistraatin arkisto.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 16-18 koskevat rakennuspiirustukset.

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto, Helsinki.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 16-18 esittävät valokuvat.

Maistraatin arkisto, Helsinki.

Rakennuspiirustusarkisto.

Kiinteistöä Aleksanterinkatu 16-18 koskevat rakennuspiirustukset.

Valtionarkisto, Helsinki.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

Lakkautettujen ainaispalovakuutusten asiakirjat vv. 1836-1884:

n:o 1409 v. 1836

n:o 5809 v. 1865

n:o 8233 v. 1874

n:o 12739 v. 1884.

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

F [rosterus], S [igurd], 1926. "Svenska gården" Helsingissä. Arkkitehti n:o 2, 1926. Helsinki.

Helsingin kaupungin historia. Osa III:1. Ajanjakso 1809-1875. [Toimittaja Helsingin historiatoimikunta]. Helsinki 1950.

MUSEOVIRASTO
RAK.-HIST. OSASTO
Kopioiti Helsingin
kaupungin museon
kopiosta 24.3.-75

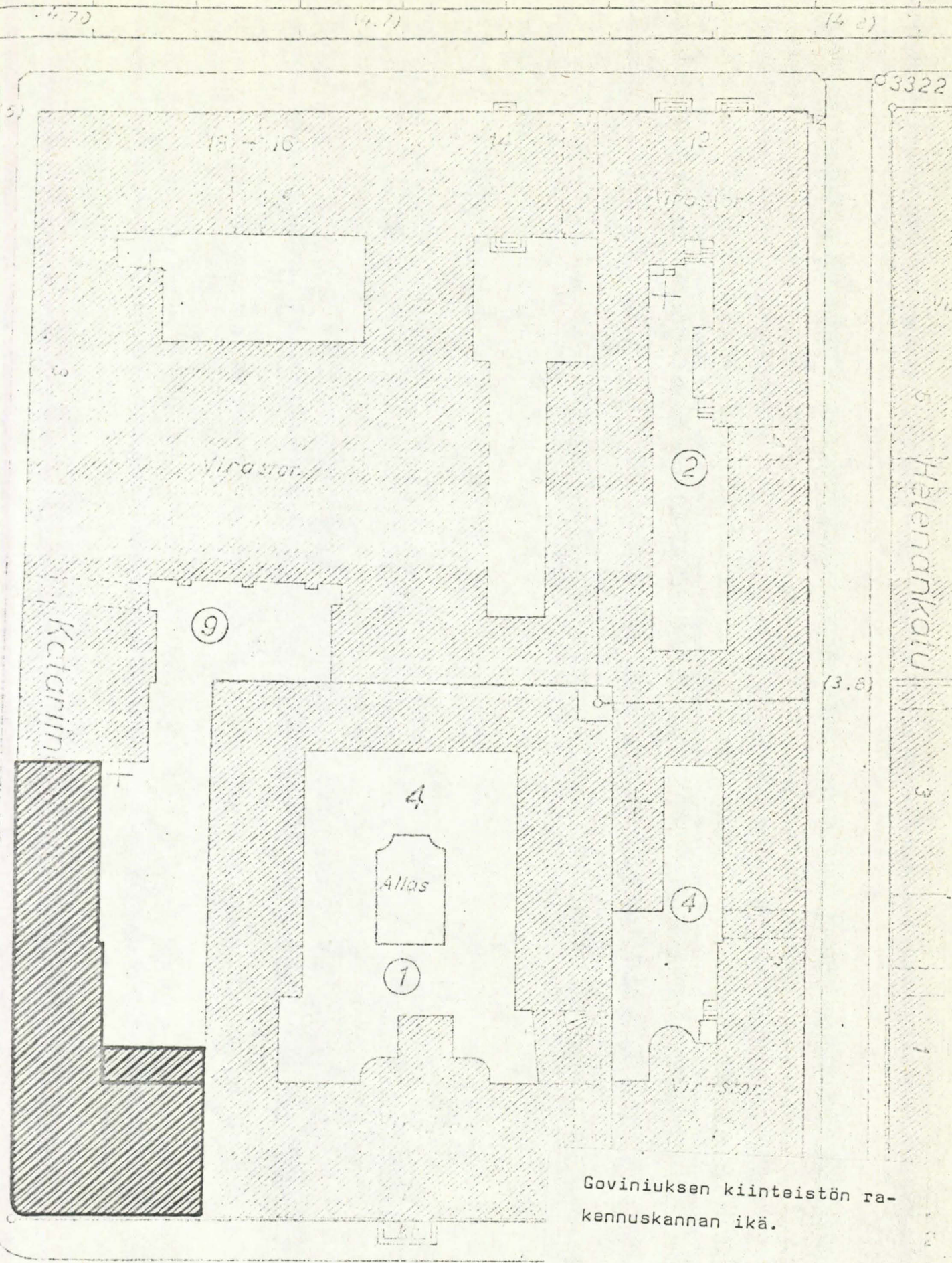
GOVINIUKSEN KIINTEISTÖ

POHJOISESPLANADI 9 - KATARIINANKATU 1

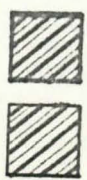
KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 4 ELEFANTEN - ELEFANTTI, TONTTI 9

RAKENNUSHISTORIA, NYKYASU JA ENTISÖINTITARVE

Veikko Pakkanen 1975

Goviniuksen kiinteistön rakennuskannan ikä.

rakennettu vv. 1815-1819, suurelta osaltaan purettu ja rakennettu uudestaan vv. 1959-1962

rakennettu v. 1925, sisäosat uusittu vv. 1959-1962

SISÄLLYS

Goviniuksen kiinteistön tonttihistoria	2
Kiinteistön rakentaminen	2
Myöhemmät muutostyöt kiinteistössä	2
Kiinteistön saneeraus vv. 1959-1962	4
Goviniuksen kiinteistön nykyasu	5
Kiinteistön entisöintitarve	7
Goviniuksen kiinteistön omistajaluettelo	8
Luettelo kiinteistössä toimineista liike- yrityksistä	10
Luettelo kiinteistössä toimineista viras- toista	11
Lähteet ja kirjallisuus	12

RAKENNUSHISTORIA

J. A. Ehrenströmin Helsingin uudessa asemakaavassa kaikki silloisen Stora Gatanin¹ eteläpuoliset korttelit oli merkitty pidennettäväksi eteläpäästään tulevan pohjoisen esplanadin reunaan saakka. Liitosalueista muodostettiin seuranneissa jakotoimituksissa korttelien uudet eteläpuoliset tonttirivit. Tällä tavoin myös nykyisen Elefanten-korttelin lounaiskulmaan oli mitattu v. 1814 uusi tontti, jonka omistus vähitellen useiden kauppojen kautta² siirtyi kauppaneuvos Henric Jacob Goviniukselle.

Todennäköisesti jo vuoden 1815 kuluessa Govinius alkoi rakennuttaa tontille suurehkoa kaksi-, osittain kolmikerroksista kivitaloa. Sen piirustukset oli laatinut saman vuoden alkupuolella Intendentinkonttorin arkkitehti Pehr Granstedt, jonka esittämään suunnitelmaan sisältyi lisäksi yksi-kerroksinen, korkeauhallakkoinen piharakennus. Ulkoisilta osiltaan suunnitelma toteutuikin sellaisenaan lukuun ottamatta kadunkulman kaarevaa parveketta, joka jäi rakentamatta. Koko rakennusryhmä valmistui v. 1819. Päärakennus oli tällöin fasadeiltaan korttelin kaakkoiskulman rakennuksen täydellinen peilikuva, millä molempien kulmatalojen suunnittelija Pehr Granstedt ilmeisesti halusi korostaa tonttien identtisiä mittasuhteita.

Vuonna 1850 Goviniuksen, sittemmin everstiluutnantti Gregori Fredrik Tigerstedtin omistama kiinteistö siirtyi Hampurista Suomeen muuttaneen ravintoloitsijan Louis Gabriel Kleinehin haltuun. Tästä alkoi rakennusten 85 vuotta kestänyt käyttö hotellina ja siihen liittyvänä ravintolana. Koska kiinteistö siihen saakka oli ollut sisustettu asuintarkoituksiin, uutta käyttöä edelsi suuri määrä mitä erilaisimpia muutos- ja korjaustöitä. Näitä olivat uuden ulko-oven avaaminen hotellia varten päärakennuksen torifasadin keskiakselille, suuren katetun valurautaparvekkeen rakentaminen saman julkisivun toisen kerroksen tasalle sekä buffetin ja biljardisalin sisustaminen päärakennuksen ensimmäiseen kerrokseen. Hotellin kaikkien huoneiden seinät olivat alusta alkaen tapetoidut. Piharakennuksen mukavuustiloihin majoitustilat oli yhdistetty toisen kerroksen tasoon pihan

1. Nykyinen Aleksanterinkatu.

2. Viimeinen tontinosa siirtyi Goviniuksen haltuun Keisarilliselta Uudelleenrakentamiskomitealta vasta v. 1820. Muut tontinosat olivat kuuluneet kauppaneuvos Lars Johan Sederholmille.

yläpuolelle puusta rakennetulla, katetulla käytävällä. Kaikki muutokset lienevät saman, toistaiseksi tuntemattoman suunnittelijan käsialaa.

Vuosien 1835 ja 1851 välillä piharakennuksen alkuaan laudoista tehty vesikatko uusittiin paperipäälysteiseksi.

Vuonna 1863 hotelli kiinteistössä tehtiin jälleen muutoksia. Torifasadin ja kadunkulman oviaukot suljettiin, uusi pääovi avattiin Katariinankadun puolelle ja aiemmin yksikerroksinen piharakennus korotettiin kolmikerroksiseksi. Sen eteläpäätyyn liitettiin uusi kaksikerroksinen jatko-osa, joka yhdistettiin päärakennukseen pihatason rakennetulla puisella galleriakäytävällä. Myös Katariinankadun siipi korotettiin kolmikerroksiseksi ja sen katufasadin toisen kerroksen ikkunoiden yläpuolelle lisättiin dekoratiiviset puoliympyräniissit¹. Tämä sivusiipi liitettiin piharakennukseen samantyyppisellä puisella käytävällä kuin oli tehty vuoden 1850 korjauksissa.²

Vuonna 1877 hotelli kiinteistön torisiipi oli väriltään valkoinen. Vuosisadan vaihteessa kaikki torisiiven kadunpuoleiset ikkunat muutettiin T-malliseksi. Edelleen 1920-luvulla Katariinankadun puoleiseen siipeen avattiin kaksi uutta katuovea Waldemar Aspelinin piirustusten mukaan ja vuonna 1925 tämän siiven kolmannen kerroksen kadunpuoleiset ikkunat muutettiin puitejaoltaan I-malliseksi. Tällöin myös torisiiven pihanpuoleiselle seinustalle rakennettiin Hugo Frangin piirustusten mukaan yksikerroksinen, koko pihan levyinen huoneulkonema, joka on tämän tyyppisistä lisärakennelmista ainoana edelleen olemassa. Vuoden 1925 kuluessa päärakennukseen asennettiin vielä vesijohdot ja WC:t. Kaikki viimeksimainitut korjaus- ja lisärakennustyöt olivat seuraus kiinteistön siirtymisestä hotellin siihenastisen vuokraajan Heinrich Bitten omistukseen.

Vuonna 1935 hotellinomistaja Heinrich Bitte möi omistamansa kiinteistön Pohjoinen Esplanaadikatu 9 Helsingin kaupungille. Tulevaa virastokäyttöä silmällä pitäen vanhassa hotelli kiinteistössä ryhdyttiin heti tekemään suuria muutostöitä. Tarkoituksena oli luovuttaa kiinteistö korjausten päätyttyä kaupungin terveydenhoitoviraston käytettäväksi. Vuoden 1936 kuluessa suuri osa rakennusten kaakeliuuneista purettiin pois ja tilalle asennettiin keskuslämmityslaitteet, joiden vaatima korkea savupiippu muurattiin pihan luoteiskulmaan. Piharakennuksen päärakennuksen sivusiipeen yhdistänyt puinen käytäväsilta oli purettu jo v. 1935. Muutossuunnitelmat viras-

1. Mahdollisesti näiden syvennysten varsinaisena funktiona oli toimia eräänlaisina illusorisina pyörökaaripäätteinä muutoin tavanomaisille suorakaideikkunoille. Tällöin on myös mahdollista, että niissä pinnat ovat olleet viimeistellyt valeikkunoiksi.

2. Myös näiden muutosten suunnittelija on tuntematon.

toksi sisustamista varten oli laadittu v. 1935 Helsingin kaupungin Rakennusviraston Talorakennusosastolla.

Goviniuksen kiinteistön historian laajin muutostyö suoritettiin rakennuksissa vuosina 1959-1962 arkkitehti Aarno Ruusuvuoren laatimien piirustusten mukaan. Suunnittelun pohjana oli n. s. radikaali saneerausajattelu ja päämääränä seattaa kiinteistö teknisesti täysin uutta virastorakennusta vastaavalle tasolle. Julkisivuiltaan vanha päärakennus oli tarkoitus ennallistaa 1800-luvun asuun etupäässä ikkuna- ja ovimuutosten avulla. Piharakennus jatkeineen purettiin. säilytettävän päärakennuksen perustukset vahvistettiin ja tämän rakennuksen kaikki puiset välipohjat vaihdettiin betonisiksi. Talon sisäisestä rungosta säilytettiin ainoastaan konstruktiivisesti tärkeät osat, kaikki muu harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta korvattiin uusilla kevyillä rakenteilla. Huonejako säilyi kuitenkin jokseenkin entisellään. Välipohjien mukana myös vanha pääportaikko purettiin ja sen tilalle rakennettiin aikaisemmasta täysin poikkeava porraskonstruktio. Suurin osa talon ikkunoista uusittiin palauttaen niihin samalla entinen nelitai kuusiruutuinen puitejako. Entisessä asussaan säilyivät sisätiloista ainoastaan kellarit, joskin näidenkin seinärakenteet osittain uusittiin perustusten vahvistustyön kestäessä. Lisäksi kiinteistö yhdistettiin kellarien kautta tunnelilla¹ Katariinankadun länsisivulla olevaan kaupungintaloon. Samoin rakennettiin aikaisemmin erillisten kellariryhmien välille saneerattuun kiinteistöön kapea yhdyskäytävä, joka sijaitsee Katariinankadun sivusiiven entisen porttikäytävän alla. Korjaustyö ulottui Goviniuksen lisäksi myös viereisten Sederholmin ja Valkoisen salin kiinteistöjen alueille. Saneerauksen päätteeksi Goviniuksen piha yhdistettiin näiden kiinteistöjen takapihan kanssa ja alue asfaltoitiin virastojen autopaikoiksi.

1. Tämä muutos ei ole toteutunut.

GOVINIUKSEN KIINTEISTÖN NYKYASU

Goviniuksen kiinteistö on nykyisin asussa, jonka se sai Aarno Ruusuvuoren suunnitteleman perusteellisen saneerauksen tuloksena. Korjausohjelma toteutettiin vuosina 1959-1962. Siihen kuului Goviniuksen kiinteistön lisäksi suurehko rakennus Katariinankatu 3:ssa, rakennus Aleksanterinkatu 16 sekä tähän liittyvä n. s. Valkoisen salin kiinteistö. Näistä toisiinsa rajoittuvat Goviniuksen kiinteistö ja Katariinankatu 3:n entinen liike- ja asuintalo oli merkitty yhdistettäväksi sisäisesti toisiinsa. Näin saatavalla suuren toimistokokonaisuuden tilojen suunnittelussa oli lähdettykin suoraan molempien rakennusten soveltuvuudesta pelkästään virastokäyttöön. Ser- mukaisesti varsinaiset huonetilat sijoitettiin riveihin tulevien porrastalojen ja käytävien laidoille. Kuhunkin kerrokseen pääaulan yhteyteen tuli lisäksi yhdistetty vahtimestarien työhuone ja yleisön neuvontakeskus.

Goviniuksen kiinteistön sisätiloissa vain harvat yksityiskohtat kertovat rakennuksen aikaisemmista vaiheista. Säilytetyt kohteet ovat miltei yksinomaan sydänmuureja, näiden katkelmia tai vanhojen väliseinien pilarimaisia jäännöksiä, joiden pinnoista on huolellisesti poistettu kaikki aikaisemmat detaljit. Seurauksena vanhojen osien niukkuudesta sekä niiden sulauttamisesta moderneihin rakenteisiin on se, että pienimittaisenkin historiallisen kuvan muodostaminen sisätiloista on jokseenkin mahdotonta. Ainoana poikkeuksena tästä ovat torisiiven ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa säilytetyt kaksi kolmen pienen peräkkäisen ristiholvin ja niiden kannatuspilarien ryhmää. Nämä ovat osia entisistä kerroskohtaisista käytävätiloista. Lisäksi sivusiiven pohjakerroksessa on yksi ristiholvattu huonetila. Säilytetyssä päärakennuksessa on teräsbetoniset välipohjat. Saneerauksen yhteydessä vanhan kiertäen taittuvan portaikon tilalle rakennettiin niin ikään betonista uusi yksinkertainen, U-mallinen portaikko, jossa on muoto-teräksestä hitsaamalla tehdyt kaiteet. Askelmien ja lepotasojen pintana on musta muovipäällyste. Huonetilojen uudet väliseinät ovat enimmäkseen kevytrakenteisia ja ne on viimeistelty valkoisella maalilla. Väliseinien yläosissa on usein korkeista suorakaidelasiruuduista muodostetut ikkunauhat. Sisäkatot ovat sileitä ja niihin on kiinnitetty päälleasennuksina loistevalaisimet. Tilojen lattiamateriaalina on yleensä tummanharmaa marmoroitu linoleumi. Ensimmäisen kerroksen sisääntuloaulan lattia on kuitenkin tehty tummanruskeista klinkkerilaatoista ja toisen kerroksen kahdessa kulmahuoneessa on harmaa- ja vihreäsävyiset kokolattiamatot. Isossa kulma-

huoneessa on sitä paitsi Goviniuksen kiinteistön ainoa jäljelläoleva kaakeliuuni. Se on tehty lasitetuista tummanruskeista, kullalla koristelluista kaakeliesta ja on ajoitettavissa noin 1880-luvulle.¹ Kiinteistön sisäovet ovat sileitä laakaovia, jotka on maalattu valkoisiksi. Käytävöinä on teräskehyksisiä lankalasi-pariovia.

Saneerauksen päättyessä Goviniuksen päärakennuksen katujulkisivut olivat saaneet korjausta edeltäneeseen aikaan verrattuna huomattavasti yhtenäisemmän ilmeen. Ratkaiseva vaikutus tähän lienee ollut fasadien kaikkien ikkunoiden puitejaon palauttamisella alkuperäisen neli- ja kuusiruutujaon mukaiseksi. Myöskin muutamia vanhempia puiterakenteita kuten Katariinankadun puoleiset valeikkunat² ja torifasadin päätykolmion puoliaurinkoikkuna on säilytetty. Samoin on säilynyt useiden uusittujenkin ikkunakarmien alkuperäinen sijoitus aivan julkisivun ulkopintaan. Talon nykyinen, Katariinankadun puolella oleva pääovi on Aarno Ruusuvuoren suunnittelema, samoin myös entisen porttikäytävän sulkevat teräskehyksiset lankalasiovet. Niiden edessä on mustaksi maalatut rautatangoista tehdyt portit, jotka lienevät peräisin noin 1890-luvulta. Nykyasussaan katufasadit vastaavat lähinnä 1860-luvun korjausten jälkeistä tilannetta.

Pihan puolella päärakennuksen yksityiskohdat on palautettu ennalleen samojen periaatteiden mukaan kuin kadun puolellakin. Alue on nykyisin kultaaltaan asfaltoitu ja se on betonisen ajorampin kautta suorassa yhteydessä viereisen Katariinankatu 3:n pihan kanssa. Tyhjä tila entisen piharakennuksen paikalla on kuitenkin siinä määrin ristiriidassa säilytettyihin osiin nähden, ettei pihatilaa nykyisellään voi liittää mihinkään aikakauden kiinteistön historiassa.

Kiinteistön katujulkisivujen tämänhetkinen väritys on peräisin 1970-luvun alusta, jolloin torisiipi sai voimakkaanpunaisen sävyn ja Katariinankadun puoleinen yksinkertaisempi fasadi maalattiin vaaleanpunaiseksi³. Molempien siipien koristedetaljit ovat valkoiset ja ikkunanpuitteet tummanharmaat. Torifasadin parvekkeen valurautaosat on maalattu mustiksi. Pihajulkisivut ovat edelleen asussa, jonka ne saivat v. 1962. Torisiipi, sen galleriaulkonema sekä Katariinankadun siipi porttikäytävään saakka ovat keltahtavan vaaleanpunaiset ja loppuosa sivusiivestä harmaa. Räystäslistat ja kaikki ikkunanpuitteet ovat pihan puolella valkoiset.

1. Unin nykyinen sijaintipaikka huoneessa ei kuitenkaan ole alkuperäinen, vaan vuosien 1959-1962 saneerauksen aikana valittu.
2. Näiden puiterakenteiden ikä on ulkopuolelta arvioitavissa noin 100 vuodeksi.
3. Vuodesta 1962 torisiipi oli ollut vaaleanpunainen ja sivusiipi harmaa.

GOVINIUKSEN KIIINTEISTÖN ENTISÖINTITARVE

Goviniuksen kiinteistössä suoritettiin vuosina 1959-1962 erittäin laaja ja perusteellinen saneeraustyö. Tarkoituksena oli tällöin kiinteistön täydellinen nykyaikaistaminen normaalein rakennusteknisin keinoin. Säilytys- ja entisöintiperiaatteita sovellettiin ainoastaan julkisivuihin ja niihinkin varsin epäyhtenäisesti.

Tässä tilanteessa erityisesti kiinteistön katujulkisivut ja kaikki niiden vanhat yksityiskohtat ovat arvokkaita ennen kaikkea siksi, että ne ovat ainoa yhdysside korttelin identtisten kulmafasadien aikakauteen. Muutoinkin Goviniuksen talon torisiiven julkisivut ovat eräs Pehr Granstedtin varhaisen Helsingin-arkkitehtuurin harvoista jäljellä olevista esimerkeistä. Tästä syystä fasadien ja niiden yksityiskohtien pysyttämiseen muuttamattomina tulisi pyrkiä kaikin mahdollisin keinoin. Varsinaisille entisöintitoimipiteille ei julkisivuissa enää liene edellytyksiä. Niiden värityksen joissakin detaljeissa on kuitenkin korjaamisen varaa. Torisiiven alkuaan valkoiset seinäpilasterit ovat nykyisin punaisen värin peitossa ja saman tyyppinen epäsuhta vallitsee sivusiiven porttikäytävän koristekaaressa.¹ Suurin ristiriita on pihanpuoleisten fasadien värivalinnoissa. Katariinan-kadun yhden ja saman sivusiiven seinäpinta on jaettu kahdeksi eriväriseksi vyöhykkeeksi. Sävyerotellulla ei kuitenkaan ole rakennushistoriallisia perusteita ja se antaa katsojalle virheellisen kuvan siipirakennuksen koosta ja syntyvaiheista. Ilmeisesti parempi ratkaisu olisikin yhdenmukaistaa molempien siipien väritys samanlaiseksi kuin katujulkisivuissa joko molempien tai vain torifasadin värimallin mukaan.

Koska kiinteistön sisäosat on korvattu saneerauksen yhteydessä käytännöllisesti katsoen kokonaisuudessaan uusin rakentein, ei entisöintitoimille tällä alueella nykyisin liene edellytyksiä. Ainoa mahdollisuus kiinteistön vanhempien vaiheiden esille tuomiseen lienee järjestää tiloihin takaisin pienimittaista, liikeyritysmuotoista yleisön palvelutoimintaa, mitä kiinteistössä on todennäköisesti ollut sen valmistumisesta alkaen.

1. Vähemmän asiaankuuluvana voitaneen pitää myös katufasadien, erityisesti torinpuoleisen luonnonkivisokkelin peittämistä rappauksella ja maalauksella nykyisellä tummanharmaalla värillä.

Vuodena 1819-1975 Goviniuksen kiinteistön ovat omistaneet seuraavat yksityiset ja yhteisöt:

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, aviosuhde, sukulaisuussuhde edell. omistajaan	nimi, jolla talo tänä aikana tunnettiin
1819 - 1825	Govinius, Henric Jacob	kauppaneuvos	Commerçe-Rådet Govinie [t. Govenie] hus
1825 - 1826	Henric Jacob Goviniuksen kuolinpesä		- " -
1826 - 1838	Finkenberg, Arvid	kenraalimajuri, todellinen valtioneuvos	general-majors Finkenbergs hus
1838 - 1850	Tigerstedt, Gregori Fredrik	everstiluutnantti ¹	öfverstelöjtnant Tigerstedts hus
1850 - 1874	Kleineh, Louis Gabriel	ravintoloitsija, hotellinomistaja	värdshusvärdens Kleinehs hus, myös Kleinehs hotell
1874 - 1924	Kleineh, o.s. Forsell, Maria Kristina	ravintoloitsijan rouva, Louis Gabriel Kleinehin leski, k. 1886	Kleinehs hotell
	Kleineh, Alexander Gustaf Gabriel	ravintoloitsija, k. 1904, aviossa Fredrika Maria Theresia Cüntherin, k. 1918, kanssa, L.G. ja M.K. Kleinehin poika	
	Brüll, o.s. Kleineh, Maria Catharina Mathilda	kauppiaanrouva, k. 1890, aviossa Carl Christian Ludwig Brüllin, k. 1908, kanssa, L.G. ja M.K. Kleinehin tytär, lapset Olga Elise Maria,	

1. Gregori Fredrik Tigerstedt oli eräs Suomen sodan sankareista. J. L. Runenberg omisti hänelle Revonlahden taistelun 50. vuosipäivänä 27.4.1858 runonsa "Vänrikin tervehdys", joka on julkaistu Vänrikki Stoolin tarinoissa.

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, aviosuhte, suku- laisuussuhde edell. omistajaan	nimi, jolla talo tänä ai- kana tunnet- tiin
	[omistajaryhmä jatkuu]	Oscar, k. 1908 mennessä, ja Franz Arthur Ludwig Brüll, k. 1915, aviossa Marianne Dorothee Luise Engelinin kanssa, lapset Irmgard, Hertha ja Ursu- la Brüll sekä Mathilde B., k. 1922	
	Kleineh, Wilhelm Louis	kielenkääntäjä, k. 1892, L.G. ja M.K. Kleinehin poika	
	Kleineh, Oscar Conrad	taidemaalari, k. 1919, L. G. ja M.K. Kleinehin poi- ka	
	Havemann, o.s. Kleineh, Augusta Sofia	kauppiaanrouva, k. 1923 mennessä, aviossa Karl Henrik Theodor Havemannin kanssa, k. 1924 mennessä, L.G. ja M.K. Kleinehin tytär, lapset Franziska Augusta Elisa ja Jeanne Mathilda Gertrud Havemann	
	Kleineh, Frans Alfred	agronomi, k. 1908, L.G. ja M.K. Kleinehin poika, aviossa Marcelina Ivanov- na Voišjatitšin, sitt. Tšebotarevskajan kanssa, lapset ¹ Aleksandr Alfredo- vitš ² ja Nikolai Alfredo- vitš Kleineh sekä Maria Franzeva Alfredovna Sa- vitskaja, o.s. Kleineh, aviossa Vladimir Andreje- vitš Savitskin, k. 1919, kanssa	
	Kleineh, Julius Robert	herra, L.G. ja M.K. Klein- ehin poika	
	Parviainen, o.s. Kleineh, Olga Ma- ria	kauppiaanrouva, aviossa Anders Parviaisen, k. 1887, kanssa, L.G. ja M.K. Kleinehin tytär, lapset Oskar Andreas Parviainen ³ ja Olga Maria Matilda Ade- lina Lerche, o.s. Parviai- nen, aviossa Ernst Leopold Lerchen kanssa	

1. Lisäksi F.A. ja M.I. Kleinehillä oli ollut pojat Karl, k. 1894 ja Viktor, k. 1901.
2. Aleksandr Alfredovitš Kleineh avi-
oitui 1918 Emilia Vysotskajan kanssa.
3. Oskar Andreas Parviainen oli aviossa Jenny Eli Christina Siewersin kans-
sa. He erosivat 1923 ja mies avioitui uudelleen 1924 Emy Helena Nils-
sonin kanssa.

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, aviolohde, suku- laisuussuhde edell. omistajaan	nimi, jolla talo tällä ai- kana tunnet- tiin
	Kleineh, Emilia Alexandra	neiti, k. 1875, L.G. ja M.K. Kleinehin tytär	
1924 - 1935	Bitte, Heinrich	hotellinomistaja	Kleinehs ho- tell, Klein- ehin hotelli
1935 -	Helsingin kaupunki		talolla ei ole nykyisin omea, ylei- sesti tunnet- tua nimeä

Goviniuksen päärakennuksen ensimmäisen kerroksen kulmauksessa oli jo talon valmistuessa kolmen huoneen puotihuoneisto. Sen asiakasovi avautui kadulle talon pyöristetystä kulmasta. Tietoja puotihuoneiston käyttäjistä ei ole löydetty, mutta huoneisto itse oli olemassa vielä vuonna 1863. Tällöin sen katuovi kuitenkin muurattiin umpeen.

Muita Goviniuksen kiinteistössä toimineita liikeyrityksiä olivat

toiminta-aika	yrityksen nimi	omistaja, yrityksen toimiala	liikehuo- neiston si- jainti kiin- teistössä
1850 - 1935	Kleinehs Hôtél, 1900-luvulla: Kleinehs Hotell ¹	1850-1874 Kleineh, Louis Gabriel 1874-1886 Kleineh, Maria Kristina 1886-1924 Kleinehien perilliset ² 1924-1935 Bitte, Heinrich majoituspalvelut ja ravintolatoiminta	hotellihuo- neet: pää- rakennuksen 2. ja 3. kerros, ra- vintola, biljardisa- li ja keit- tiö:päärak. 1. kerros, mukavuudet: piharak.

- Hotellin huoneluku oli v. 1889 32, jolloin mainitaan myös hotellin ravintola. Vv. 1914-1921 ilmoitetaan huoneluvuksi 22.
- Ainakin vuosivälillä 1905-1910 hotellin vuokraajana oli John Osolin. Heinrich Bitte vuokrasi Kleinehin hotellia jo ennen sen omistajaksi tuloaan ainakin v. 1924.

toiminta-aika	yrityksen nimi	omistaja: yrityksen toimiala	liikenne- naiston si- jainti kiinteis- tössä
-1878	R. Mellin	Mellin, Otto Roland, silmälaseien myynti	pääraken- nus
-1929-1936	Torikahvila - Torg- caféet	Bitte, Heinrich, kahvilatoiminta	pääraken- nus

Goviniuksen kiinteistössä toimineita virastoja ovat

toiminta-aika

1936-	Terveydenhoitovirasto
1962 -	Kiinteistövirasto
1962 -	Kaupunkisuunnitteluvirasto

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Helsingin evankelis-luterilaisten seurakuntien keskusarkisto, Helsinki.
Kirkonkirjat vv. 1865-1925.

Helsingin kaupunginarkisto, Helsinki.

Berndt Aminoffin arkisto.

Kansiot "Tontteja koskevia merkintöjä" vv. 1800-1825.

Maistraatin arkisto.

Kiinteistöä Pohjoisesplanadi 9 - Katariinankatu 1 koskevat rakennuspiirustukset.

Raastuvanoikeuden arkisto.

Lainhuudatusasiain pöytäkirjat 15. 6. 1925, 12. 7. 1926.

Tilastotoimen arkisto.

Kiinteistökortisto.

I kaupunginosan kortteli 4:n tonttia 9 koskevat tiedot.

Helsingin kaupungin kokoelmat, Helsinki.

Kleineh, Oscar, 1877. Helsinki. Öljymaalaukset.

Helsingin kaupungin museo, Helsinki.

Le Moine, W [ilhelm], s.a., Helsingin keskusta Ullanlinnan mäeltä katsottuna. Väritetty litografia.

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto, Helsinki.

Goviniuksen kiinteistöä Pohjoisesplanadi 9 - Katariinankatu 1 esittävät valokuvat.

Maistraatin arkisto, Helsinki.

Rakennuspiirustusarkisto.

Kiinteistöä Pohjoisesplanadi 9 - Katariinankatu 1 koskevat rakennuspiirustukset.

Museoviraston Rakennushistoriallisen osaston arkisto, Helsinki.

Åkerfeldtin kokoelma.

Engel, C. L., [1814]. Façade d'une Bourse à Helsingfors. Väritetty tuššipiirustus.

Rakennushallituksen arkisto, Helsinki.

Vanhempien piirustusten arkisto.

Granstedt, Pehr, 1815. Ritning till Herr Commerce Rådet Govenie Sten Hus Byggnad i Helsingfors. Väritetty tuššipiirustus.

Valtionarkisto, Helsinki.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

Lakkautettujen aineisovalvakuutusten asiakirjat vv. 1835-1867:

n:o 1080 v. 1835

n:o 3200 v. 1851

n:o 6562 v. 1867.

PAIKETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Adress- och yrkeskalender för Helsingfors jämte förorter 1909-1910. [Toimittaja Aksel Paul]. Helsingfors 1909.

Finlands Allmänna Tidning 3., 4. ja 6.7.1925, n:ot 149-151.

Helsingfors Dagblad, 1877.

Helsingfors med omgifningar. En handbok för resande. [Julkaisija Turistföreningen i Finland]. Helsingfors 1889.

Helsingfors Telefon-Katalog. Utgifven af Helsingfors Telefonförening. Helsingin Telefoniluettelo. Julkaissut Helsingin Telefoniyhdistys. Luettelot vv. 1916-1936. Helsingfors 1916-1936.

Helsingin kaupungin historia. Osa III:1. Ajanjakso 1809-1875. [Toimittaja Helsingin historiatoimikunta]. Helsinki 1950.

Runeberg, J. L., 1958. Vänrikki Stoolin tarinat. Suomentanut Paavo Cajander. 47. painos. Helsinki.

MUSEOVIRASTO
RAK. HIST. OSASTO
Kopioitu Helsingin
kaupungin museon
kopioista 24.3. -75

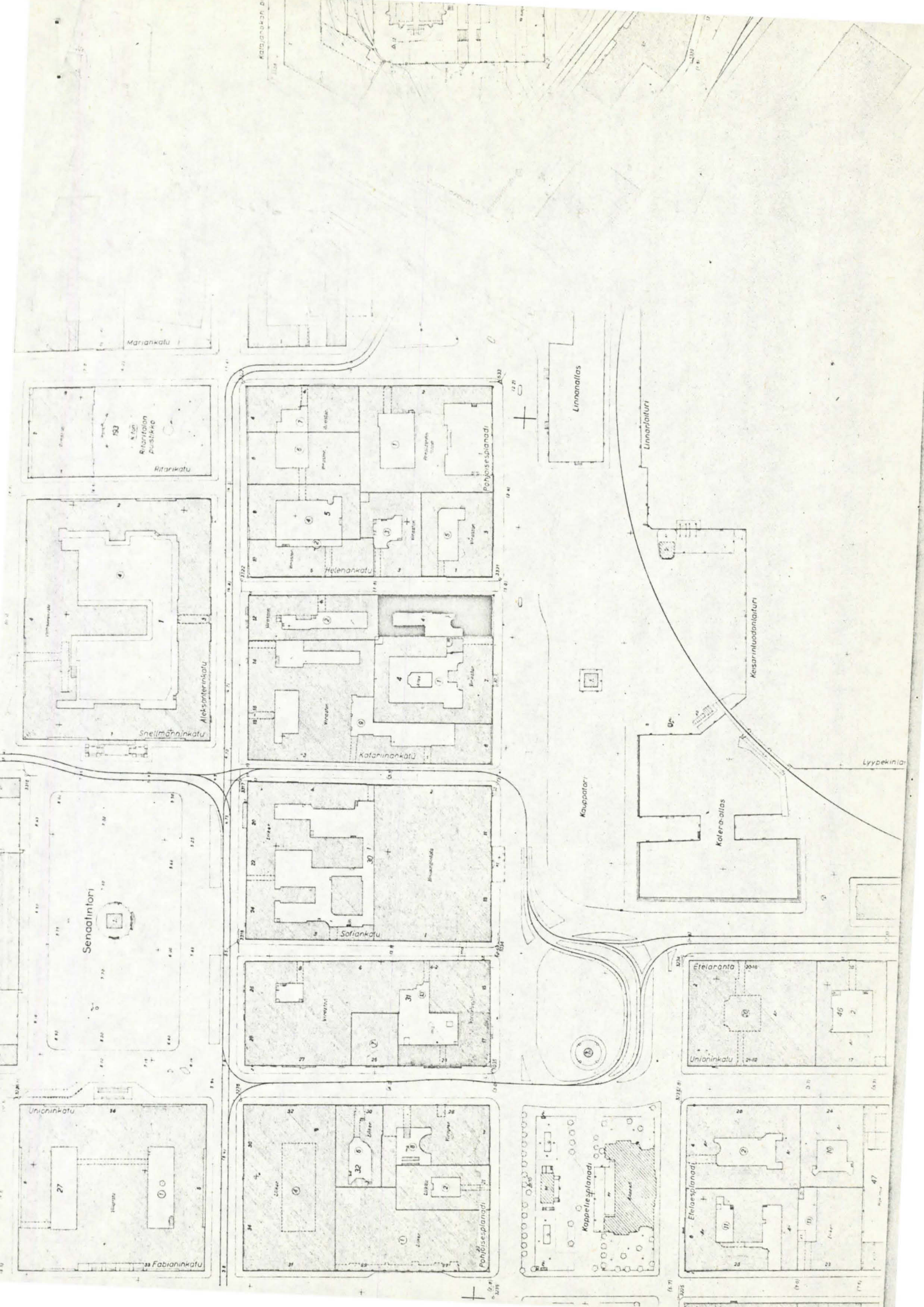
LAMPAN KIINTEISTÖ

POHJOISESPLANADI 5 - HELENANKATU 2

KAUPUNGINOSA I, KORTTELI 4 ELEFANTEN - ELEFANTTI, TONTTI 4

RAKENNUSHISTORIA, NYKYASU JA ENTISÖINTITARVE

Maikko Pekkanen 1975

4.70

(4.7)

(4.8)

3322

(3.5)

(3.8)

(3.0)

Katarinankatu

Helenaankatu

13

14

12

9

2

4

Allas

1

4

rakennettu v. 1814-1817
 -"- v. 1835
 -"- v. 1889

Lampan kiinteistön rakennus-
 kannan ikä.

SISÄLLYS

Tontin syntyvaiheet	2
Päärakennuksen rakennushistorian alku	3
Päärakennus ja Elefanten-korttelin etelä- sivu	3
Piharakennuksen mahdollinen edeltäjä	4
Piharakennuksen rakennushistorian alku	5
Päärakennuksen myöhemmät muutostyöt	5
Piharakennuksen myöhemmät muutostyöt	6
Päärakennuksen sivusiiven perustusten vahvistaminen	8
Päärakennuksen nykyasu	9
Piharakennuksen nykyasu	10
Lampan kiinteistön entisöintitarve	12
Lampan kiinteistön omistajaluettelo	13
Luettelo lampan kiinteistössä toimi- neista liikeyrityksistä	15
Tietoja lampan kiinteistössä toimineista virastoista	17
Lähteet ja kirjallisuus	18

LAMPAN KIINTEISTÖ

Pohjoisesplanadi 5 - Helenankatu 2

Kaupunginosa I

Kortteli 4 Elefanten - Elefantti

Tontti 4

RAKENNUSHISTORIA

Johan Albrecht Ehrenströmin laatimassa Helsingin uudessa asemakaavassa kaikki silloisen Stora Gatanin¹ eteläsivun korttelit oli merkitty ulottumaan etelässä entistä paljon lähemmäksi merenrantaa. Laajennukset oli aikansaatu sulauttamalla kortteleihin niiden eteläpuolinen Strand Gatanin² katualue sekä eselleen valtaosa tähän katuun rajoittuvista rantakortteleista. Töiden toteuttaminen alkoi välittömästi asemakaavasuunnitelman valmistuttua v. 1812.

Entisen Strand Gatanin pohjoislaidalla tämä merkitsi myös silloisen tonttijaon täydellistä muuttumista. Nämä järjestelyt alkoivat puolestaan nopeasti vaikuttaa alueen omistussuhteisiin.

Muiden mukana nykyisen Elefanten -korttelin edeltäjä joutui pidennettäväksi. Sen itäsivuna oli silloin yksi ainoa tontti, joka kuului kauppiasaanleski Maria Sophia Schwartzille ja hänen lapsilleen. Uudessa tonttijaossa tämä alue puolitettiin ja sen eteläiseen osaan liitettiin kais-taleet Strand Gatanista sekä vanhasta merenrantakorttelista. Liitososat olivat siirtyneet vv. 1813 ja 1814 kauppias Johan Lampan haltuun. Hän lioanee hankkinut samoihin aikoihin itselleen myös loppuosan uudosta tontista.³ Rakennuksia alueella ei ehkä joitakin tilapäissuojia lukuun ottamatta ollut, koska koko kaupungin itäpuolisko nykyiseen Sederholmin taloon saakka paloi maan tasalle v. 1808. Siihen asti myös kyseisiä uudistontilla sijainneet rakennukset olivat kaikki puisia.

1. Nykyinen Aleksanterinkatu.

2. Asemakaavan toteutuessa tämä katu hävisi vähitellen kokonaan.

3. Vuonna 1815 koko tontin omistajaksi ilmoitetaan Johan Lampa.

Uuden tontin omistaja Johan Lampa ei hukannut aikaa aloitteessaan osalta osaltaan kaupungin jälleerakennustyöt. Hänen tulevan asuintalonsa suunnittelutehtävän sai v. 1814 Helsinkiin saapunut ruotsalaissyntyinen linnoituskonduktööri Pehr Granstedt, joka oli siihen saakka ehtinyt toimia jo monissa maan rakennushallinnon hänelle antemissa tehtävissä. Hm. Granstedt oli valvonut Kuopiossa kaupungin uuden kivikirkon rakennustöitä ja suunnitellut Helsinkiin kauppias Nathanael Heidenstrauchille suuren asuintalon. Johan Lampan talon suunnitelmat Granstedt allekirjoitti vielä Kuopiossa ollessaan 31. 3. 1814. Piirustukset sisälsivät tontin eteläsivulle sijoitetun kolmikerroksisen päärakennuksen sekä siihen kiinteästi liittyvän taloussiiven. Tämä oli pääsiipeä kerrosta matalampi ja ulottui sivukadun varrella tontin puoliväliin.

Endotus hyväksyttiin ainakin fasadeiltaan sellaisenaan ja suunnitelman toteuttaminen aloitettiin ilmeisesti jo samana vuonna 1814. Työ valmistui lopullisesti v. 1817. Piirustuksista poikkeavasti taloussiipi oli ulotettu jo sitä rakennettaessa suoraan tontin perjoisrajalle, mikä lisäys on kuitenkin saattanut olla jo ennen töiden alkamista päätetty tavoite.

Ilmeisesti Pehr Granstedt jo talon suunnittelutyön alkuvaiheissa huomasi, millaisen mahdollisuuden uuden korttelin tonttijako hänelle tarjosi. Tuskin oli sattuma, että korttelin eteläsivun kolmesta tontista molemmat kulmissa sijaitsevat olivat tarkalleen samanlevyisiä. Tätä yhtäläisyyttä Granstedt saattoi käyttää hyväkseen jo seuraavana vuonna, jolloin hän sai laatiakseen rakennuspiirustukset myös läntiselle kulmatontille. Tämän päärakennuksen julkisivut Granstedt suunnittelikin tarkoituksellisesti itätontin vastazvien fasadien täydellisiksi peilikuviksi. Molempien identtisten torijulkisivujen väliin jäänyt tyhjä tontti oli tässä suunnitelmassa aivan ilmeisesti tarkoitettu monumentaalirakennukselle, jonka fasadin korostettu keskiakseli samalla olisi ollut koko symmetriasuunnitelman näkyvä huipentuma. Tähän tähtäsi Carl Ludwig Engelin tyhjälle keskitontille v. 1814 suunnitteleman pörssitalon pääjulkisivu, joka oli liitetty Granstedtin parifasadeihin symmetristen porttirakennelmien avulla. Tämä projekti jäi kuitenkin toteutumatta. Eheänä korttelijulkisivu voitiin nähdä vasta v. 1843, jolloin Granstedtin pojan Anders Fredrik Granstedtin keskitontille suunnittelema asuinrakennus valmistui. Julkisivusuunnitelman täydennyksenä voidaan pitää Carl Ludwig Engelin suunnittelemaa n. s. Keisarinna kiveä, joka pystytettiin v. 1835 korttelin eteläsivun keskiakselille.

Lampon päärakennuksen katujulkisivut toteutettiin lähes täysin suunnitelmien mukaisesti. Torifasadissa oli keskellä leveä, suureen kolmioon päättyvä risaliitti, jonka rappeuspinnat oli alimman kerrostason osalta käsitelty horisontaalein urituksin. Kolmikerroksisen pääsiiven kadunpuoleisissa kulmissa oli alapääistään samalla tavalla koristellut seinäpilasterit, jotka ulottuivat koko ulkomuurien korkeudelta sokkelista räystäään alaiseen sileään friisiin saakka. Julkisivujen yhtymäkohdassa pääsiiven ulkokulmauksessa oli seinäpinnoista hiukan sisään vedetty pyöristys. Rakentamatta jäi sen sijaan kulmaukseen toisen kerroksen tasalle tarkoitettu kaareva valurautaparveke. Myöskään pääfasadin risaliitin alimpien ikkuna-aukkojen segmenttiholvausta ei toteutettu ja pääsiiven ylimmän kerroksen kaikki ikkunat lienee heti tehty piirustusten neliömuodosta poiketen samankokoisiksi kuin muissakin kerroksissa. Torisiiven vesikaton läncipääty lienee myös ollut aumattu korttelin eteläsivun umpeen rakentamiseen saakka.

Rakennuksen sivusiipi oli jo alun perin huomattavasti kolmikerroksista osaa vaatimattomampi. Ulkonaisesti fasadien erilaisuus loikin illuusion kahdesta täysin itsenäisestä rakennuksesta. Tätä vaikutelmaa tehosti edelleen siipien toisistaan poikkeava korkeus. Sivukadun puoleinen yksinkertaisempi rakennusosa oli kerrosta matalampi kuin siihen liittyvä torisiipi. Kuitenkin molemmat osat oli rakennettu yhtäaikaaisesti ja ne olivat sisäisesti suorassa yhteydessä keskenään sivusiiven kummaltakin kerrostasolta. Kaksikerroksisen osan katufasadin ainoa koriste oli porttiaukkoa ympäröivä, seinäpinnasta hiukan ulkoneva vaakauritettu kaarirakennelma, jonka attikan yläpuolella oli segmentinmuotoinen, 12-ruutuinen ikkuna.

Torisiiven asuintiloina oli ensimmäisessä kerroksessa sali ja kolme huonetta. Lisäksi siinä oli neljän huoneen kauppapuotihuoneisto, jonka asiakasovi oli talon pyöristetetyssä kulmauksessa. Toisessa kerroksessa oli sali ja kuusi huonetta, kolmannessa kuusi nuoremiehen huonetta ja kolme renkien huonetta. Keittiöt, ruokahuoneet ja muut taloustitilat sijaitsivat kaikki kaksikerroksisessa sivusiivessä. Pääsiiven sisällä olleeseen kolmitaitteiseen portaikkoon oli pääsytie sekä pihalta että talon kulmaovesta. Mahdollisesti Lampan talon pihamaalla on ollut alun alkaen erillinen rakennus, jota lienee käytetty mm. eläinsuojana. Viitteenä tästä on se, ettei piirustuksista ilmene kaikkien kiinteistön hoidolle ja asumiselle tuolloin välttämättömien tilojen sijainti.¹ Talo lienee kuitenkin ollut puurakenteinen ja tarkoitettu vain väliaikaisratkaisuksi.

1. Näitä ovat esim. käymälät, vaunuvajat, talli ja navetta.

Pihan luoteiskulmaan valmistuikin v. 1835 uusi talouserakennus. Se oli kaksoiskerroksinen ja kivirakenteinen ja ulottui L-kirjaimen muotoisena miltei koko vapaana olleen tontinreunan aluselle. Itäpäädystään se oli kiinni v. 1817 valmistuneessa päärakennuksen sivusiivessä. Uuden talon alempaan kerrokseen oli sijoitettu kaksi vaunuvajaa, kaksi tallia ja kaksi makasiinia sekä navetta ja jätehuoneita. Toisessa kerroksessa oli kolme kamaria, kolme heinäparvaa ja käymälätiloja. Piharakennuksen suunnittelijaa ei ole voitu tunnistaa.

Vuoden 1843 palovakuutusasiakirjoissa kaikki Lampan kiinteistön rakennukset ilmoitetaan väriltään keltaisiksi.

Vuosien 1858 ja 1859 vaihteessa päärakennuksen torisiiven ensimmäisen kerroksen tiloissa suoritettiin useita väliseinä- ja ovimuutoksia. Ne aiheutti talossa v. 1859 avattu Nuutajärven lasitehtaan kauppapuoti, jonka käyttöön otettiin maitsi välillä asuutona selvellut vanha puotihuoneisto myös muita tiloja. Uusi puotihuoneisto käsitti yhdeksän huonetta, keittiön ja kaksi eteistä eli päärakennuksen torisiiven ensimmäisen kerroksen kokonaisuudessaan. Vuoteen 1865 mennessä osa päärakennuksen sivusiiven ullakosta oli sisustettu asuin- ja varastotiloiksi. Päärakennuksen kulmassa ollut oviaukko muutettiin v. 1866 tavalliseksi ikkunaksi ja torifasadin risaliitin itäisimmän ikkunan paikalle avattiin uusi katuovi. Tämä lienee ollut tarkoitettu ainoastaan kauppapuodille, joten torisiiven muihin tiloihin lienee ollut tästä lähtien kuljettava pihan kautta. Näiden muutosten suunnittelija on tuntematon.

Oscar Kleinehin suuressa öljymaalauksessa "Helsinki" vuodelta 1877 Lampan päärakennuksen torifasadi on kokonaan valkoinen.¹

Päärakennuksen torisiiven risaliitin läntisin alakerroksen ikkuna muutettiin oveksi v. 1881 Odert Sebastian Gripenbergin piirustusten mukaan. Vuonna 1885 kadunkulman alin ikkuna muutettiin takaisin oveksi. Tämän muutoksen suunnitteli Theodor Granstedt. Sama arkkitehti siirsi myös sivusiiven eteläpään jälkeensä tehtyä katuovea yhtä ikkunanväliä pohjoisemmaksi.

Raati miehenrouva Lovisa Constantia Lampan perinnönjaon mukaisesti Lampan kiinteistön omistus jakaantui v. 1881 kaikkiaan yhdeksän suvun jäsenen kesken. Vuosina 1888-1889 tehdyillä kaupoilla kiinteistö kuitenkin siir-

1. Maalauksessa kuvataan Pohjoisesplanadin alkupään julkisivuja erittäin tarkkapiirteisesti.

tyi takaisin yhden henkilön, lääketieteen tohtori Mathias Anselm Äyräpään haltuun. Hän oli jo aiemmin perinyt osan kiinteistöstä äitinsä Selma Auguste Europaeuksen o. s. lampa kautta. Äyräpää ryhtyi välittömästi omistusoikeuden saatuaan valmistelemaan rakennusten suurisuuntaisia korjauksia. Niiden suunnitelmat hän oli jo aikaisemmin tilannut Yleisten rakennusten ylläpidon silloiselta ylitirehtööriltä Odert Sebastian Ericbergiltä. Tarkoituksena oli muuttaa vanha kauppiastalo rakenteiltaan nykyaikaiseksi ja arkkitehtuuriltaan edustavaksi asunto- ja liikekiinteistöksi. Päämääränä oli samanaikaisesti myös lisätilojen saaminen eri rakennuksiin. Työt suoritettiin vuonna 1889. Päärakennuksen sisäinen portaikko ja siihen rajoittuvat väliseinät purettiin ja tilalle rakennettiin uusi, U-muotoisesti talon pihaseinästä ulkoneva porrastorni. Sen ja päärakennuksen sivusiiven väliin lisättiin kolmen kerroksen korkuinen huoneulkonema, jonka ikkunat tehtiin 9-ruutuisiksi n. s. venetsialaisen mallin mukaan. Torisiiven kolmas kerros oli päätetty myös muuttaa sisätiloiltaan edustavammaksi. Koska se oli alempia kerroksia huomattavasti matalampi, oli torisiiven ylin välipohja kokonaan purettava ja rakennettava uudelleen. Tämän edellytyksenä torifasadin suuri päätykolmio jouduttiin purkamaan ja kaikkia seinämuureja korottamaan melko runsaasti. Ulkoseinien kohdalla korotuksen suuruus oli noin 1,2 metriä. Fasadit saivat muutoinkin alkuperäisestä täysin poikkeavan asun. Kaikki ikkunat vaihdettiin puitejaoltaan T- ja I-mallisiksi, katukerroksen kulmaovi muutettiin jälleen ikkunaksi ja kerroksen muut torinpuoleiset ikkunat keskimmäistä lukuun ottamatta puolestaan oviksi. Pääsiiven kaikki ovi- ja ikkuna-aukot sekä räystäsfriisi koristeltiin kadun puolelta listoituksin sekä runsain kipsikonsolein ja -girlandein. Torifasadiin toisen ja kolmannen kerroksen tasolle lisättiin edelleen kaksi pientä rautakaitteista parveketta ja katolle entisen päätykolmion kohdalle balusterikaide sekä neljä kaksikorvaista koristemaljaa.²

Idänpuoleinen päärakennuksen sivusiipi koki korjauksen kestäessä niin ikään huomattavia muutoksia. Sitä korotettiin koko pituudeltaan yhdellä kerroksella ja sen sisälle siiven molempiin päihin rakennettiin portaikko. Lännen puolella uusi kolmas kerros ulottui lisäksi puoliväliin piharakennuksen itäsiiven päälle. Kadun puolella päärakennuksen sivusiiven kaikki ikkunat vaihdettiin alhaalla neliruutuisiksi, ylempänä T-mallisiksi.

1. Äyräpää tuli tunnetuksi Suomen odontologian uranuurtajana. Hän oli myös eräs Duodecim-seuran perustajista.

2. Maljojen ja kaitteen balusterien materiaalina oli todennäköisesti sinkki.

Kaikkien ovi- ja ikkuna-aukkojen ympärökset koristeltiin listoituksin myös tämän siiven kadunpuoleisella sivulla. Töiden kestäessä purettiin vielä piharakennuksen eteläpäästä pois kahden huoneen mittainen kaarevasseinäinen päätyosa.

Sisätiloiltaan kiinteistö joutui yhtä perusteellisten muutosten kohteeksi. Päärakennuksen lankkulattiat vaihdettiin suurimmissa huoneissa tammiparket- taihin, ovet sekä niiden pielilistoitukset muutettiin ajanmukaisiksi ja vanhojen empireuunien tilalle hankittiin suurikokoiset, eriväriset renessanssiuunit. Torisiiven toiseen ja kolmanteen kerrokseen rakennettiin lisäksi kylpyhuone. Piharakennuksessa suoritettiin samantyyppisiä ovi- ja pintakorjauksia.

Vuonna 1918 professori Äyräpää myi omistamansa kiinteistön Aktiebolaget Hammpalatset -nimiselle yhtiölle. Täältä rakennukset ja tontti siirtyivät kuitenkin jo kaksi vuotta myöhemmin toiseen yhtiön, Fastighets Aktiebolaget Norra Esplanadgatan 5:in haltuun. Tämä yhtiö suorittanut taloissa korjauksia, joiden suunnittelijana tällä kertaa oli Lars Eliel Sonck. Työt ilmeisesti myös tehtiin heti samana vuonna 1920. Ne käsittivät pääasiassa julkisivumuutoksia. Alempi torifasadin parvekkeista poistettiin ja saman sivun alimman kerroksen kaikki ovet toiseksi läntisintä lukuun ottamatta muutettiin takaisin ikkunoiksi. Sisällä tehtiin vesijohtokorjauksia ja rakennettiin taloon lisää WC-tiloja. Osen näistä töistä lienee aiheuttanut päärakennuksessa 1910- ja 1920-luvulla toiminut hotelli¹. Torisiiven useat muutkin tilat olivat jo 1800-luvun lopulta lähtien olleet liikeyritysten konttoreina.

Vuonna 1935 kiinteistö siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen. Seuraavan vuoden kuluessa rakennukset otettiin suurimmaksi osaksi kaupungin eri virastojen käyttöön. Tätä edelsi kiinteistön huonejaon muuttaminen paremmin toimistotarpeisiin soveltuvaksi uusien väliseiniä ja läpikulukäytäviä rakentamalla sekä tarpeettomia oviyhteyksiä sulkemalla. Merkittävimmät tuolloin suoritetuista töistä oli koko kiinteistön muuttaminen keskuslämmitteiseksi. Laitteiston kattilat ja hiilivarasto sijoitettiin piharakennuksen pohjoissiipeen, jonka puinen välipohja oli muutettava näiden tilojen kohdalta kivirakenteiseksi. Kannatinpalkkeina käytettiin raitiotiekiskoja. Piharakennuksen katolle tontin luoteisnurkkaukseen muurattiin uuneja varten noin 12 metrin korkuinen nelikulmainen savupiippu. Se oli länsisivul-

1. Yritys oli nimeltään "Hotel Continental".

taan kiinni viereisen lähetystötilan pihasiiven seinässä. Lämmitysjärjestelmän muuttamisen yhteydessä suurin osa rakennusten kaakeliuuneista purettiin pois. Suunnitelmat kaikkiin vuoden 1936 muutostöihin oli laatinut Helsingin kaupungin Rakennuskonttorin Huonerakennusosasto¹.

Vuonna 1936 kiinteistöön oli siirtynyt myös poliisiviranomaisia, joiden tarpeisiin sisustettiin vuonna 1946 päärakennuksen sivusiiven pohjoispäähän vankikoppeja. Ne saatiin jakamalla väliseinän kahtia neljä suurehkoa, ristiholvattua huonetilaa. Muutoksen toteutuminen koko kahdeksan sellin laajuudessaan ei ole nykyisin varmistettavissa, sillä tilat ovat sen jälkeen toimineet virastokäytössä ja niissä on suoritettu tämän tarkoituksen mukaiset muutostyöt. Kahdessa pihanpuoleisessa ikkunassa on kuitenkin edelleen tämän muutoksen aikaiset järeät rautakalterit. Vuonna 1949 selliryhmää täydennettiin pidätettyjen huoneilla, joita piirustuksissa oli kaksi, mutta joita todellisuuksessa lienee tehty vain yksi. Sekin saatiin erottamalla suuresta, ristiholvattusta huoneesta pihanpuoleinen pääty ja muuraamalla entinen suorakaideikkuna alasastaan umpeen. Molempien muutosten suunnitelmat oli laadittu Helsingin kaupungin Rakennustoimiston Talorakennusosastolla².

Vuonna 1962 kiinteistön Helenankadun puoleiset perustukset vahvistettiin juntaamalla niiden alle parittain 101 kpl teräsbetonipaaluja. Näiden yläpäätt tuettiin betonianturoihin, jotka oli valettu alkuperäiseen lohka-reanturaan tehtyihin aukkoihin. Työn suunnitteli Rakennusinsinööri-toimisto Erkki Paloheimo & Co. Viimeisin kiinteistössä tehty merkittävä muutostyö oli v. 1967 tapahtunut keskuslämmitysuunien ja -kattiloiden purkaminen piharakennuksesta ja vapautuneiden tilojen sisustaminen varastoksi. Muutos tuli ajankohtaiseksi sen jälkeen, kun kiinteistö oli liitetty kaupungin kaukolämpöverkkoon. Viimeisimmän muutoksen suunnittelija oli kaupungin rakennusviraston talorakennusosaston arkkitehti Ossi Ilmari Leppämäki.

1. Piirustuksissa olevat HKR:n leimat on allekirjoittanut Gunnar Taucher.
2. Näiden piirustusten tekijäleimat on allekirjoittanut Hilding Ekelund.

LAMPAN KIINTEISTÖN NYKYASU

Pohjoisesplanadin ja Helenankadun kulmassa sijaitseva Lampan kiinteistö on nykyisin kokonaan virastokäytössä. Molempien katujen varsille ulottuva pää-rakennus on valmistunut v. 1817 asuintarkoituksiin. Pihan luoteiskulmaan valmistui lisäksi talousrakennus v. 1835. Koko kiinteistössä tehtiin täyskorjaus v. 1889, jolloin päärakennuksen sivusiipeä korotettiin yhdellä kerroksella ja molempien päärakennussiipien katufasadit muutettiin uusrenessanssiasuisiksi. Myös lähes kaikki sisätilojen detaljit vaihdettiin uusiksi. Rakennusten ulkoasusta säilyi muutoksissa ennallaan vain joitakin fragmentaarisia osia. Myöhemmin tehdyt muutokset ovat olleet luonteeltaan pienenköjä paikallisia lisäyksiä, vaihtotöitä tai pintakorjauksia, joilla ei yleensä ole ollut vaikutusta kiinteistön ulkonäköön tai interiööriin. Kokonaisuutena Lampan kiinteistö on näin säilynyt siinä asussa, minkä se sai vuonna 1889. Poikkeuksena tästä on kuitenkin mainittava v. 1920 purettu torifasadin alempi parveke sekä v. 1936 tapahtunut kaakeliuunien hävittäminen¹.

Päärakennuksen torisiiven alla on kolme matalaa kellaritilaa. Niiden lattiat ovat betonia muualla paitsi uloskäytävän itäsivulla, jossa on maalat-tia. Siihen on lisäksi upotettu irrallisia, nelikulmaisia kalkkikivilaat-toja². Seinät ovat ohuelti laastittuja tai paljaita tiiliseiniä, ulkomuurit ja jotkut sydänmuurit suuriksi järkäleiksi lohkottua luonnonkiveä. Itäisellä ulkoseinällä lohkaremuurin katkaisavat epäsuunnollisin välimat-koin teräsbetoniset muurinosat. Nämä valettiin alkuperäisen anturan väleihin v. 1962 ulkomuurin paalutustöiden yhteydessä. Kellarin katot ovat loi-vasti kaarevia, seinille saumattomasti pyöristettyjä kappaholveja. Yhden itälaidan huonetilan katto on kuitenkin tehty leveistä sahalaudoista, jot-ka on aseteltu paksujen, osittain vajaasärmäisten puuväsojen varaan. Tämän katon synty on mahdollisesti yhteydessä suoraan sen yläpuolella ennen vuotta 1889 olleisiin kauppapuoteihin.

Päärakennuksen itäisessä sivusiivessä on kahdeksan kellaritilaa, jotka siiven porttikäytävän alainen kellariton osa jakaa kahteen ryhmään. Etelä-puolella on kolme, pohjoispuolella viisi tilaa. Niiden interiöörit ovat

1. Viimeiset uunit yhtä lukuun ottamatta hävitettiin vasta vuosien 1954 ja 1957 välillä.
2. Joitakin laattoja on myös nojallaan seiniä vasten. Laatat ovat todennä-köisesti ylijäämää tai osa sitä kalkkikivierää, jolla kiinteistön pää-portaikon aulan lattia alunperin oli päällystetty.

tarkastetuilta osiltaan samanlaisia kuin torisiiivessäkin. Pohjoispään neljää perempää kellaria ei voitu tarkastaa, koska niihin johtavan ainoan oviaukon täyttää lähes lakeaan myöten lautarunkoinen, turvepehkulla lämpöeristetty putkikanaali. Pihalla olevassa entisessä talousrakennuksessa ei ole kellaria¹.

Päärakennuksen torinpuoleisen sisäänkäynnin ovet suunnitteli Lars Sonck v. 1920. Nämä kahdeksalla X-jakoisella lasiruudulla koristellut ovet ovat nykyisin väriltään tummanvihreät. Alun alkaen ne kuitenkin olivat vaaleanruskeat. Porrashuoneeseen johtavan eteiskäytävän lattia on harmaa-valkosekoitteista sementtimosaiikkia. Portaikon askelmalaatat on valmistettu harmaasävyisestä n. s. rävelinkivestä todennäköisesti Tallinnassa konehöyläysmenetelmällä. Kunkin laatan pinnassa on viisi liukuasteuta. Laatoissa näkyy siellä täällä kivilajille ominaisten eliöfossiilien halkileikkauksia. Varsinaista porrassaitausta on vain ylimpään kerrokseen päättyvän porrassyöksen ja itse porrastasanteen reunassa. Se on tehdasvalmisteista uusrenessanssiajan tyyppiä ja materiaaliltaan valurautaa. Kerrostason aiteukseen ilmeisesti särkynyttä osaa korvaamaan on kiinnitetty ohuista metallitangoista ja pellistä valmistettu Helsingin kaupungin vaakuna. Se lienee ajoitettavissa vuoteen 1936.

Päärakennuksen ja pihan sivurakennuksen huonetilojen lattianpäällysteenä on yleensä n. s. korkkimatto. Päärakennuksen toisen ja kolmannen kerroksen torinpuoleisissa huoneissa on myös ruutukuvioituja tammiparketteja. Korkkimattojen alla on lähes poikkeuksetta vanhempi lauta- tai lankkulattia. Seinät on useimmissa tiloissa maalattu valkoisiksi tai vaaleankehertäisiksi, joissakin huoneissa on samoin vaaleasävyiset tapetit. Kolmannen kerroksen sisääntuloaulan seinät on osittain peitetty korkealla rintapaneloinnilla. Se on valmistettu tammesta ja on nykyisin maalattu kauttaaltaan vaaleanharmaaksi. Alun perin se on ilmeisesti ollut vain patsattu ja lakattu. Huoneissa on runsaasti kattomedaljonkeja, suurimmissa tiloissa myös panneau-reliefejä. Osa ovenpäällyskoristeista on mahdollisesti lisätty vasta tällä vuosisadalla. Muu kipsidekoraatio mukaan lukien runsas kattolistoitus voitaneekin kokonaisuudessaan katsoa vuoden 1889 korjaustyön tulokseksi. Rakennusten ovet ovat useimmissa tapauksessa uusrenessanssiajan 6-pellisiä täysranskalaisia pariovia tai T-kuviopellitettuja tavallisia

1. Kiinteistön huoltomiehen rouvan Martta Laineen antaman tiedon mukaan päärakennuksen sivusiiven pohjoisimpien kellareiden jatkona on kuitenkin vähintään piharakennuksen pohjoissiiven alle ulottuva matala tila.

ovia. Ikkunat ovat molemmissa ylemmissä päärakennuksen kerroksissa ja piharakennuksessa puitejaoltaan T-mallisia ja niissä on miltei kaikissa päälle asennetut espagnoletit. Rakennusten ensimmäisten kerrosten ikkunat ovat 1 - 6-ruutuisia. Niiden suljinmekanismit ovat vaihtelevia ikkunan iän mukaan.

Kiinteistön porttikäytävän diagonaaliristikokuvioinen musta rautaportti on todennäköisesti Lars Sonckin suunnittelema ja tehty vuonna 1920. Myöhempi lisäys lienee portin sisäpinnalle kiinnitetty panssariverkko. Käytävän pohjoisseinässä on paksusta pellistä tehty tekorautarunkoinen ovi, joka johtaa sivusiiven pohjoisempaan kellariryhmään¹. Oven yläreunastaan loivaasti kaareva pellitys on kiinnitetty X-muotoiseen rautarunkoon, joka on soraanitu suoraan seinäpinnasta ulkoneviin taposihin. Oviaukossa ei ole lainkaan varsinaista karmia, ainoastaan oven alle peittyvä kapea muurattu reunusura. Koko ovea reunustaa niin ikään tekorautainen kehysnauha, joka on kiinnitetty pellitykseen niittaamalla. Avainkilpenä on joutsenta muistuttava peltikuva. Runkoristikon keskikohdalla on lisäksi peltilevyistä taivutettu vaurioitunut ruusuke. Ovesa on päälläpäin normaali kankisalpa. Koska oven alaosa on joskus leikattu pois noin yksi kolmasosa oven korkeudesta ja alareuna kehystetty uudelleen nykyiseen oviaukkoon sopivaksi, on ilmeistä, että ovea ei ole alkuaan tehty tätä aukkoa varten. Mahdollisesti Lampan rautaovea on käytetty toisaalla pitkäänkin, ennen kuin se siirrettiin nykyiselle paikalleen. Rungon tekotapa ja koko koristelu viittaavat joka tapauksessa siihen, että ovi on ajoitettava 1900-luvulle. Lampan kiinteistön nykyinen voimakas ulkoväri on peräisin vasta 1970-luvun alusta. Tällöin päärakennuksen torisiiven seinäpinnat malettiin voimakkaan keltaiseksi ja koristedetaljit valkoisiksi taiteilija Anita Lucanderin Kauppatorin pohjoislaidan fasadeille laatiman väriohjelman mukaisesti. Samanaikaisesti päärakennuksen pihajulkisivut ja koko oiharakennus saivat vadelmanpunaisen värityksen. Samaa punaista käytettiin myös päärakennuksen yksinkertaisempaan sivusiiveen, jonka koristelut siveltiin kellahtavalla valkoisella.

1. Tekotavaltaan tämä ovi vastaa Presidentinlinnan itäisessä porttikäytävässä olevia rautaovia.

LAMPAN KIINTEISTÖN ENTISÖINTITARVE

Lampen kiinteistön rakennukset ovat merkittävästä iästään huolimatta nykyisellään asussa, joka ei sellaisenaan liene edellytys suuremmille entistämistoimille. Rakennusten sisältämät uusrenessanssihuoneistot ovat tältä taiteelliselta ja dekoraatioiltaan varsin teivanomaisia, jopa vaatimattomia, ja niille voidaan osoittaa muualta Helsingistä runsaasti vertailukoh-
toita. Myöskään rakennusten vanhinta asua ei nykyään olisi mahdollista pa-
lauttaa turvautumatta rekonstruktioihin.

Kiinteistön uusrenessanssiasu on joka tapauksessa katsottava säilyttämisen arvoiseksi, koska se on säilynyt ehyenä ja koska muille ratkaisuille tuskin on osoitettavissa perusteita. Säilyttämiseen liittyvät kohde-entisöinnit lienee mahdollista suorittaa normaalien korjaustöiden yhteydessä.

Sisätiloissa ehkä tärkeimpänä tavoitteena olisi pyrkiä vähitellen irti toimistokäytön mukanaan tuomista rakennusratkaisuista. Huoneitilojen ilmet-
tä voitaisiin helposti kohentaa muuttamalla seinien ja ovien väritystä lähemmäksi vuoden 1889 sävyskaalaa. Myös lankkulatticoiden esille ottamista olisi harkittava ainakin vähemmälle kulutukselle alttiissa tiloissa.

Kiinteistön ulkoasu lienee edelleenkin parasta säilyttää sellaisenaan. Poikkeamista tästä voisi ehkä ajatella torisiiven vesikaton koristekai-
teen kohdalla. Uutuudeltaan 1890-luvulla kaide ja sen päällä olevat mal-
jat eivät olleet pietyt, vaan maalatut jollakin vaalealla värillä. Tämän palauttamista puoltanee torisiiven yläosien säilyminen muutoksitta uusre-
nessanssiasussaan. Fasadien osalta voitaisiin lisäksi tutkia nykyistä al-
kuperäisempien sävyjen vaihtoa mm. ikkunanpuitteisiin, oviin ja toripar-
vekkeen kaitteisiin.

vuonna 1817-1975 Lampan kiinteistön ovat omistaneet seuraavat yksityiset ja yhteisöt:

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, aviosuhde, sukulaisuussuhde edell. omistajaan	nimi, jolla kiinteistö tällöin tunnettiin
1817 - 1833	Lampa, Johan	raatimies, kauppias	rådman Joh. Lampas hus
1833 - 1860	Johan Lampan kuolinpesä		- " -
1860 - 1879	Lampa, o.s. Weckman, Lovisa Constantia [Louise Constance]	raatimiehenrouva, Johan Lampan leski	änkerådman-kan Lampas hus. Lampen rouvan kivi-muuri
1879 - 1881	Lovisa Constantia Lampan kuolinpesä		- " -
1881 - 1888	Zetterman, o.s. Lam- pa, Lovisa Natalia	everstiluutnantin rouva, aviossa Lorentz Johan Zettermanin kanssa, J. ja L.C.Lampan tytär	L.C.Lampas arvingars hus
	Lampa, Fridolf Gus- taf	ratsumestari, J. ja L.C. Lampan poika, k. 1888 mennessä. aviossa Barbara Ivanovna Lampan, o.s. Lvov kanssa, lapset Ivan Fridolfovits L. ja Constantia Fridolfovna Kuzmin Korovojev, o.s. Lampa	
	Äyräpää, aik. Euro- pæus, Mathias Anselm [Matti]	lääketieteen lisonsiaat- ti, J. ja L.C. Lampan tyt- tärenpoika	
	von Becker, o.s. Lam- pa, Hilda	everstinrouva, aviossa Gustaf von Beckerin kanssa, leskeksi 1886. J. ja L.C. Lampan tytär	
	Rytkönon, o.s. Euro- pæus, Natalia Wil- helmina	kirkkoherran rouva, avi- ossa Aron Johan Rytkösen kanssa, J. ja L.C. Lampan tyttären tytär	

[omistajaryhmä jatkuu]

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, aviosuhde, sukulaisuussuhde edell. omistajaan	nimi, jolla kiinteistö tällöin tun- nettiin
	Rikström, o.s. Euro- pæus, Thekla Augusta	kansakoulunopettajan rouva, aviossa Anton Rikströmin kanssa, J. ja L.C. Lampan tyttä- rentytär	L.C. Lampas arvingars hus
	Hällström, o.s. Euro- pæus, Hilda Johanna	hovioikeudensihteerin rouva, aviossa Rein- hold Hällströmin kans- sa, leskeksi 1889 men- nessä. lapset Elli Jo- hanna Lovisa ja Selma Kristina H., J. ja L.C. Lampan tyttärenytär	
	Pöyhönen, o.s. Euro- pæus, Alexandra Eleonora	kirkkoherran rouva, aviossa Johan Pöyhösen kanssa, J. ja L.C. Lam- pan tyttärenytär	
	Europæus, Josefina Lovisa	neiti, J. ja L.C. Lampan tyttärenytär	
1888 - 1889	Äyräpää, aik. Euro- pæus, Mathias Anselm [Matti]	lääketieteen lisensiaat- ti, J. ja L.C. Lampan tyt- tärenpoika	L.C. Lam- pas arvin- gars hus
	Rytkönen, o.s. Euro- pæus, Natalia Wilhel- mina	kirkkoherran rouva, J. ja L.C. Lampan tyttärenyt- tär	
	Rikström, o.s. Euro- pæus, Thekla Augus- ta	kansakoulunopettajan rou- va, aviossa Anton Rik- strömin kanssa, J. ja L. C. Lampan tyttärenytär	
	Hällström, o.s. Euro- pæus, Hilda Johanna	hovioikeudensihteerin rouva, aviossa Reinhold Hällströmin kanssa, les- keksi 1889 mennessä, lapset Elli Johanna Lo- visa ja Selma Kristina H., J. ja L.C. Lampan tyttärenytär	
	Pöyhönen, o.s. Euro- pæus, Alexandra Eleonora	kirkkoherran rouva, avi- ossa Johan Pöyhösen kanssa, J. ja L.C. Lampan tyttärenytär	

[omistajaryhmä jatkuu]

omistusaika	omistaja	arvo tai ammatti, aviosuhte, sukulaisuussuhde edell. omistajaan	nimi, jolla kiinteistö tällöin tunnettiin
	Europæus, Josefina Lovisa	neiti, J. ja L.C. Lampan tyttärentytär	L.C. Lampas arvingars hus
1889 - 1918	Äyräpää, aik. Euro- pæus, Mathias An- selm [Matti]	lääketieteen tohtori, professori, Europæuksen sisarten veli	ei enää tun- nettu eri- tyisellä ni- mellä
1918 - 1920	Aktiebolaget Hamn- palatset		- " -
1920 - 1935	Fastighets-Aktiebo- laget Norra Esplanad- gatan 5		- " -
1935 --	Helsingin kaupunki		kiinteistöl- lä ei nyky- äänkään ole yleisesti tunnettua nimeä

Lampan päärakennus on alkuaan suunniteltu asuintaloksi, jonka ensimmäisen kerroksen kulmaan oli lisäksi sijoitettu neljän huoneen kauppapuoti. Se lienee ilmeisesti ollut tarkoitettu kiinteistön rakennuttajan ja ensimmäisen omistajan kauppias Johan Lampan käyttöön. Varmoja tietoja puotihuoneiston olemassaolosta on kuitenkin vasta 1850-luvulta, jolloin puotina tosin jo oli koko päärakennuksen torisiiven ensimmäinen kerros.

Lampan kiinteistössä ovat toimineet ainakin seuraavat yritykset:

toiminta-aika	yrittäjän nimi	omistaja, yrityk- sen toimiala	liiketu- neiston si- jainti kiin- teistössä
1852 - 1862	G.F. Stockmann	Törngren, Adolf, lasi- ja rautateol- lisuustuotteiden tukku- ja vähittäis- kauppa	päärakennus, 1.kerroksen kulma ja to- rissiiven pohjakorros

toiminta-aika	yrittäjän nimi	omistaja, yrityksen toimiala	liikkeen sijainti kiinteistössä
1862 - 1880	G.F. Stockmann ¹	Stockmann, Georg Frans, rautakauppa-alan tukku- ja vähittäiskauppa	vähitellen koko tori- ja sivusiiven 1.kerros
1881 - 1883	Engelska Magasinet	rautakauppa-alan tukku- ja vähittäiskauppa	koko tori- ja sivusiiven 1.kerros
- 1890-1891		Pyrhönen, Johan, puuseppä, puusepäntyö	päärakennus, sivusiiven 1.kerros
- 1892 -	Sören Berner	Berner, Sören, suolan ja kela- jalosteiden tukkukauppa	päärakennus, torisiipi
- 1892 -	Duodecim	lääkäriseura Duodecimin aikakauskirja, toimitus	- " -
- 1892 -	Suomen Terveystoimitus	lääkäriseura Duodecimin aikakauslehti, toimitus	- " -
- 1892 -	Rich. Ingman guldsmed	Ingman, Richard, kulta- ja hopeaesineiden valmistus ja myynti	- " -
- 1892 -	Undersökningsstationen för lifsmedel	elintarviketutkimus	päärakennus, sivusiipi
-1892-1898-	Pianomagasin	Faltin, Richard, pianojen ja flyygelien myynti	päärakennus, torisiipi
- 1896 -	Korsettaffär H. Lindfors	Lindfors, H., kurreliivien vähittäiskauppa	päärakennus, sivusiipi
-1909-1910-	Sörnäs Aktiebryggeri Ölutskänkning	Sörnäs Aktiebryggeri, oluen anniskelu, valmistus toisaalla	- " -

1. Tämän liikkeen toiminnasta kiinteistössä kertoo nykyään pronssinen muistolehti, joka kiinnitettiin Lampan päärakennuksen torisiiven seinään tammikuussa 1962. Lehtien koko on 20 x 50 cm ja siinä on kohoteksti "STOCKMANNIN KAUPPAHUONE TOIMI TÄSSÄ TALOSSA VV. 1862-1880 HANDELS-HUSET STOCKMANN VERKADE I DETTA HUS ÄREN 1862-1880".

toiminta-aika	yrityksen nimi	omistaja, yrityk- sen toimiala	liikehuo- neiston si- jainti kiin- teistöissä
-1909-1910-	Helsingfors Nya Förtull- nings- Transport- & Kom- missionsaffär Helsin- gin Uusi Tullaus-, Kulje- tus- ja Välitysliike	huolintapalvelut	päärakennus, torisiipi
-1914-1921-	Hotel Continental ¹	majoituspalvelut	- " -
1920-luku	Försäkringsaktiebolaget Skandia	vakuutustoiminta	- " -
1920-luku	Fastighetsaktiebolaget Freja	kiinteistöhallinto	- " -
1920-luku	Ab Schildt & Hallberg Oy	Ab Schildt & Hall- berg Oy, väriteol- lisuustuotteiden valmistus (muualla) ja tukkumyynti	- " -
1935-1936-	Kahvilähettämö Helena	kahvin tarjoilupal- velu	päärakennus sivusiipi
1935-1936-	Svenska Finlands Lant- mannabank AB (suoritus- tilassa)		päärakennus torisiipi

Vuodesta 1935 Lampan kiinteistö on ollut Helsingin kaupungin omistuksessa ja käytössä. Rakennuksissa on ollut eri alojen virastoja, mm. seuraavat:

1936 -	Ulosottovirasto
1936 - 1972	Poliisilaitoksen passitoimisto
- 1972	Poliisilaitoksen talousosasto ja kanslia
-1954-	Kiinteistöviraston talo-osasto
-1972-	Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston keskustatoimisto, maisematoimisto ja yleinen toimisto

1. Vuonna 1914 Hotel Continentalissa ilmoitetaan olevan 7 huonetta, v. 1920 niitä oli 11. Tämä viittaa siihen, että hotellina on ollut korkeintaan yksi kerros päärakennuksen torisiivestä.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Helsingin evankelis-luterilaisten seurakuntien keskusarkisto, Helsinki.
Kirkonkirjat vv. 1865-1890.

Helsingin kaupunginarkisto, Helsinki.

Berndt Aminoffin arkisto.

Kansiot "Tontteja koskevia merkintöjä" vv. 1800-1815.

Maistraatin arkisto.

Kiinteistökartasto.

Tontin Pohjoisesplanadi 5 - Helenankatu 2 rakennuspiirustukset,
Raastuvandikeuden arkisto.

Rådstufvurättens Lagfarts-Protokoll 27.8.1888. 17.6.1889.

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto, Helsinki.

Lampen kiinteistöä esittävät valokuvat.

Helsingin kaupungin kokoelmat, Helsinki.

Kleineh, Oscar, 1877. Helsinki. Öljymaalaukset.

Maistraatin arkisto, Helsinki.

Piirustusarkisto.

Tontin Pohjoisesplanadi 5 - Helenankatu 2 rakennuspiirustukset.

Museoviraston rakennushistoriallisen osaston arkisto, Helsinki.

Åkerfeldtin kokoelma.

Engel, C.[arl] L.[udwig], [1814]. Façade d'une Bourse à Helsingfors. Väri-
tetty tuššipiirustus.

Rakennushallituksen arkisto, Helsinki.

Vanhempien piirustusten arkisto.

Granstedt, Pehr, 1814. Ritning till Herr Handelsman Joh. Lampas Sten
Hus Byggnad i Helsingfors. Väritetty tuššipiir-
ustus.

Valtionarkisto, Helsinki.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

Lakkautettujen aineispalovakuutusten asiakirjat vv. 1843-1889:

n:o 2011 v. 1843

n:o 5927 v. 1865

n:o 10658 v. 1879

n:o 15614 v. 1889.

SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Laine, Martta, talonmiehen rouva, torikauppias, Helsinki.

Laine, Paavo, talonmies, Helsinki.

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Adress-Kalender för Helsingfors Stad 1848-1914. Helsingfors 1848-1914.

Adress- och yrkaskalender för Helsingfors jämte förorter 1909-1910. Toimittanut Aksel Paul. Helsingfors 1909.

Danstén, Birger, 1961. Stockmann sadan vuoden aikana. Suomentanut Panu Toivonen. Helsinki.

Handbok och Affärskalender Jämte Plankartor o. Vyer öfver Helsingfors med omgivningar. Helsingfors 1896.

Helsingfors Telefon-Katalog Helsingin Telefoniluettelo 1917-1936. Utgiven af Helsingfors Telefonförening Julkaissut Helsingin Telefoniyhdistys. Helsingfors Helsinki 1916-1936.

Helsingin Puhelinluettelo Helsingfors Telefonkatalog N:o 58-63. Julkaistu 1941-1946. Utgiven 1941-1946. Helsinki Helsingfors 1941-1946.

Helsinki ympäristöineen I. Toimittanut J. E. Rosberg. Helsinki 1920.

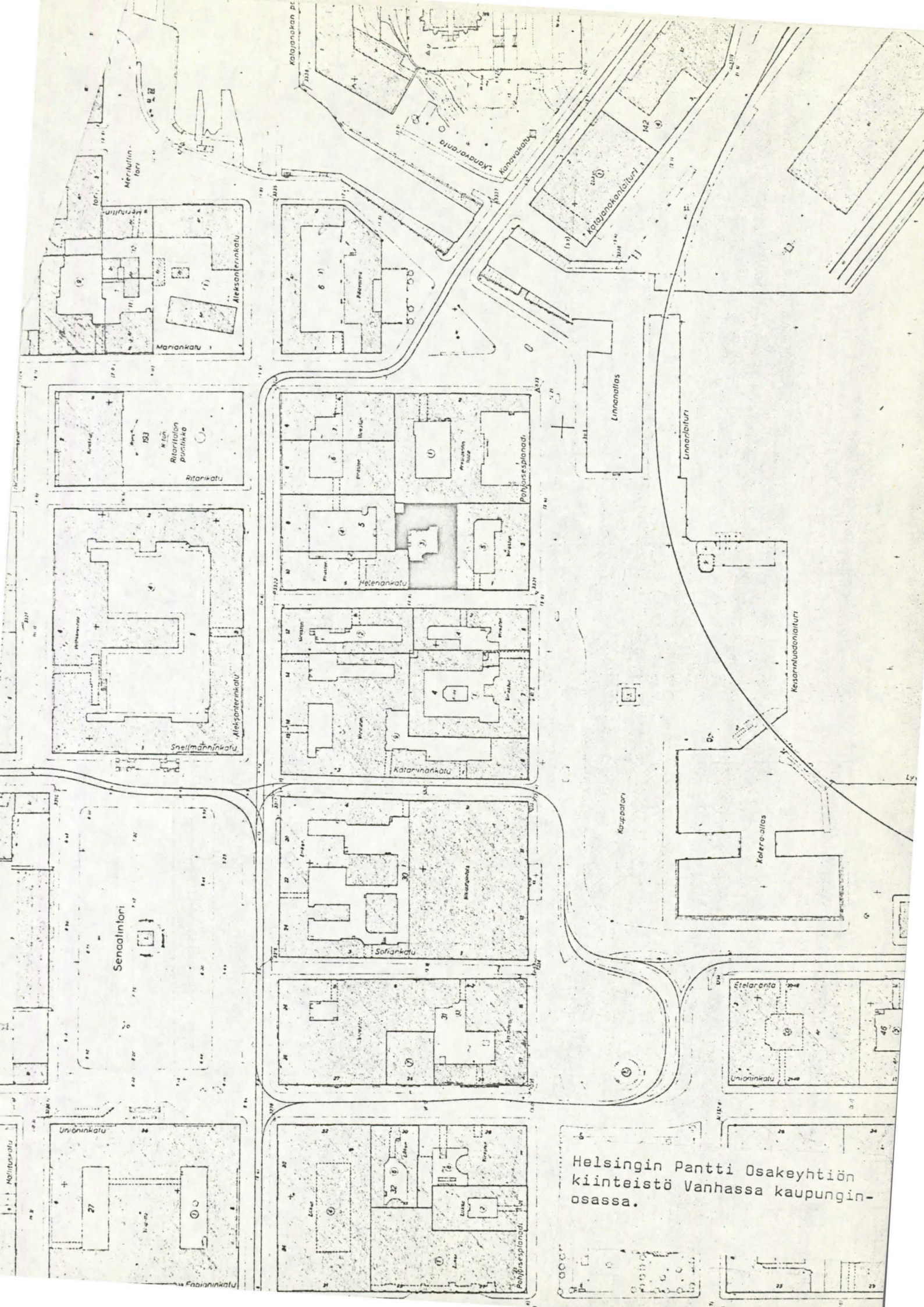
Museovirasto
Rak. hist. osasto
Kopioitu Helsingin
kaupungin museon
kopioista 24.3. -75

HELSINGIN PANTTI OSAKEYHTIÖN KIINTEISTÖ HELENANKATU 3
RAKENNUSHISTORIA JA NYKYASU

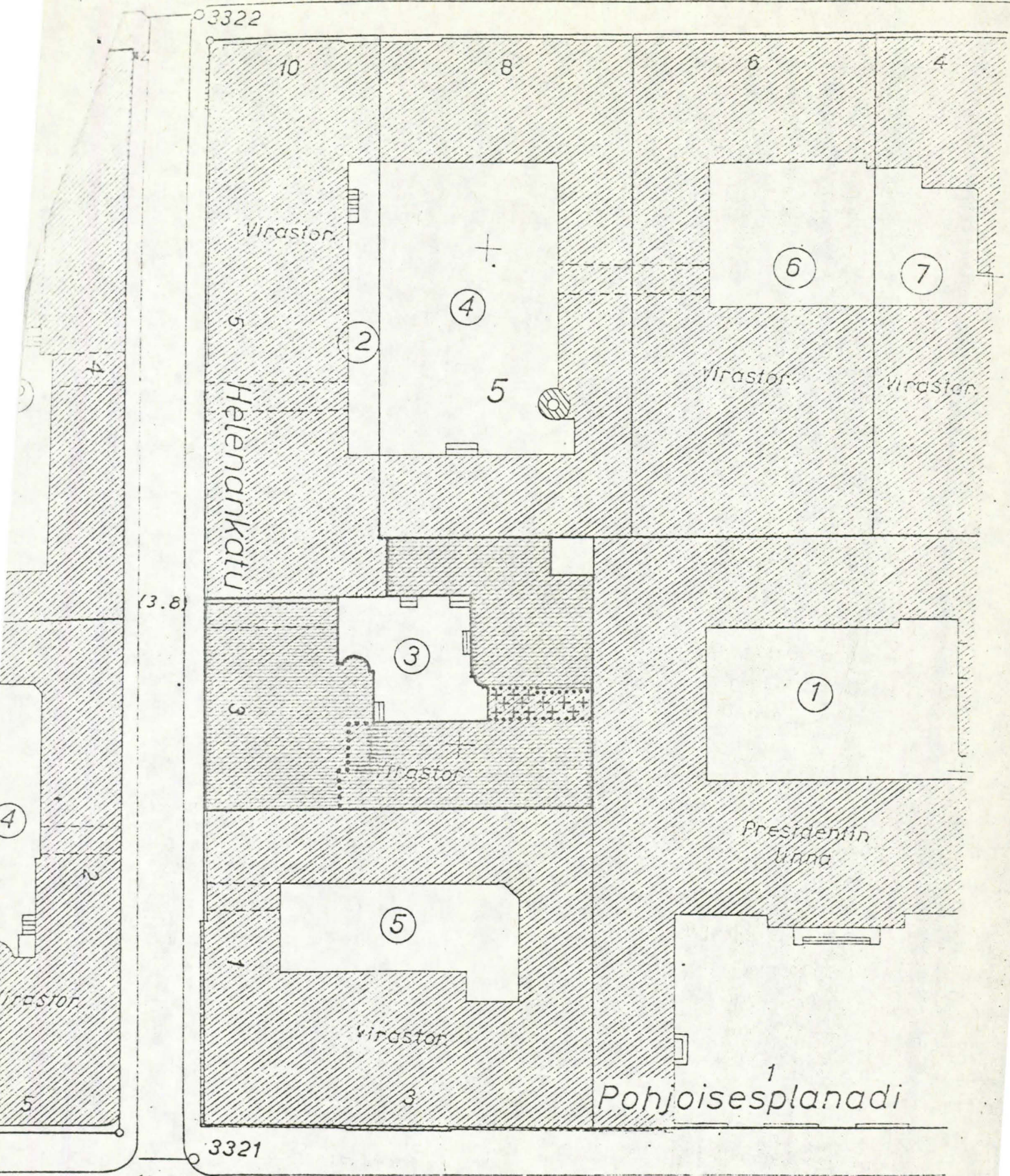
Veikko Pakkanen 1975

SISÄLLYS

Rakennushistoria	1
Eteläinen piharakennus	1
Koillinen piharakennus	2
Päärakennus	2
Piharakennusten yhdysosa	3
Rakennusten myöhemmät muutokset	3
Kiinteistön nykyasu	4
Päärakennus	4
Eteläinen piharakennus	6
Piharakennusten yhdysosa	6
Koillinen piharakennus	7
Kiinteistön käyttö ja entisöinti- tarve	8
Lähteet ja kirjallisuus	9

Helsingin Pantti Osakeyhtiön
kiinteistö Vanhassa kaupungin-
osassa.

3322
 10
 8
 6
 4
 Virastori
 5
 4
 Helenankatu
 5
 2
 4
 5
 3
 Virastori
 Virastori
 Virastori
 1
 5
 3
 Virastori
 Virastori
 1
 3
 3321
 (3.0)
 (2.4)
 (3.0)

Helsingin Pantti Oy:n kiinteistön
 rakennuskannan ikä.

+ 182

50400

+ rakennettu vv. 1883-1895
 - " " 1918
 kahden eri rakennuksen välinen raja

HELSINGIN PANTTI OSAKEYHTIÖN KIINTEISTÖ

Helenankatu 3

Kaupunginosa I

Kortteli 5 Leoparden - Leopardi

Tontti 3

RAKENNUSHISTORIA

Kiinteistön nykyisen rakennuskannan historia alkaa vuodesta 1883, jolloin tontin Helenankatu 3 sekä sen silloisten rakennusten omistajaksi tuli Helsingfors Pant-Aktiebolag -niminen yhtiö. Tämä yritys oli perustettu vuotta aikaisemmin toimimaan maassa ennen tuntemattomalla liikemuotoisella rahan panttilainausalalla. Kiinteistön myyjinä olivat helsinkiläisen kauppias ja hotellinomistaja Ivan Korolevin kuolinpesän oikeudenomistajat.

Välittömästi kiinteistön haltuunsa saatuaan uusi omistaja puratti kesäkuussa 1883 suurimman osan tontin itärajalla olleesta piharakennuksesta. Tämä oli yksikerroksinen, tiilestä tehty ja rapattu pulpettikattoinen talo, jonka länsifasadi oli koristeltu arkadikomeroin. Rakennuksen oli suunnitellut arkkitehti Carl Johan Edvard Gustavson vuonna 1842. Purkamistyön päätyttyä tontin etelälaitaan osittain entisen piharakennuksen paikalle ryhdyttiin kuumeisella kiireellä muuraamaan suurta nelikerroksista pantattujen tavaroiden säilytysvarastoa. Rakennustyö valmistui kahden kuukauden kuluttua niin, että saman vuoden elokuussa kaikki uudet tilat voitiin ottaa käyttöön. Talon suunnittelijana oli arkkitehti Theodor Höijer. Rakennuksen kaikissa neljässä kerroksessa oli kussakin kaksi suurta makasiinia. Lisäksi siinä oli varastointiin sopiva laaja ullakko. Lämmitettäviä näistä tiloista olivat kuitenkin vain ensimmäisen kerroksen makasiinit, joiden peränurkkiin oli kumpaankin sijoitettu kaksi sylinterinmuotoista, uurnin koristeltua valurautakaminaa. Makasiinirakennus mainitaan rapatuksi alkuaan vain sisäpuolelta, vaikka ulkoseinien tiilipintoja mahdollisesti ei ollut tarkoitettu jätettäväksi näkyviin. Sellaisenaan fasadit olivat vielä vuonna 1895, mutta jossain vaiheessa tämän jälkeen rappaaminen kuitenkin on suoritettu. Makasiinirakennus on edelleen olemassa ja suurin osa sen tiloista on

säilynyt alkuperäisessä asussaan. Osittain purkamatta jääneen itäisen piharakennuksen eteläpäätyyn samanaikaisesti lisättäväksi kaavailtu käymäläsiipi¹ jäi sitä vastoin toteuttamatta. Makasiinitalon yhdisti tontin vanhaan kadunvarren päärakennukseen yksikerroksinen, pulpettikattoinen yhdysosa, jonka suunnittelija oli niin ikään Theodor Höijer.

Vuonna 1886 varastotalon ja vanhan päärakennuksen välinen yhdysosa korotettiin 2-kerroksiseksi rakennusmestari Nils Sarinin laatiman suunnitelman mukaan.

Tontin vanhemmasta kauppias Korolevin ja häntä aikaisempien omistajien hallitsemasta rakennuskannasta oli vielä 1880-luvulla pääosa olemassa. Siihen kuuluivat paitsi yhtiön konttorina toiminut kadunvarsitalo ja pihan osaksi purettu eläinsuoja- ja käymälärakennus, myös tontin pohjois-sivulla ollut toinen piharakennus. Tämä lienee todennäköisesti valmistunut vuonna 1818 samanaikaisesti kadunvarren päärakennuksen kanssa. Ilmeisestä pohjoisen piharakennuksen suunnittelijakin oli sama Pehr Granstedt, joka on päivännyt kadunvarsitalon piirustukset helmikuussa 1817.

Kuitenkin jo vuonna 1891 suunnittelutoimisto Kiseleff's Arkitektur Byreau esitti panttilainayhtiön toimeksiannosta laatimansa kokonaan uuden piharakennuksen piirustukset. Suunnitelma toteutui samana vuonna, jolloin sen tieltä hävisivät molemmat tontin vanhat piharakennukset. Uusi rakennus oli suorakulman muotoinen ja sen kolme kerrosta oli sisustettu asuinhuoneistoiksi. Myös tämä piharakennus on edelleen olemassa.

Koska yhtiön toiminta samaan aikaan laajeni ja kävi yhä vilkkaammaksi, alkoi pantattujen tavaroiden säilytyksessä vähitellen ilmetä yhä vaikeammin ratkaistavia ongelmia. Tähän vaikutti merkittävällä tavalla se, että suuri osa panttiesineistä oli vaatteita. Vuonna 1894 Helsingfors Pant-Aktiebolag päätti lopulta rakennuttaa vanhan päärakennuksen paikalle täysin uuden ja entistä tarkoituksenmukaisemman toimitalon. Suunnitelmat tätä varten laati toiminimi Kiseleff's Arkitektur Byreaun palveluksessa ollut arkkitehti Gustaf Lodenius jo samana vuonna. Tällöin alkoi myös suunnitelman toteutus, jonka alkajaisiksi tontilta purettiin sen vanha kaksikerroksinen, seinäpinnoiltaan harkotuksin ja arkadikomeroin koristeltu päärakennus. Uusi päärakennus valmistui vuonna 1895. Se on edelleenkin olemassa ja siinä olevat tilat ovat myös lähes poikkeuksetta alkuperäisessä käytössään. Rakennuksessa on kolme kerrosta paitsi huuto-

1. Tämä siipirakennus sisältyi Th. Höijerin laatimiin Makasiinirakennuksen piirustuksiin.

kauppakamarin kohdalla, jossa salitila ulottuu molempien yläkerrosten läpi. Talon sisäänkäynti on sijoitettu pihan puolelle rakennuksen itäseinää ulkonevaan porrastorniin. Pihalle on pääsytie talon pohjoispäässä olevasta porttikäytävästä, jonka molemmissa päissä on rautaportit.

Uuden toimitalon tilaohjelmassa oli jo alun alkaen otettu huomioon tulevan käytön erityisvaatimukset kuten panttilainastoimiston yleisöpalvelu, arvoesineiden säilytyksen murto- ja palovarmuus sekä lunastamatta jääneiden panttien myynti huutokaupalla joustavasti ja lähellä säilytysvarastoja.

Samanaikaisesti päärakennuksen rakentamisen kanssa muutettiin Makasiinirakennuksen kolmas ja neljäs kerros lämmitettäväksi korkeilla välipohjan läpi ulottuvilla peltikuorisilla pystyuuneilla. Muutospiirustukset laati arkkitehti Johannes Waldemar Aspelin vuonna 1894.

Vuonna 1918 Makasiinitalon itäpään ja toisen piharakennuksen eteläpään väliin rakennettiin yksikerroksinen halkovarasto. Tämän suunnittelija on tuntematon. Varasto on pulpettikattoinen ja sen etuseinässä on suuret pariovet. Tämäkin rakennus on edelleen olemassa.

Vuonna 1930 Makasiinirakennuksen portaikon askelmat uusittiin betonipintaisiksi toisen kerroksen korkeuteen sisääntulotasosta. Muutoksen arkkitehti oli Albert Nyberg. Viimeisin Helsingfors Pant-Aktiebolagin kiinteistöissä suoritettu merkittävä muutostyö oli rakennusten muuttaminen keskuslämmitteisiksi vuonna 1957 arkkitehti Per Björkvallin suunnitelmien mukaan. Uusi lämpökeskus sijoitettiin pihan asuinrakennuksen kellariin ja saman talon eteläseinustalle muurattiin hieman rakennuksen räystäätason yläpuolelle ulottuva savupiippu.

HELSINGIN PANTTI OSAKEYHTIÖN PÄÄKONTTORIKIINTEISTÖN NYKYASU

PÄÄRAKENNUS

Rakennus sijaitsee Helenankadun itäsivulla tontin n:o 3 koko pituudelta. Se on kolmikerroksinen, vaikka epätavallisen alhaalla olevat isokokoiset ullakkoikkunat¹ saavat talon vaikuttamaan erehdyttävästi kerrosta korkeammalta. Rakennuksessa on satulakatto ja sen katufasadin rappauspinnat on jaoteltu uusrenessanssin elementein, seinien sileät osat harkoituksilla, ikkuna-aukkojen ympärökset listoilla ja päätykolmioilla. Ensimmäisen kerroksen muita voimakkaammalla harkkokäsittelyllä on aikaansaatu vaikutelma renessanssiajan palatseille tyypillisestä korkeasta sokkelista. Päärakennus on maalattu kadun puolelta vaalean beigen sävyiseksi, listat ja kolmiot valkoisiksi. Pihafasadi on sävyltään kokonaan kellahtavan valkoinen. Siinä ei ole minkäänlaista koristelua. Katufasadin ikkunoiden puitteiden jako on 1. ja 2. kerroksessa T -mallinen, kolmannessa ja ullakkokerroksessa I -mallia. Pihan puolella useimmat ikkunat ovat T -mallisia. Kaikki puitteet ovat alkuperäisiä.

Päärakennuksen sisätilat ovat pieniä pintakorjauksia lukuun ottamatta alkuperäisessä vuoden 1895 asussaan. Kellarikerros käsittää kuusi teräspalkkien varaan holvattua, rappaamatonta tilaa. Ainoa tie näihin ovat ensimmäisen kerroksen panttilainatoimiston yleisötilan lattiaan sijoitetut kaksi pyöreillä valurautakansilla suljettua aukkoa. Tämä lienee merkittävä syy siihen, että kellarit ovat jääneet vaille käyttöä.

Ensimmäinen kerrös on kokonaisuudessaan Helsingin Pantti Oy:n käytössä. Huoneiston sisäänkäynti on talon porttikäytävässä. Tämä ovi on kuitenkin tarkoitettu ensi sijassa yleisölle. Henkilökunta käyttää etupäässä takaovea, joka avautuu pihanpuoleiseen portaikkoon. Tiloista suurin osa on yleisötoimistona, jonka jakaa kahtia korkeahko umpinainen palvelutiski. Siihen on sijoitettu kiinteästi yläosastaan puu- ja lasirakenteinen kassanhoitajan aitio sekä nostettava kansi, joka sulkee tien tiskin takapuolessiin tiloihin. Toimiston kiinteään kalustukseen kuuluu myös seinään murettu kassakaappi. Salin kattoa kannattavat parittaiset profiloidut puupalkit, jotka puolestaan risteyskohdassaan keskellä laipiota lepäävät maasiiivisen nelikulmaisen keskuspilarin konsolien varassa. Seinillä vastavilla kohdilla on niin ikään samanlaiset koristeelliset konsolit². Salin lattian alkuperäinen asfalttipäällyste on korvattu 1950 -luvun loppupuolella ruskea- ja vihreäsävyisillä, neliömäisillä muovilaatoilla, jotka

1. Fasadissa on kuitenkin normaalikokoiset ullakkoikkunat räystäään alla.
2. Konsolien materiaalia ei voi päältäpäin määrittellä, koska niitä nykyään peittää ilmeisen myöhäinen kermankeltainen maalikerros. Todennäköisesti konsolit ovat puisia kuten 2. kerroksen huutokauppasalin vastaavat kattorakenteet.

aseteltu šakkilautakuvioksi. Välittömästi toimistosalin yhteydessä on myös arvoesineiden säilytykseen tarkoitettu holvattu, peltiovinen ns. Kuhlakuone. Toimistosalin ikkunat voidaan sisäpuolelta peittää neliosaisilla puurakenteisilla, ikkunasyvennysten sivuille taittuvilla pariluukuilla. Salin keskipilariin on upotettu talon ainoa jäljellä oleva kaakeliuuni. Tämän yksinkertaisen, suorakulmaisen uunin suuluukut ovat kuitenkin paljon kaakeleita nuoremmat. Nykyisin uunia myös peittää kauttaaltaan kermanvärinen maalikerros.

Talon ylempiin kerroksiin johtaa rakennuksen pihasivusta kyljittäin ulkonevaan torniin sijoitettu portaikko. Sen askelmat ja lepotasot ovat pinnoiltaan harmaa-valkosekoitteista sementtimosaiikkia. Kerrostasojen lattioihin on lisäksi tehty samasta materiaalista musta-puna-keltasävyinen suorakaiteen muotoinen koristemedaljonki.

Valtaosa toisen kerroksen tiloista on huutokauppahuoneistona, jonka suurin tila puolestaan on kaltevalattainen, kahden kerroksen läpi ulottuva huutokauppasali. Siinä on mustaksi maalattu alkuperäinen lankkulattia, kiinteät ruskeasävyiset penkit seitsemässä rivissä keskikäytävän molemmilla sivuilla sekä peilipaneloitu meklarikatederi sädekuvioidun korokeaitauksen takana. Salissa aiemmin olleet kaksi pystyuunia on purettu, mutta seiniä kiertää edelleenkin helmiponttilaudoista rakennettu korkea rintapaneli. Sekin on maalattu ruskeaksi ja viimeistelty oottraamalla. Seinäpinnat ovat harmaanvalkoiset. Kattona on kokonaan puurakenteinen, paneloitu ja tummanruskeaksi lakattu kolmiosainen peiliholvi. Sen näkyvinä kannattajina ovat samanlaiset paripalkit kuin kerrosta alemmassa panttilainatöimistössä. Holvin kadun- ja pihanpuoleisissa faseteissa ovat salin ylemmät kolmatta kerrostasoa vastaavat ikkunat, jotka ovat sisäpuolelta 9 -ruutu-isiä. Holvin alalistoitukseen on lisäksi maalattu punaruskea intarsiaa ja jättelevä ornamenttifriisi. Myös kahdessa muussa kerroksen huoneessa on lakatut, helmiuritetut ponttilautakatot. Huoneiston nykyinen haltija on Oy Helsingin Huutokauppakamari - Ab Helsingfors Auktionskammare -niminen yhtiö, joka järjestää tiloissa keskimäärin 3-4 huutokauppaa viikossa.

Päärakennuksen muut tilat toisessa ja kolmannessa kerroksessa ovat varastoja. Osa näistä on vuokrattu Oy Kirjo-Matto Ab -nimiselle yritykselle, jolla on huoneistossaan suurehko räsymattojen käsinkutomot. Myös ullakko on tarkoitettu varastokäyttöön, mutta se on nykyisin tyhjillään samoin kuin suurin osa kiinteistön muistakin säilytystiloista.

ETELÄINEN PIHARAKENNUS

Pihan eteläsivulla oleva ns. Makasiinirakennus on edelleen lähes täysin alkuperäisessä vuoden 1883 asussaan. Ainoat talossa tehdyt muutokset ovat sen kolmannen ja neljännen kerroksen muuttaminen lämmitettäviksi vuonna 1894, puisen askelmapäällystyksen vaihtaminen osittain betoniseksi vuonna 1930 sekä joidenkin varastuhuoneiden lattioiden peittäminen ohuilla kova kuitulevyillä todennäköisesti 1950 -luvulla. Makasiinien aikaisemmin vapaasti läpi kuljettaviin sisäänkäyntiaukkoihin asennettiin lisäksi rima-paneloidut ovet ilmeisesti jo 1940 -luvulla. Makasiinirakennus on nelikerksinen ja pulpettikattoinen, se on maalattu kellahhtavan valkoiseksi kuten kiinteistön kaikki muutkin pihafasadit. Rakennuksessa ei ole kellari. Makasiinitalon ikkunat ovat miltei kaikki neliömäisiä ja niiden puitejak on neliruutuinen. Vain ullakkoikkunat ovat matalia ja kaksiruutuaisia. Rakennuksen keskiakselista hiukan länteen sijaitseva portaikko on porrasyöksyjen kohdalla kappaholvattu, lepotasojen päällä on matalat ristiholit. Portaikkotilat on rapattu, mutta ne ovat kauttaaltaan maalaamattomat. Tilat sijaitsevat kaikissa kerroksissa samalla tavalla, yksi suuri makasiini portaikon kummallakin puolella.

Makasiinien lattiat ovat lankkua, joka joissakin tiloissa on päällystetty ns. kovalevyllä. Seinät on rapattu, mutta ne ovat maalaamattomia. Katot ovat paksua sahalautaa. Välipohjarakenteita kannattavat tilojen keskeltä kohoavat kulmistaan viistetyt, nelikulmaiset puupilarit ja näiden varaan asetetut palkit. Kaikkien kerrosten tilat ovat poikkeuksellisen matalia. Talon ullakko lienee jo alunperin sisustettu vaatevarastoksi. Siellä on edelleenkin jäljellä tämänlaatuisen tavaran säilytykseen käytettyjä rautarakenteisia ripustustankoja. Portaikon itäisivulle rakennuksen ensimmäiseen ja ullakkokerroksen välille on myöhemmin rakennettu yksinkertainen lavahissi. Se on kuitenkin jo pitkään ollut poissa käytöstä. Kaksi kolmannen ja neljännen kerroksen läpi ulottuvaa vuonna 1894 muurattua peltikuoristopystyvuunaa on yhä olemassa. Pohjakerroksen makasiinien kaminat on sen sijaan purettu.

Nykyisin suurin osa Makasiinirakennuksesta on tyhjillään. Osa kolmannen ja neljännen kerroksen länsipäästä on vuokrattu Oy Kirjo-Matto Ab:lle kotomotiloiksi.

HALKOVARASTO

Pihan kaakkoisnurkkauksessa on vuonna 1918 rakennettu ja sellaisenaan sä-

lynyt entinen halkovarasto. Myös sen ainoa fasadi on väriltään kellahtavan valkoinen. Varaston pulpettikatto on valettu betonista rautatiekiskojen varaan seinästä seinään molempien muiden piharakennusten väliin. Etu seinästä vievät pääosan suuret puurakenteiset pariovet. Lattiana on asfalttipäällysteinen osa entistä pihatasa. Sisäpuolelta varaston pohjois seinustalta johtaa betonista valettu kapea portaikko alas viereisen piharakennuksen kellarin hiilivarastoon.

KOILLINEN PIHARAKENNUS

Koillinen piharakennus on kolmikerroksinen ja pulpettikattoinen, ja se toimii nykyisin asuin- ja konttorirakennuksena. Lisäksi siinä on varasto tiloja. Rakennus on suorakulman muotoinen, mutta sen äärimmäisessä koillisnurkkauksessa tontin rajalla oleva pohjaltaan neliömäinen noin 9 m²:n laajuinen valokuilu lisää talon ääri viivoihin erikoislaatuisen polvekkeen. Rakennuksen ikkunat ovat pääosaltaan T-mallisia. Ulkoväritys on kellanvalkoinen. Sisätilat ovat nykyisin yhdistelmä talon rakennusajalta 1890-luvulta sekä 1900-luvun alun ja puolivälin korjaustöistä. Alkuperäisiä ovat mm. rakennuksen portaikon teräshierretty betonipäällyste sekä ilmeisesti kaikki ovet. 1900-luvun toisella kymmenellä osa talon valkoisista kaakeliuuneista vaihdettiin sini- ja ruskeasävyisiin jugend-uunaihin. Todennäköisesti myös portaikon värisävytys, ovien karmininpunainen ja seinien keltainen ovat tältä ajalta. Myöhempiä muutoksia ovat mm. huoneistojen lattioiden korkkimattopäällysteet. Talon alaiset seitsemän kellarihuonetta ja käytävät ovat osaksi kappaholvattuja, osaksi katot on muurattu ratakiikojen varaan.

HELSINGIN PANTTI OY:N KIINTEISTÖN ENTISÖINTITARVE

Helsingin Pantti Oy:n pääkonttorin rakennukset on suunniteltu vartavaste siihen erikoislaatuiseen käyttöön, jossa ne ovat yhä edelleen. Kiinteistö on myös säilynyt jatkuvasti yksityisessä omistuksessa, mikä ei ole tavallista ns. Vanhan kaupunginosan alueella. Rakennuksissa tapahtuvaa toimintaa ei ole nähtävä merkitykselliseksi vain tietyllä sosiaalisella sektorilla, vaan myös kaupungin toiminnallisen ulkonäön piirissä. Huutokauppatilaisuudet tuovat myös työajan päätyttyä yleisöä alueelle, joka nykyään kärsii vakavista konttoristumisen sivuilmiöistä.

Tämän vuoksi kummankin laitoksen pysymistä rakennuksissa voi pitää täysin oikeutettuna. Nykyään osin vajaakäyttöisiä tai kokonaan tyhjillään olevia tiloja kuten Makasiinirakennusta voitaisiin ilmeisen helposti hyödyntää sekä niihin soveltuvilla että lähiympäristöä elävöittäville toiminnoilla. Itse kiinteistöstä suhteessa kaupunkikuvaan on todettava, että päärakennuksen fasadi erottamattomasti liittyy Helenankadun itäsivun muihin julkisivuihin. Kaikki ne ovat esimerkkejä uusrenessanssiarkkitehtuurista. Positiiviseksi kiinteistössä on katsottava sen lukuisien suurten huonetilojen monikäyttöisyys ja varauksin myös sopivaisuus suurillekin yleisömäärille. Tässä suhteessa sekä rakennustaiteellisesti kiinteistön arvokkaimmat tilat ovat katurakennuksen 1. ja 2. kerroksen panttilaina- ja huutokauppahuoneet, erityisesti näiden yleisölle tarkoitettut salitilat. Niiden tähänastinen säilyminen lähes alkuperäisinä tarjoaisi entistämislle ilmeisen otolliset edellytykset.

Enemmän tulevasta käyttötarkoituksesta riippuvaksi lienee sen sijaan katsottava pihan Makasiinirakennuksen entisöinti. Talon palauttaminen yli 90 vuoden takaiseen asuunsa olisi kuitenkin toteutettavissa erittäin vähällä vaivalla. Tilojen nykyistä avoimemmalle käytölle rakennuksen poikkeukselliset interiöörit merkitsisivät varmasti melkoista arvonlisää.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Helsingin kaupunginarkisto, Helsinki.

Maistraatin arkisto.

Tontin Helenankatu 3 rakennuspiirustukset.

Maistraatin arkisto, Helsinki.

Piirustusarkisto.

Tontin Helenankatu 3 rakennuspiirustukset.

Rakennushallituksen arkisto, Helsinki.

Vanhempien piirustusten arkisto.

Granstedt, Pehr, 1817. Ritning till Herr Handelsman J. F. Flod^[d]bergs
Sten Hus Byggnad i Helsingfors.

Valtionarkisto, Helsinki.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

Lakkautettujen ainaispalovakuutusten asiakirjat vv. 1861-1895. Luettel
alempana.

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Sundblöm, T., 1933. Historik över Helsingfors Pant-Aktiebolags femtio-
åriga verksamhet 1882-1932. Helsingfors.

Kiinteistön Helenankatu 3 rakennushistorian selvityksessä käytetyt ainaispalovakuutusasiakirjat:

n:o	4442	vuosi	1861
"	9521	"	1877
"	12612	"	1883
"	17094	"	1892
"	18335	"	1895